

Måndagen den 19 juni

Kl. 11.00–19.44

§ 1 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att *Ulrika Karlsson* i Uppsala (M) återtagit sin plats i riksdagen från och med den 19 juni, varigenom uppdraget som ersättare upphört för *Gunnar Hedberg* (M).

§ 2 Anmälan om ersättare

Talmannen anmälde

att *Eva-Lena Gustavsson* (S) skulle tjänstgöra som ersättare för *Jonas Gunnarsson* (S) under tiden för hans ledighet den 2 augusti 2017–1 februari 2018 och

att *David Lindvall* (S) skulle tjänstgöra som ersättare för *Hanna Westerén* (S) under tiden för hennes ledighet den 9 oktober 2017–15 juli 2018.

§ 3 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till utbildningsutskottet:
RiR 2017:15 Samisk utbildning – dags för en omstart

§ 4 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden och utlåtande

2016/17:AU15 Ett nytt regelverk för nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet

2016/17:AU14 Åtgärder mot diskriminering

2016/17:AU17 Subsidiaritetsprövning av direktivförslag om balansen mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare

Finansutskottets betänkande

2016/17:FiU32 Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Prot. 2016/17:128
19 juni

Justitieutskottets betänkanden
2016/17:JuU31 Kameraövervakningslagen och möjligheterna att använda drönare
2016/17:JuU28 Fortsatt giltighet av en tidsbegränsad bestämmelse i inhämtningslagen
2016/17:JuU32 En tidsbegränsad vapenamnesti 2018

Socialutskottets betänkanden
2016/17:SoU13 Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk
2016/17:SoU19 Riksrevisionens rapport om statens styrning genom riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården

Utbildningsutskottets betänkande
2016/17:UbU24 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2016

*Gransknings-
betänkande*

§ 5 Granskningsbetänkande

Inledning

Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU20
Granskningsbetänkande
föredrogs.

Inledning

Anf. 1 ANDREAS NORLÉN (M):

Herr talman! Vi är samlade i dag för att debattera konstitutionsutskottets granskning av regeringen, något vi gör varje år.

Som ordförande i riksdagens konstitutionsutskott inledde jag förra årets granskningsdebatt på ett helt annat sätt, nämligen genom att framhålla att KU är det utskott som anförtrotts vården av våra grundlagar, inklusive de mänskliga och medborgerliga fri- och rättigheter som slås fast där. Jag övergick sedan till att kommentera massakern på hbtq-personer i Orlando i Florida som hade ägt rum kvällen före.

Också årets granskningsdebatt äger rum några få timmar efter vad som tycks vara ett terrordåd, denna gång i London.

Den granskning av regeringens arbete som KU har utfört och som vi nu ska debattera är en företeelse som vi i denna kammare ser som en självklar, närmast rutinartad del av vårt svenska demokratiska samhällssystem.

Samtidigt vet vi att det finns människor, i vårt land och på andra platser, som inte accepterar den demokratiska värdegrund som vi tar för självklar och som inte accepterar demokratins och frihetens principer och idén om varje människas lika värde utan som tvärtom är beredda att låta det besinningslösa våldet härja för att bekämpa vårt samhälle och vårt sätt att leva. Det senaste exemplet på det såg vi i går i London.

Vi vet ännu inte fullt ut vem som ligger bakom attacken i London, men den framstår tydligt som riktad mot muslimer. Om syftet var att angripa

muslimer som en hämnd för de islamistiska terrordåd som drabbat Storbritannien på senare tid är det viktigt att slå fast att en spiral av hat och hämnd är precis vad IS och andra extremistgrupper vill se.

IS vill slå in en kil mellan muslimer som lever i västvärlden och andra befolkningsgrupper. Högerextremister hatar mångfald och demokrati lika mycket som IS gör och är även de redo att använda våld för att skapa och fördjupa konflikter.

Vår demokrati och våra samhällens värdegrund utmanas av dessa extremistgrupper och deras terrordåd, men vi får inte ge vika. Det är vi som avgör om vi låter dem provocera fram motsättningar eller inte. Vi får inte låta dem segra.

Herr talman! Låt mig övergå till att konstatera att konstitutionsutskottet i över 200 år har granskat att regeringen och dess medlemmar i sin ämbetsutövning har följt grundlagarna och andra lagar och regler som styr regeringsarbetet. Frågan är inte om en viss åtgärd är politiskt önskvärd eller inte utan om gällande regler har följts när beslutet fattades eller åtgärden vidtogs.

Jag vill, herr talman, meddela att konstitutionsutskottet även detta år har granskat ett antal anmälningar mot regeringen och sammanställt sina iakttagelser i ett betänkande som härmed redovisas för kammaren.

Denna granskning av anmälningar som lämnats in av riksdagsledamöter gör KU varje vår. Alla anmälningar som lämnats in senast i slutet av januari granskas innevarande vår. Anmälningar som lämnas in senare granskas nästa vår. De anmälningar vi nu diskuterar avser därmed främst händelser som ägde rum under 2016.

Årets granskning har avsett 34 anmälningar, ett med KU:s mått mätt normalt antal. Ser man på de senaste 20 åren har antalet anmälningar varierat mellan ca 20 och ca 40.

Av dessa 34 anmälningar rör 30 nuvarande regering medan 4 rör den tidigare regeringen. En av anmälningarna riktar sig mot sittande regering, men KU noterar att liknande problem förekom även under den förra regeringens tid.

Genom åren har det med jämna mellanrum uppstått en debatt om KU:s påstådda politisering. Vissa år har motsättningarna i utskottet varit stora och lett till ett antal ställningstaganden som partierna inte kunnat bli överens om.

2015 och 2016 års KU-granskningar var därför historiska eftersom KU då var i princip helt enigt över alla parti- och blockgränser om sina slutsatser. Det fanns enstaka reservationer från SD och V, men i övriga ärenden var alla helt överens. Allianspartierna och regeringspartierna kunde enas i samtliga frågor. Så enigt hade KU inte varit under de senaste 20 åren. Jag gick översiktligt igenom ställningstaganden ytterligare tio år bakåt, så jag kan med rätt stor säkerhet säga att KU inte hade varit så enigt i en vårgranskning på 30 år.

När vi inledde arbetet med 2017 års granskning var därför frågan om KU skulle lyckas bli enigt igen, en tredje gång.

Herr talman! Jag glad och stolt över att kunna meddela kammaren att KU har lyckats igen. Även i år har KU kunnat enas om sina ställningstaganden över parti- och blockgränser i en omfattning som är unik, bortsett från de senaste två åren. Återigen är regeringspartierna och allianspartierna

överens om alla ställningstaganden. Alla partier är överens om samtliga ärenden där brister påtalas.

SD har en enda reservation, vilket är det lägsta antalet reservationer på i varje fall 20 år. Det genomsnittliga antalet reservationer åren närmast före 2015 var strax över nio, vilket onekligen ger en bild av den tidigare höga konfliktnivån i utskottet.

Genom årets granskningsbetänkande har KU åter i hög grad lyckats sätta juridiska och konstitutionella principer före snäv partipolitik.

Det har ett stort värde att KU har kunnat enas. Jag vill därför, i egen- skap av KU:s ordförande, framföra ett varmt tack till alla utskottets leda- möter för att denna breda enighet har kunnat uppnås. Jag vänder mig sär- skilt till utskottets vice ordförande, Björn von Sydow, som på ett påtagligt sätt har bidragit till den konstruktiva anda som har präglat utskottets ar- bete.

Jag vill även rikta ett stort tack till KU:s utmärkta kansli, under ledning av kanslichef Peder Nielsen, vars arbete är en ovärderlig del i den process som har lett fram till denna breda enighet.

I år kunde vi också föra samförståndet ytterligare ett steg framåt. Åren 2015 och 2016 var vi som sagt överens mellan allianspartierna och reger- ingspartierna om alla ställningstaganden – det vill säga vi var överens om texterna. Däremot uppkom efteråt en viss diskussion om tolkningen av texterna. Det var inte alltid KU-ledamöter som var mest aktiva i den dis- kussionen, men till exempel gjordes från en del håll gällande att KU enbart framförde kritiska synpunkter i de ärenden där ordet ”kritik” användes i KU:s slutsatser.

För att göra detta tydligt att så inte är fallet utan att KU kan uttrycka kritiska synpunkter på en mängd olika sätt valde utskottet i år, på mitt för- slag, att inte alls använda ordet ”kritik”. I stället framförs kritiska syn- punkter med andra ordval.

Härutöver upplever jag att det i år fanns en ambition i utskottet att för- söka skapa ett ännu bredare samförstånd kring hur vi ska se på KU:s sätt att uttrycka sig och hur vi ska tolka KU:s ställningstaganden. Vi valde i utskottet att låta den processen ta formen av en diskussion om ett press- meddelande.

Det har varje år utarbetats ett pressmeddelande om KU:s granskning, men utskottets ledamöter har tidigare inte varit delaktiga i det arbetet.

Nu enades vi om att dela in pressmeddelandet i två avsnitt. Det första har rubriken ”Brister i regeringens handläggning och statsrådets ager- ande”. Där räknar vi upp de ärenden där vi är överens om att KU påpekar brister av olika slag. Det andra avsnittet har rubriken ”Andra resultat i granskningen”, och där presenteras några av KU:s övriga slutsatser.

Jag ser det som mycket värdefullt att vi har kunnat enas också om detta pressmeddelande för att därigenom ge en struktur och en tolkningsram för hur man ska läsa KU:s betänkande. Jag vill tacka för gott samarbete och goda insatser från ledamöternas sida också i det arbetet.

Vi återkommer senare under denna debatt till de olika ärendena mer i detalj. Jag vill här bara helt kort ge en översiktlig bild av vad som nämns under rubriken ”Brister i regeringens handläggning och statsrådets age- rande”. I förra årets granskningsdebatt anförde jag att ärendena kan grup- peras enligt en trappstegsmodell med tre steg, och jag tänkte göra på samma sätt i dag.

På det översta trappsteget finns ärenden där regeringens agerande kommer i konflikt med regeringsformen eller dess syfte. Där finns i år ärendet om inrikesministerns uttalanden om en europeisk gränsbevakning, där inrikesministern lämnade felaktiga uppgifter till KU i en utfrågning våren 2016. KU säger att statsrådet har försvårat den konstitutionella kontrollen, vilken ju regleras i regeringsformens 13 kap.

På samma trappsteg finns också ett ärende som handlar om att kulturministern inte fullföljde EU-nämndens ståndpunkt i ministerrådet, en ståndpunkt som var resultatet av en samrådsskyldighet som regleras i regeringsformen och preciseras i riksdagsordningen. Kulturministern fick för övrigt förra året kritik för exakt samma sak.

På det mellersta trappsteget finns ärenden där det begåtts ett fel men där det inte handlar om en direkt konflikt med regeringsformen utan om en konflikt med andra normer. Där finns flera olika ärenden, till exempel felaktiga uttalanden från statsråd i olika ämnen, till exempel när det gäller den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism, Vattenfalls försäljning av tyskt brunkol och en debattartikel om reklamskatten.

På det nedersta trappsteget finns formella handläggningsfel och administrativa problem. Där nämner vi flera ärenden där långsam diarieföring har ställt till problem. Vi nämner också ett ärende om bristande dokumentation vad gäller statens relation med Nordea.

I dessa olika fall, som alla innehåller kritiska påpekanden, ger KU vägledning om hur bra regeringsarbete bör bedrivas.

KU är unikt. KU granskar smått och stort varje år. Steg för steg byggs en alltmer omfattande praxis för gott regeringsarbete. Detta har nu pågått i mer än 200 år, och jag hoppas att det kommer att pågå länge än.

Med detta, herr talman, överlämnar KU sitt granskningsbetänkande till riksdagen.

(Applåder)

Anf. 2 BJÖRN VON SYDOW (S):

Herr talman! Ärade ledamöter och kollegor! Jag ber först att få framföra ett varmt tack för utskottsordförandens vänliga ord. Jag vill också i allt väsentligt instämma i vad herr ordföranden just inlett vår redovisning för kammaren med.

Jag vill också instämma i den betydelse som vårt arbete med att utforma ett pressmeddelande har haft. Jag tyckte att det märktes vid presskonferensen. Det blev en ganska rimlig betoning i frågor och svar. Det utslöt ju inte att det kom frågor om andra anmälningar och våra ställningstaganden.

Jag vill säga att den socialdemokratiska gruppen både i konstitutionsutskottet och, vilket har redovisats internt, hela den socialdemokratiska riksdagsgruppen, som princip vill arbeta på ett sätt som innebär att vi strävar efter att nå enighet i våra bedömningar. Granskningarna under föregående mandatperiod, 2010–2014, innebar mycket medieintresse. Det är ingenting som man ska kritisera. Det var också mycket stora frågor som då stod på dagordningen. Det var om och hur den dåvarande regeringen styrde de svenska myndigheterna i förhandlingarna när det gäller samarbetsavtalet med Saudiarabien, och det var Nuonärendet, det vill säga hur den gemensamma beredningen i regeringen och dokumentationen om hur Vattenfall skulle köpa Nuon hanterades.

Resultatet av dessa processer i konstitutionsutskottet blev majoritets-skrivningar med åtföljande reservationer. Konstitutionsutskottets arbete försvårades på olika sätt genom de motsättningar som låg i dagen redan under beredningen av ärendena. Både inifrån och utifrån måste man fråga sig vilken legitimitet som kan komma från den typen av granskningsprocesser, med allvarliga frågeställningar som från början verkar närmast dömda till att leda till en majoritet – i detta fall för oppositionspartierna i riksdagen – och lite fromma reservationer till förmån för regeringsarbetet.

Konstitutionsutskottet och vår granskning av statsråden har vi sedan 1809. Aktiviteten har varierat. I anslutning till grundlagsreformen 1970 kunde systemet ha avvecklats, men i stället har influenserna från den amerikanska kongressens förhör – förhören rörande president Trump pågår ju just nu – stimulerat en utveckling på samma sätt här, nämligen med muntliga utfrågningar. Medieintresset har, genom den potentiella konfliktnivån, varit stort, även om ärendena inte alltid haft verkligt stor betydelse för upprätthållandet av regelverken. Därtill kommer att vi för det mesta har haft minoritetsregeringar, och det har lett till att denna politisk-juridiska granskningsform har fått en mycket uppmärksam roll.

Rollen påbjuds konstitutionsutskottet genom regeringsformen. Men frågan är hur den ska utövas. Man kan tänka ett ögonblick på vad vi skulle ha haft för andra processer om vi inte hade haft KU:s granskning. En möjlighet, som hade kunnat utvecklas både genom föreskrifter i grundlagar och kanske även genom praxis, vore att de vanliga domstolarna skulle granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning – alltså som en parallell till den lagprövningsrätt som finns och som är noggsamt reglerad, eller den rättsprövning som ibland sker i domstolarna, där man bedömer om regeringen har fattat beslut på ett tillfredsställande rättsligt underlag. Det är ingen omöjlig utveckling, där domstolarna successivt – i vårt fall från tingsrätter och förvaltningsdomstolar hela vägen upp till de högsta instanserna – i någon form skulle granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

Man kan också tänka sig att man hade vidgat justitieombudsmännens möjligheter att granska. De möjligheterna stannar i dag vid tjänstemännen i Regeringskansliet. Man hade också kunnat tänka sig att Riksrevisionen hade kunnat få den rollen.

Jag kan inte se att det skulle ha varit ett slående bättre alternativ till den möjlighet som vi har och som vi har arbetat med de senaste åren, nämligen att söka nå förhandlade tolkningar som är av legitimerande karaktär internt för oss som riksdagsledamöter och för respektive partiers företrädare i regeringen och som också får karaktären av legitimitet i hela det övriga granskningssamhälle som vi lever i.

Jag vill göra några ytterligare observationer vad gäller årets granskning. Vi har kommit in på granskning av statsministern. Det är en känslig fråga som konstitutionsutskottet många gånger försöker skjuta ifrån sig eftersom den berör sittande regering, som i sin tur är byggd på en omröstning i riksdagen. En statsminister har godkänts, det vill säga inte fått en majoritet emot sig. Men vi vet också att en statsminister kan utsättas för en misstroendeförklaring. Är en absolut majoritet av ledamöterna då för en sådan är statsministern skyldig att avgå.

Detta är allvarliga saker som naturligtvis gäller den enskilda statsministern. Men det gäller också hela regeringsfrågan. Regeringen styr riket.

Och det är ett viktigt förhållande att, även om vi i grunden har minoritetsparlamentarism, styrelsesystemet fungerar.

I år har vi nalkats denna ganska känsliga sak genom olika anmälningar. Det har varit anmälningar kring överklagande av strandskyddsärenden i Regeringskansliet, både för innevarande mandatperiod och för föregående. Vi har diskuterat frågan om tidigare statsråds medverkan i granskningsprocessen i konstitutionsutskottet, och vi har kommit in på frågan om uttalanden som statsministern har gjort.

Kanske kan man säga i efterhand att det har visat sig att vi har funnit en varsam men tydlig väg när det gäller att kunna granska en statsministers tjänsteutövning.

Herr talman! Trots att tiden rinner vill jag också nämna en skrivning som jag anser är betydelsefull för framtiden. Det är en skrivning som gäller just hur statsministern har uttalat sig här i riksdagen. Vi riktar viss kritik mot att statsministerns uttalanden inte har varit i alla avseenden korrekta. Men det jag vill understryka är att kansliet på ett bra sätt har lyft fram frågan om tillämpningen av regeringsformens 1 kap. 9 §, där det uttalas att regeringen ska vägledas av inga andra intressen än sakliga.

När man tittar närmare på både grundlagskommentarer som har varit och en studie i frågorna ser man att denna frågeställning gäller när regeringen är myndighet och tillämpar ärendehantering gentemot enskilda eller till exempel kommuner eller offentliga eller privata kooperativ eller företag. Däremot påbjuder det inte att ett statsråd eller statsministern i meningen saklig ska vara bunden till vissa resonemang eller fastsläenden av förhållanden. Debattfunktionen och yttrandefrihetsprincipen gäller även statsråd och statsministern.

Jag hoppas att det klara ställningstagande som vi har gjort här i år kan spela en avgörande roll när vi fortsättningsvis har att hantera anmälningar eller diskussioner som refererar till saklighetskravet i regeringsformens 1 kap.

Herr talman! Med detta vill jag också förklara att vi socialdemokrater är nöjda med konstitutionsutskottets betänkande nr 20.
(Applåder)

Anf. 3 JONAS MILLARD (SD):

Herr talman! Vi i KU är nu klara med vår årliga granskning av regeringen och statsrådets tjänsteutövning. Totalt har 32 anmälningar behandlats av utskottet. Den 8 juni avlämnade vi vårt granskningsbetänkande KU20 vid en presskonferens. Det är alltså det granskningsbetänkande som vi diskuterar i dag.

Senare i dag kommer vi att diskutera och eventuellt debattera de olika delarna av detta granskningsbetänkande, men i den inledande delen vill jag lyfta fram vad utskottet har kommit fram till på ett mer övergripande plan.

De anmälningar som har inkommit till utskottet har rört en rad olika områden, som brukligt. Det handlar bland annat om regeringens förhållande till riksdagen, handläggningen av regeringsärenden, regeringens ansvar för förvaltningen, statliga bolag samt, naturligtvis, statsrådets tjänsteutövning.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

Inledning

Utskottet har funnit att det finns tydliga brister i nio ärenden. Den ur konstitutionell synvinkel allvarligaste bristen, åtminstone enligt min uppfattning, är inrikesministerns osanna uppgifter till utskottet under förra årets utfrågning gällande europeisk gränsbevakning, som ordföranden var inne på.

I vårt ställningstagande, som stöds av samtliga partier, inklusive ministerns eget, uttrycker vi oss på följande sätt: ”Därutöver framgår av granskningen att statsrådet lämnade felaktiga uppgifter i samband med en utfrågning i konstitutionsutskottet våren 2016. Det inträffade innebär att statsrådet har brutit i sitt uppgiftslämnande till utskottet och därmed försvårat den konstitutionella kontrollen.”

Detta är, som jag nämnde, ur en rent konstitutionell synvinkel den absolut allvarligaste kritiken. Precis som vi skriver i vårt ställningstagande har statsrådet Anders Ygeman genom att lämna felaktiga uppgifter till utskottet också försvårat för riksdagens kontrollmakt.

En förutsättning för att kontrollmakten ska fungera är att de som kontrolleras också säkerställer att de uppgifter de lämnar till oss i utskottet, oss granskare, är korrekta. Om ministrarna inte gör det fortsättningsvis finns det en uppenbar risk att utskottets integritet kommer att ifrågasättas.

Ett annat ärende som jag tror kommer att få en stor politisk efterverkan är regeringens turer kring Vattenfall och brunkolsverksamheten i Tyskland. Frågan var ursprungligen rent politisk, åtminstone så länge valrörelsen fortfarande var igång. Sedan blev det skarpt läge, och det parti som tidigare åkt land och rike runt viftandes med en kolbit i ena handen och ett vallöfte i den andra bytte helt plötsligt fot. De hävdade att de nu upptäckt att de var konstitutionellt förhindrade att stoppa försäljningen. Det var då det blev en fråga för oss i konstitutionsutskottet.

Utskottets granskning är på den här punkten solklar: Det var möjligt att säga nej till försäljningen utan att ändra uppdraget för Vattenfall. Från utskottets sida uttrycker vi detta genom att framhålla vikten av att statsrådsuttalanden grundas på uppgifter som är korrekta.

Vilka konsekvenser detta medför återstår naturligtvis att se. Jag kan dock tänka mig att det finns en hel del miljöpartistiska medlemmar och väljare som faktiskt trodde på det där lite skojfriska och klämäckta språkröret som för inte så länge sedan stod på barriaderna viftandes med kolbiten i ena handen och vallöftet i andra. Det blev aldrig som han lovat.

Vårt ställningstagande i den del som rör brunkolsaffären är därför sannolikt det mest dramatiska rent politiskt. På mediaspråk brukar det heta att statsråd prickas eller får kritik av KU. Vilken kritik som nu kommer att riktas mot framför allt MP från dess kvarvarande väljare är såklart inte någon fråga för oss i utskottet, men det är nog så intressant ur ett rent politiskt perspektiv.

Utöver detta gör utskottet flera observationer. Dessa bör främst ses som ett medskick till regeringen. I vissa delar finns även här något som flertalet säkert skulle kalla för en brist. Ett sådant exempel är statsministerns påstående om att Sverigedemokraterna aldrig ens röstat på sin egen budget. Ett enigt konstitutionsutskott konstaterar att statsminister Löfvens påstående var felaktigt i denna del och framhåller även här vikten av att statsrådsuttalanden ska vara korrekta.

I fråga om årets granskning finns det bara en reservation. Den kommer från mitt eget parti, Sverigedemokraterna. Vad den handlar om kommer vi att redovisa senare under debatten.

Nu, herr talman, vill jag avsluta detta inledningsanförande med att rikta ett stort tack till mina utskottskamrater från alla partier för ett konstruktivt arbete. Jag vill rikta ett stort tack till vårt förträffliga kansli och naturligtvis till talmannen och önska alla en glad och trevlig sommar.
(Applåder)

Anf. 4 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Herr talman! Vi debatterar nu KU20, KU:s vårgranskning. Det är den del av vår granskning som brukar dra till sig lite mer uppmärksamhet, eftersom den utgår från de anmälningar som varje riksdagsledamot kan göra när som helst under året. I slutet av januari brukar vi samla ihop alla årets anmälningar. Sedan granskar vi dem för att se om ministrarna har följt reglerna för regeringens arbete.

Inför årets granskningsbetänkande inkom 34 granskningsanmälningar, varav 2 har bordlagts då det föreligger rättsliga processer.

Av de granskade ärendena kom fjorton från Moderaterna, sju från Sverigedemokraterna, två från vardera Liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. En kom från Socialdemokraterna.

I år är det med andra ord, och kanske helt naturligt, i huvudsak sittande regering som granskas. Den förra regeringen granskas enbart i tre ärenden. Trots det finns det också några kommentarer där vi uppmärksammar båda regeringarna. Detta gäller särskilt kommentarerna kring diarieföring och sena handläggningstider.

Det har, precis som flera talare har varit inne på tidigare, under den här mandatperioden utvecklats ett mycket gott samarbete i KU, något jag särskilt vill tacka vårt presidium, Andreas Norlén och Björn von Sydow, för. Det gör att hela utskottet är överens om nästan allt i utskottets betänkande, vilket jag ser som en stor styrka.

De brister vi har funnit i årets granskning tycker jag präglas av konstitutionsutskottets roll som den goda revisorn. KU har bland annat uppmärksammat långa handläggningstider, sen arkivering, diarieföring och otydliga uttalanden.

Många av statsråden har granskats i rollen som departementschefer. Jag tror att konstitutionsutskottets utfrågningar och granskning är en viktig pusselbit i att förbättra arbetsformerna på Regeringskansliet.

Tidigare talare har gjort en genomgång av samtliga ärenden, och eftersom vi har en så stor enighet ska jag inte upprepa det här. I stället tänkte jag framöver i kapitlet djupdyka i något ärende inom varje område som jag tycker jag förtjänar det lite extra.

Så här i inledningen vill jag lyfta fram frågan om Vattenfall och de uttalanden som några ministrar har gjort i samband med försäljningen av kolgruvor i Tyskland.

KU skriver så här: ”I april förra året föreslog Vattenfalls styrelse att bolaget skulle sälja sin tyska brunkolsverksamhet. Regeringen tog ställning till förslaget i en så kallad ägarsamordning. Ansvariga ministrar uttalade att regeringen inte hade möjlighet att säga nej till Vattenfalls förslag att sälja den tyska brunkolsverksamheten utan att först ändra Vattenfalls

uppdrag. Inför beslutet om brunkolsförsäljningen pågick även en miljödiskussion där frågan var om man skulle säga nej till en försäljning och i stället låta brunkolet vara kvar i marken. Men den aspekten var inte aktuell när regeringen diskuterade frågan med Vattenfalls styrelse. Konstitutionsutskottets granskning visar att det var möjligt att säga nej till försäljningen utan att ändra uppdraget för Vattenfall. Utskottet framhåller vikten av att statsråds uttalanden grundas på uppgifter som är korrekta.”

Frågan om Vattenfalls ägardirektiv har många gånger varit uppe till olika avdömnings i KU. Genomgående leder frågan till att många olika aspekter lyfts in. Det är inte helt enkelt att separera vad vi tycker politiskt från annat när det gäller så stora affärer som Vattenfall har genomfört. Riksdagen vill helt enkelt ha synpunkter på frågan om Vattenfall, och man har det rätt ofta.

Det har också visat sig vara svårt med motsättningen mellan de två begrepp som återfinns i ägardirektivet, nämligen att Vattenfall ska vara affärsmässigt och att man ska vara ledande i miljömställningen. Dessa två aspekter har lett till mycket politiskt bryderi genom åren, inte bara i KU utan också i den politiska debatten.

I årets granskning har vi tittat på uttalanden från Åsa Romson och Isabella Lövin. Samtidigt är det viktigt att påpeka att vi inte har granskat själva affären och dess förhållande till affärsmässigheten. Inte heller har vi granskat andra tänkbara alternativ och i vilken mån det exempelvis hade gått att, utan att först gå till riksdagen, driva alternativet att behålla alla kolgruvor men sedan inte tillåta Vattenfall att ta ut något kol ur dem.

Det finns trots allt de som anar att ett sådant alternativ skulle kunna få stora affärsmässiga konsekvenser för staten och därmed för skattebetalarna. Det finns också de som misstänker att ett sådant alternativ skulle kunna vara något som regeringen skulle kunna behöva kompensera Vattenfall för.

Jag kommer själv från Miljöpartiet, och jag minns väldigt väl hur själva debatten gick och vilka krav och önskemål som miljörörelsen ställde på Miljöpartiet. De kraven handlade just om att staten skulle behålla kolgruvorna men lägga dem i malpåse.

Vi har ännu inte fått ett fullständigt facit på vare sig den affärsmässiga eller den miljömässiga delen av affären och hur det har gått. Men några saker vet vi: att Vattenfall själva nu har en större möjlighet att bli miljöledande, då de kan få in lite pengar. I stället för att investera i kol kan de investera i förnybart. Vi vet att Tysklands miljökrav nu har stoppat den tänkta kolexpansionen. En av gruvorna är helt stoppad, och tre är pausade. Hela idén om att divestera i stället för att investera i kol, det vill säga göra sig av med för att göra olönsamt, verkar ha fungerat.

Parallellt har regeringen arbetat hårt för att strama upp EU:s utsläppshandelssystem genom att skrota utsläppsrätter. Uppgörelsen i EU handlar om att ta bort 1,5 miljarder ton koldioxid fram till 2030 och från 2024 ta bort lika mycket utsläppsrätter som EU släpper ut årligen.

Den svenska regeringens bidrag är att köpa utsläppsrätter för 300 miljoner kronor årligen som kan skrotas. Planen är att detta ska kunna fortsätta fram till 2040 och att vi då har skrotat utsläppsrätter för ungefär tre gånger hela Sveriges koldioxidutsläpp.

(Applåder)

Herr talman! Årets KU-granskning av statsråden och av regeringsarbetet har lett till kritik av statsråd i nio ärenden – brister i statsrådets hantering av ärendena. I ytterligare tre ärenden har KU påtalat brister i Regeringskansliets diarieföring och dokumentation.

Det är av stort värde att konstitutionsutskottets slutsatser är enhälliga i de här ärendena, detta eftersom KU tolkar och utvecklar reglerna om hur Sverige ska styras. I huvudsak handlar detta om att öppenhet och offentlighet ska värnas, att uttalanden av statsråd är korrekta, att regeringsbeslut fattas på ett korrekt sätt – inget ministerstyre, inga jävförhållanden – samt att statsråden företräder Sverige i EU i enlighet med vad som beslutats i riksdagens EU-nämnd.

Enigheten i KU är värdefull, och jag vill särskilt tacka KU:s ordförande och vice ordförande för de insatser som gjorts för att skapa denna enighet.

Några ärenden har fått stor uppmärksamhet redan i samband med att anmälan gjorts till KU. Det gäller bland annat ärendena om hur utrikesminister Margot Wallström och försvarsministern Peter Hultqvist skaffat sina lägenheter när de blivit statsråd. KU har inte kritiserat *hur* de skaffat sina lägenheter, men kritik har riktats mot konstaterade brister i diarieföringen inom Utrikesdepartementet bland annat när det gäller ett brev från fackförbundet Kommunal och också när det gäller Försvarsdepartementets hantering genom en statssekreterare i kontakterna med den militära bostadsstiftelsen MHS-Bostäder.

KU framför dessutom mot bakgrund av vad som framkommit i dessa ärenden en synpunkt om att regeringen borde underlätta för nytilträdande statsråd som inte bor i Stockholm att skaffa lägenheter.

Eftersläpande diarieföring inom Utrikesdepartementet kritiseras också i samband med regeringens säkerhetsrådskampanj. Medier som sökte uppgifter om kampanjens finansiering och om kontakterna med Dag Hammarskjölds Minnesfond fick inte ut dessa uppgifter från Utrikesdepartementet. Vad som framkommit nu vid KU:s granskning visar dock att det inte finns någon kritik mot hur regeringen hanterat de så kallade Dacreglerna som gäller finansiering av biståndsmedel, i det här fallet av säkerhetsrådskampanjen.

Tidigare näringsministern Annie Lööf var den 6 april på utfrågning i KU om ett brev från EU:s industrikommissionär. Det var ett brev som kom till Näringsdepartementet 2012. Brevet fick stor uppmärksamhet i Svenska Dagbladet i samband med Volkswagens utsläppsskandal. Uppgifterna i Svenska Dagbladet byggde på en artikel i den tyska veckotidningen Der Spiegel.

KU:s granskning av brevet och dess hantering inom Näringsdepartementet har visat att brevet inte hade något samband med avgasskandalen, som Svenska Dagbladet uppgett i artikeln. Det var denna artikel som ledde till själva anmälan till konstitutionsutskottet. Inom dåvarande regeringen var det inte näringsminister Annie Lööf som hade ansvar för att handlägga frågor om marknadsövervakning av fordonsprodukter, som brevet i själva verket handlade om. Granskningen har därför inte lett till något uttalande av konstitutionsutskottet.

Ett annat ärende som har fått betydande uppmärksamhet är Vattenfalls försäljning förra året av brunkolsverksamheten i Tyskland. I samband med regeringens hantering av detta ärende uppgav tre statsråd, Mikael Damberg, Åsa Romson och Isabella Lövin, i olika uttalanden att regeringen endast kunde svara ja på Vattenfalls begäran att få sälja verksamheten till ett tjeckiskt företag. De menade att det annars hade behövts ett ändrat ägardirektiv.

KU har funnit uttalandena från de tre statsråden felaktiga och riktar kritik för att de har varit osakliga. Vi har konstaterat att det inte hade behövts något nytt ägardirektiv till Vattenfall för att fortsätta verksamheten. Regeringen kunde alltså ha sagt nej till Vattenfalls begäran att få sälja verksamheten.

KU riktar kritik mot miljöminister Karolina Skog och statsministern för långa handläggningstider inom Miljödepartementet av strandskyddsärenden. Det är ett problem som också den tidigare regeringen hade. I ett strandskyddsärende som KU särskilt har tagit del av tog det över ett år och fyra månader innan Regeringskansliet tog in de kompletteringar som behövdes för att ärendet skulle kunna hanteras. Det anser KU vara oacceptabelt och menar att både departementschefen och statsministern har ansvar för en bättre planering inom Regeringskansliet.

I hela tre ärenden kritiserar KU kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke. Det gäller uttalandet om vem som anställde Mona Sahlins tidigare livvakt för att sköta mediekontakter i hennes verksamhet som nationell samordnare. I själva verket var det ministern som fattade beslutet, men i ett uttalande hon gjorde framstod det som att det inte var hon som hade gjort det. Det var alltså osakligt.

Samma osaklighet konstaterades i en debattartikel i Dagens Nyheter i augusti 2016 som handlade om reklamskatten. Alice Bah Kuhnke hade skrivit artikeln, och där påstods felaktigt att tillkännagivandet från riksdagen om reklamskatten var riktat mot regeringen Reinfeldt. I själva verket kom tillkännagivandet redan 2002 och var riktat mot Göran Perssons regering – en osaklighet.

Det tredje kritikärendet gäller ett uttalande som Alice Bah Kuhnke *inte* gjorde i EU:s ministerråd. Hon skulle ha framfört den svenska ståndpunkten att kultur-, idrotts- och utbildningsfrågor tillhör den nationella kompetensen enligt beslut fattat i EU-nämnden, men hon framförde aldrig den.

Detta var några intressanta frågor som jag har funnit i KU:s arbete med KU:s betänkande. Vi fortsätter debatten, och det finns säkert mycket mer att lyfta fram.

(Applåder)

Anf. 6 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Jag misstänker att det kan bli lite förvirrat för en del som har lyssnat på hela debatten när ordföranden inleder med att informera om att KU har valt att inte använda ordet kritik. Däremot hittar KU olika saker som vi ser som brister, ibland hos ministrar och ibland mer generellt i handläggningen på departementen. I det senaste anförande var det mycket prat om kritik som KU har riktat, men vi har lyft fram saker där vi ser att det finns brister. Vi ser nog också olika på dessa brister, det vill säga hur kritiska vi i själva verket är bakom de ord som vi lyckas enas om.

Men vi är ense i våra skrivningar. Det beror inte bara på att vi har jobbat för att bli ense utan också på att det relativt sett har varit ärenden av lite mindre sprängstoffscharaktär än vad det ibland har varit. Det finns inget Saudiarabienärende eller någon Nuonaffär. Det är lite mer begränsade ärenden som inte är lika stora kioskvältare. Den stora kioskvältaren är väl möjligen Vattenfall. Det ärendet har också varit uppe tidigare vid flera tillfällen.

När det gäller Vattenfall kan vi konstatera att behovet av korrekta uttalanden, som flera talare har lyft upp, är viktigt. Vi har haft diskussioner om saker rör regeringsformen eller inte. Även om de gör det, eller inte, kan ändå frågor som påverkar debatten vara allvarliga. Jag anser att uttalandena om att det inte skulle gå att sälja brunkolet i Tyskland faktiskt påverkade debatten. Det är allvarligt.

Självklart gick det att säga nej till försäljningen. Däremot kanske det inte alls hade varit möjligt att låta kolet ligga i backen, som lyftes fram tidigare. Men det är inte den frågan vi har granskat. Gick det att säga ja eller nej till affären? Det gick att säga nej. Om man hade sagt nej till affären hade man i ett senare skede kanske gjort på ett annat sätt – eller inte. Det är viktigt att inte göra felaktiga uttalanden. Ibland kan vi fundera över att det är smart att en minister inte är så tvärsäker och uttalar att det inte är möjligt att säga nej till affären. Detta gäller särskilt som det är svårt att tolka de olika delarna i Vattenfalls regelverk i ägardirektiven.

Vi har också lyft upp frågor om dokumentation och diarieföring. Det kan tyckas vara mindre frågor, men problemet med dem är att de återkommer vartenda år. Varje år har vi ärenden som inte är dokumenterade, och vi kan därför inte komma fram till något därför att vi inte kan göra en ordentlig uppföljning – inte för att KU konstaterar att det inte finns några problem utan för att KU konstaterar att det inte går att följa upp ordentligt därför att det brister i dokumentationen. Det är ett stort problem, och jag utgår från att samtliga departement jobbar vidare med frågor om diarieföring och registrering av allmänna handlingar.

När KU upptäcker saker och frågar efter handlingar eller när medierna börjar titta på saker händer det att handlingar dyker upp som sedan diarieförs. Då kan man fundera över vilka handlingar som inte är diarieförda och som ingen har frågat efter. Vilka ärenden har vi inte sett?

Det är riktigt illa. Handlingar ska diarieföras och allmänna handlingar registreras. Det här är något som KU, tyvärr, lär få se i nästa granskning också. Jag hoppas få slippa, men jag tror tyvärr inte att det är så. Även om det är mindre ärenden, är det ändå allvarliga frågor. Där är det bra att KU är ense. Det är sådant som man behöver jobba med alldeles oavsett regering.

(Applåder)

Anf. 7 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Så är vi då här efter ett stort antal sammanträdestimmar, många utfrågningar, mycket funderande och läsande av handlingar för att debattera vårt granskningsbetänkande.

Som utskottsnovis vill jag särskilt tacka ett utskott som är fenomenalt att samarbeta med och ett kansli som oavsett tid på dygnet alltid finns till hands. Det är ett fall för Arbetsmiljöverket, skulle jag vilja hävda, men det underlättar det viktiga arbete som detta utskott har att utföra. Det är ett

unik utskott på många sätt. Mitt tack går naturligtvis också till utskottets ordförande och vice ordförande som sätter ramarna för denna behandling.

Jag ska erkänna att jag var skeptisk till att vi skulle kunna behålla ”KU-andan” hela vägen in i mål, men jag får se mig överbevisad – hittills i alla fall. Vi har tillsammans lyckats ge KU den inramning och det innehåll som detta utskott både förväntas ha och förtjänar att ha.

För er behöver jag ju inte förklara vikten av att ett utskott i parlamentet har denna roll – att vi granskar regeringen, att vi får och kan göra det och att vi gör det på ett sätt som garanterar stabilitet och trovärdighet oavsett vilken av de båda sidorna som befinner sig i Rosenbad under denna eller nästa mandatperiod.

Min liberale utskottsfrögångare Mathias Sundin sa i förra årets debatt att en gång är ingen gång; två gånger är en vana. Detta apropå att det var ett nästan enigt utskott som stod bakom förra årets granskningsbetänkande. I år är det tredje året, så nu får vi väl kalla det en etablerad vana. Det är en vana som jag tycker att vi ska försöka upprätthålla och föra vidare till kommande generationer.

Att vi är överens här och nu innebär ju inte att vi inte har några politiska skiljelinjer. Den dag vi inte har det kan vi lägga ned både parlamentet och konstitutionsutskottet. Länge leve ideologierna och diversifieringen i politiken!

Ibland kan jag också tycka att det har känts lite märkligt och att det hade känts lite bättre, om än kortsiktigt, att få leverera en politisk rallarsving lite då och då. Vi här inne är ju fullblodspolitiker allihop. Men jag måste ändå konstatera att långsiktigt är detta sätt att arbeta på mycket mer tillfredsställande – och som sagt av stor vikt för den parlamentariska ordningen och demokratin.

KU har tillsammans vägt och mätt alla anmälningar och argument utifrån det uppdrag vi har i detta utskott: Hur står anmälningarna och agerandena i förhållande till de lagar och förordningar vi och våra ministrar har att följa?

Vi har i nästan total enighet kommit fram till att av de 34 anmälningar utskottet fått in leder 9 anmälningar till anmälan om brister – det nya KU-ordet för kritik – i ärenden rörande regeringens hantering och statsrådets agerande och 3 anmälningar till anmärkningar på diarieföringen och dokumentationen inom Regeringskansliet. Precis som Mia Sydow Mölleby sa tidigare kan det te sig som ynka små ärenden, men i själva verket är det av yttersta vikt för att vi ska kunna behålla den öppna demokrati vi har att något så enkelt som diarieföring och rutiner faktiskt fungerar i vårt system.

För tids vinnande tänker jag i övrigt gå in på särskilda ärenden i påföljande debatt. Med det lägger jag detta kapitel till handlingarna.

(Applåder)

Anf. 8 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! När du hör ”KU” och ”konstitutionsutskottets granskning av regeringen”, vad tänker du på då? Tänker du på 1 250 sidor som vi har jobbat fram under våren? Eller tänker du möjligen på ett berömt citat om att veta hut? Jag skulle vilja säga att vi gör klokt i att tänka på de 1 250 sidorna innan vi tänker på ett klatschigt citat. Bakom KU:s granskning ligger nämligen ett enormt arbete.

KU har granskat 32 ärenden under våren. Det är ju så att varje riksdagsledamot har rätt att lämna in en anmälan och be KU att granska någonting som möjligen är fel enligt regelverket, möjligen inte.

Allting görs lika noggrant som om det vore en polisundersökning. Man gör en förundersökning och går igenom alla fakta i fallet. Det är mer en juridisk bedömning än någonting annat. Många i utskottet – dock inte jag – har juridisk bakgrund och utbildning. De på kansliet, som är alldeles utomordentligt duktiga, har det genomgående om de inte är statsvetare.

KU har en alldeles särskild uppgift, och den har klarnat alltmer genom åren. För att sätta in den i dess sammanhang måste jag gå tillbaka till 1810. I 1810 års riksdagsordning står det i 76 §: ”Allt hvad riksdagen efter granskning godkänt eller lämnat oanmärkt bör anses hafva vunnit decharge i afseende på det granskade, och ingen ny till ansvarighet förbindande granskning af ny riksdag i samma mål vara tillåten.”

Därav kommer uttrycket dechargede-batten. Så hette granskningsdebatten tidigare. Det kommer av franskans decharge, som betyder avlastning. I det här sammanhanget handlar det om beviljad ansvarsfrihet för fullgjort uppdrag. Det betecknade då en av parlamentet beviljad ansvarsfrihet för regeringens medlemmar. Den vunna ansvarsfriheten kallades decharge.

Men nu är det inte riktigt samma sak. I den nu gällande regeringsformen 13 kap. 1 § föreskrivs att KU ”ska granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning”.

År 2009 satte sig konstitutionsutskottet och försökte formulera vad detta innebär i RFR14, eller KU:s lilla gröna som den kallas – *Konstitutionella kontrollfunktioner* är det korrekta namnet. Den fungerar som en handbok sedan 2009. På s. 11 nämns det att KU 1968 framhöll att grundtanken är att granskningen ska vara administrativ och inte politiskt inriktad. Det har man följt sedan dess.

Enligt grundlagspropositionen 1973:90 s. 415 är granskningen numera inriktad på i första hand rättskontroll och administrativ praxis. Så ska det vara. Det handlar om att kontrollera om statsråden i sin tjänsteutövning och Regeringskansliet vid sin handläggning av regeringsärendena har följt gällande regler och vedertagen praxis. Vid underlåtenhet att handla prövas frågan om skyldighet att handla förelåg enligt regler och praxis.

De bakgrundsregler som i första hand åsyftas när det gäller granskningen är sådant som har att göra med procedur- och kompetensreglerna i regeringsformen och riksdagsordningen, det vill säga regler om lagrådsremiss, normgivningskompetens och propositionsavlämnande. Men det kan också vara fråga om materiella lagbestämmelser som regeringen tillämpar vid beslut i förvaltningsärenden, till exempel bestämmelser i utlänningslagen, plan- och bygglagen och sekretesslagen. Det kan ha att göra med om regeringen och dess ledamöter har gjort sakliga och korrekta uttalanden eller inte.

Konstitutionsutskottet iakttar stor försiktighet med att uttala sig på ett sådant sätt att det blir fråga om en överprövning i sak av ett enskilt ärende. Normalt sett lägger sig KU inte i den materiella bedömning som regeringen har gjort, alltså den politiska bedömningen. Vi prövar alltså inte om regeringen har gjort rätt politiskt, visat gott omdöme eller liknande. Vi kan varken i förväg eller i efterhand gå in och göra en politisk bedömning och anvisa en politisk väg.

Med det sagt ska ledamöterna i konstitutionsutskottet göra en bedömning: Har det här följt regeringsformen? Har det följt god praxis, alltså den praxis som har bildats?

Jag har nu suttit som ledamot i konstitutionsutskottet i sju år. Dessförinnan satt jag i fyra år som arbetande suppleant. Jag måste säga att det som jag nu läste upp som ett ideal för hur KU ska verka och som har sagts sedan 1968, det har nu förverkligats tre år i rad: Vi har tillsammans lyckats lägga politiken åt sidan och göra bedömningar som handlar om praxis, om regelverk, om det är gott statsmannaskap och om man har följt regeringsformen. Därför väger det tungt. Tre gånger i rad är väldigt viktigt. Det här sa KU tidigare, och nu har det blivit verklighet.

Jag kommer senare under denna debatt – vi kommer att debattera resten av denna måndag – att gå igenom konkreta fall.

Jag vill bara nämna att det som sticker fram extra i årets granskning är flera fall av icke korrekta uttalanden. Det kan vi inte acceptera. När statsråden, i sin egenskap av att vara statsråd, uttalar sig ska det vara korrekt. Man har rätt att som politiker också vara människa, och ska vara det i somliga sammanhang. Men i rollen som statsråd kan man inte tillåta sig att slira någonting på sanningen. Vi ska kunna lita på vad ett statsråd säger. Vi är människor, och vi gör fel. Men då påpekar KU att detta skulle kunna göras bättre.

Det viktigaste i det som vi har gjort är kanske inte dessa 1 250 sidor utan faktiskt ett litet enkelt pressmeddelande. Detta pressmeddelande fungerar som en tolkningsnyckel in till dessa drygt 1 000 sidor, eftersom vi talar om hur det ska förstås. Det är tolv punkter där det finns kritik – anmärkningar mot regeringens sätt att hantera sitt ämbete. Vi tycker att det är angeläget att man gör det rätt.

Jag vill avsluta med att tacka ledamöterna i konstitutionsutskottet, i synnerhet ordföranden och vice ordföranden, för gott samarbete. Detta hade inte varit möjligt om vi inte hade gjort det tillsammans. Både för regeringssidan och för oppositionssidan finns det stora frestelser att göra politik av detta. Vi ska bli återvalda. Hur i all världen kan man bli det när man blir helt ensam? Det är kanske inte det allra bästa sättet att gå väljarna till mötes. Men detta handlar om att göra det uppdrag som regeringsformen har lagt i vårt knä på allra bästa sätt. Också det tycker jag ska premieras av väljarna.

Jag vill också tacka kansliet, som har gjort ett utomordentligt arbete. Det är inte vi ledamöter som sitter och plitar ihop dessa 1 250 sidor och väljer vartenda ord, utan kansliet ger oss underlag som vi petar i och som vi jobbar med. Men vi är helt beroende av att det fungerar från kansliet. Vi tackar så mycket för det.

(Applåder)

*Vissa frågor om
regeringens förhåll-
ande till riksdagen
(kapitel 1)*

Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen (kapitel 1)

Anf. 9 VERONICA LINDHOLM (S):

Herr talman! Jag tänkte lyfta fram ett speciellt granskningsärende som vi kallar för G13, Tidigare statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning. Det ligger under kapitel 1, ”Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen”.

KU har tidigare gjort en översyn av vad som kan förväntas av ett tidigare statsråd som kallas in till KU-förhör, och hur man bör hantera tidigare statsråd som inte infinner sig till KU-förhör. Detta är dock extremt ovanligt och riskerar att omkullkasta konstitutionsutskottets praxis eller granskande roll, då KU granskar om regeringen och ministrarna följer lagar och regler.

Riksdagens ledamöter har rätt att anmäla ministrarna i regeringen till KU och göra en så kallad KU-anmälan. Utskottet undersöker sedan om de ministrar som anmälts har gjort fel eller inte.

När jag träffar skolklasser brukar jag lite förenklat likna det vid ett detektivarbete, eftersom det är nästan så vi arbetar. Vi följer noggrant upp alla ledtrådar som vi kan för att se hur saker och ting har hanterats.

Efter utskottets arbete framfördes till regeringen att nuvarande ministrar och tidigare statsråd ska finnas till KU:s förfogande, också efter deras tid som statsråd. KU uttalade att dessa åtaganden ska avfattas skriftligt, eftersom de ska kunna följas upp på ett tillfredsställande sätt. För att ge eftertryck åt kravet på skriftliga åtaganden framhöll utskottet i sin granskning att detta skulle följas upp och att det skulle framgå i vilken form åtagandena hade gjorts. Detta var i februari förra året.

Den 25 maj 2016, alltså bara några månader senare, tillsattes några nya statsråd. Men trots KU:s uttalande avkrävde statsministern inte sina nya ministrar någon skriftlig försäkran om att medverka i KU:s granskning efter statsrådstiden.

För ungefär ett år sedan, i juni förra året, blev Regeringskansliet uppmärksammat på att konstitutionsutskottet avsåg undertecknade handlingar. Då togs också undertecknade handlingar fram.

Jag ska läsa upp ett stycke som beskriver vad det var som utskottet önskade:

Konstitutionsutskottet ska enligt regeringsformen granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för granskningen få ut protokollen över beslut i regeringsärenden, handlingar som hör till dessa ärenden samt regeringens övriga handlingar som utskottet finner nödvändiga för sin granskning. Utskottet kan också inhämta upplysningar genom skriftliga redovisningar och muntliga utfrågningar av bland andra statsråd och tidigare statsråd. Någon formell skyldighet för statsråd eller tidigare statsråd att delta i konstitutionsutskottets utfrågningar finns inte. Statsråden i den regering som tillträdde den 3 oktober 2014 har emellertid åtagit sig att alltid medverka i den konstitutionella granskningen fullt ut och detta även efter det att uppdraget som statsråd upphört. Åtagandet innebär alltså att dessa alltid kommer att delta i utfrågningar som konstitutionsutskottet kallar till med anledning av sin granskning.

Hela detta system bygger på att det finns ett förtroende mellan riksdagen och Sveriges statsminister och på att statsministern avkräver detta av ministrarna.

Hösten 2014 var det dessutom mycket tydligt också i medierna att detta hade avkrävts. Utskottet har också fört detta resonemang i sitt betänkande med anledning av utredningen. Men det finns fortfarande inte något lagkrav på detta, alltså att ministrarna ska infinna sig till KU-förhör. Utskottet ville då implementera någon form av praxis, som tidigare nämnts.

När ministrarna kallas till KU-förhör vill man att de infinner sig. Det finns dock en tidigare minister som inte kom till KU-förhör. Den personen kommer förmodligen för all evig framtid att vara förknippad med det. Det är väl ett incitament om något att faktiskt infinna sig till förhör.

Utskottets ställningstagande i just detta fall, G13, är att utskottet förväntar sig att statsministern ställer sådana krav i samband med regeringsbildningen. Kraven och åtagandena borde enligt utskottets uppfattning dessutom avfattas skriftligt, som tidigare nämnts.

Utskottet konstaterar att statsministern har ställt sådana krav på tillträddande statsråd. Åtagandenas innehåll återgavs redan inledningsvis skriftligt. Men först efter några månader togs undertecknade åtaganden fram.

Utskottet noterar också att undertecknade åtaganden inte togs fram omgående, vilket inte var tillfredsställande. Men vi välkomnar att statsministern nu har sett till att införa en ordning i enlighet med utskottets tidigare ställningstagande.

Personligen är jag mycket stolt över att vår socialdemokratiska statsminister är den första att tillämpa den praxis som KU har tryckt på att man ska implementera, då utskottet tror att praxis är att föredra innan vi lägger fram ett förslag om en eventuell lagstiftning i frågan. Jag hoppas att man avser att hålla och tillämpa denna praxis även fortsättningsvis.

I övrigt vill jag tacka ordföranden, kansliet och det övriga utskottet för ett gott samarbete.
(Applåder)

Anf. 10 MARIA ABRAHAMSSON (M):

Herr talman! I denna debattrunda tänker jag uppehålla mig vid tre granskningsärenden – 13, 25 och 34. Ärende 13 handlar, som vi hörde Veronica Lindholm noga redogöra för här, om tidigare statsråds medverkan i KU:s granskning.

Jag vill först understryka att det, för att utskottet ska kunna fullgöra sin kontrollmakt, är helt avgörande att KU kan ta del av information och upplysningar i de ärenden som KU granskar.

Vid utövandet av denna kontrollmakt kan det självklart vara lika viktigt att KU har möjlighet att höra ett avgånget statsråd som ett sittande. Därför är det enligt utskottet också viktigt, angeläget och välkommet att statsministern har infört en ordning i enlighet med utskottets tidigare ställningstagande i denna fråga. Här är vi verkligen överens i utskottet.

Konkret betyder detta med mina ord, om jag får låta lite tjugig efter Veronica Lindholm, att statsministern i samband med regeringsbildningen ska avkräva tillträdande statsråd ett åtagande om att medverka i KU:s granskning också efter det att man har lämnat sitt uppdrag. För att KU ska kunna följa upp åtagandet och göra det på ett tillfredsställande sätt har KU, när ärendet behandlades, uttalat i sitt betänkande att åtagandena ska avfattas skriftligt. Det uppfattades och upprepades av flera ledamöter i den kammardebatt som hölls i februari 2016.

Efter vårens granskning och utfrågning av statsministern har KU förstått att statsministern trodde att han fullgjorde KU:s krav på skriftlig form när han som svar på utskottets begäran skickade in en skriftlig redogörelse av innehållet i statsrådets åtaganden. Enligt statsministern var det först vid denna kontakt mellan Regeringskansliet och KU:s kansli i juni förra året

som statsministern fick klart för sig att utskottet med ”skriftlig form” avsåg att åtagandena skulle vara egenhändigt undertecknade av statsråden.

Herr talman! Jag kanske naggar KU:s enighet i kanten nu, men personligen kan jag tycka att det är ytterst märkligt att statsministern kunde ha uppfattningen att kravet på statsrådets försäkran i skriftlig form var uppfyllt utan att statsråden över huvud taget hade undertecknat någon försäkran.

När missförståndet om vad KU avsåg med ”skriftliga åtaganden” väl var utrett inkom mycket riktigt statsministern med åtaganden som var undertecknade av samtliga statsråd. Detta skedde mellan den 20 september och den 4 oktober. KU välkomnar som sagt att statsministern har infört denna ordning, men utskottet skriver också i betänkandet att det inte är tillfredsställande att undertecknandet drog ut på tiden.

En annan granskning jag helt kort ska säga några ord om gäller ärende nr 25 om pressmeddelande om Nobel Center i Stockholm. Det står förstås regeringar av alla kulörer fritt att i pressmeddelande uttala att man ger stöd till en viss verksamhet, eller som i detta fall bidra till driften av det blivande Nobel Center. Men för att en regering över huvud taget ska kunna finansiera, eller som i detta fall, vara med och delfinansiera Nobel Center förutsätts ett beslut av Sveriges riksdag. Regeringen har ingen egen kassa att ösa pengar ur.

I det pressmeddelande som kom från Regeringskansliet den 23 november 2016 lämnades dock ingen information om detta. Där meddelas helt tvärsäkert att staten kommer att bidra till Nobel Centers drift med 40 miljoner kronor per år från och med att centret öppnar och tre år framåt. Utskottet konstaterar att pressmeddelandet därmed riskerar att ge ett felaktigt intryck, och KU framhåller vikten av att information i pressmeddelanden ger en korrekt och rättvisande bild av ärendets status.

Herr talman! Tills sist: Granskningsärende nr 34 handlar om kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnkes agerande i ministerrådet när det gäller rådsslutsatser om kultur i EU:s yttre förbindelser. EU-nämnden och statsrådet hade kommit överens om att kulturministern på ministerrådet den 23–24 november 2015 skulle betona att kulturpolitik är en nationell angelägenhet. Av regeringens skriftliga återrapport framgick dock inte om statsrådet drev den linjen.

Vid den muntliga återrapporteringen i EU-nämnden visste ministrarnas statssekreterare att berätta: ”Min uppfattning är att det inte togs upp specifikt eftersom det inte riktigt fanns något specifikt kring mötet som föranledde att det behövde lyftas.” Statssekreteraren försökte här alltså förklara att det på mötet inte var något som krävde att man hävdade att kultur är en nationell angelägenhet.

Visst kan det tyckas nitiskt i överkant att KU då ändå rådbårar ett statsråd som avstår från att fullfölja EU-nämndens beslut, i det här fallet att framhålla den nationella kompetensen i kulturpolitiken, när kompetensfrågan inte kom upp på bordet på rådsmötet. Man kan tycka att det är övernitiskt, men i linje med KU:s tidigare ställningstaganden anser KU att det är angeläget att framhålla vikten av att ståndpunkter som har förankrats i EU-nämnden också fullföljs fullt ut i rådet.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens förhåll-
ande till riksdagen
(kapitel 1)*

Om regeringen bedömer att en avvikelse från EU-nämndens ståndpunkt är nödvändig – sådana situationer kan ju uppstå – finns det möjlighet att söka förnyad kontakt med nämnden. Det låter kanske dramatiskt, men det handlar ju om telefon. Så skedde dock inte i det här fallet. Av riksdagsordningen och dess förarbeten framgår vidare att om regeringen av något skäl inte agerar i enlighet med EU-nämndens ställningstagande ska man redovisa skälen för detta i den skriftliga återrapporteringen. Så skedde inte heller i det här fallet. Återrapporteringen var alltså ofullständig.

KU konstaterar avslutningsvis att statsrådet Alice Bah Kuhnke gjorde sig skyldig till en liknande försummelse i fråga om återrapporteringen till EU-nämnden också under den tid som avser förra årets granskning.

Med de orden sätter jag punkt.

(Applåder)

Anf. 11 FREDRIK ERIKSSON (SD):

Herr talman! Som vi har hört här tidigare förväntar sig alltså KU att även avgångna statsråd ska komma när KU kallar. Man har enats om en absolut lägsta nivå som innebär att statsministern ska fixa fram ett papper som upplyser tillträdande ministrar om detta.

Att vi sverigedemokrater finner en sådan ordning något otillräcklig kommer väl knappast som en nyhet för någon. Vi har också yttrat oss särskilt om detta i alla sammanhang som denna fråga har varit uppe i. Bland annat när ärendet var uppe för beredning i samband med den förra höstgranskningen varnade vi för att handlingen snarast får ses som symbolisk, då den ändå inte har någon rättsverkan. Alldeles uppenbarligen har även statsministern sett det som något symboliskt då vi nu alltså har fått en diskussion kring huruvida den här lappen behöver vara undertecknad eller ej.

Ska jag vara helt ärlig, herr talman, ter det sig egentligen tämligen egalt för mig om en lapp som inte betyder någonting är påskriven eller inte. Jag vet partier i denna kammare som tillämpar liknande förfaringsätt när det kommer till deras riksdagsledamöter. För att kandidera har man inte mycket annat val än att skriva på en lapp om att avsäga sig alla förtroendeuppdrag ifall man lämnar partiet. Samtidigt förstår nog många att så länge lagstöd saknas blir det ändå upp till den enskilde att avgöra hur man vill göra den dag en sådan situation uppstår.

Att tro att statsråden skulle resonera annorlunda – alltså säga ja, tack och amen för att få uppdraget och sedan inte förbehålla sig rätten att utan risk för sanktioner göra en ny prövning när det väl blir allvar – vore nästan lite naivt, för att använda ett av senare års främsta modeord inom den svenska politiken.

Finns det någon här inne som eventuellt är missnöjd med den rådande ordningen att folk kan göra lite som de vill oavsett vad de eventuellt har gått med på tidigare uppmanar jag vederbörande att göra mig sällskap i att se över regelverket en gång till – åtminstone vad gäller våra granskningsobjekt statsråden. Med en adekvat och ändamålsenlig lagstiftning kan KU i alla fall stärka den parlamentariska kontrollen över regeringen i allmänhet.

När det sedan kommer till enskilda statsråd i synnerhet – vad ska man säga om Alice Bah Kuhnke, herr talman? Hur svårt ska det vara att inse att man faktiskt står under just parlamentarisk kontroll och bara göra som man

blir tillsagd av folkets främsta företrädare i riksdagen? Att gå efter annan säga en sak till EU-nämnden och sedan åka ned till Bryssel och säga någonting annat, eller i det här fallet rättare sagt ingenting alls, håller inte i längden, herr talman.

Tro mig; både jag och min partikollega kommer att återkomma flera gånger under dagen om allt konstigt som vår så kallade kultur- och demokratiminister har haft för sig på senare tid – eller ja, kanske inte *allt* konstigt, för då skulle vi nog få vika större delen av den här dagen bara åt henne. Men hon förekommer likväl rätt flitigt i årets granskningsbetänkande, och kulturministern har passande nog lyckats med konststycket att ådra sig kritik i samtliga ärenden där hon har granskats.

Jag kan förstå att det säkerligen inte är helt enkelt för någon som har handplockats från kulturetablissemang att på relativt kort tid, eller i det här fallet några år, lära sig all styrtig formalia om samråd, mandat, återrapporterings- eller kommittéförordningar och dito handböcker, för den delen – men det förtar inte det faktum att en majoritet i EU-nämnden uppmanade kulturministern att vid kommande rådsmöte lyfta fram uppfattningen att vissa frågor är nationella angelägenheter och så ska förbli.

Än en gång lovade statsrådet dyrt och heligt att agera på ett sätt som är förenligt med riksdagens förväntningar, bara för att åka ned till Bryssel och inte göra ett smack. Är det någon här som börjar att ana ett visst mönster när det gäller vad folk säger i ett tidigt skede och vad de sedan faktiskt gör när det väl kommer till kritan?

Vad värre är, herr talman, struntade hon inte bara i att göra vad som ålåg henne, utan hon underlät också att redogöra för det i den jobbiga återrapporten som den styrtiga formalian föreskriver att man ska uppräta på ett visst stelbent och alldeles okreativt sätt.

Jag säger inte att detta nödvändigtvis var ett medvetet försök att komma undan. Helt ärligt är jag inte ens säker på att hon alla gånger riktigt vet vad det är som förväntas av henne.

Icke förty blev det alltså hennes statssekreterare som på en direkt fråga i nämnden om vad som hände med detta medskick fick bära hundhuvudet och klä skott för hennes tillkortakommanden. Och som vanligt var det Sverige och det svenska folket som förlorade på det.

Apropå saker som Sverige och svenskarna förlorar på grund av regeringens bristfälliga företrädare och ageranden måste jag bara lyfta fram ett ärende till i denna del, herr talman.

Landsbygdsminister Sven-Erik Bucht medverkade ju vid ministerrådets förhandling om fiskemöjligheterna i Östersjön för 2017. På det förberedande mötet med EU-nämnden diskuterades bland annat en del procent-satser avseende hur mycket fisket av vissa arter måste begränsas för att vara hållbart över tid.

Vidare uttrycktes farhågor över att några av våra grannländer bedriver vad de kallar för fritidsfiske. Detta sker dock i en skala som de flesta andra människor nog skulle beskriva som närmast industriell. Vi pratar om ett större antal ton fisk än antalet enskilda fiskar som jag drar upp på en sommar, herr talman.

Hur som haver enades man till sist om att regeringen skulle hålla sig till den övergripande Östersjöplanen och till de intervall som anges där. Vidare angavs att den generella ståndpunkten är att fritidsfisket i första hand ska regleras nationellt.

Av granskningen har emellertid framgått att regeringen och EU-kommissionen inte var särskilt framgångsrika i sina förhandlingar. De procentuella minskningar man kom fram till var inte tillräckliga för att hålla sig inom och under Östersjöplanens nivåer, åtminstone inte vad avser torsk i västra Östersjön.

Men då ju några av våra grannländer överutnyttjar fritidsfisket å det grövsta blev det enda sättet att, med blotta förskräckelsen, klara sig undan att reglera fritidsfisket för alla. I stället för att ta itu med verkningfulla åtgärder mot dem som missköter sig straffade man alltså alla medlemsstater. Det kan inte vara rätt och rimligt, herr talman.

Likaså finner jag det högst tveksamt om det över huvud taget kan vara rätt och rimligt att ett enskilt statsråd kan åka ned till Bryssel och på egen hand saka bort nationellt självbestämmande som om det rörde sig om ett dåligt kortspel.

Herr talman! Det är ju så med makt – och kanske framför allt med egenmakt – att det inte är någonting som man vare sig får eller tar, utan det är någonting som man ger bort. Det synes tyvärr vara precis vad landsbygdsministern har gjort å våra vägnar, trots att det alltså var andra länder som misskötte sig.

Detta är beklagligt, herr talman, och tyvärr ingenting som vi längre kan göra någonting åt.
(Applåder)

I detta anförande instämde Patrick Reslow (-).

Anf. 12 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Herr talman! Vi har nu gått över till att tala om den första av fyra delar i vårens granskningsbetänkande, ”Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen”.

Precis som flera tidigare talare tänker jag koncentrera mig på frågan om tidigare statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning. Detta har under mandatperioden varit en viktig fråga för KU. Bakgrunden var det som hände under förra mandatperioden, då KU skulle granska den förra regeringens köp av Nuon – också det en fråga som hade med Vattenfall att göra.

I detta sammanhang ville KU höra före detta näringsministern Maud Olofsson, men hon valde att inte hörsamma KU:s kallelse utan avböjde att delta. Vid den genomgång som gjordes senare fann man att det en gång tidigare hade hänt att en före detta minister inte kom då KU kallade – det var en minister som var sjuk när kallelsen kom.

Att en före detta minister inte kommer när KU kallar var och är någonting mycket ovanligt. När detta nu hade hänt skapade det debatt, eftersom det skulle kunna riskera att skapa en ny form av praxis och system – fler ministrar skulle kunna vägra att infinna sig. Om det skulle bli så att fler före detta ministrar satte ett sådant handlande i system skulle detta i sig verkligen urholka möjligheten för KU att kunna fullfölja granskningar i fortsättningen.

Vi i KU har ju inte möjligheter att tvinga någon att delta. Därför uppstod en diskussion om hur riksdagen i fortsättningen ska göra för att inte fler före detta ministrar ska strunta i att infinna sig.

Det tillsattes en parlamentarisk utredning under Bertil Wennberg, före detta kanslichef på KU:s kansli. Många av ledamöterna i KU deltog också i denna parlamentariska utredning, som övervägde olika alternativ och till sist – med en bred majoritet – landade i att föreslå en ordning där ministrarna skriftligen åtar sig att delta i KU-förhör även efter att de avslutat sin tjänstgöring som minister.

Utredningen presenterade sitt förslag för ett tag sedan. Därefter har det tagit sin lilla tid att få allt på plats, vilket vi också kommenterar i betänkandet.

Vi fick en påminnelse om att det är skillnad på ordet skriftligt och ordet undertecknade, vilket har tagits upp under debatten. Men nu finns det till slut även undertecknade papper på att ministrarna åtar sig att delta i KU:s utfrågningar även efter att de avslutat sin tjänstgöring som minister.

Jag tycker att det är bra att vi nu har landat i ett system som stärker riksdagens kontrollmakt på detta sätt, och det är bra att regeringen har hör-sammat riksdagens vilja.

(Applåder)

Anf. 13 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Jag vill kommentera några av de ärenden som ligger under detta kapitel i KU:s granskning.

Ett ärende handlar om den av regeringen aviserade investeringen i Nobel Center i Stockholm. KU har funnit brister i det pressmeddelande som regeringen skickade ut. Det framgick inte att en sådan investering skulle kräva ett riksdagsbeslut, och det anser konstitutionsutskottet vara en viss brist i detta fall.

Ärendet om tidigare statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning gällde anmälan mot statsminister Löfven, beroende på att han inte såg till att tillträdande statsråd undertecknade detta åtagande efter att frågan varit uppe i KU.

Detta har statsministern sedan rättat till, och numera är det så att till-trädande statsråd undertecknar ett åtagande. Någon skyldighet för före detta statsråd att komma till KU har inte funnits tidigare.

Jag har redan kommenterat kultur- och demokratiministerns agerande i ministerrådet. Att hon inte framförde det som Sverige framhåller är viktigt. Vissa frågor är nationella angelägenheter, och det är inte EU som har överhöghet.

Det är viktigt för svensk del att göra sådana markeringar, och det har kultur- och demokratiministern nu ännu en gång fått besked om från konstitutionsutskottet.

Jag vill något kommentera två ärenden som inte har lett till kritik. Det handlar om förhandlingarna om EU:s nya vapendirektiv och förhandlingarna om fiskemöjligheter i Östersjön. Det är ärenden som var ganska om-debatterade i samband med förhandlingarna i EU kring detta. Konstitu-tionsutskottet har dock inte funnit några formella brister i själva hantering-en av de här frågorna gentemot EU från statsråden Anders Ygemans och Sven-Erik Buchts sida.

(Applåder)

Anf. 14 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! I dessa ärenden som handlar om ”Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen”, som är rubriken på detta kapitel i betänkandet, har vi åtta anmälningar. Fem av dem handlar om riksdagens och regeringens relationer vad gäller EU-ärenden på olika sätt. Det handlar om kontakterna inför EU-hanteringens på ministermöten och så vidare.

Regeringen ska ju samråda med riksdagens EU-nämnd och sedan driva den linje som EU-nämnden har kommit fram till när regeringen förhandlar i EU. Riksdagens uppfattning ska även följas vid informella möten, lunchmöten med mera, inom EU-systemet.

Både förra året och i år har vi hamnat i ett läge där vi har haft ett ärende där det är oklart eller lite otydligt vad EU-nämnden egentligen har kommit fram till. Ledamöter har tolkat olika hur mandatet har sett ut. Det har inte lett till att vi har några synpunkter på hur regeringen har hanterat frågan, men vi har ändå haft anledning att påtala att det faktiskt är viktigt att man vet vad det är för mandat som regeringen har fått och att mandatet uppfattas lika av samtliga, både minister och alla ledamöter i EU-nämnden.

Den här gången gällde det fiskekvoterna. Det förekom en del siffror under mötet i EU-nämnden, men det var inte utifrån dessa som man sedan förhandlade, utan det var ett visst spann när det gällde var gränserna kunde sättas för fisket. Det var inte helt tydligt för alla i nämnden hur man hade landat i beslutet.

När en minister ska delta i ett möte händer det också att riksdagen skickar med saker som ska sägas utöver de exakta beslutsformuleringarna. Ett sådant ärende har tagits upp här i talarstolen flera gånger. Det var när kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke deltog i ministerråd gällande rådsslutsatser om kultur i EU:s yttre förbindelser.

Nämnden ställde sig bakom förslaget till rådsslutsatser men ville att det också skulle framhållas i diskussionen att kulturpolitiken är en nationell angelägenhet. I ministerrådet blev det ingen diskussion i frågan. Kultur- och demokratiministern räckte då inte upp handen och sa: I den här icke-diskussionen skulle jag vilja framhålla att kulturfrågorna är en nationell angelägenhet. Hon avbröt inte heller mötet för att gå och ringa till EU-nämnden och fråga om det var okej att hon inte tog upp frågan i diskussionen som aldrig blev av. Det hade hon ju kunnat göra, men det hade kanske framstått som lite märkligt i sammanhanget. Men vad hon definitivt skulle ha gjort var att i återrapporteringen informera om att det inte blev någon diskussion och att hon därför inte tog upp de frågor som hon hade fått som medskick att ta upp.

Det är som jag sa fem olika ärenden som handlar om riksdagens och regeringens förhållande vad gäller besluten inför EU-möten. Det pågår nu en utredning om hur de ska hanteras. Det är ganska tydligt att det finns ett stort behov av att titta vidare på regeringens och riksdagens samarbete vad gäller EU-frågorna, riksdagens medskick och hur de ska hanteras. Fram till dess kommer det kanske att fortsätta vara lite rörigt.

(Applåder)

Anf. 15 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Som liberal och varm EU-anhängare gläder det mig att EU-nämndens arbete lyfts fram i den här debatten. Jag kommer också att uppehålla mig vid frågan, eftersom jag, förutom att ha äran att vara KU-

ledamot, också sitter i EU-nämnden. Därför bekymrar det mig extra att vi har i princip samma ärenden på agendan detta år som vi hade förra året när det gäller regeringens förhållande till riksdagens EU-nämnd.

Vi har frågan om justitieministerns agerande i EU-nämnden om ett svenskt ställningstagande om en reform av EU:s gemensamma asylsystem, en tämligen viktig fråga. Vi har frågan inrikesminister Anders Ygemans agerande vid förhandlingarna om EU:s nya vapendirektiv, likaså en viktig fråga. Vidare har vi frågan om jordbruksminister Sven-Erik Buchts agerande vid EU-förhandlingarna om en förordning om fiskemöjligheter i Östersjön. Och vi har frågan om kultur- och demokratiministerns agerande.

Detta är som sagt inget nytt. Eftersom detta är min första debatt i denna typ av ärenden gick jag naturligtvis in och kontrollerade vad som sas förra året. Jag var tvungen att dubbelkontrollera handlingarna så att jag inte läste dagens referat från detta möte, redan, men det visade sig att det var från förra året. Det var nämligen i princip samma sak vi uttalade.

Det var samma ministrar och samma problematik som togs upp av utskottet förra året: Hur ska samråd mellan regeringen och EU-nämnden ske? När ska det ske? Vad är att anse som ett informellt respektive formellt möte i Bryssel, och vad innebär det i så fall för skillnad för statsrådets manöverutrymme?

Också då välkomnades den parlamentariska utredning som har att se över riksdagens arbetsformer rörande EU. Och jag passar på att också i år välkomna denna utredning. Eftersom vi är flera KU-ledamöter som sitter i utredningen hyser jag en stark förhoppning om att vi inte behöver läsa förra årets referat i nästa års debatt igen.

Av anmärkningarna som rör regeringen och EU-nämnden leder visserligen bara ett ärende, det om kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnkes agerande i ministerrådet, till en anmärkning för uttalad brist. Ett enigt KU påtalar att statsrådet brast i sin tjänsteutövning, dessutom för andra gången vilket gör det hela än mer allvarligt, när hon inte anförde det uttalande som hon hade blivit ålagd av EU-nämnden att framföra i ministerrådet. Det är flera av mina kollegor som i detalj har redogjort för hur gick detta till.

Vad som också förtjänar att nämnas är att anmälan av samma Alice Bah Kuhnke för hennes hantering av rekryteringen av en tjänsteman till den nationella samordnaren och anmälan av henne rörande hennes debattartikel om reklamskatten får påpekande av ett enigt KU om brister, vilket torde visa att det behövs en betydligt bättre styrning av kultur- och demokratiministerns portföljer.

De övriga ärendena rörande regeringen och EU-nämnden leder visserligen inte till något påtalande om brister från KU, men man kan konstatera att de alla har uppkommit därför att riksdagsledamöter har ansett att det rätt otvetygligheter om vilka mandat statsråden faktiskt har fått från riksdagens EU-nämnd och huruvida man har hållit sig till dessa.

Herr talman! Det finns mycket som jag är stolt över i det här parlamentet men särskilt att Sverige har ett på många sätt unikt sätt att förankra den svenska ståndpunkten i EU-frågor genom ett öppet och aktivt arbete mellan regeringen, de olika utskotten och EU-nämnden, och det är bra. Det är bra om Sverige ska kunna fortsätta att vara den tydliga rösten i EU, och det behövs i dessa dagar, om inte annars. Men det är ett system som bygger på ett ömsesidigt förtroende, ett förtroende man ska vara rädd om.

Därför är det bra att vi i KU nu har granskat dessa anmälningar, har resonerat kring vad som är rimligt när det gäller samråd och förankring mellan regering och riksdag och är tydliga med att regeringen i alla lägen har att framföra den förankrade svenska ståndpunkten, oavsett om det är vid formella eller informella möten som diskussion uppstår.

Utskottet förutsätter att dessa granskningar tas med i den tidigare nämnda EU-utredningen, så att vi inte behöver stå här igen nästa år och upprepa samma saker.

(Applåder)

Anf. 16 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Jag har den föga avundsvärda uppgiften att gå fram och sjunga till samma noter som de tidigare. När vi är helt ense blir variationen något mindre.

Det är viktigt för oss som ledamöter i KU att var och en tar sitt ansvar. Vi deltar inte som ett kollektiv, utan var och en av oss har ansvar för det vi sätter vårt namn under. Jag har funnit KU:s ställningstaganden när det handlar om kapitel 1 och regeringens förhållande till riksdagen alldeles utmärkta, men jag vill göra som de andra och lyfta fram några saker som sticker ut.

När det handlar om ett framtida Nobel Center och om detta ska ligga på Blasieholmen i Stockholm eller inte konstaterar konstitutionsutskottet att det har funnits ett pressmeddelande som innebär ett besked om att regeringen avser att bidra till driften av ett sådant center när det har öppnat utan att frågan om var centret ska ligga närmare berörs.

En sådan delfinansiering förutsätter ett beslut av riksdagen, men pressmeddelandet saknar information om detta. Det betyder att pressmeddelandet riskerar att ge ett felaktigt intryck. Det är inte bra – så kan vi inte ha det. Därför säger KU att vi vill framhålla vikten av att informationen i pressmeddelanden ger en korrekt och rättvisande bild av ärendets status. Det är viktigt att detta sköts; vi kan inte ha det annorlunda.

När det handlar om G13 och undertecknande av försäkran om att man kommer att inställa sig när KU kallar till granskning är det ett ärende som har varit uppe om och om igen. Det är inte tillfredsställande att statsråd inte kommer. Självfallet ska ett statsråd infinna sig när han eller hon kallas till KU.

Statsministern var snabbt ute och sa att han redan begärt ett sådant undertecknande. Vid närmare granskning var detta kanske inte så tydligt, utan det har fått påminnas och påminnas igen. Det har gjorts skillnad mellan att göra ett skriftligt åtagande och att göra ett undertecknat åtagande.

Konstitutionsutskottet går inte in i närmare detalj utan konstaterar att det inte var tillfredsställande att undertecknandet av åtagandet inte togs fram omgående. Det får vara bra så. Sedan är konstitutionsutskottet med all rätt generöst nog att säga att vi välkomnar att statsministern nu har sett till att göra det som vi sa tidigare. Där sätter vi punkt på KU-manér.

Sedan handlar det om ett tillfälle med statsrådet och kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke och hennes brist när det gäller att göra det hon borde göra, inte bara när det blir fel och hon säger saker som inte är korrekta utan när hon inte säger det som faktiskt är korrekt.

Andra har använt utrymmet här till att, mer än vad som är brukligt i KU-sammanhang, anmärka. Jag nöjer mig med att läsa innantill om vad vi är överens om som brister: ”Inför ett möte i ministerrådet kom EU-nämnden och kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke överens om att statsrådet skulle betona att kulturpolitiken är en nationell angelägenhet. Vid rådets antagande av rådslutsatser gjorde dock kultur- och demokratiministern inte något sådant uttalande. Utskottet framhåller vikten av att en ståndpunkt som förankrats i EU-nämnden fullföljs fullt ut i rådet. Om regeringen inte agerar i enlighet med nämndens ställningstaganden ska skälen för detta tydligt redovisas i den skriftliga återrapporten. Enligt utskottet var återrapporteringen till EU-nämnden i frågan ofullständig.”

Där sätter vi punkt, och vi räknar med att berört statsråd ska lyssna till det.

(Applåder)

Anf. 17 EMANUEL ÖZ (S):

Herr talman! I granskningsbetänkandet har konstitutionsutskottet tittat närmare på vissa frågor som rör regeringens förhållande till riksdagen. Bland annat berörs regeringens hantering av EU-frågor, och det är dessa som jag liksom vissa föregående talare tänker uppehålla mig kring.

EU-arbetet är minst sagt komplicerat. Vi har tre parter – riksdagen, regeringen och EU – och samspelet mellan dessa. Även om det är regeringen som företräder Sverige i EU är det ändå viktigt att regeringen informerar och förankrar sitt agerande hos riksdagen. Tanken är att riksdagen, som folkets främsta företrädare, ska ha inflytande i de ståndpunkter som Sverige ska ha i EU. Detta innebär att riksdagen ska ha en reell möjlighet att i förväg kunna påverka inriktningen hos politiken och inte endast rätten att i efterhand kontrollera det som regeringen har gjort. Utgångspunkten för denna samverkan mellan riksdag och regering är att Sveriges intressen i EU tillgodoses på bästa sätt.

Det är som sagt tydligt att det är regeringens ansvar att driva EU-arbetet. De besked som regeringen får av EU-nämnden är, som man har sagt flera gånger tidigare här, inte lagligt bindande. Men de är politiskt bindande eftersom regeringen företräder Sverige i EU och agerar där med fullt politiskt ansvar.

Som vissa kollegor har sagt här tidigare och som vi har märkt under tidigare års granskningar och under denna granskning råder det ibland oklarheter kring vad som egentligen gäller beträffande samråden mellan EU-nämnden och regeringen eller regeringen och riksdagen.

Det gäller särskilt diskussioner som förts mellan ministrar i informella sammanhang där det exempelvis kan dyka upp frågor som statsrådet borde ha vänt sig till EU-nämnden för att samråda om. Varför förde man diskussioner under en informell lunch utan att först vända sig till EU-nämnden, har statsrådet agerat i linje med EU-nämndens mandat och så vidare?

Detta får mig att förstå att medan den principiella ansvarsfördelningen är tydlig kan den begränsade skriftliga regleringen i regeringsformen och riksdagsordningen tillsammans med en nu ganska lång rad yttranden från KU göra det svårt i vissa lägen att säkert veta vilka skyldigheter regeringen har gentemot riksdagen.

Det finns reglering i dag, och dessa regler ger en viss vägledning om hur samverkan mellan riksdag och regering bör se ut i EU-frågorna. Regeringen ska exempelvis fortlöpande informera och samråda med riksdagen om vad som sker inom ramen för EU-arbetet men även rådgöra med EU-nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet.

KU:s praxis har utvecklats så att det inte anses tillräckligt att regeringen inte gör något som står i strid med EU-nämndens synpunkter utan i stället agerar i enlighet med nämndens råd och ståndpunkter. Vi ska också veta att EU-nämndens roll och arbetsmetoder har utvecklats genom praxis, mandatperiod för mandatperiod. Till exempel har tolkningen av vad som ska samrådas kring successivt breddats till att i dag omfatta alla punkter på en rådsdagordning, även sådant som endast ska diskuteras eller informeras kring.

Det är självfallet viktigt med god samverkan mellan riksdag och regering och att samråden fungerar väl. Jag som är med och granskar dessa ärenden i KU, vilket är ett privilegium, och även sitter i EUN tycker att de oftast gör det i det stora hela, med vissa få undantag.

EU-nämnden vill såklart få hit statsråden för samråd, information och diskussion, och regeringen är som jag ser det angelägen om att de svenska ståndpunkterna förankras hos EU-nämnden innan de framförs i EU. Men i de fall det inte går som det är tänkt är det viktigt att vi reder ut vad som gäller ur ett konstitutionellt perspektiv. Detta tycker jag att vi gör på ett bra sätt i konstitutionsutskottet.

Herr talman! Det har kommit in fem KU-anmälningar rörande EU-ärenden under detta kapitel, som KU har granskat. Granskningen i de fem ärendena har lett till att KU har pekat på brister i ett av ärendena, medan det i fyra ärenden inte har framkommit några brister, då de av statsråden framförda ståndpunkterna har varit i linje med vad som hade förankrats i EU-nämnden.

Jag har inte tänkt gå in och redogöra ärende för ärende. Däremot vill jag kort nämna något av intresse när det gäller det ärende som rör justitie- och migrationsministerns samråd med EU-nämnden om ett meddelande från kommissionen. Ärendet handlar om huruvida samrådsskyldighet föreligger beträffande diskussioner som förs under en informell lunch med ministerkollegor och inte utgör en del av rådsmötet.

KU har kommit fram till att det inte föreligger skyldighet för regeringen att samråda med EU-nämnden inför en informell lunch. Inte heller föreligger krav på samråd inför informella ministermöten, där ju inga formella beslut fattas. Men det är viktigt att ståndpunkter som inom EU förs fram av regeringen och som i och för sig inte omfattas av samrådsskyldighet ändå är förenliga med vad som tidigare har förankrats i EU-nämnden.

Då ingen samrådsskyldighet förelåg i detta ärende och ståndpunkterna som statsrådet förde fram låg inom ramen för vad som hade förankrats i EU-nämnden har vi inte kunnat finna några brister ur ett konstitutionellt perspektiv. Detta ställningstagande lyfter jag upp här därför att jag tycker att det tydligt klargör vad som gäller och ger oss vägledning inför kommande granskningar.

Jag ser positivt på att vi ledamöter i KU har granskat ärendena med objektiva och opartiska ögon och efter mogna överväganden har kunnat nå enighet i samtliga dessa EU-relaterade ärenden, utan några reservationer, förutom ett särskilt yttrande. Vi har genom vårt gemensamma arbete i KU

i det stora hela, tycker jag, upprätthållit KU:s anseende i rollen som granskande organ, vilket är viktigt ur demokratisynpunkt.

Herr talman! Avslutningsvis ska jag också beröra det som andra redan har nämnt. Det är nämligen så att dessa ärenden är återkommande, och förra året fick riksdagen ändå anledning att fundera över hur regelverket och systemet ser ut när det gäller de EU-relaterade ärendena och samverkan mellan riksdag och regering.

Av den anledningen beslutades i juni 2016 att en parlamentariskt sammansatt EU-kommitté ska utreda riksdagens arbete med EU-frågor. Jag sitter tillsammans med några andra ledamöter från KU i den kommittén.

Senast dessa frågor utreddes var för tio år sedan, och samarbetet i EU har förändrats väsentligt under denna period. Det är därför angeläget att de frågor som har varit föremål för KU:s granskning, men även andra EU-relaterade frågor, ses över för att säkerställa ändamålsenliga arbetsformer och verktyg inför framtiden. Jag ser fram emot resultatet av detta arbete. (Applåder)

Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 2)

Anf. 18 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! KU har granskat en anmälan gällande om försvarsminister Peter Hultqvist vid information till riksdagen har iakttagit saklighetskravet i regeringsformen. Bakgrunden till detta ärende är att den dåvarande regeringen 2010 gick till riksdagen och begärde ett bemyndigande för byggande av två ubåtar. Detta projekt har varit väldigt komplicerat under sin livstid. Det har stoppats och omstartats under resans gång. Projektet har levt under två regeringars arbete.

Utskottet har granskat tre delar som rör anskaffning av dessa ubåtar. Det första som granskats är hur riksdagen hållits informerad. Den andra delen handlar om hanteringen av den kostnadsram som fastställts för riksdagen. Den tredje delen handlar om det bemyndigande som funnits för anskaffningen av ubåtarna.

Vad gäller informationen till riksdagen kan konstateras att riksdagen under hela projektets levnad, det vill säga under två regeringar och åtta år, hållits informerad om dess utveckling via budget, utskottsinformation och skrivelser. Vi finner där inga formella brister. Men vi kan konstatera att en del oklarheter hade kunnat undvikas om information lämnats tidigare vid några tillfällen.

Den andra delen, som handlar om kostnadsramen, ger heller ingen anledning till några synpunkter från KU.

Den tredje delen är betydligt mer komplicerad; den handlar om det bemyndigande som funnits för ubåtarna. Utskottet gör bedömningen att det bemyndigande som fanns från 2010 har gällt under hela perioden och att det därför inte begåtts något formellt fel – regeringen har haft ett bemyndigande att stödja sig på.

Utskottet konstaterar också att den ordning som har funnits under många regeringar innebär att det, inom det jätteanslag på försvarsområdet som handlar om materielanskaffning, är lämpligt att för stora projekt i särskild ordning gå till riksdagen och begära bemyndiganden. Det innebär

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens förhåll-
ande till riksdagen
(kapitel 1)*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

annars en ganska kraftig inskränkning av riksdagens finansmakt om regeringen disponerar ett anslag på 60–80 miljarder och kan hoppa lite hur som helst. Det verkar inte särskilt klokt.

Det är nog bra att JAS-projekt, ubåtsprojekt, helikoptrar, kanoner eller vad det nu kan vara, som handlar om väldigt mycket pengar, hanteras i särskild ordning. Vi tycker att detta är en bra ordning och finner alltså att regeringen inte har gjort något fel i den delen. Det har funnits ett bemyndigande under hela denna tid.

Men för att undvika oklarheter framöver anser utskottet att det är bra om regeringar i samband med hanteringen av sådana här projekt tydligt berättar för riksdagen på vilket bemyndigande man stöder sig så att detta är klart för riksdagen – av omsorg om riksdagens finansmakt.

(Applåder)

Anf. 19 ANNICKA ENGBLOM (M):

Herr talman! Jag tänkte i andra kapitlet ta upp två granskningsärenden som vi har haft anledning att titta lite extra på.

Det ena gäller det som min kollega Hans Ekström har tagit upp, det vill säga försvarsministern och hanteringen av projektet med anskaffning av ubåtarna A26, det framtida ubåtsvapnet, och det andra gäller granskningsärende 6, utrikesminister Margot Wallströms hantering av säkerhetsråds-kampanjen.

För att få lite distans mellan våra olika anföranden tror jag att jag börjar med säkerhetsråds-kampanjen. Annars kanske det finns risk för en del upprepningar.

Herr talman! Redan 2004 anmälde den dåvarande regeringen sitt intresse för att Sverige skulle kandidera till en icke-permanent plats i FN:s säkerhetsråd. Detta är självklart en attraktiv plats; det är en liten och viktig skara i FN:s organisation.

Efterföljande regeringar, både den tidigare alliansregeringen och den nuvarande S- och MP-regeringen, har på olika sätt försökt föra fram Sveriges namn som kandidat. Det började, under den nuvarande regeringen, luta åt att Sverige skulle ha en rejäl chans när det skedde en del förändringar gällande stöd för Sveriges kandidatur inom de olika grupperingarna i kandidatarbetet. Sveriges kampanj skulle bedrivas med öppenhet, en låg kampanjbudget och utan så kallat röstbyte, det vill säga att man utlovar olika favörer mot att man vinner medlemsstaters röster.

Under april 2016, herr talman, förekom en serie artiklar i Dagens Nyheter om vad som framställdes som oklarheter gällande vilka pengar som använts i kampanjen. Med anledning av detta inkom en anmälan mot utrikesministern från Daniel Bäckström och Ola Johansson från Centerpartiet. Den har vi hanterat sedan dess.

Ett kampanjarbete av den här arten är väldigt komplicerat. Det har också visat sig under den omfattande granskning som KU har gjort i det här ärendet att om man skulle försöka reda ut alla dessa delar i kampanjarbetet och vad som används och vad som inte används – herrejesus, vilket arbete det skulle vara. Men vad som är viktigt och som ligger till grund för den här anmälan är huruvida utfästelsen om att det har varit en öppen redovisning ekonomiskt, att inga röstbyten har skett och att kampanjbudgeten då skulle vara låg stämmer. Det är detta vi har tittat på.

Framför allt var ett antal konferenser under augusti 2015 och mars 2016 i fokus. Regeringen i samarbete med Dag Hammarskjöldfonden bjöd in ett antal FN-ambassadörer från så kallade mindre bemedlade, eller fattigare, länder. Konferenserna skulle handla om klimatarbete, konfliktförebyggande och resiliens, och frågan har varit vilka medel som användes till detta.

Herr talman! Det finns ett antal regler kring vad man kan få avräkna från biståndsbudgeten i olika främjandearbeten och också vad gäller olika biståndsarbeten när det gäller sådana här länder. Det finns en lista över vilka länder som kan räknas in där.

Under hela hanteringen som vi har haft av detta i KU har denna lista över vilka länder som deltog i de två konferenserna hanterats med sekretessmarkering. Denna information blev vid utfrågningen av statsministern öppen information, och hur vi hanterat detta har kommit att bli en sidoprocess. Det tar jag inte upp här i dag, då den är pågående.

Dock är den här frågan föremål också för en granskning av JO. DN begärde ut ett antal olika handlingar som hade med det här säkerhetsarbetet att göra, och då blev det ett dröjsmål. Också vi från utskottet riktar kritik mot UD när det gäller brister i hur man har hanterat detta. Jag återkommer till det.

JO har alltså en granskning parallellt med detta, liksom utrikesutskottet, som i detta nu tittar på huruvida den här kampanjen har levt upp till mål och medel. Det har gjorts att vi inom KU, som är effektiva och inte vill parallellarbeta, har inriktat oss på huruvida man har följt reglerna kring ekonomin. Utifrån vad vi har hittat har regeringen följt alla regler kring biståndsarbete. Jag vill dock göra en personlig reflektion kring detta. UD bör arbeta för att göra detta tydligt. För en lekman utanför UD:s korridorer är detta oerhört invecklat, och vi vill ju ha öppenhet även i den interna styrningen. Det är alltså ett personligt medskick till UD att man i ljuset av det som har hänt bör kika på detta.

Vi har däremot funnit från utskottets sida att en eftersläpning vad gäller diarietföring har uppstått, en så kallad backlog, och den är fullkomligt oacceptabel vad gäller allmänna handlingar. Det är en kritik som även tidigare har riktats mot UD vad gäller just organisatorisk beredskap för utlämnande av allmänna handlingar. Detta problem kvarstår alltså fortfarande, och ett enigt utskott påpekar att denna brist finns hos UD.

Herr talman! Den andra granskningen som jag vill uppehålla mig vid är försvarsministerns och regeringens hantering under sin tid vid makten av den så kallade ubåtanskaffningen av A26. Granskningsanmälan är inlämnad av försvarsutskottets ordförande Allan Widman.

Vad det handlar om är några olika delar, i huvudsak två delar. Den ena är om man har hållit sig inom kostnadsramen under hela det här projektet fram till dags datum, vilket utskottet har funnit att regeringen har gjort. Den andra delen är huruvida försvarsministern har gett saklig, korrekt och relevant information om ärendet till försvarsutskottet. Här går meningarna isär hos anmälaren och försvarsministern.

Det här med anskaffning av försvarsmateriel, herr talman, är lite annorlunda än anskaffning av annat i stort. Det är någonting som sträcker sig över lång tid, och dessutom handlar det om rätt dyra prylar. När det handlar om så stora inköp som hela system, ubåtssystem eller stridsflygssystem, är det som utskottet understryker en god ordning av regeringen att söka ett

brett stöd i riksdagen för dessa stora investeringar, för de kommer att sträcka sig över många olika regeringar. Det är en god ordning vi har i Sveriges riksdag vad gäller försvarsfrågor i stort att försöka enas över tid och i stora drag.

Det framkom under ett sammanträde i försvarsutskottet information från Försvarsmakten som gjorde att bland annat ordföranden studsade till. En del av det här är hemligstämplat, men det hade en del med exporthantering och villkor att göra som eventuellt, enligt anmälaren, skulle få betydande påverkan på de kostnadsramar som är satta för det här projektet.

Under granskningen och de utfrågningar som vi har haft har vi inte kunnat påvisa olika förhållanden. Det är lite svårt att leda detta i bevis. Det finns inga stenografiska uppteckningar från de här utskottssammanträdena, men i den del som gäller informationen understryker utskottet samfällt att det är, precis som Hans Ekström sa tidigare, tolkningar av olika effekter av det här med exportvillkoren men att det absolut skulle ha kunnat förutses av försvarsministern att denna information skulle ges vid ett mycket tidigare tillfälle. Då skulle man ha kunnat undvika den här situationen som uppstod.

Herr talman! I granskningen framkom också en fråga om bemyndigandet. Som jag sa tidigare är det god ordning att regeringen söker ett bemyndigande om en stor investering hos riksdagen. Det gäller i ett år. Frågan om bemyndigandet väcktes av den förutvarande regeringen i vårandringsbudgeten 2010 och redovisades som slutbehandlat i mars 2011 i den så kallade skrivelse 75, det vill säga själva bemyndigandet.

Sedan dess har det hänt en massa saker. Det visade sig att man inte kunde gå vidare under 2014 med dåvarande ägare av Kockumsvarvet, Thyssen Krupp, och därmed upphävde man anskaffningsbeslutet. Det gjorde man i vårandringsbudgeten 2014. Då uppstod frågan: Behövde regeringen söka ett nytt bemyndigande för sin fortsatta hantering av projektet?

Här kommer frågan in huruvida man ska betrakta försvarsmaterielprocessen som annorlunda eller åtminstone kanske med lite andra ögon än annat införskaffande. Vi resonerade oss fram till, vilket jag tycker är helt rimligt eftersom jag har jobbat med de här frågorna i många herrans år, att det handlar om en lång process. Först är det en anskaffningsfas och sedan har vi en konstruktionsfas, en produktionsfas och en byggnationsfas. Det här pågår under många år, och vi hade kanske varit i mål mycket tidigare om inte det här med ägandeförhållandena hade inträffat. Man fick helt enkelt ta en helt annan inriktning. Men beslutet, bemyndigandet, gäller fortfarande även om det i viss mån är upphävt trots att processen är igångsatt. Därmed kunde regeringen i mars 2015 besluta om produktion och byggnation. Viktigt är i alla fall att de kommer ut från varvet, ned under vattnet och fullgör sina viktiga spaningsuppgifter.

Herr talman! Utskottet drar alltså slutsatsen att regeringen, i form av försvarsministern, borde ha lämnat viss information i ett tidigare skede. Regeringen ska i sin redovisning till riksdagen tydligt ange var man är i processen och vilket bemyndigande som ligger till grund för just dessa försvarsmaterielinvesteringar av större strategisk betydelse.

(Applåder)

Anf. 20 PATRICK RESLOW (-):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har granskat sex anmälningar som tar sikte på handläggningen av regeringsärenden. Anmälningarna har fokuserat på regeringens handläggningstider, jävsregler, diarieföring, information till riksdagen, utlämnande av allmän handling och behandling av inkomna skrivelser.

Diskussionsinnehållet i åtminstone två av de här ärendena känner vi till väl sedan tidigare. Konstitutionsutskottet har nämligen vid flera tidigare tillfällen granskat och riktat kritik – eller påtalat brist som det numera heter – mot handläggningstiden av överklagandeärenden vid Miljödepartementet. Det gjordes i höstgranskningarna 2013, 2014 och 2016. Och det görs även i vårgranskningen 2017.

Vid den senaste granskningen, hösten 2016, uttalade utskottet vikten av att departementet har en god personalsituation samt att organisationen är effektiv och ändamålsenlig. För den enskilde är detta av central betydelse. Det är inte rimligt att det tar över ett år – i det nu aktuella fallet 16 månader – att handlägga ett ärende. Utskottet menar att det är ett ansvar för departementschefen – och ytterst Regeringskansliets chef – att se till att det finns tillräckliga resurser för att möta ökade behov.

I ett annat ärende där Sveriges kampanj för en plats i FN:s säkerhetsråd har tangerat granskning har utskottet påtalat att det förekommit brister i diarieföringen. Det är inte första gången Regeringskansliet brister i detta avseende.

Att handlingar diarieförs korrekt är en förutsättning för att allmänhetens tillgång till allmänna handlingar ska garanteras. Det är en grundläggande princip i svensk förvaltning som säkerställer offentlig debatt samt insyn i och granskning av myndigheter. Det är inte bra när sådana brister förekommer.

Utskottet har även granskat ett ärende avseende rekrytering av en statssekreterare vid Utbildningsdepartementet. Anmälan tar som utgångspunkt ett förslag från regeringen om att avskaffa dagens system med granskning av kvaliteten på utbildningarna vid universitet och högskolor. I dag är det Universitetskanslersämbetet som utför granskningen. Men det ska nu ersättas med självvärdering vid varje lärosäte.

Regeringens skrivelse överlämnades i december 2015. I januari 2016 anställdes rektorn vid Mälardalens högskola som statssekreterare hos högskoleministern. Samtidigt pågick en rättsprocess; en amerikansk student hade stämt Mälardalens högskola och begärt återbetalning av studieavgifter, eftersom hon ansåg att undervisningen var direkt undermålig. Mälardalens högskola låg också under riksgenomsnittet i genomförda kvalitetsutvärderingar, som vid tidpunkten genomfördes av Universitetskanslersämbetet.

Ärendet i sig antyder viss jävsproblematik. Statssekreteraren har alltså varit rektor för en högskola som kritiserats hårt i nationella kvalitetsutvärderingar, ett system som regeringen sedan föreslog skulle avskaffas, endast månaden innan statssekreteraren anställdes vid Utbildningsdepartementet.

Högskolan har dessutom varit med och skrivit remissvar på utredningen under den tid statssekreteraren var anställd som rektor vid lärosätet. Statssekreteraren är sedan den person, näst ministern, som ansvarar för genomförandet av avvecklingen av kvalitetsutvärderingssystemet.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

Samtidigt har Mälardalens högskola förekommit i ett rättsfall rörande just kvalitetssäkring. Rättsfallet är dessutom inte slutligt avgjort ännu. Det innebär att det fortfarande pågår en rättsprocess mot högskolan där statssekreteraren som nu är näst ansvarig för att utvärdera det nya systemet var rektor när rättsfallet aktualiserades.

Sverigedemokraterna ifrågasätter skarpt lämpligheten i att en person som varit rektor för ett lärosäte, som kritiserats inom ramen för ett visst system, deltar i regeringens och Regeringskansliets arbete med att förändra detta system. Vi anser att granskningen i sig inte heller har klarlagt alla omständigheter kring de frågetecken som nämnts. Av den anledningen har vi inte kunnat bedöma ärendet fullt ut. Vi har då valt att komma med ett särskilt yttrande. Vi inser nämligen att de frågetecken som inte är utredda inte har gett oss tillräcklig grund för att vi ska reservera oss i ärendet.
(Applåder)

Anf. 21 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Herr talman! Vi har gått över till kapitel 2 i granskningsbetänkandet där vi särskilt lyfter fram sex olika ärenden. Kapitlet heter ”Handläggning av vissa regeringsärenden m.m.”.

Även här tänker jag fokusera på ett ärende, nämligen ”Överklagande av strandskyddsärende”. Det är nog ett av ärendena i granskningsbetänkandet där vi har uttryckt oss skarpast när det gäller brister.

Ett av de vanligt förekommande problemen, nu när det har börjat byggas mer i samhället, är långa handläggningstider i kommuner, hos Lantmäteriet, hos länsstyrelsen, hos miljödomstolen och på Regeringskansliet. Långa handläggningstider är frustrerande och riskerar allt som oftast att försena byggprojekt.

Ofta förklarar den granskande myndigheten – vi har sett den här typen av kritik även från JO-håll – att man har haft svårt att rekrytera kompetent personal och att det i vissa mål kan vara svårt att förutse komplexiteten.

Det granskade ärendet, som det nu är fråga om, gällde undantag från strandskyddsbestämmelserna. De lagändringar som gjordes redan 2009 och de följande översynsuppdragen till länsstyrelsen fick till följd att antalet överklagade strandskyddsärenden ökade mycket under åren 2014–2015. Det borde med andra ord kanske ha kunnat förutses i större utsträckning.

Vi skriver så här i vårt betänkande: ”Visar det sig att resursbehovet blir större än väntat måste åtgärder för att möta upp behovet vidtas skyndsamt. Det ankommer på departementschefen och, ytterst, Regeringskansliets chef att hantera detta. I det aktuella fallet gäller detta både den nuvarande och den tidigare regeringen.”

I det överklagandeärende som granskats gick det drygt ett år och fyra månader, 16 månader, från att ärendet kom in till Regeringskansliet till att kompletteringar begärdes. En sådan tidsåtgång är inte acceptabel. Det här är som sagt någonting som granskande myndigheter lyfter upp på flera olika håll. Det behöver verkligen åtgärdas överallt.
(Applåder)

Anf. 22 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Jag vill kommentera några ärenden. Jag nämnde ett redan i inledningen. Det handlar om överklagande av strandskyddsärenden. Brister när det gäller handläggningstider har lett till påtalande av brister – vi kanske kan uttrycka det på det sättet – när det gäller både miljöministern och statsministern. Vi vill se till att regeringen ska ha en planering som leder till snabbare beslut.

När det gäller hanteringen av säkerhetsrådskampanjen påtalar vi brister i fråga om diarieföringen inom Utrikesdepartementet.

Dessa brister ledde till att medierna spekulerade om hur finansieringen hade gått till. De ledde också till problem när det gällde sekretesshanteringen av frågorna. Detta är naturligtvis allvarligt eftersom det var en viktig fråga som genom den bristande diarieföringen ledde till att spekulationerna i medierna delvis blev felaktiga. De ledde till denna KU-anmälan mot kampanjen beroende på att man inte kunde få fram uppgifter om finansieringen. Detta var naturligtvis inte bra.

När det gäller hanteringen av anskaffning av ubåtar har detta kommenterats ingående av Hans Ekström och Annicka Engblom. Det finns egentligen inte så mycket mer att säga än att det är viktigt att det finns tydliga bemyndiganden så att beslutsformerna blir tydligare än vad de har varit under regeringens och Försvarsdepartementets hantering av den här frågan.

Ett ärende som inte har lett till något påtalande om brister är hanteringen av begäran av att få del av en analys inom Finansdepartementet. Anmälan har lämnats av en ledamot i skatteutskottet som i samband med en debatt fick besked från finansministern om att man hade gjort analyser inom Finansdepartementet som angav en viss riktning. Men ledamoten i skatteutskottet kunde inte få del av analysen när hon begärde att få ut den.

Detta leder i sig inte till någon kritik, men jag kan förstå anmälarens synpunkter. Det är svårt att delta i en debatt när man inte kan få del av de analyser som har gjorts på Finansdepartementet och som åberopas i det här fallet av finansministern.
(Applåder)

Anf. 23 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Fördelen med att vara långt ned på talarlistan är att man vet vad de andra har sagt. Nackdelen är att det mesta också är sagt.

Under detta avsnitt har utskottet att behandla frågor som rör långa handläggningstider vid beredningen av ett överklagande i ett strandskyddsärende, hanteringen av Sveriges kampanj inför FN:s säkerhetsråd, hanteringen av inkomna brev, regeringens hantering av rekrytering av en tidigare rektor för Mälardalens högskola och ett beslut om anskaffning av ubåtar – högt och lågt, vitt och brett.

Två av anmälningarna leder till uttalanden om brister i hanteringen. Det gäller anmälan och överklagande av ett strandskyddsärende och UD:s hantering av kampanjen inför FN:s säkerhetsråd. Båda ärendena får kritik för bristande rutiner för diarieföring, dokumentation och långa handläggstider.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

Att arbetstoppar och personalomsättning kan orsaka problem att hinna med är vi alla väl införstådda med, oavsett vilken sida av vattnet man sitter på. Men ur medborgarnas perspektiv är det synnerligen viktigt att det finns tydliga och pålitliga rutiner på plats för att säkerställa att medborgarnas ärenden hanteras korrekt och skyndsamt samt att det sker efter vedertagna rutiner och med transparens.

Mycket är redan sagt, men jag vill ändå – trots Hans Ekströms och Annicka Engbloms redogörelse för ärende G7 om försvarsminister Peter Hultqvists hantering av beslutet om anskaffande av ubåtar – nämna några ord.

Det är flera punkter i hanteringen som granskas. Man kan notera att även om KU visserligen inte finner några formella grunder för att uttala renodlad kritik noterar ändå utskottet att oklarheter hade förebyggts om försvarsministern hade lämnat viss information i ett tidigare skede än vad som gjordes.

Det är ett uttalande som tydligt visar att det är en bedömningsfråga om, när och vilken information som ska lämnas från regering till ett berört utskott. I detta fall, i en så stor och viktig fråga för Sverige, hade det varit bättre om statsrådet hade gjort en annan bedömning än den som han nu gjorde.

KU påtalar alltså ingen brist i detta, men det är min förhoppning att anmälan och den process som har lett fram till att vi står här i dag ändå kommer att fungera som en påminnelse om vikten av att det ibland är bättre att tänka efter ännu en gång innan man fattar sitt beslut.

(Applåder)

Anf. 24 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Vi är på väg mot slutet av kapitel 2, ”Handläggning av vissa regeringsärenden m.m.”. Vi talar bland annat om det som vi kallar för G7, granskningsärende 7 som handlar om ubåtar. Det mesta av värde kan inte sägas eftersom det är hemligstämplat. Jag väljer då att läsa ur vårt betänkande för att därmed understryka det som vi är överens om.

Angående ubåtsbeställning säger vi att det är viktigt att information är tydlig, fullständig och aktuell: ”Utskottet noterar dock att oklarheter hade förebyggts om försvarsministern lämnat viss information i ett tidigare skede än vad som nu gjordes.”

Jag kommenterar inte detta vidare. Jag noterar bara att om detta hade uppfyllts hade vi inte haft det här ärendet.

När det handlar om materielanskaffning av typ en ubåt skriver vi att det är en lämplig ordning att materielanskaffning av större och mer strategisk betydelse underställs riskdagens prövning. Vi skriver: ”Utskottet vill ändå framhålla vikten av att regeringen tydligt anger vilket anskaffningsbemyndigande som ligger till grund när den redovisar olika åtgärder inom ett större materielanskaffningsprojekt på försvarsområdet för riksdagen samt att regeringen löpande informerar riksdagen om hur ett sådant projekt utvecklas och vilken inriktning projektet får inom bemyndigandets ram.”

Vi räknar med att försvarsministern kommer att följa detta.

G6, granskningsärende 6, handlar om säkerhetsrådskampajen. Vi kan konstatera att utrikesminister Margot Wallström brast i diarieföringen. Speciellt problematiskt var det under en utfrågning som utskottet hade. Där kunde utrikesministern inte svara på vem som hade finansierat en viss

middag, om det var biståndsmedel, Dag Hammarskjöldfonden eller om det var UD. Det blev inte klarlagt där. Vi hade fått skriftligt material där detta klart framgick. Men vi skriver att ”vissa klarlägganden från regeringens sida gjorts”. Vi nöjer oss med det. Det är KU-språk som betyder att det behövdes vissa klarlägganden.
(Applåder)

Anf. 25 EMANUEL ÖZ (S):

Herr talman! I den här delen av granskningsbetänkandet tänkte jag säga någonting kort om ärendet som handlar om hantering av begäran att få ta del av en analys inom Finansdepartementet.

I det här ärendet hade finansministern i samband med en öppen utfrågning med anledning av nya internationella skatteregler hänvisat till att regeringen hade gjort en egen analys av vad ett nytt direktiv om skatteflykt kunde få för konsekvenser för Sverige.

Anmälaren i detta ärende begärde vid två olika tillfällen att få ut analysen från Finansdepartementet. Beskedet var att handlingen utgjorde internt arbetsmaterial och att den därför inte kunde lämnas ut.

Då har vi i KU tittat närmare på detta för att se om det är fråga om en allmän handling eller inte och om departementet agerade korrekt eller inte.

KU har gjort en djupdykning i den här delen. Kansliet har också gjort betydande insatser för att få fram relevant lagstiftning och annat som kan vara vägledande inför vår bedömning.

KU har redogjort för att bestämmelserna avseende utlämnande av allmänna handlingar och vad som ska ses som en allmän handling stipuleras i tryckfrihetsförordningen där även offentlighetsprincipen till viss del kommer till uttryck. Där sägs att varje svensk och utländsk medborgare har med stöd i grundlagen rätt att ta del av allmänna handlingar.

En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och om den är inkommen till eller upprättad hos myndigheten. I detta sammanhang är bestämmelsen i 2 kap. 7 § tryckfrihetsförordningen av intresse. Där sägs att en handling anses som upprättad hos en myndighet när den har expedierats. En handling som inte har expedierats anses upprättad först när ett ärende till vilken den hänför sig har slutbehandlats hos myndigheten eller om handlingen inte hänför sig till ett visst ärende när den har justerats av myndigheten eller på något annat sätt färdigställts.

Vi skriver här att tanken bakom utformningen av dessa regler är att en myndighet bör ha ett rimligt utrymme att själv bilda sig en uppfattning och fatta en ståndpunkt innan den måste ställa handlingarna till förfogande för allmänheten. Fram till dess att en handling är färdig eller upprättad är den således att anses som en myndighets arbetsmaterial. Detta har vi att ställa emot omständigheterna i detta ärende.

Vidare har KU skrivit något om minnesanteckningar. Man har sagt att minnesanteckning som har tillkommit hos en myndighet och inte har expedierats ska inte heller efter den tidpunkt då den är att anses som upprättad anses som allmän handling hos myndigheter om den inte tas om hand för arkivering.

Det finns en hel del annat som har anförts i denna del av betänkandet, herr talman. Jag vill göra ärendet rättvisa. Det var därför jag tog upp det här, efter det hårda arbete som har gjorts.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

Därmed är jag framme vid själva slutsatsen: I den nu aktuella granskningen har handläggaren vid Finansdepartementet gjort bedömningen att handlingen var ett internt arbetsmaterial och att det inte fanns någon allmän handling att lämna ut. Mot bakgrund av den rättsliga utredning som vi har gjort i ärendet kan vi inte finna några skäl att ifrågasätta den bedömningen.

Detta var vad jag tänkte säga i just det här ärendet, men jag vill såklart passa på att tacka ledamöterna och kansliet för ett väl utfört arbete med granskningen. Arbetet bland både ledamöter och kanslipersonal har varit hårt, men nu när vi har kommit fram till debatten för granskningsbetänkandet har det visat på den rättvisa vi ger KU:s anseende.

Eftersom detta är min sista debatt före sommaruppehållet vill jag även önska herr talmannen och alla andra en riktigt trevlig sommar.
(Applåder)

Anf. 26 LISBETH SUNDÉN ANDERSSON (M):

Herr talman! Även jag tänker kort uppehålla mig vid strandskyddsärendet, eftersom jag tycker att ärendet i mycket avspeglar hur den enskilda människan kan komma i kläm när det inte finns tillräckligt med personal.

Det kan vara svårt att rekrytera personal. På miljöprövningsenheten har det varit lite rörigt. Enheten lades ned av Alliansen 2011. Sedan öppnades den igen 2013. Det är klart att det då blir svårt med personalkompetensen. Eftersom ärendena är så komplexa är det viktigt att man anställer rätt personal. Där finns en svårighet.

Jag ska läsa ett litet stycke ur det material vi har jobbat med. ”Det är dock den enskilde som blir hårdast drabbad av att ärendehandläggningen drar ut på tiden. Att i ovisshet behöva gå och vänta under lång tid på ett myndighetsbeslut som kanske gäller frågor som har avgörande betydelse för en persons ekonomiska eller personliga förhållanden kan förorsaka otrygghet och personligt lidande, kanske också ekonomiska förluster. Det gäller här inte en ren servicefråga utan handlar i hög grad också om den enskilda människans rättssäkerhet.”

Vi i KU har haft en hel del ärenden under lupp. Rätt många gånger kan man applicera just detta att den enskilda människan kommer i kläm. Så får det inte vara.

Också jag vill tacka vårt fantastiska kansli. Ni är värda alla applåder som finns i hela världen.
(Applåder)

Anf. 27 LAILA NARAGHI (S):

Herr talman! Här i Sverige ska medborgare kunna räkna med en både rättssäker och effektiv handläggning av de ärenden de har i kontakten med det offentliga Sverige, såsom domstolar och myndigheter. Enligt förvaltningslagen ska varje ärende där någon enskild är part handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Enligt konstitutionsutskottet är just snabb handläggning en central fråga både för enskilda, berörda individer, och för myndigheter.

Det är dock viktigt att komma ihåg, precis som tidigare har sagts här, att det är den enskilde som drabbas hårdast om ärendehandläggningen drar ut på tiden. Att i ovisshet behöva gå och vänta på ett myndighetsbeslut, som kanske är avgörande för den ekonomiska och personliga situationen, kan leda till otrygghet och stort lidande. Det handlar i grund och botten om den enskilda människans situation.

Det är därför av största vikt att förebygga, förekomma och stoppa långa handläggningstider. Jag vill med anledning av detta tala om den granskning som KU har gjort vad gäller strandskyddsärendena.

Herr talman! Nya strandskyddsregler infördes 2009. I samband med att lagändringarna trädde i kraft fick länsstyrelserna av den dåvarande regeringen i uppdrag att se över och fatta beslut om utvidgade strandskyddsområden i det egna länet. Det skulle genomföras under perioden fram till den 31 december 2014. Enligt KU:s granskning har det framgått att det i departementet var väntat att översynen skulle leda till en ökad och mycket omfattande ärendehantering. Detta visade sig också bli fallet.

Bara från oktober 2014 till februari 2015, det vill säga under fem månader i slutet av och strax efter översynens deadline, inkom 108 överklaganden med anledning av denna fråga. Detta kan jämföras med ett normalår om tolv månader som i vanliga fall brukar rendera i ungefär totalt 100 ärenden till enheten.

Enligt vår granskning framgår att regeringen inte vidtog tillräckliga åtgärder för att förekomma dessa förväntade problem med långa handläggningstider från att de nya reglerna trädde i kraft 2009 till slutdatumet för översynerna under 2014. Åtgärderna som vidtogs var inte tillräckliga under vare sig regeringen Reinfeldts tid vid makten under perioden – drygt fem år 2009–2014 – eller under regeringen Löfvens tid under perioden de tre sista månaderna av 2014, oktober till december.

Herr talman! Den tidigare regeringens beslut om en översyn av utvidgade strandskyddsområden bidrog till en mycket stor ökning av antalet ärenden som kom in. Som någon nyss nämnde följdes beslutet dessutom av en större organisationsförändring på Miljödepartementet. Den innebar att den särskilda enhet som hanterade handläggningen av förvaltningsärenden avvecklades. Den ska ett par år senare, 2013, ha återinrättats.

Avvecklingen av ansvarig enhet och en omorganisation i ett kritiskt skede på ansvarigt departement innebar att viktiga uppgifter flyttades omkring. Detta är något som inte tycks ha befrämjat Regeringskansliets handläggning.

Herr talman! KU har vid upprepade tillfällen granskat överklagandeärenden vid Miljödepartementet, bland annat hösten 2013. Också då konstaterades att handläggningstiderna i ett antal ärenden var långa. Det rörde sig i ungefär hälften av ärendena om handläggningstider på mellan ett och ett halvt år och drygt två år.

I den senaste granskningen som KU har gjort har det framkommit att enheten som arbetar med detta successivt har förstärkts. Det har också framkommit att komplexiteten i ärendena har varit svår att förutsäga. På grund av lagändringen 2009 och det därpå följande översynsuppdraget ökade ärendena kraftigt vid årsskiftet 2014/15. Därtill har det förekommit ett stort antal yrkanden om inhibition samt interimistiska yrkanden, vilka måste ges prioritet.

Prot. 2016/17:128
19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Handläggning av vissa
regeringsärenden m.m.
(kapitel 2)*

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
och statliga bolag
(kapitel 3)*

Det är viktigt att understryka betydelsen av att gedigna analyser av resursbehovet görs när lagändringar sker och när det beslutas om översyner som bedöms ge ökad ärendetillströmning, som i detta fall. Detta måste ske för att så långt som möjligt förbereda för att man ska kunna ta hand om alla ärenden och hålla handläggningstiderna nere.

Visar det sig sedan att resursbehovet blir större än väntat måste åtgärder för att möta detta vidtas skyndsamt. Det är bra att regeringen tar detta på stort allvar, och det är bra att man har genomfört förstärkningar på Miljö- och energidepartementet för att komma till rätta med problemet. Därtill är det glädjande att handläggningstiderna har minskat som ett resultat av detta, även om mycket arbete kvarstår för att få ned väntetiden ytterligare.

Herr talman! Det tål att upprepas: Varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts.

(Applåder)

*Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen och statliga bolag
(kapitel 3)*

Anf. 28 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! När jag förberedde mitt anförande i går kväll hade jag skrivit en mycket lång text som innehöll en noggrann redogörelse med mycket ”och”, ”men”, ”utan” och ”förty”. Jag är säker på att det anförandet hade föranlett att herr talmannen efter anförandets avslutande vänligt men bestämt påpekat att jag hade överskridit talartiden med 40, 50 eller 60 procent.

Jag funderade då på konklusionen av vad jag skulle säga. Ibland kanske det är bra att göra det, och det gäller kanhända inte bara mig i den här församlingen. Det jag kom fram till var att jag i det här ärendet, som handlar om Vattenfalls försäljning av brunkolsverksamheten i Tyskland och två statsråds uttalanden om huruvida regeringen hade varit förhindrad att stoppa den försäljningen eller inte, skulle säga följande: Regeringen var inte förhindrad att förhindra försäljningen av brunkolsverksamheten. Statsråden har därför gjort fel. Men jag tror att alla förstår att deras uttalanden gjordes i en politisk kontext där debattens tema var ”låt kolet ligga”. Svaret på detta var inte lika klart. Jag tror att människor då måste inse att ett formellt fel är begånget, men att den politiska kontexten kanhända förklarar uttalandena.

Jag hoppas att jag inte får skäll nu, herr talman.

(Applåder)

Anf. 29 MARTA OBMINSKA (M):

Herr talman! Mina anteckningar har jag med mig, så ni kommer att få lyssna på mig en lite längre stund än på Hans Ekström. Jag hoppas att det är okej.

Under förra årets debatt tackade jag utskottet och kansliet för hårt arbete och gott samarbete och önskade en trevlig sommar. Det vill jag inleda med att säga även i dag, eftersom det här sannolikt är min sista debatt inför sommaren.

I kapitlet ”Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen och statliga bolag” behandlas fyra granskningar – vissa mer intressanta, vissa lite mindre. Granskningarna gäller direktiv till Trafikverket inför den nationella transportinfrastrukturplanen 2018–2029, kultur- och demokratiministerns hantering av frågor rörande en nationell samordnare, försäljningen av Vattenfalls brunkolsverksamhet, som vi har varit inne på ganska mycket i inledningen, samt utövande av ägande i Nordea avseende etik i kundverksamheten.

Herr talman! Granskningen av direktiv till Trafikverket inför den nationella transportinfrastrukturplanen 2018–2029 ger inte anledning till något uttalande av utskottet, och jag tar därför heller inte upp det mer i mitt anförande.

Herr talman! Under den tid då Mona Sahlin var nationell samordnare mot våldsbejakande extremism anställdes hennes före detta livvakt som medarbetare i samordnarens sekretariat. Utskottet noterar de särskilda omständigheter som förekommit under granskningen, men gör inte en prövning av tillsättningslämplighet i det enskilda fallet.

I granskningen av kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnkes hantering av frågor rörande en nationell samordnare konstaterar utskottet att statsrådet fattade beslutet om anställning av den aktuella tjänstemannen hos samordnaren och att det i beslutet även ingick anställningsvillkor. Beslutet bereddes i enlighet med Kulturdepartementets rutiner och grundades bland annat på samordnarens bedömning. Utskottet framhåller att statsrådet är ytterst ansvarigt för att den aktuella tjänsten tillsatts på sakliga och objektiva grunder samt för att det inte tagits hänsyn till ovidkommande omständigheter.

Statsrådets uttalanden i Expressen kunde tolkas som att anställningsbeslutet hade fattats av samordnaren, vilket alltså inte varit fallet. Uttalandet, som gjordes i en intervju i vilken kultur- och demokratiministern skulle lämna sakupplysningar och kommentera handläggningen av det aktuella anställningsärendet, var alltså felaktigt. Utskottet framhåller vikten av att statsråds uttalanden är korrekta.

Granskningen har dessutom visat att samordnaren inte har avgett någon årlig arbetsredogörelse till Regeringskansliet, vilket ska göras enligt kommittéförordningen. Något undantag från kravet att lämna en sådan arbetsredogörelse finns inte i förordningen.

Statsrådet har framhållit att Regeringskansliet har fått information om utredningens arbete på annat sätt. Utskottet finner ändå, särskilt mot bakgrund av det som har framkommit om bristerna i diarieföringen och i verksamheten hos den nationella samordnaren, anledning att betona vikten av att departementet håller sig tillräckligt underrättade om förhållandena i kommittéerna för att kunna vidta åtgärder om så behövs.

Herr talman! Rörande försäljningen av Vattenfalls brunkolsverksamhet kommer redogörelsen att ta en lite längre stund från min sida. Detta har redan varit uppe och blivit kallat för kioskvältare. Jag tänkte uppehålla mig särskilt vid det här.

I april förra året föreslog Vattenfalls styrelse att bolaget skulle sälja sin tyska brunkolsverksamhet. Den här frågan är intressant på många olika sätt, men enligt 13 kap. 1 § första stycket regeringsformen ska konstitutionsutskottet granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet granskar alltså inte Vattenfalls försäljning av

brunkolsverksamheten i sig och inte heller affärsmässigheten i försäljningen.

Riksdagen har beslutat att statens uppdrag för Vattenfall är att generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energi-verksamhet, så att bolaget – detta led har inte betonats lika mycket – tillhör de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar energiproduktion.

Liksom alla andra aktiebolag regleras statligt ägda aktiebolag av aktiebolagslagen. I egenskap av företrädare för det statliga ägandet lyder regeringen under samma regler som andra bolagsägare.

Vad gäller Vattenfall ska enligt bolagets arbetsordning styrelsen genom styrelseordföranden samordna sin syn med företrädare för ägaren i frågor där bolaget står inför särskilt viktiga avgöranden. Regeringen tog ställning till förslaget i en sådan ägarsamordning. Av utredningen framgår att regeringen vid ägarsamordningen enbart skulle ta ställning till förslaget från Vattenfalls styrelse om att bolaget skulle avyttra brunkolsverksamheten, ingenting annat.

Statsråden Isabella Lövin, Åsa Romson och Mikael Damberg hävdade att regeringen inte hade möjlighet att säga nej till Vattenfalls förslag att sälja den tyska brunkolsverksamheten utan att först ändra Vattenfalls uppdrag, alltså verksamhetsföremålet i bolagsordningen.

När statsrådet Mikael Damberg sedan kom till utskottet under granskningen anförde han i uttalanden att frågan gällde att säga ja eller nej till den transaktion som Vattenfalls styrelse hade beslutat om. För att i nästa led avgöra om svaret skulle bli ja eller nej gjordes en analys för att se om avyttringen av brunkolsverksamheten var förenlig med riksdagens uppdrag för bolaget, det vill säga verksamhetsföremålet i bolagsordningen, samt budgetlagens krav på affärsmässighet och statens ägarpolicy.

Av granskningen har det framgått att det var möjligt att säga nej till avyttringen utan att ändra detta uppdrag för Vattenfall. Utskottet framhåller vikten av att statsråds uttalanden grundas på uppgifter som är korrekta.

Vid den aktuella tidpunkten pågick även en miljödiskussion, vilket till exempel Agneta Börjesson var inne på, där frågan var om man skulle säga nej till en försäljning och i stället låta brunkolet vara kvar i marken. Men den aspekten var inte aktuell när regeringen diskuterade frågan med Vattenfalls styrelse.

Herr talman! Utskottet har även granskat den förra regeringens utövande av ägandet i Nordea avseende etik i kundverksamheten.

I statens ägarpolicy angavs att alla företag hade ett stort ansvar i frågor som rörde hållbar utveckling och socialt ansvar, såsom etik, miljö, mänskliga rättigheter, jämställdhet och mångfald, men att de statligt ägda företagen skulle vara föredömen och förväntades ligga i framkant i arbetet med dessa frågor.

I granskningen har det framkommit att regeringen under den tidsperiod granskningen gäller avsåg att verka för att statens ägarpolicy skulle gälla även delägda statliga företag, såsom Nordea. Det är dock inte klarlagt i vilken utsträckning regeringen verkade för att Nordea skulle tillämpa statens ägarpolicy och om regeringen i förlängningen därmed levde upp till sina åtaganden gentemot riksdagen, detta eftersom dokumentation som kan påvisa det inte har påträffats på Regeringskansliet. Utskottet anser att

regeringen borde ha dokumenterat på vilket sätt den samrådde med övriga ägare och verkade för att ägarpolicyn skulle tillämpas av Nordea.

Anf. 30 JONAS MILLARD (SD):

Herr talman! Jag får redan nu flagga och varna för att det finns risk för att det kommer att bli vissa upprepningar under debatten eftersom vi alla verkar vara sugna på att prata om ungefär samma saker. Så kan det lätt bli i KU:s granskning när det gäller de ärenden som är särskilt intressanta.

KU har som bekant en väldigt lång historia. Vi grundades redan 1809. Vad inte lika många känner till är att 1909, det vill säga 100 år efter KU:s tillkomst, bildades ur Kungliga Trollhätte kanal- och vattenverk något som fick namnet Kungliga Vattenfallsstyrelsen. I dag känner vi det som Vattenfall AB. Det är ett av Europas största energibolag.

Från att ha bedrivit jungfrulig verksamhet i Göta älv och Lule älv har företaget i dag, på gott och ont ska sägas, en bred verksamhetsportfölj i flera länder, och man utvinner energi ur såväl kol som kärnbränsle och såklart även vattenkraft.

Vad gäller kolkraften är det något som alla inte är odelat positiva till av flera skäl. Det var en fråga som redan i valrörelsen tillmättes en stor dignitet. Få tycker sannolikt att det är särskilt lämpligt att det statliga företaget Vattenfall var involverat i en av Europas mest kontroversiella kraftproduktioner, i synnerhet den tyska brunkolen.

Det finns olika sätt att hantera detta faktum på och många frågor att debattera. Men debatten om KU:s granskningsbetänkande i dag är inte rätt forum för det. Det är inte rätt forum för den rent politiska debatten.

Det vi ska tala om nu är vad som sagts i frågan när den tidigare har varit aktuell, nämligen statsråden Mikael Damberg och Isabella Lövin's felaktiga uppgifter. Jag talar om deras felaktiga uppgifter till såväl riksdagen som svenska folket.

För det var ju så att den som höll högst tonläge kring brunkolen var Miljöpartiets ena språkrör Gustav Fridolin, som åkte land och rike runt med en kolbit i ena handen och lovade att avveckla Vattenfalls brunkolsverksamhet i Tyskland. Men så blev det som bekant inte. I stället såldes verksamheten helt sonika vidare till ett tjeckiskt bolag.

Detta blev såklart besvärligt, och särskilt för ett parti som försöker profilera sig som riksdagens grönaste parti, som tänker mest på miljön och som har lovat att ingen försäljning ska ske.

För den stora allmänheten finns nu en överhängande risk att hela brunkolsaffären framstår som att S och MP tillsammans kokat ihop en listig plan som gick ut på att gömma sig bakom riksdagen och Mikael Damberg, som inte varit lika högprofilerad i frågan och som då skulle ta smällen om någon anade ugglor i mossen.

I en intervju med TV4 den 21 maj sa statsrådet Damberg: Riksdagen har bestämt att detta ska vara ett affärsdrivande bolag. Det betyder att styrelsen inte kan fatta beslut som inte är affärsmässiga och inte heller regeringen kan agera i strid med riksdagens beslut.

Isabella Lövin passade även hon på att försvara beslutet. Till Dagens industri säger hon den 11 maj 2016: ”Jag har förstått att för att stoppa den affären så måste man ändra ägardirektiven till Vattenfall. Ska vi kunna ändra det direktivet krävs det en majoritet i Sveriges riksdag.”

Prot. 2016/17:128
19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
och statliga bolag
(kapitel 3)*

Vid den så kallade ägarsamordningen skulle regeringen ta ställning till förslagen från Vattenfalls styrelse om att bolaget skulle avyttra brunkolsverksamheten.

Frågan var då om regeringen utan att bryta mot ägardirektiven, som den fått från riksdagen, kunde säga: Ja – vi kan sälja, eller Nej – vi kan inte sälja.

Konstitutionsutskottets granskning visar att det var möjligt att säga nej till försäljningen utan att ändra uppdraget för Vattenfall, vilket flera av ledamöterna redan konstaterat.

Bägge statsråden har således lämnat felaktiga uppgifter. Det har även framkommit att det inför beslutet om brunkolförsäljningen även pågick en miljödiskussion där frågan var om man skulle säga nej till en försäljning och i stället låta brunkolen vara kvar i marken. Men den aspekten var inte aktuell när regeringen diskuterade frågan med Vattenfalls styrelse.

Detta får i realiteten liten eller ingen betydelse för utskottets ställningstagande. Den politiska betydelsen av vår granskning kan naturligtvis bli betydligt större. Har Miljöpartiet de facto bidragit till att den tyska brunkolen gått från svenskt ägandeskap till tjeckiskt?

Den frågan ställer sig nog en hel del väljare i dag. Samtliga inblandade har därmed farit med tvivelaktiga uppgifter, eller som det heter på KUSpråk: Utskottet vill framhålla vikten av att statsråds uttalanden grundas på uppgifter som är korrekta.

Herr talman! Ett annat ärende som jag vill ta upp handlar om kultur- och demokratiministerns hantering av frågor rörande en nationell samordnare.

Ärendet handlar om uttalanden som Alice Bah Kuhnke gjorde i samband med de skandaler som uppmärksammades kring den dåvarande nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism, Mona Sahlin, och hennes förehavanden.

Statsrådet gjorde uttalanden som kunde tolkas som att det inte var hon personligen som anställt den tjänsteman som i medier har benämnts som livvakten. Utskottet har dock kunnat konstatera att detta uttalande av statsrådet var felaktigt, och att anställningen i formell mening gjordes av statsrådet på rekommendation av Mona Sahlin.

Utskottet har också noterat att lönenivån för den aktuella tjänstemannen var osedvanligt hög. Den var långt över den nivå som tidigare anställda på liknande positioner har haft. Huruvida denna lönenivå varit korrekt eller ej är inte någonting vi i KU har tagit ställning till, utan detta blir snarare en fråga för andra att ställa till Alice Bah Kuhnke.

Utöver dessa brister har det även framkommit att samordnaren inte lämnat någon årlig redogörelse av den nationella samordnarens arbete till Regeringskansliet. Kultur- och demokratiministern har hävdat att Regeringskansliet minsann fått information, men att det bara gått till på lite annat sätt.

Det är dock inte tillfredsställande, och utskottet vill därför betona vikten av att Regeringskansliet håller sig tillräckligt underrättat om förhållandena i kommittéerna för att kunna vidta åtgärder om så krävs.

Hade Regeringskansliet varit mer noga med att hålla uppsikt på den tidigare nationella samordnaren och hennes förehavanden, hade kanske flera av dessa problem aldrig behövt uppstå från första början.

Herr talman! Våldsbejakande extremism är, oaktat i vilken form den gestaltar sig, en alltför viktig ödesfråga för att hanteras av andra än riktiga experter, med riktiga kunskaper.

Att den förra regeringen valde att tillsätta Mona Sahlin som vår nationella samordnare var nog så illa, inte minst mot bakgrund av vad som nu har uppdagats. Att nu ersätta henne med en julmustexpert är inte bara ansvarslost. Det är faktiskt direkt provocerande.

De brister utskottet nu konstaterat är såklart på rent formella grunder. Konstitutionsutskottet lägger i sin granskning ingen värdering i vem regeringen anställer, eller vilken yrkesbakgrund vederbörande har.

Det är en fråga för andra att ställa, och det är en fråga regeringen har att svara på. Som ledamot av Sverige riksdag kommer jag dock att fortsätta ställa den frågan.

Som ledamot av KU står jag upp för det utskottet säger, nämligen att vi framhåller vikten av att statsråds uttalanden är korrekta.

Anf. 31 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Herr talman! Då är vi inne på kapitel 3 i årets granskningsbetänkande, ”Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen och statliga bolag”. Vi berör särskilt fyra ärenden, och jag har redan berört frågan om Vattenfall i mitt inledningsanförande. Jag hade inte tänkt att ta upp det mer.

Jag kan ändå inte avhålla mig från att säga att vi här faktiskt inte granskar Miljöpartiets valrörelse och vallöften. Jag känner ändå att jag behöver tillrättalägga vad som sa tidigare i debatten om våra vallöften och det som gavs uttryck för.

Kolbiten handlade om att inte öppna nya gruvor som eventuellt låg i pipeline för att öppnas. Det vallöftet levererades direkt under hösten första året i regeringen. Det handlade också om 100 procent förnybart. Där har vi nu en bred överenskommelse i riksdagen för att leverera på detta.

Jag tänkte i stället tala om kulturminister Alice Bah Kuhnkes hantering av den nationella samordnaren, som då var Mona Sahlin. Mona Sahlin hade anställts av den förra regeringen för att leda och dra igång det breda arbetet mot våldsbejakande extremism. KU har i likhet med Riksrevisionen tidigare tittat på hur antalet nationella samordnare har ökat genom åren. De har genom åren också fått olika roller och namn. En del är mer av förhandlare, andra utredande och några är i likhet med den nationella samordnaren pådrivare, igångsättare och till viss del utredande.

De flesta är i likhet med den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism egna myndigheter och utredningar. Men det finns också andra samordnare, som är anställda direkt på departementet.

Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism har hantarat det förebyggande arbetet med att bygga upp en kunskapsbas och verktyg som ska kunna användas på skolor och arbetsplatser och i föreningsliv. Samordnaren har successivt fått fler och fler arbetsuppgifter och dessutom mer resurser för att anställa mer personal. Man har med andra ord från båda regeringarna ansett att verksamheten med att förebygga extremism är oerhört viktig. Det lokala arbetet har kommit igång successivt i de olika kommunerna, och de flesta kommuner har pågående arbete med handlingsplaner. Till årsskiftet är tanken att verksamheten ska inordnas i en permanent myndighet. Det är bra.

I anmälan beskrivs ett uttalande som kulturministern har gjort i Expressen där det kan tolkas som att ministern har menat att hon inte själv har ansvarat för anställningarna. Vi har också granskat ett uttalande i Dagens Nyheter där det framgår att ministern har ett sådant ansvar. Vi har hört ministern, som menar att hon har försökt att uttala så tydligt hon bara kan att hon har haft detta ansvar hela tiden men att det helt enkelt har blivit fel här. Hon tar fullt ansvar för detta.

Utskottet konstaterar i betänkandet att det var kultur- och demokrati- ministern som fattade beslutet om anställningarna. Beslutet bereddes i enlighet med Kulturdepartementets rutiner, och det grundades bland annat på den nationella samordnarens bedömning att personen i fråga var lämplig för att utföra de arbetsuppgifter som var aktuella.

Anf. 32 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Vi har i detta avsnitt två ärenden om statsråd som har uttalat sig på ett sätt som konstitutionsutskottet inte har funnit varit korrekt. Det är två ärenden men fyra statsråd som tillrättavisas – så kan vi väl säga – av KU för bristande saklighet.

Det ena handlar om kultur- och demokratiministerns uttalande när det gäller anställningen av en tidigare livvakt till samordnaren mot extremism. Kultur- och demokratiministern tillstår i en medieintervju inte att det var hon som hade fattat beslut om anställningen. Om ministern hade glömt det eller inte ville tillstå att det var hon som hade fattat beslutet vet vi inte, men uttalandet var i varje fall felaktigt och kritiserats av KU för bristande saklighet.

Det andra gäller Vattenfalls brunkolsverksamhet. Vi har diskuterat att det var möjligt att säga nej, och det är helt utrett av KU. Vi är överens om att det hade varit möjligt att ge ett annat besked än det som de tre ministrarna gav. Det innebär att det också i detta fall är en bristande saklighet som påtalas från konstitutionsutskottets sida.

(Applåder)

Anf. 33 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Under denna rubrik har vi två delikata ärenden som utskottet har ägnat mycket tid och huvudbry åt. Det gäller kultur- och demokratiministerns hantering av frågor kring en nationell samordnare och försäljningen av Vattenfalls brunkolsverksamhet.

Detta är verkligen frågor där det gäller att hålla fokus på vad det är KU är satt att granska och att sortera mellan vad som är fakta och vad som är kvällspressjournalistik – som inte ska föraktas men som definitivt inte får tas för hela sanningen. Dessutom ska KU sortera ut vem som har sagt och gjort vad och när.

Bakgrunden till båda ärendena har mina kollegor förtjänstfullt redan redogjort för, så det jag ska avhålla mig från att upprepa. Men jag kan ändå inte låta bli att kort kommentera dessa båda olyckliga fall, som ju också tas upp på KU:s svarta lista.

Vad gäller kultur- och demokratiministerns hantering av frågor kring en nationell samordnare kan man väl enkelt säga att det varit en sällsynt röra. KU konstaterar dock att det var Alice Bah Kuhnke som fattade beslutet om anställning av tjänstemannen hos den nationella samordnaren och att kultur- och demokratiministerns uttalanden i en tidningsintervju

kunde tolkas som att anställningsbeslutet hade fattats av samordnaren, vilket alltså inte var fallet. Detta föranleder utskottet att ännu en gång framhålla vikten av att statsråds uttalanden är korrekta.

KU:s granskning visar också att samordnaren inte har lämnat någon årlig redogörelse av den nationella samordnarens arbete till Regeringskansliet. Kultur- och demokratiministern har framhållit att Regeringskansliet har fått information om kommitténs arbete på annat sätt. Utskottet vill likväl betona vikten av att Regeringskansliet håller sig tillräckligt underrättat om förhållandena i kommittéerna för att kunna vidta åtgärder om så krävs.

Det finns som sagt mycket att fundera på runt den nationella samordnaren. Det gäller tydliga uppdrag och ansvarsfördelningar liksom hur rutiner följts. Men jag anser att KU i och med detta har fullgjort sin del i granskningen med anledning av den anmälan som kom in.

Vad gäller försäljningen av Vattenfalls tyska brunkolsverksamhet och frågan om huruvida det var möjligt för regeringen att säga nej till den försäljning som Vattenfalls styrelse föreslog visade KU:s utfrågning tydligt följande: Trots riktlinjer och ägarpolicyer om krav på affärsmässighet, effektivitet och avkastning, och å andra sidan avvägningen mellan detta och miljöperspektivet, var de ansvariga ministrarnas uttalande att regeringen inte hade någon möjlighet att säga nej utan att först ändra Vattenfalls uppdrag inte korrekt.

På KU-språk formulerar vi det som att vi ”framhåller vikten av att statsråds uttalanden grundas på uppgifter som är korrekta” – ännu en gång. På ren svenska skulle jag säga att jag som riksdagsledamot och medborgare blir rejält arg när berörda ministrar uttalar sig på ett sätt som i bästa fall kan tas för okunskap och i sämsta fall som ett sätt att vrida opinionen i den riktning man själv utifrån sin egen ideologiska övertygelse skulle föredra.

(Applåder)

Anf. 34 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Under kapitel 3, ”Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen och statliga bolag”, vill jag liksom tidigare talare lyfta upp två frågor. Det gäller granskningsärende 10 om Alice Bah Kuhnkes hantering av nationell samordnare samt granskningsärende 11 om brunkolet. Det får räcka så.

När det handlar om Alice Bah Kuhnkes hantering av den nationella samordnaren konstaterar utskottet att det var kultur- och demokratiministern som fattade beslutet om anställning av den aktuella tjänstemannen, en före detta livvakt, hos den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism, Mona Sahlin.

Det fanns medieuppgifter som tydde på någonting annat, men vi har klart visat att det inte är så. Kultur- och demokratiministern är ytterst ansvarig för att den aktuella tjänsten tillsattes på sakliga och objektiva grunder samt för att det vid anställningen inte tagits hänsyn till ovidkommande omständigheter. Vi kan inte i detalj pröva hur det enskilda ärendet har hanterats, men det var Alice Bah Kuhnke som hade ansvaret för det.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
och statliga bolag
(kapitel 3)*

Prot. 2016/17:128
19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
regeringens ansvar
för förvaltningen
och statliga bolag
(kapitel 3)*

*Vissa frågor om
statsråds tjänste-
utövning m.m.
(kapitel 4)*

Uttalanden i tidningsintervjun i Expressen kunde tolkas som att anställningsbeslutet hade fattats av den nationella samordnaren. Det var alltså inte fallet. KU lyfter upp att utskottet vill framhålla vikten av att statsrådsuttalanden är korrekta. Återigen, och utan att jag börjar räkna på fingrarna: Alice Bah Kuhnke ska vara väldigt försiktig med källhänvisningar.

Regeringskansliet måste få en årlig arbetsredogörelse för den nationella samordnaren. Det har inte skett, och detta är också en punkt som KU kritiserar.

Så till frågan om brunkolet. KU har inte att hantera eller bedöma den politiska aspekten av brunkolet, hur det var i valrörelsen och vad som sas och inte sas. Det kan dock sägas att hela denna fråga har blivit genompolitiserad.

KU har haft som uppgift att se vad som var korrekt rent sakligt.

Frågan om en miljödiskussion var inte aktuell inom ramen för ägarsamordningen.

Av granskningen har det framgått att det var möjligt att säga nej till avyttringen av brunkolsgruvorna utan att ändra uppdraget för Vattenfall.

Utskottet framhåller att statsrådsuttalanden ska grundas på uppgifter som korrekta.

Jag kan också nämna att det satt långt inne och att det inte var någon lätt process att komma fram till detta. Utöver politiseringen kan nämnas att det tog drygt en timme innan statsrådet Mikael Damberg vid en utfrågning i KU medgav att det var möjligt att säga nej till avyttringen utan att ändra uppdraget för Vattenfall.

Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning m.m. (kapitel 4)

Anf. 35 FREDRIK ERIKSSON (SD):

Herr talman! Jag vill redan nu be om ursäkt för att jag kommer att dra över tiden, men med en sådan här regering blir det tyvärr rätt många smutsiga bykar som måste vädras.

I Regeringskansliet och departementen finns politiker och tjänstemän. Ibland är det dessutom så att man ikläder sig olika roller, och då är det extra viktigt att man inte blandar ihop dessa roller. Även om man ena stunden är politikern och språkröret Gustav Fridolin kan man vid andra tillfällen vara utbildningsminister i Sveriges regering. I det sistnämnda fallet lyder man under en delvis annan reglering, till exempel regeringsformen.

Som företrädare för regeringen och likaså arbetsgivare är det viktigt att man tydligt kommunicerar till sina anställda om, när och att dessa agerar som statsanställda och inte som tjänstemän i en ideell politisk förening. Det vill säga: Vad miljöpartister gör på sin fritid bryr sig inte KU om. Men när tjänsteman i Regeringskansliet vill knåda kollegor och steka nyheter blir det en helt annan sak.

Utskottet har konstaterat att en allmän utgångspunkt vid kontakter mellan företrädare för statliga institutioner och medier är att den redaktionella självständigheten självklart inte ska trädas förnärr. När det gäller kontakter med public service-företag tillkommer dessutom att dessa företag sänder program med stöd av tillstånd från regeringen.

Som utskottet tidigare har framhållit har alla som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen att iakta en hög grad av försiktighet när det gäller agerande i förhållande till den som är föremål för en myndighets beslut.

Regeringen och statsråden har inför riksdagen ansvar för verksamheten inom Regeringskansliet. I det aktuella fallet har enligt uppgift kontakterna med SVT ägt rum utan utbildningsministerns kännedom, och så kan det kanske vara. Men utbildningsministern borde ändå ha gjort det tydligt att det kan bli vanskligt att vara tjänsteman i Regeringskansliet och samtidigt tjänsteman i Miljöpartiet – i synnerhet i de fall kontakterna med SVT i huvudsak rör frågor kopplade till utbildningsministerns eget parti.

För att undvika dylika ärenden i framtiden betonar KU framdeles att tjänstemän i Regeringskansliet har till uppgift att bereda regeringsärenden och att i övrigt biträda regeringen och statsråden i deras verksamhet – inte att knåda partikollegor och steka nyheter.

Detta kan vara något att ha i åtanke nästa gång någon regeringsföreträdare eventuellt får för sig att luncha med våldsbejakande islamister eller att vägra ta kvinnor i hand.

En annan sak man måste tänka på när man arbetar på ett departement är Twitter. Även här har man att förhålla sig till om man ikläder sig rollen som partifunktionär eller opolitisk tjänsteman. Vill man inte bedriva politik som Donald Trump bör man tänka på vilken relation man har till sociala medier.

Jag talar självklart om Utrikesdepartementets otrevligheter gentemot våra kristdemokratiska kollegor och den tweet som publicerades på myndighetens officiella kanal. Det har i efterhand konstaterats att tweeten skickades av misstag av en medarbetare på departementet som trodde sig vara inloggad på ett annat konto är UD:s officiella.

KU har nåtts av informationen att man med anledning av det inträffade har tagit fram riktlinjer och policydokument vad gäller just information och kommunikation i sociala medier samt att innehållet i dokumenten tillgängliggörs på olika sätt.

Det är ju förstås lätt att vara efterklok, men detta borde ju rimligen aldrig ha kunnat inträffa.

Man frågar sig hur mycket regeringens tjänstemän arbetar för rikets kontra det egna partiets bästa.

Just vad gäller UD tycker vi oss också ha kunnat se en del andra kreativa tilltag på senare tid, såsom uttryckliga friskrivningar om att tjänstemännen publicerat uppgifter utan regeringens inblandning, trots att UD:s kanaler alltså ska avspegla den officiella svenska hållningen.

Så var till exempel fallet när en aktivistisk tjänsteman på UD ville bemöta en artikel i Wall Street Journal som vederbörande tyckte gav en felaktig bild av Sverige. Om detta förfaringssätt var sanktionerat av berört statsråd och om det kommer att bli vanligare i framtiden att agera på detta sätt vet vi inte. Men motivet torde vara klart: att försöka skydda statsråden från KU:s granskning – då ju KU alltså granskar regering och statsråd snarare än tjänstemän. Under alla omständigheter förefaller det att vara en bekväm och lättillgänglig brasklapp att ta till när man så behagar.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
statsråds tjänste-
utövning m.m.
(kapitel 4)*

Herr talman! Ibland kan det där med kontakterna med medierna alltså vara lite svårt. Jag nämnde i mitt inledningsanförande att jag skulle återkomma till Alice Bah Kuhnke, som ju alltså klandras i samtliga ärenden hon granskats i.

Även hon misslyckades med att hålla sig till sanningen när hon i en debattartikel om skatt på reklam blandade ihop tillkännagivanden och årtal. Var det 2002 eller 2008 som riksdagens tillkännagivande till regeringen kom? Statsrådet verkade inte veta och verkade inte heller ha bemödat sig med att vinnlägga sig om fakta innan hon började formulera sin debattartikel, trots att hon hade gott om tid.

Även om kulturministern är dålig på att hålla reda på sina papper och är notorisk i sina KU-återfall får hon nästan betraktas som tvåa och slagen av regeringens egen Bagdad Bob, nämligen inrikesminister Anders Ygeman.

Han glömmer inte eller blandar bort sina anteckningar. Han far helt enkelt med osanning när det passar honom – och därtill inför konstitutionsutskottet.

Redan förra året blev Anders Ygeman intervjuad i TT om förändringar i Sveriges ståndpunkt rörande om en EU-gränsstyrka skulle kunna sättas in mot medlemsstaters vilja. Han lät då påskina följande: att samtliga partier ställt sig bakom Sveriges position och att han på torsdagen förankrat regeringens linje i justitieutskottet. Han menade också att om ett land efter att ha gått igenom hela trappan motsatte sig insatser skulle dessa vara tvingande.

Till saken hör att både Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet hade invändningar och motsatte sig förslaget som det var utformat. Detta kom även till uttryck i justitieutskottets protokoll.

För ordningens skull vill jag säga att det inte går att tillföra något till protokollen i efterhand om detta inte har anförts på mötet.

Vid en utfrågning med Anders Ygeman under KU:s förra vårgranskning frågade jag inrikesministern vad detta betydde, och han svarade då: Det beror helt enkelt på den kultur som riksdagen har för att justera protokoll. Du kan ändra mening fram till dess att protokollet är justerat. Några partier valde att använda den möjligheten för att efter utskottets sammanträde justera sin ståndpunkt. Det var ingen ståndpunkt som framfördes på mötet.

Betänk att som jag precis sa finns ingen möjlighet att ändra mening efter att mötet avslutats och protokollet justerats.

Inrikesministern satt alltså på en öppen utfrågning och försökte sig på en liten rövare inför hela utskottet – detta trots att han alltså hade tillgång till nämnda protokoll och gott om tid att förbereda sig inför KU:s utfrågning.

I samband med KU:s granskning har han dessutom framhärdat i sin uppfattning snarare än att be om ursäkt och försöka rätta till problemet i efterhand.

Som utskottet tidigare har framhållit förutsätter den konstitutionella kontroll som utförs av konstitutionsutskottet att utskottet kan lita på att de uppgifter som lämnas är riktiga, att de ger en rättvisande bild av det som granskas och att inga väsentliga fakta utelämnas. KU har i tidigare ställningstaganden understrukit att uppgifter som lämnas till konstitutionsutskottet ska vara korrekta och att medvetet vilseledande uppgifter självfallet

aldrig kan accepteras och står i strid med saklighetskravet i regeringsformen.

Man kan ju ställa sig frågan varför vi ens anordnar möten mellan utskotten och regeringens representanter om de för det första inte bryr sig om att ta till sig vad som sägs där, för det andra inte ens bryr sig om att läsa protokollet och för det tredje sedan ljuger om det inför KU. Om detta kan vi säkert vara överens allesammans.

Nu går jag över till vår reservation, nämligen den som handlar om rikspolischefen och hans tillskyndare Morgan Johansson. Jag har tidigare talat om vikten av att förhålla sig saklig när man agerar som statsråd och inte blanda ihop sina roller som minister och som partipolitiker. Detta klarar inte Morgan Johansson av då han ständigt skyndar till sin socialdemokratiska skyddslings försvar. Rikspolischefen har inte fått sin position på grund av kompetens och kunnskap om polisiära frågor utan snarare på grund av sina kontakter med höga socialdemokratiska företrädare. Här kan jag i viss mån känna sympati för Morgan Johansson, som måste hålla ihop partiet samtidigt som han måste försvara en uppenbart oduglig myndighetschef. Och det är då det kan bli så fel.

Det som har hänt är att rikspolischefen i en intervju med tidningen Expressen gjort diverse olämpliga uttalanden. Detta föranledde att han blev anmäld och utredd för tjänstefel.

Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson blev med anledning av detta intervjuad av Dagens Nyheter och yttrade då följande: ”Dan Eliasson har markerat mot Sverigedemokraternas värderingar, och man ska vara klar över att SD inte är vilket parti som helst. — — Jag tycker det är bra att rikspolischefen markerar mot värderingar som inte är i linje med vad svensk polis ska hålla sig till. Polisen och annan svensk statsförvaltning bygger på den grundläggande uppfattningen att alla människor är lika mycket värda. Där har Sverigedemokraterna en annan uppfattning. Därför tycker inte jag att det är märkligt att markera på det sättet.”

Man när intervjun genomfördes pågick alltså ännu utredningen om tjänstefel. Detta innebär att justitie- och migrationsministern uttalade sig i ett pågående ärende.

Han uttalade sig om den person som var under utredning och om den fråga som saken gällde. Detta ligger snubblande nära de förutsättningar som var för handen i ett annat ärende, där stadsrådet Anders Ygeman uttalade sig om en åklagares häktningsbeslut. Där konstaterade konstitutionsutskottet att statsråd med hänsyn till sin speciella ställning, även med beaktande av att de i och för sig i likhet med alla andra medborgare har rätt att göra uttalanden i olika sammanhang, bör visa viss återhållsamhet när det gäller uttalanden som rör myndighetsutövning mot enskilda eller tillämpning av lag.

De uttalanden som jag talar om rör tillämpningen av lag eftersom statsrådet applicerade sin egen tolkning av brottsbalkens bestämmelser om tjänstefel.

Morgan Johansson har urskuldat sig med att han inte kände till att en utredning pågick och att han endast uttryckt fortsatt förtroende för rikspolischefen. Men saken är den att ärendet har omskrivits i två av Sveriges största kvällstidningar, vilket innebär att statsrådet borde ha känt till det om han skött sin omvärldsbevakning. Jag var själv utomlands men kände till hela händelseförloppet ändå.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
statsråds tjänste-
utövning m.m.
(kapitel 4)*

Ser man till vad statsrådet verkligen yttrat och vad som publicerats i medierna säger han ingenting om förtroende, utan han gör rent materiella tolkningar av lag i ett pågående ärende. Det får därmed anses klarlagt att statsrådet har farit med osanning. Detta är i sig självt allvarligt. Därför är det omöjligt för oss att inte reservera oss mot majoriteten i detta ärende.

Anf. 36 VERONICA LINDHOLM (S):

Herr talman! Inledningsvis vill jag framhålla att ett enigt utskott står bakom detta granskningsbetänkande. Det kan vara bra för allmänheten att känna till detta.

Jag tänker även här ta upp ett speciellt granskningsärende, nämligen G9, om inrikesministerns uttalanden efter överläggning i riksdagen om en europeisk gränsbevakning, som ligger under kapitlet ”Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning m.m.”.

Den 11 februari 2016 besökte Anders Ygeman justitieutskottet för överläggning om kornmissionens förslag till förordning om en europeisk gräns- och kustbevakning. Av protokollet framgår bland annat att underlaget för överläggningen utgjordes av en promemoria från Regeringskansliet, att regeringens förslag till svensk ståndpunkt framgick av promemorian och att regeringen delade den vid sammanträdet framförda uppfattningen om vikten av att de svenska grundlagarna värnas, liksom rätten att söka asyl.

Det framgår vidare av protokollet att företrädarna för Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna förklarade att de ställde sig bakom regeringens ståndpunkt. Precis som vi hörde nyss framförde företrädarna för Sverigedemokraterna enligt protokollet att de stödde regeringens ståndpunkt i förhandlingarna men att de av principiella skäl motsatte sig att EU inkräktar på medlemsstaternas rätt att kontrollera och upprätthålla sina gränser. Av protokollet framgår vidare att företrädaren för Vänsterpartiet framförde att hon inte ställde sig bakom regeringens ståndpunkt, då förslaget är alltför långtgående och leder till mer överstatlighet. Protokollet från justitieutskottets sammanträde justerades den 23 februari 2016.

I en intervju med TT som publicerades på Sveriges Televisions webbplats den 11 februari 2016 uppgav Ygeman att regeringen hade fått stöd i riksdagen för linjen att en europeisk gränsstyrka ska kunna sättas in om ett medlemsland missköter bevakningen av EU:s yttre gräns. Han uttalade vidare: ”Jag är mycket glad över att samtliga partier ställt sig bakom det som numera är Sveriges position.”

Samma vår, 2016, granskade utskottet inrikesminister Anders Ygemans agerande i EU:s ministerråd i fråga om EU:s gränskontroller

Den 18 april 2016 höll utskottet en utfrågning med honom. Han fick bland annat frågor om uppgiften i intervjun med TT om att samtliga partier i justitieutskottet hade ställt sig bakom regeringens ståndpunkt. I denna del uppgav då Anders Ygeman bland annat att ingen avvikande mening hade meddelats vid sammanträdet. Han förklarade: ”Det beror helt enkelt på den kultur som riksdagen har för att justera protokoll. Du kan ändra mening fram till dess att protokollet är justerat.” Några partier valde att använda den möjligheten för att efter utskottets sammanträde justera sin ståndpunkt. Det var ingen ståndpunkt som framfördes på mötet.

I e-post till en av anmälarna har justitieutskottets kanslichef på fråga uppgett att protokollet från justitieutskottets sammanträde den 11 februari 2016 inte innehåller några uppgifter som inte framkom vid sammanträdet. Enligt kanslichefen brukar dock företrädare för utskottets kansli i efterhand stämma av urvalet av det som har anförts vid sammanträdet med ledamöterna och då göra tillägg eller strykningar om det är något som bedöms behöva förtydligas eller som ledamoten anser är relevant eller inte.

Jag vill också ta upp saklighetskravet. Av 1 kap. 9 § regeringsformen följer att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet.

Den yttre ramen för objektivitetsprincipen följer av samma kapitel och samma paragraf, medan dess närmare innehåll fås genom bland annat uttalanden av justitieombudsmannen och Justitiekanslern samt av Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden vid dessa instansers prövning och granskning av konkreta myndighetsbeslut och myndigheters ageranden. Konstitutionsutskottet har vid en tidigare granskning redogjort för betydelsen av saklighetskravet. Det finns i ett granskningsbetänkande från 2007/08.

Genom en skrivelse till Regeringskansliet begärde utskottet svar på ett antal frågor. Utskottet fick den 2 februari 2017 en svarspromemoria utarbetad inom Justitiedepartementet.

Av denna promemoria framgår att vid sammanträdet med justitieutskottet den 11 februari 2016 framfördes ett antal synpunkter av riksdagspartierna företrädare, bland annat av företrädare för Moderaterna, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet. Det framgår vidare av promemorian att inrikesministern inte uppfattade att någon synpunkt hade karaktären av en avvikande mening i förhållande till regeringens slutliga ståndpunkt vid sammanträdet och att uttalandena vid intervjun senare samma dag var en konsekvens av detta. Mot bakgrund av det sagda utgick inrikesministern från att frågan om avvikande mening hade förtydligats i protokollet efter det att sammanträdet avslutats, och inrikesministerns uttalanden vid utfrågningen i konstitutionsutskottet den 18 april 2016 ska ses i ljuset av just detta.

Sedan gäller det utskottets ställningstagande. Vi kan konstatera att det av utredningen i ärendet framgår att inrikesministern under intervjun med företrädare för TT den 11 februari 2016 lämnade felaktiga uppgifter när det gällde stödet i riksdagen. Såsom ansvarigt statsråd ansvarar inrikesministern för sina uttalanden och därmed även för att de uppgifter som han lämnar är korrekta.

Därutöver framgår det av utskottets granskning att inrikesministern i samband med utfrågningen i KU den 18 april 2016 också lämnade felaktiga uppgifter när det gällde vad som framförts vid justitieutskottets sammanträde.

Som utskottet tidigare framhållit förutsätter den konstitutionella kontroll som utförs av utskottet att man kan lita på att de uppgifter som lämnas är riktiga och ger en rättvisande bild av det som granskas och att inte väsentliga fakta utelämnas.

Det inträffade innebär att inrikesministern har brutit i sitt uppgiftslämnande till utskottet och därmed försvårat den konstitutionella kontrollen.

Som representant för regeringspartierna är det bara att beklaga detta. Men KU ger en rättvis bild och gör en rättvis bedömning.
(Applåder)

Anf. 37 FREDRIK ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag kanske får be om ursäkt. Jag var måhända lite för snabb på knappen. Men i inledningen av Veronica Lindholms anförande fick jag nästan intryck av att det var en del saker som kanske inte riktigt var med verkligheten överensstämmande och att man läste handlingarna lite som en viss herre på sydligare breddgrader läser Bibeln.

Uppfattade jag Veronica Lindholm korrekt? Anförde hon att vi var helt eniga i betänkandet eller att vi var helt eniga när det gäller just detta ärende? Det får bli en första kontrollfråga.

Anf. 38 VERONICA LINDHOLM (S) replik:

Herr talman! Vi var helt eniga i betänkandet, inte just i fråga om denna beslutspunkt.

Anf. 39 FREDRIK ERIKSSON (SD) replik:

Herr talman! Då kanske jag inte var för snabb i alla fall, för som Veronica Lindholm vet har vi faktiskt lämnat in en reservation, vilket betyder: Nej, KU är inte helt enigt i betänkandet som sådant. Det finns en reservation och två särskilda yttranden från Sverigedemokraterna.

Sedan skulle jag vilja fråga Veronica Lindholm om en annan sak. När hon redogjorde för omständigheterna och den information som hade kommit från justitieutskottets kanslichef Thomas Lindstam kunde jag nästan få intrycket av att man ville förminska och förringa detta: Jo, men det kanske var som inrikesministern sa, att det fanns en möjlighet att göra den här typen av ändringar i efterhand. Men i kanslichefens e-postmeddelande står det uttryckligen att så inte var fallet. Då undrar jag varför Veronica Lindholm valde att utelämna just den delen när hon refererade till detta e-postmeddelande.

Anf. 40 VERONICA LINDHOLM (S) replik:

Herr talman! Det är väldigt enkelt. På s. 333 i betänkandet står precis den text som jag nyss läste upp.
(Applåder)

Anf. 41 MARIA ABRAHAMSSON (M):

Herr talman! Jag hade tänkt att uppehålla mig kort vid granskningsärendet om inrikesministerns uttalande om den europeiska gränsbevakningen. Men efter Veronicas inlägg känner jag ett ännu mindre behov av att utveckla detta. Vi har fått det väl beskrivet, tycker jag.

Jag kan lyfta fram någonting som jag tycker att det är av betydelse för KU att verkligen inskräpa. Ett statsråd har brustit i sitt uppgiftslämnande till KU. Det är vi i KU överens om. Det allvarliga i detta är just att det försvårar för KU att utöva kontrollmakten. Det är allvarligt. Det är vi överens om, och det är stort, tycker jag.

(Applåder)

Anf. 42 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Herr talman! Det är en lång debatt, så även jag ska fatta mig mycket kort. Vi är nu inne på det sista kapitlet, nr 4, i vårens granskningsbetänkande.

Jag har egentligen bara tänkt tala om en av granskningarna som inte har varit uppe tidigare i debatten. Det är ett granskningsärende som rör den före migrationsministern Tobias Billströms uttalande om dem som jobbad som tolkar i samband med Sveriges militära insats i Afghanistan. Vi har inte påpekat brister där, men vi har en del kommentarer i vårt betänkande.

I juli 2012 begärde 24 personer som jobbat som tolkar i samband med Sveriges militära insats asyl i Sverige. Dåvarande migrationsministern uttalade att det skulle vara helt orimligt om en person som var anställd av svenska staten skulle kunna få en förmånligare behandling än en som inte var det. Frågan kom senare att lösas genom en ordning som innebär att tolkar med skyddsbehov får komma som flyktingar till Sverige.

När det gäller denna fråga har utskottet en kommentar. Även om uttalandet beskrev gällande lagstiftning kunde det, taget ur sitt sammanhang, tolkas som att det berör möjligheten att ansöka om uppehållstillstånd. Det är självklart angeläget att ett statsråds uttalande ger en så fullständig bild som möjligt av relevanta omständigheter.

(Applåder)

Anf. 43 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Jag har några kommentarer till kapitel 4. Jag vill inleda med ärendena som handlar om utrikesministerns relation till ett fackförbund och försvarsministerns relation till en militär stiftelse. Båda dessa handlar om ministrarnas problem med att skaffa lägenhet i samband med att de blev statsråd och inte bodde i Stockholm. Som jag nämnde inledningsvis i tidigare anförande har KU uttalat att det vore rimligt om regeringen gjorde ansträngningar för att underlätta för statsråd att skaffa bostäder.

Anmälningarna avser frågan om det har varit jäv. KU har funnit att det inte har varit jäv för utrikesministern eller försvarsministern i fråga om detta. Men en del andra problem har framkommit i samband med denna granskning. Det är diarieproblem men också en jävssituation, kan man väl uttrycka det som, när statssekreteraren vid Försvarsdepartementet fick i uppgift att sköta kontakterna mellan Försvarsdepartementet och den stiftelse han själv tidigare arbetade i styrelsen för. Där påtalar vi vissa problem.

Sedan gäller det statsministerns och utrikesministerns användning av ordet diktatur. Det har anmälts. Anmälaren menar att man i uttalanden om Saudiarabien närmast borde vara skyldig att använda ordet diktatur. Jag tycker att det är ett viktigt principiellt uttalande som görs av KU. Vi uttalar att särskilt inom utrikespolitiken kan man inte binda statens företrädare vid att använda sig av vissa ord. Diplomatin kräver att man har ett visst utrymme att använda ord som passar in i sammanhangen för att kunna föra en konstruktiv debatt med olika länder. KU har därför i det här sammanhanget valt att säga att det var okej att inte använda ordet "diktatur".

Jag tycker att det är viktigt att vi också i det här sammanhanget visar vad som är en rimlig hantering från statsrådets sida.

Inrikesministern har blivit anmäld för ett uttalande som gäller datalagring, där man menar att han har uttalat sig på ett sätt som inte överensstämmer med rättspraxis efter ett beslut i EU-domstolen som har sagt att man inte kan tvinga telekomföretagen att stå för datalagringen.

KU har dock bedömt att uttalandet som inrikesministern har gjort i det här sammanhanget handlar om att vi för att klara brottsbekämpningen har behov av att det finns sådana här uppgifter. KU har därför funnit att detta uttalande inte strider mot sакligheten. Det handlar alltså om behovet, inte ett konstaterande om man får lagra eller inte lagra.

Det är också en viktig del att klara ut för framtiden: Var går gränsen för våra statsråd?
(Applåder)

Anf. 44 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Då är vi inne på sista avsnittet i granskningsdiskussionen. Granskningsdebatten kanske är väl lite mycket sagt – en följd av anföranden.

Två av dessa ärenden handlar om ministrars anskaffning av bostäder. Det gäller utrikesminister Margot Wallström och försvarsminister Peter Hultqvist.

KU konstaterar att reglerna vad gäller jäv har följts i det här sammanhanget, men vi påpekar också att det kan finnas skäl för regeringen att se över möjligheten att faktiskt tillhandahålla bostäder till ministrar. Vi har ett system för oss riksdagsledamöter, där riksdagen tillhandahåller bostäder eftersom vi har och vill ha ett system med riksdagsledamöter från hela landet. Det är viktigt att vi också kan ha ministrar som kommer från andra håll än huvudstaden. Att ha någonstans att bo är grundläggande för att fungera som minister, och det vore därför rimligt att regeringen tittar över detta. Det är väldigt märkligt att det ska vara upp till ministrarna själva att ordna bostad.

I samband med granskningen har också Margot Wallströms relation till Kommunal uppmärksammats. Man upptäckte att det fanns ett brev som inte var diariefört förrän efter en månad.

Diarieföringen och hanteringen av allmänna handlingar inom Utrikesdepartementet är någonting som KU har tittat på vid flera tillfällen. Det har varit ett återkommande tema. Som jag sa i inledningen är det avgörande för att allmänheten ska kunna granska makten att man faktiskt vet vilka handlingar som finns och att diarieföringen fungerar. Jag utgår från att Utrikesdepartementet fortsätter att utveckla det systemet så att det fungerar fullt ut.

Ett annat ärende som gäller Utrikesdepartementet är användningen av departementets Twitterkonto. Utskottet uttrycker det lite snyggare, men här kan man väl konstatera att en tjänsteman helt enkelt har varit klantig. Det är bra att departementet nu har tagit fram tydliga riktlinjer och instruktioner för hur sociala medier ska användas, och det har också spridits i både UD och Regeringskansliet.

En god följd av det här kanske är att tjänstemän kommer att ha lite extra koll så att man verkligen är inne på rätt konto när man hanterar departementens konton på sociala medier. Att departementen är aktiva på

sociala medier är bra, men det ska vara korrekt information. Där har Utrikesdepartementet korrigerat det fel som begicks och också skrivit ett Twittermeddelande att man inte stod bakom den felaktiga tweet som kom ut. (Applåder)

Anf. 45 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Här kommer ännu ett anförande i följd.

Jag skulle vilja ta upp en av de anmälningar som inte hamnat på listan över de fall där KU uttalar brister men som ändå förtjänar några ord, för jag tror att där finns en viss visdom att dra, och det gäller ärende G21 gällande statsministerns och utrikesministerns användning av ordet ”diktatur”.

Statsministern anmäls för att han i intervjuer inför en resa till Mellanöstern har uppgett att han inte där avser att beteckna Saudiarabien som en diktatur men att han avser att även i fortsättningen ta upp frågor om mänskliga rättigheter.

Detta gör han trots UD:s rapport om mänskliga rättigheter i Saudiarabien, där det tydligen tydligt påvisas att monarken har enväldig makt och att ”situationen för de mänskliga rättigheterna i Saudiarabien är allvarlig och föremål för omfattande internationell kritik”.

Till det kommer också en lång uppräknings av hur mänskliga rättigheter kränks i Saudiarabien.

Detta gör statsministern trots att utrikesministern i interpellationsdebatter också gett en helt annan bild av Saudiarabien än statsministern, där hon räknar upp ett antal grova brott mot mänskliga rättigheter och fastslår att det är ”klart att man inte kan använda något annat ord än diktatur”.

Anmälares fråga är därför berättigad: Om UD och utrikesministern, som ju ska vara expert på utrikesfrågor och relationer, gör en tolkning av vad Saudiarabien är, hur kan då statsministern ha en helt annan tolkning?

Herr talman! Hur man än definierar begreppet ”diktatur” hamnar Saudiarabien under den rubriken. Det är viktigt att Sverige fortsätter att vara en tydlig röst för demokrati och mänskliga rättigheter i hela världen. Vi kan inte ha olika måttstockar för olika statsråd. En utrikespolitisk linje måste hållas.

Då är frågan om statsministern agerade fel när han använde ett annat begrepp än det som UD och utrikesministern använde.

I förarbetena till regeringsformen står att regeringen som huvudregel ska uppträda som en enhet, men det finns inga formella regler för att man ska uppträda enligt. Däremot kan man naturligtvis med fog anse att det är bra för riket om en minister har samma linje som en annan, särskilt vad gäller utrikespolitiken.

Statsministerns uttalande ger faktiskt uttryck för regeringens ståndpunkt att arbetet för att främja demokrati och mänskliga rättigheter inte i första hand genomförs genom att vi kategoriserar länders styrelseskick utan genom att aktivt verka för demokrati och mänskliga rättigheter i alla relevanta sammanhang.

Utrikesministern har vid flera tillfällen gett uttryck för samma ståndpunkt. Det måste helt enkelt inom ramen för arbetet till stöd för våra demokratiska värderingar vara möjligt att anpassa och nyansera uttalanden utifrån förutsättningar i olika situationer.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
statsråds tjänste-
utövning m.m.
(kapitel 4)*

Utskottet konstaterar också detta och anser att uttalandena inte kan anses strida mot de krav vi har vare sig på kategorisering av länder eller den sammantagna bild som regeringen förmedlar av vår förda utrikespolitik.

Men, herr talman, att Saudiarabien är en diktatur tror jag att vi alla i denna kammare och i regeringen står bakom, liksom att Sverige måste vara en tydlig röst i det långsiktiga arbetet för att stärka demokrati och mänskliga rättigheter överallt i världen.

(Applåder)

Anf. 46 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Först vill jag beklaga att jag förväxlade statsrådet Yge- man med statsrådet Damberg i mitt förra anförande. Den jag avsåg var statsrådet Damberg, och utfrågningen av honom finns på s. 3 i vårt gransk- ningsbetänkande, delen om utfrågning. Jag tackar särskilt vice ordföran- den för tillrättaläggandet.

Vi är nu framme vid kapitel 4, som handlar om statsråds tjänsteutöv- ning. Först och främst dyker bostäder upp igen. Det har varit ett par till- fällen när vi varit tvungna att titta på bostäder – utrikesministerns och för- svarsministerns bostäder – och huruvida de har varit jäviga eller inte jäviga och så vidare.

Det vi har kommit fram till när det gäller försvarsminister Hultqvists bostad är enbart att statssekreteraren som försvarsministern hyrde indirekt av tidigare var anställd vid Försvarsmaktens ledning och dessutom leda- mot i styrelsen. Utskottet anser att lämpligheten i att statssekreteraren gavs ansvar för myndighetsdialogen med Försvarsmakten i frågor som gällde relationen mellan Försvarsmakten och Stiftelsen MHS-Bostäder kan ifrå- gasättas. Där sätter vi punkt!

Men utskottet gör något viktigare. Vi säger samfällt att utifrån de frå- gor som väckts i granskningen anser utskottet att det kan finnas skäl för regeringen att överväga behovet av att tillhandahålla bostäder, och i så fall på vilket sätt, åt statsråd som inte är bosatta i Stockholmsområdet.

Jag skulle säga att detta är den gode revisorn som pekar framåt. Ut- skottet vill inte ha fler sådana ärenden. Vare sig de är solklara, befinner sig i gråzonen eller är helt felaktiga vill vi inte pröva sådana ärenden fler gånger. Det vore en god gärning om regeringen ville tillhandahålla bostä- der. Det vore dessutom en god affär för staten eftersom bostäderna knapp- ast lär förlora i värde med tiden.

Jag vill säga något om granskningsärende nr 9 om statsrådet Ygemans felaktiga uppgifter om EU-gränsbevakning. Det finns två uttalanden av in- rikesministern efter en överläggning i justitieutskottet om europeisk gräns- bevakning.

Utskottet kan konstatera att av utredningen i ärendet framgår att inri- kesministern under intervjun med företrädare för TT den 11 februari 2016 lämnade felaktiga uppgifter när det gällde stödet i riksdagen. Därutöver framgår av vår granskning att i samband med utfrågningen i konstitutions- utskottet den 18 april 2016 lämnade han felaktiga uppgifter när det gällde vad som framförts på justitieutskottets sammanträde.

Det ena är allvarligt, och det andra är ännu mer allvarligt. Det innebär att inrikesministern har brustit i sitt uppgiftslämnande till konstitutionsut- skottet. Vad innebär det? Jo, han har därmed försvårat den konstitutionella kontrollen. Det ser vi mycket allvarligt på.

I granskningsärende 30 är det statsrådet Bah Kuhnkes reklamskatt som avhandlas. I den aktuella granskningen noterar vi att den tidigare regeringen föreslog en sänkning av reklamskatten för vissa periodiska publikationer men inte ett avskaffande av densamma. Kultur- och demokratiministern avsåg enligt Regeringskansliets svar att i den aktuella debattartikeln lyfta fram att den tidigare regeringen inte helt avskaffade reklamskatten. Men utskottet kan alltså konstatera att riksdagens tillkännagivande om reklamskatten gjordes i april 2002, varför uppgiften om att riksdagens majoritet gav den tidigare borgerliga regeringen i uppdrag att avskaffa reklamskatten helt enkelt är felaktig.
(Applåder)

Anf. 47 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jag kan glädja herr talmannen med att även detta anförande blir kort. Mycket är sagt. Jag tänkte koncentrera mig till frågan om bostäder för statsråd.

Stockholms bostadsmarknad är het. Rubrikerna i tidningarna handlar om svartaffärer. Det handlar om barn till ledamöter i Svenska Akademien som får gå före till Akademiens lägenheter. Det handlar om hur hovets hundratals lägenheter distribueras till kungabarnens kompisar. Det handlar om allt möjligt annat i den delen.

Staten disponerar de facto många lägenheter i Stockholm, direkt eller indirekt, via sitt ägande. Ändå råder en situation där det inte bara nu utan också tidigare har varit problem med statsråden och deras bostäder. Statsråd i tidigare regeringar har mot riksdagens regler bott kvar i riksdagens lägenheter. Jag ska inte nämna namn – det förlänger debatten, och det är onödigt. Det har funnits tidigare statsråd som inte har varit knutna till Försvarsdepartementet men ändå har fått lägenheter via en till försvaret närstående militär stiftelse. Jag ska inte nämna namn på dem heller.

Bostäder i Stockholm är problematiskt. Jag förstår inte varför vi ska utsätta statsråd, partierna, regeringen eller riksdagen för att i onödan dra politik i tvivel när staten disponerar så många lägenheter. Det är självklart att en person från Arvidsjaur ska kunna bli statsråd i Sveriges regering. Man ska inte behöva vara född i staden och ha stått i bostadskö sedan man var barn för att få en bostad om man blir statsråd i Sveriges regering. Det är orimligt. Den frågan måste lösas.
(Applåder)

Anf. 48 ANNICKA ENGBLOM (M):

Herr talman! Det var synd att Hans Ekström inte nämnde några namn. Då hade vi kanske antligen fått en debatt till skillnad från en lång rad anföranden.

Jag får den stora äran att som sista talare avsluta anförandena om granskningsärendena i 4 kap. i betänkandet. Jag tänkte enbart uppehålla mig vid det jag har djupdykt i i ärendehantering, det som många fler har talat om, nämligen Stiftelsen MHS-Bostäder.

Jag kan inte nog understryka att jag delar uppfattningen som jag tror att de allra flesta har i bostadsfrågan för statsråden. Det är en fråga för regeringen att lösa och ingenting för oss i riksdagen. Nog torde det vara den ordningen även för statsråden, inte bara vad gäller det rent praktiska

utan även det rent säkerhetsmässiga. Många statsråd får en stor framträdande roll och har personskydd på olika sätt. Detta hänger självklart ihop med var de vistas under sin tid i Stockholm. Det är en del av utskottets mening när frågan passas till regeringen att detta borde man definitivt lösa. Det är också mångas personliga mening.

Jag går över till själva granskningsärendet. I en serie artiklar i Svenska Dagbladet uppmärksammades att försvarsministern genom Militärhögskolans bostadsstiftelse MHS-Bostäder fick tillgång till en lägenhet i Stockholm. Vid granskningen ställde KU frågan hur detta gick till. Det var alltså ett tips inifrån Regeringskansliet om att man kunde söka bostäder hos stiftelsen. När man övergår från att vara riksdagsledamot till statsråd måste bostadsfrågan lösas med kort varsel.

Vad är MHS-Bostäder? En styrelse utses av ÖB. I styrelsen sitter bland annat militärer på höga poster knutna till Försvarsmakten. Försvarsmakten lyder, som bekant, under Försvarsdepartementet och försvarsministern. Detta är detsamma som nära förhållanden där man självklart måste titta på hur de förhåller sig till varandra.

Till yttermera visso, som också ingår i anmälan, finns vissa intressekonflikter mellan bostadsstiftelsen och Försvarsmakten då stiftelsen vill förvärva ett antal fastigheter. De hanteras av Fortifikationsverket. Affärens omfattning ekonomiskt gör att den faller under ett regeringsbeslut. En väv vävs samman.

Frågan om jävsförhållandet, herr talman, är huruvida försvarsministern, ytterst ansvarig för departementet, har deltagit i någon av beredningarna av fastighetsförvärvet eftersom han efter sitt tillträde som minister som statssekreterare anställde tidigare generallöjtnanten och chefen för ledningsstaben och högkvarteret Jan Salestrand, som alltså gick från Försvarsmakten in i Regeringskansliet. Jan Salestrand satt också i den här bostadsstiftelsen fram till en vecka före sitt tillträde som statssekreterare. Det är klart att det här är väldigt nära förhållanden, som vi inte har kunnat bortse från.

Dessutom har Riksrevisionen gjort en revision och tittat lite extra på hanteringen – hur man anvisar lägenheter från bostadsstiftelsen, vilka som ska anses som verksamhetsstöd och hur bostadsförmedlingstjänsterna går till. Man har haft vissa rekommendationer.

Den som hanterat myndighetsdialogen med Försvarsmakten om Riksrevisionens rekommendationer är just tidigare generallöjtnant Jan Salestrand. Detta är såklart något som kan liknas vid jävliknande förhållanden. Det är i alla fall mycket olämpligt att regeringen och ytterst försvarsministern har utsett statssekreteraren att hantera detta. Det berör ju och spiller självklart över på försvarsministern som ytterst ansvarig.

För att sammanfatta: Nej, jäv har inte kunnat beläggas hos försvarsministern vad gäller förhållandena vid fastighetsförvärvet. Vi har kunnat konstatera att bostadsfrågan har skötts på vederbörligt sätt. Dock är det högst olämpligt att statssekreteraren Jan Salestrand sköter myndighetsdialog i ärenden som han i olika befattningar haft del i, både som försvarsmaktsanställd och som del av MHS-Bostäder.

Herr talman! Som sista talare vill jag framföra ett enormt stort tack till mina kollegor i KU. Det är ett sant nöje att gå till jobbet varje dag i ert sällskap. Vi hanterar den, tycker jag, svåra och omfattande granskningen

både på hösten men framför allt på våren med både entusiasm och glädje och även med stor seriositet.

Liksom tidigare talare kan jag inte nog understryka – med hur många streck som helst – och framhålla vårt fantastiska kansli, som sliter dagar och nätter för att ge oss ett underlag som många gånger är juridiskt tungt och kräver extra detaljer för att sätta vår uppmärksamhet på det som den bör sättas på. Tusen tack! En god sommar tillönskar jag er alla och även talmannen!
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 6 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2016

Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU24
Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2016 (skr. 2016/17:103)
föredrogs.

Anf. 49 VERONICA LINDHOLM (S):

Herr talman! Vi har behandlat betänkandet *Kommittéberättelsen – kommittéernas verksamhet under 2016*.

För den som inte känner till det är det så att regeringen tillsätter olika kommittéer, tillika arbetsgrupper, för att förhandla sakfrågor eller annat som kräver en djupare och bredare kontroll. Det kan till exempel vara frågor som rör konsekvensanalys för den personliga integriteten, könsneutrala beteckningar på yrken och uppdrag, lättläst svenska i statens offentliga utredningar och regeringens arbete med långsiktig idé- och politikutveckling.

Utskottet avstyrker efter förenklad beredning de motionsyrkanden som rör en fråga som utskottet behandlat tidigare under mandatperioden och som en del av er känner till sedan tidigare.

Något i detta betänkande som jag särskilt vill nämna är ett uttalande från Integritetskommittén, där jag själv har suttit tillsammans med många av de andra KU-ledamöterna.

Den 7 juni överlämnades slutbetänkandet *Så stärker vi den personliga integriteten*. Utredaren hade i uppdrag att bland annat följa upp och analysera effekterna på lagstiftningsarbetet av förstärkningar av grundlagsskyddet för den personliga integriteten genom införandet av 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen.

Utredaren noterar att kommittéförordningen saknar krav på konsekvensanalys av förslag i förhållande till 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen och till den personliga integriteten över huvud taget. Utredaren anser att det är angeläget att statliga kommittéer och särskilda utredare blir bättre på att uppmärksamma och tillämpa bestämmelsen.

Kommittén föreslog därför att regeringen ska införa en bestämmelse i kommittéförordningen med innebörden att om ett förslag har betydelse för den personliga integriteten i det fall som avses ska konsekvenserna beskrivas i betänkandet.

Prot. 2016/17:128
19 juni

*Gransknings-
betänkande*

*Vissa frågor om
statsråds tjänste-
utövning m.m.
(kapitel 4)*

*Kommittéberättelse –
kommittéernas verk-
samhet under 2016*

Eftersom Integritetskommittén har föreslagit att regeringen för in bestämmelsen om konsekvensbeskrivning när det gäller den personliga integriteten i kommittéförordningen vill utskottet inte föregripa beredningen av Integritetskommitténs utredning. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Jag hade ett annat upplägg, men nu strök Tina Acketoft sig. Då föll mitt anförande lite grann. Jag hann inte vara med. Men nu får jag passa på.

Herr talman! Detta är mitt sista anförande av många i raden.

Min sommar ska förhoppningsvis delvis spenderas i en Baden-Baden.

Jag önskar utskottet och kansliet en riktigt skön sommar med ledighet från KU:s kontroll

och hoppas att ni får sköna dagar med nära och kära borta från vår granskande roll.

För den som tycker att det är trist och behöver lite tröst:

Sommaren går fort – det är snart höst!

(Applåder)

Anf. 50 MARIA ABRAHAMSSON (M):

Herr talman! Veronica Lindholm! Menar du att man inte ska ägna sig åt KU:s kontroll under sommaren? Det är ju då vi har tid att verkligen borra ned oss i alla felaktigheter som begås.

Jag ska fatta mig kort eftersom KU24 gäller en regeringskrivelse som föreslås läggas till handlingarna. Det känns odramatiskt, men det finns faktiskt en sak som jag tycker är värd särskild uppmärksamhet.

Jag backar bandet till fjolårets administrativa granskning. KU konstaterade då att andelen parlamentariska kommittéer av traditionellt snitt har minskat. Det har blivit jämförelsevis vanligare med särskilda utredare eller kommittéer som har någon form av parlamentariskt samråd kopplat till sig – nästan som en liten sidovagn, kan man säga.

Utskottet konstaterade att det finns olika förklaringar till den här utvecklingen, till exempel det parlamentariska läge som uppstår när en regering inte har egen majoritet i riksdagen. Då kan det vara bra för regeringen att på något sätt involvera oppositionspartierna utan att för den skull låta utredningen få formen av en fullskalig parlamentarisk kommitté.

Det finns andra godtagbara skäl att tillsätta expertutredningar, med eller utan parlamentariska inslag, men jag går inte närmare in på det här. De skälen kan man läsa mer om i utskottets ställningstaganden i fjolårets betänkande KU10.

Nej, herr talman, jag står här i talarstolen för att få fört till protokollet att KU välkomnar att regeringen har tagit till sig utskottets påpekanden vad gäller behovet av en översyn av kriterierna för redovisningen av det parlamentariska inslaget i kommittéväsendet. Det låter stolpigt och är det också, men det är en viktig sak – inte minst med hänsyn till utredningsväsendets grundläggande värde i svensk förvaltningstradition och inte minst som konsumentupplysning till väljarna. Det måste gå att på ett enkelt sätt hitta information om att till exempel en parlamentarisk referensgrupp är knuten till en viss utredning och vilka som sitter i den gruppen.

I regeringens kommittéberättelse finns det nu uppgifter om dessa referensgrupper och annat parlamentariskt samråd, och det är som sagt något som utskottet verkligen välkomnar.

För övrigt vill jag passa på att önska herr talmannen och alla oss andra en riktigt skön sommar.
(Applåder)

Anf. 51 FREDRIK ERIKSSON (SD):

Herr talman! Jag får erkänna att jag satte upp mig på listan i dag av rent taktiska skäl, ifall det skulle bli några utfall eller påhopp med anledning av vårt särskilda yttrande. Så blev inte fallet, och med tanke på att jag drog över tiden i mitt förra anförande vill jag bjuda tillbaka några minuter genom att önska alla en härlig sommar och på återseende snarast möjligt.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 juni.)

§ 7 Ny kommunallag och Kommunala och regionala frågor

Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU30
Ny kommunallag (prop. 2016/17:171) och
Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU17
Kommunala och regionala frågor
föredrogs.

Anf. 52 JONAS MILLARD (SD):

Herr talman! Sverigedemokraterna har i detta betänkande en lång rad reservationer som vi självklart står upp för, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 2 och 5.

Den kommunala självstyrelsen fyller 155 år i år, om jag har räknat rätt. Det finns en lång historia att berätta om det, men jag kommer att nöja mig med en sammanfattning med tanke på att tiden är begränsad.

Sveriges kommuner har nämligen en lång historia med ursprung i städerna och den medeltida socknen. Socknarna började bildas redan på 1000-talet och var uppbyggda kring kyrkorna. Efter reformationen fick socknarna ansvara för den allmänna skolgången, och så småningom fick de även uppgiften att ha omsorgen om de allra fattigaste.

Successivt ökade städernas självstyre, och socknen förvandlades mer och mer till en allmän borgerlig sammanslutning genom separation av kyrkan och statliga angelägenheter.

År 1862 antogs kommunalförordningarna, och några år senare upphöjdes dessa till lag. Detta lade grunden för det svenska kommunsystemet och även den kommunallag vi i dag ska diskutera här i Sveriges riksdag.

Initialt baserades kommunerna som sagt på dåtidens socknar, och därför fanns i början inte mindre än nära 2 500 kommuner i Sverige. Sedan dess har mycket hänt. Sverige består i dag av endast 290 kommuner och 20 landsting.

Prot. 2016/17:128
19 juni

*Kommittéberättelse –
kommittéernas verk-
samhet under 2016*

*Ny kommunallag och
Kommunala och
regionala frågor*

Demografiska förändringar genom invandring och fortsatt urbanisering har fortsatt att förändra de kommunala och regionala förutsättningarna dramatiskt. Det är med dessa ändrade förutsättningar i åtanke som vi bör se över hur nutidens och framtidens spelregler för våra kommuner och landsting ska se ut.

Herr talman! Regeringen presenterar nu ett förslag till ny kommunallag. Sammanfattningsvis reglerar lagen våra kommuner och våra landstings organisation och olika ansvarsområden.

I kommunallagen regleras även vad kommunerna får lov att göra, villkoren för arbetet i kommunfullmäktigeförsamlingarna och nämnderna samt den ekonomiska förvaltningen i kommunerna.

Enligt kommunallagen får kommunerna själva ta hand om angelägenheter av allmänt intresse. Det gäller sådant som har anknytning till kommunens område eller dess invånare. En kommun kan däremot normalt inte åta sig uppgifter som staten eller annan kommun ansvarar för.

Det förslag som riksdagen har att ta ställning till är i grunden en total omskrivning och modernisering av nuvarande lagstiftning men innebär i sak inte några större förändringar – tyvärr, ska sägas.

Herr talman! Sverigedemokraterna är ett relativt ungt politiskt parti. Detta till trots har vi under de senaste mandatperioderna fått erfara hur det politiska spelet runt om i Sverige kan gå till i praktiken på många håll.

Vi har kunnat observera flera ohederliga allianser. Genom dessa har det gamla politiska etablissemanget gjort allt i sin makt för att utesluta Sverigedemokraterna från vad de sett som sina egna politiska salonger. Detta har i praktiken medfört ett politiskt landskap som färre och färre människor i dag känner tilltro till. Sakpolitiska frågor har blivit sekundära, och ansvaret gentemot de egna väljarna har i många fall lagts åt sidan.

Herr talman! När de gamla maktbalanserna hotas får tyvärr politiken stå tillbaka. Då får folket och väljarna stå tillbaka, och då får också demokratin stå tillbaka.

Politisk retorik och tjuvnyp har naturligtvis alltid funnits. Det är dock min bestämda övertygelse att det är för att fler och fler väljare ser de gamla partiernas direkta ovilja att ta ansvar som vi i dag ser ett nytt politiskt landskap ritas upp där tilltron till och viljan att engagera sig i de traditionella politiska partierna minskar.

I Sverige har vi representativ demokrati. Det innebär att våra medborgare väljer de politiker och politiska partier som bäst speglar deras åsikt. Vi som har äran att vara folkvalda ska således representera folket och våra väljare. Vi ska spegla samhället i stort och den flora av åsikter som finns. Vad händer då, herr talman, om detta på något sätt brister? Vad händer när politiker glömmer vem de i första hand företräder?

Låt mig bli väldigt konkret för ett ögonblick. Det yttersta uttrycket för demokrati är våra fria och hemliga val. För att kunna göra ett val som sammanfaller med de egna åsikterna måste väljarna redan före valet känna till de olika alternativ som finns i så hög grad som möjligt.

Om väljarna exempelvis skulle haft klart för sig före valet att det inte spelade någon roll vilket parti inom Alliansen de röstade på eftersom dessa ändå tänkte ingå något så finurligt som decemberöverenskommelsen, som innebar att de sa upp sin rätt att agera som opposition, är jag övertygad om att många väljare hade valt annorlunda.

Varför nämner jag då allt detta när vi nu diskuterar kommunallagen? Det hela är egentligen mycket enkelt. Runt om i vårt land – i kommuner, landsting och regioner – pågår det politiska spelet. Detta spel är tyvärr många gånger allt annat än hederligt.

Det är vi politiker som måste ta ansvar. Vi är ytterst ansvariga för att spelet ska bli mer hederligt. Politiken och politiska sakfrågor måste återigen stå överst på den politiska dagordningen. Då duger det inte att hålla gamla politiska vänner om ryggen. Då duger det inte att svika sina löften till väljarna. Då duger det inte att låtsas som att man är ett politiskt alternativ när man i själva verket sätter sig i majoritetens knä.

Ni som någon gång suttit i en fullmäktigeförsamling vet hur vanligt det är med så kallade oppositionspartier som kanske inte ens lägger fram egna budgetförslag i fullmäktige. I stället har de på sin höjd en budget med några få ändringsförslag som utgår från majoritetens budget medan de är överens om 99 procent av allt annat. Jag menar att väljarna förtjänar mer än så. De förtjänar tydlighet, och de förtjänar ärlighet.

Herr talman! Det är bland annat med anledning av detta som Sverigedemokraterna nu föreslår en rad förändringar i kommunallagen. I vår motion följer 13 olika förslag som tar sikte på att stärka demokratin, öka allmänhetens förtroende för politiken och utjämna de politiska förutsättningarna i våra kommuner och landsting. Några av dessa vill jag särskilt nämna.

För det första vill Sverigedemokraterna återta den kommunala självstyrelsen. Som jag nämnde i början av mitt anförande har denna princip nu funnits i 155 år, om jag räknat rätt. Regeringen har dock, med stöd av den så kallade oppositionen, tillsammans drivit igenom lagar som flyttat makt från kommuner och landsting till Stockholm och Bryssel.

Försämringen har drivits på av nuvarande såväl som föregående regeringar. Att personer som inte ens är svenska medborgare äger rösträtt i kommun- och landstingsvalen eller hur invandringspolitikerna ska administreras lokalt beslutas nu till stor del helt över kommunernas huvuden.

Det bör enligt vår mening stå varje kommun fritt att avgöra hur stort inflödet av så kallade ensamkommande och flyktingar ska vara. Genom lagstiftning som tvingar kommuner att ta emot ett stort antal flyktingar eller ensamkommande binder staten kommunerna vid långsiktiga ekonomiska och sociala åtaganden som på sikt medför negativa konsekvenser för kommunen.

Herr talman! På flera håll i vårt land går socialförvaltningarna på knäna. Medarbetare drabbas av utbrändhet när tiden helt enkelt inte räcker till. Kommuninvånare får se hur hela bostadsområden tas över av kriminella gäng. Sjukvårdspersonal får placera patienter i korridorerna när rummen tagit slut. Blåljuspersone utsätts för stenkastning när de försöker hindra upplopp i förorterna.

De som ska lastas för denna utveckling är naturligtvis de politiker som inte har satt stopp, de politiker som har stått upp och talat om att vi borde öppna våra hjärtan, samtidigt som socialarbetare, sjukvårdspersonal och blåljuspersone går på knäna.

Herr talman! Det handlar om lagar som har beslutats i denna kammare, lagar som genom ingrepp på den kommunala självstyrelsen fråntagit kommuner och landsting deras makt att själva sätta stopp. Det är dessa lagar som har möjliggjort denna drastiska omdaning av vårt samhälle.

Sverigedemokraterna vill återföra makten till kommunerna. Vi menar att regeringen här och nu måste inleda en process med att omförhandla de svenska villkoren för Sveriges medlemskap i EU, så att svenska kommuner och landsting helt slipper att styras från Bryssel.

Regeringen måste också komma med konkreta förslag på hur den kommunala självstyrelsen kan stärkas i dessa avseenden och hur makten faktiskt kan börja återföras till kommunerna.

I vår motion lyfter vi också fram problemet med tomma stolar och politiska vildar. Tomma stolar är inte bara en förlust för det politiska partiet, utan framför allt är det en förlust för väljarna som i praktiken inte får utdelning för sina röster.

Argumenten mot att låta partierna tillföra kandidater efter ett val på sina erhållna mandat är ofta att det är partiernas ansvar att se till att det finns ersättare som är beredda att träda in. Men det är knappast någon hemlighet att detta inte är möjligt i alla situationer.

Samtidigt är det ett samhällsproblem att intresset för att engagera sig i politiska partier under lång tid faktiskt har varit i dalande.

Genom att öppna för att låta partierna mellan val tillföra kandidater till fullmäktige skulle riskerna med tomma stolar minskas avsevärt, samtidigt som väljarna skulle garanteras att deras röster faktiskt kommer att ge utdelning och räknas.

Sverigedemokraterna vill också knyta mandaten tydligare till de politiska partierna. Politiska vildar ska därför, under förutsättning att de inte är personkryssade, kunna bli av med sitt uppdrag i såväl fullmäktige som i nämnder, styrelser, bolag och stiftelser.

Personer som har blivit tillsatta exempelvis som kommunalråd eller som givits uppdrag i nämnder, styrelser och bolag ska kunna avsättas om vederbörande inte längre åtnjuter partigruppens förtroende.

Sverigedemokraterna föreslår också en rättvisare fördelning av parti-stöd och politiska tjänster.

I praktiken har lydelsen, stödet får inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti, fått ringa betydelse för det praktiska utfallet.

I propositionen står det att hänsyn även ska tas till tillhandahållande av fria lokaler och annan kostnadsservice, samtidigt som det inte medför några krav på att det ska sättas en prislapp på dessa förmåner.

Utgångspunkten måste vara att det ekonomiska partistödet är så rättvist fördelat som möjligt, och eventuellt också i högre grad kopplat till såväl politiska tjänster som kontorslokaler och dylikt.

Om ett parti exempelvis har tillgång till rådstjänst, politisk sekreterare och kontorslokaler borde samma parti rimligtvis inte erhålla ett lika stort kontant partibidrag som det parti som inte har erhållit samma förmåner.

De politiska tjänsterna har tyvärr blivit en handelsvara i de olika kommun- och regionfullmäktigeförsamlingarna runt om i landet.

Reglerna bör därför utformas så att det inte heller i praktiken ska vara möjligt att missgynna eller gynna något enskilt politiskt parti.

Exempelvis skulle de politiska tjänsterna kunna fördelas mer rättvist genom att de striktare knyts till det enskilda partiets mandat, samtidigt som man tar bort höga trösklar som i praktiken innebär att det blir oproportionerligt stora skillnader mellan partier vilkas mandat egentligen skiljer sig högst marginellt.

Herr talman! En viktig princip är att de politiska partier som har blivit invalda i fullmäktige också ges en så god insyn som möjligt, så att de ges möjlighet att bli delaktiga i det politiska arbetet.

I praktiken handlar det, utöver det som jag tidigare har nämnt om partistöd och politiska tjänster, också om att kunna delta i nämndernas och styrelsens arbete.

Tyvärr finns det exempel på kommuner som efter att valresultatet är klarlagt har minskat antalet platser i såväl nämnder som styrelser enbart för att hålla vissa partier borta från insyn. Ett sådant agerande är i grunden naturligtvis helt odemokratiskt.

Genom nuvarande lagförslag finns det fortsatt stor risk för att en majoritet genom ändringar av antalet platser i nämnder och styrelser efter ett val, minimerar inflytandet från ett eller flera partier.

Det bör även i detta avseende finnas någon form av minoritetsskydd för att säkerställa en så stor insyn som möjligt även för de partier som hamnar utanför en valteknisk samverkan.

Utöver de förslag som nu nämnts vill Sverigedemokraterna även införa möjligheten till en lokal misstroendeförklaring. Möjlighet till misstroendeförklaring finns som bekant här i riksdagen. Vår mening är att samma möjlighet ska finnas i våra kommuner och landsting.

Min uppfattning är att det är de styrande partierna som har ett ansvar för att deras politik tolereras av en majoritet. Har man inte stöd får man helt enkelt sätta sig vid förhandlingsbordet med övriga partier i fullmäktige och inte ge sig förrän man har kommit fram till en lösning som en majoritet kan acceptera.

Herr talman! Sverigedemokraterna vill stärka demokratin i flera avseenden. Ett sätt att göra det är att underlätta för invånarna i en kommun eller i ett län att få till stånd en lokal folkomröstning.

Kraven för detta är enligt vår mening i dag alldeles för högt ställda. Det är rimligt att sänka gränsen för hur stor andel av en kommuns eller en regions invånare som behöver underteckna för att man ska få till stånd en folkomröstning, det som i lagen benämns som folkinitiativ.

Det vore samtidigt rimligt att utreda andra möjligheter än de som föreskrivs i dag och som i praktiken innebär att namninsamlingarna måste ske manuellt på papper. Exempelvis skulle kommunerna kunna upplåta en teknisk plattform för att möjliggöra digitala namninsamlingar, där legitimering med hjälp av bank-id skulle kunna vara en möjlighet.

Herr talman! Snart kommer riksdagen att högtidlighålla och fira 100 år av demokrati i Sverige. Den kommunala självstyrelsen är faktiskt äldre än så, men den utgör ändå en hörnsten i en fungerande demokrati.

När folket och makten glider isär vill Sverigedemokraterna göra halt. Vi vill flytta tillbaka makten till kommunerna och till befolkningen. Vi vill göra det politiska systemet i våra kommuner och landsting rättvisare, och vi vill stärka makten för människor att påverka när de folkvalda politikerna kanske sviker.

Herr talman! Sverigedemokraterna vill stärka demokratin på riktigt.
(Applåder)

I detta anförande instämde Fredrik Eriksson (SD).

Anf. 53 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Konstitutionsutskottet föreslår i betänkande KU30 att riksdagen antar regeringens förslag till en ny kommunallag. Vi är från alla partier, utom från Sverigedemokraterna, överens om förslaget till en ny kommunallag.

I betänkandet behandlas ett femtiotal motionsyrkanden, utöver själva lagförslaget. Till följd av detta föreslår konstitutionsutskottet ett tillkännagivande till regeringen om att regeringen bör se över ordningen för utseende av ersättare i kommunala styrelser, nämnder och utskott.

Jag är naturligtvis mycket tacksam över att detta tillkännagivande har tillkommit, grundat på min enskilda motion 2016/17:2957. Grunden är det problem som jag där har lyft fram om att när man i kommunerna vid val till nämnder och styrelser tillämpar proportionella val stadgar kommunallagen att val av ersättare ska ske enligt en lista. Detta är en gemensam och enhetlig lista och gäller alltså för alla partier. Det innebär att det ofta blir så att den som kommer in som ersättare i en nämnd eller styrelse tillhör ett annat parti än den som ersätts. Detta kan ofta ändra majoriteten i en nämnd eller en styrelse.

Proportionella val blev ganska vanligt efter valet 2014, då partier ansåg att de inte blev tillgodosedda vid utseende av ledamöter och ersättare på det sätt som de ansåg att det borde vara. Då begärdes proportionella val med denna, som vi nu är överens om, negativa konsekvens.

Vi lämnar alltså ett uppdrag till regeringen att titta på detta problem. Jag är mycket tacksam för att vi blev helt överens om detta. Jag tror att regeringen snart kan komma tillbaka med en lösning på detta problem. Det borde i varje fall, som jag ser det, inte vara särskilt svårt.

Jag vill också lyfta fram en motion från Centerpartiet i ärendet om kommunala och regionala frågor, och den handlar om det brottsförebyggande arbetet. Vi från Centerpartiet har lyft fram att vi vill att det lagstiftningsmässigt ska bli tydligare att kommunerna ska ta ett större ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Med det yrkar jag bifall till förslaget om en ny kommunallag.
(Applåder)

Anf. 54 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Vi debatterar alltså två betänkanden samtidigt. Det ena betänkandet, KU30, gäller propositionen om en ny kommunallag. Det andra betänkandet, KU17, behandlar motioner från den allmänna motions tiden. De hänger ihop, men jag tänkte ändå tala om ett betänkande i taget. Jag börjar med KU17.

I betänkandet finns det flera reservationer, och två är Vänsterpartiets. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 3. Den handlar om att kommunerna bör få möjlighet att ansvara för tillfälliga anläggningsboenden för asylsökande. Migrationsverket skulle då kunna hyra bostäderna av kommunen, och kommunen, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen skulle kunna avtala om vem som ska göra vad.

I kommunallagen, såväl den nya som den gamla, är det inte helt tydligt om kommunen har denna möjlighet. Det finns oklarheter på det området. Detta skulle ge kommunerna bättre planeringsförutsättningar och, i kombination med möjligheten till ett ökat ansvar för mottagandet, kunna innebära en smidigare övergång för dem som sedan beviljas asyl.

Majoriteten avstyrker förslaget med hänvisning till att kommunallagen nyligen har setts över i en utredning – det behandlas i betänkande KU30 – och att utredningen inte lyfte fram frågan. Det är sant. Utredningen lämnade sitt förslag i mars 2015. Det kan tänkas att frågan om flyktingmottagandet inte var lika högaktuell under den utredningstiden. Det var hösten 2015, alltså samma år fast senare, det kom väldigt många fler som sökte skydd i Sverige och Europa.

Vi kan se att det finns problem i Migrationsverkets samverkan med kommuner och andra myndigheter, och vår uppfattning är att fördelningen av ansvar och befogenheter mellan bland annat kommuner och Migrationsverket bör ses över.

Vänsterpartiet har också en reservation gällande det tillkännagivande som finns med i betänkandet. Vänsterpartiet delar majoritetens uppfattning att det är viktigt att förtroendeuppdragen i kommunen utformas så att fler människor lockas att engagera sig politiskt. Mötenas utformning och förläggning i tid spelar säkert viss roll, och där gäller det att kommuner och landsting tar sitt ansvar.

Vår uppfattning är dock att det är de politiska partierna som har det största ansvaret för att få fler att engagera sig – och att de måste ta det ansvaret. Det är knappast karaktären på mötena i kommunen eller landstinget som avgör om människor blir partimedlemmar; det är snarare hur partierna fungerar som avgör om en person ger sig in i partipolitiken. Öppna, välkomnande partier där värdet av olika erfarenheter är tydligt kommer också i fortsättningen att kunna rekrytera nya medlemmar – såväl ungdomar som utlandsfödda och andra med ett helt nyvaknat politiskt intresse.

Majoriteten skriver särskilt att det är viktigt att ungdomar får möjlighet att påverka den närmaste miljön. Ja, inflytande och möjligheten att påverka är viktigt. Demokratiutredningen från 2014 bereds för tillfället i Regeringskansliet. Regeringen föreslår också i vårändringsbudgeten för 2017 att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ska tillskjutas extra medel för att förbereda inför skolval i samband med valet 2018 och valet till Europaparlamentet 2019.

I det betänkande om valfrågor som vi tog beslut om här i kammaren för mindre än tre månader sedan hade jag en reservation. Jag tyckte då att det vore bra om regeringen prioriterade arbetet med Demokratiutredningens förslag att göra försök med rösträtt från 16 år i kommunvalen, just för att ge ungdomar möjlighet till inflytande, ta till vara det engagemang som finns och öka den politiska aktiviteten bland unga.

Övriga i utskottet menade då att beredningen av Demokratiutredningens förslag skulle avvaktas. Jag kan konstatera att utskottsmajoriteten nu tycker att ungdomar bör ha inflytande i skolan och kommunerna genom exempelvis lokala råd. Jag vidhåller min uppfattning att det vore bättre om det faktiskt genomfördes försök med rösträtt från 16 år i kommunalvalen, precis som Demokratiutredningen har föreslagit. Med hänvisning till det pågående arbetet med Demokratiutredningens förslag och den satsning på skolval som görs kan jag inte se att det tillkännagivande KU:s majoritet nu gör är behövligt.

Angående förslaget om en ny kommunallag, betänkande KU30, delar jag regeringens uppfattning och ställer mig bakom den proposition som har lagts fram till riksdagen. Utskottsmajoriteten har dock valt att lägga fram två tillkännagivanden här. Ett är jag med på och ett inte. Jag vill därför yrka bifall till min reservation nr 6 i KU30. Det gäller tillkännagivandet om att det program som kommunfullmäktige antar med mål och riktlinjer för verksamhet som bedrivs av privata utförare även bör omfatta verksamhet i egen regi.

I propositionen framhåller regeringen att kommunerna och landstingens nämnder inom de egna områdena ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten. Detta gäller även när värden av kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen har lämnats över till någon annan. Kommuner och landsting har alltså redan i dag ett uppföljningsansvar för all verksamhet.

Flera remissinstanser – både stora landsting, till exempel Stockholms läns landsting, och små kommuner, som Degerfors – påtalar också det administrativa extraarbete detta medför för en verksamhet de alltså redan har ett uppföljningsansvar för. Majoriteten anför att det är av stort värde att verksamheterna hanteras på ett likvärdigt sätt oavsett om de bedrivs i egen eller privat regi, men det är faktiskt stor skillnad på privat drift och egen regi.

I den egna verksamheten har det offentliga redan total insyn. Den är öppen, ekonomin går att granska fullt ut och alla medarbetare åtnjuter fullt meddelarskydd. Kommuner och landsting kan, om de vill, använda programmet för mål och riktlinjer som ett redskap för styrningen även för till exempel uppföljning av sin egen verksamhet. Jag delar dock regeringens bedömning att det är onödigt att tvinga kommuner som kanske inte ens använder sig av privata utförare att ta fram sådana extra program utöver de mål och riktlinjer de redan har.

Kommuner och landsting har redan ett uppföljningsansvar för all verksamhet i egen regi, i enlighet med fullmäktiges beslut.

Därmed yrkar jag alltså bifall till reservation 6.

Anf. 55 TINA ACKETOFT (L):

Herr talman! Dagens kommunallag har vi alltså haft sedan 1991. Sedan dess har världen förändrats och vi med den. Kommunallagen har också ändrats ett antal gånger, vilket – skulle jag vilja påstå – har lett till att dess överskådlighet har gått förlorad sedan länge. Det finns alltså i allra högsta grad ett behov av modernisering av kommunallagen, och förslaget är att en helt ny lag därför bör antas för att kommuner och landsting ska få ett tydligare och mer ändamålsenligt ramverk.

Ett stabilt ramverk för kommuner och landsting må låta torrt och tråkigt, men det är en nödvändig förutsättning för att vi ska kunna ha en stabil och demokratisk styrning. Det underlättar för den lokala demokratin, och det bidrar till att arbetet mellan förtroendevalda och tjänstemän förenklas genom en tydlig ansvarsfördelning. Det ska också ge allmänheten och samhället i övrigt en möjlighet att följa och granska aktiviteten i kommuner och landsting.

Den nya lagen är till stor del ett resultat av en allmän uppställning med en delvis ny struktur, ett enhetligt språk och en enhetlig begreppsbyggnad. Den innehåller dock också förslag som till exempel att kommunfullmäktige ska få möjlighet att bestämma att styrelsen ska kunna fatta beslut om förhållanden som rör andra nämnders verksamhet – dock inte sådant som rör myndighetsutövning mot enskild eller tillämpningen av lag. Det tydliggörs vidare att kommuner och landsting kan besluta att ge kommunal- och landstingsråd möjlighet att vara till exempel föräldraledig. Det är inte en dag för tidigt, tycker jag.

Det är också positivt att rollfördelningen mellan anställda och förtroendevalda ska tydliggöras och att varje kommun och landsting ska ha en ledande tjänsteman vars roll fastställs av styrelsen.

Många med erfarenhet av kommun-, landstings- eller regionfullmäktige har säkerligen betraktat revisionens roll med en viss skepsis – inte för att den inte behövs, utan för att den inte så sällan får en ganska blygsam roll.

Därför är det positivt att det nu införs ett krav på att revisorernas budget ska beredas av fullmäktiges presidium och att de sakkunniga revisionsbiträdena får en tydligare roll med rätt att uttala sig i fullmäktige när revisionsberättelsen ska behandlas.

Liksom några av de föregående talarna hoppas jag att riksdagen ställer sig bakom utskottet vad gäller att utreda frågan om att införa en ordning som innebär att ersättare i kommunala styrelser, nämnder eller utskott ska tillhöra samma parti som den avgående ledamoten. Dagens ordning kan i många fall drabba våra mindre partier, som plötsligt vid ett avhopp av sin ledamot kan se sin kanske enda plats i nämnden gå förlorad till ett annat parti.

Vad gäller styrning och uppföljning av verksamhet i kommunal regi är det för oss som tycker att verksamheter ska granskas och följas upp lika strikt oavsett om utföraren är kommunal eller privat särskilt välkommet att utskottet, förutom Vänsterpartiet, föreslår att riksdagen ställer sig bakom Alliansens yrkande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att fullmäktige ska anta ett program med mål och riktlinjer för privata utförare såväl som för verksamheter som bedrivs i egen regi.

Så får vi till ett effektivt och rättvist system där det är kvalitet som är styrande – inte utförarens organisationsform.

Hur vi ska öka intresset för politiken och människors vilja att delta i det politiska arbetet som förtroendevalda är ju en fråga som engagerar oss här, både som partiaktiva och som KU-ledamöter.

Demokratin bygger just på människors engagemang och delaktighet. När människor inte känner att politiken berör eller rör dem, inte vet hur de ska närma sig den eller inte kan engagera sig för att livet helt enkelt inte går att arrangera så att det passar – då har vi som demokrati stora problem.

Mycket av problemen måste vi som redan är aktiva och partierna själva noga fundera igenom och hitta passande svar på, men svaren måste också komma från statlig nivå. Därför är det glädjande att utskottet nu begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag på hur förtroendeuppdragen ska utformas så att fler kan och vill delta aktivt i demokratiarbetet.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till den liberala reservationen nr 4, om ett kommunalt och regionalt kompetenslyft vad gäller hbt-frågor i välfärdssektorn.

Det finns fortfarande en stor och djup okunskap hos många som verkar inom vård, skola och omsorg om hur man bemöter homosexuella, bisexuella och transpersoner. Detta är en okunskap som fortfarande råder i många delar av landet, trots de åtgärder som redan har vidtagits eller åtminstone aviserats. Här behöver definitivt mer göras.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till förslagen i betänkandena.
(Applåder)

Anf. 56 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Vi debatterar KU17 och KU30 tillsammans i den här omgången. När det gäller KU30 vill jag lyfta fram två saker. Den ena är att vi tillsammans, i enighet, har riktat ett tillkännagivande till regeringen om att se över ordningen för utseende av ersättare i styrelser, nämnder och utskott, så att det blir en företrädare för samma parti – och inte något annat – som hoppar in.

Vi har också, så när som på Vänsterpartiet, ett enigt tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att skyldigheten för fullmäktige att anta ett program med mål och riktlinjer för privata utförare även ska omfatta verksamhet som bedrivs i egen regi.

När det gäller KU17 gläder jag mig åt en mycket principiell och viktig formulering i ett tillkännagivande. Alliansmotionen 2015/16:2496 efterfrågade först åtgärder för att förändra förtroendeuppdragets utformning så att fler människor attraheras av det. Här berörs även nyrekrytering av förtroendevalda samt ökade möjligheter för ungdomar till ett aktivt deltagande i den demokratiska processen.

Detta föll alla på läppen – även här med undantag för Vänsterpartiet – och det blev ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag på hur förtroendeuppdrag ska utformas så att fler människor lockas att engagera sig politiskt, att hinder mot nyrekrytering minskar och att ungdomar kan ges ökade möjligheter att delta aktivt i den demokratiska processen.

Detta är det sista av mina sex anföranden i dag och även det sista för det här riksmötet. Jag vill gärna lyfta fram den principiella grunden för demokratin, som gör att jag och säkert många andra över huvud taget engagerar oss. Det skulle kännas skönt att ha det sagt innan sommaren får bryta in också för riksdagsledamöter. Jag lånar ord ur den alliansmotion som var grunden för detta tillkännagivande.

När det gäller demokratin väsen, herr talman, hävdar vi inte att demokratin som styrelseform skulle vara utan brister och nackdelar, att demokratiskt fattade beslut automatiskt skulle vara de visaste eller att den demokratiska beslutsprocessen skulle vara den snabbaste eller effektivaste.

Ändå är demokratin oöverträffad och omistlig, i enlighet med sir Winston Churchills bekanta ord om att ingen påstår att demokrati är perfekt eller allvetande. Churchill fortsatte med att påpeka att det i själva verket har sagts att demokratin är den sämsta styrelseformen, om man undantar alla andra styrelseformer som prövats tid efter annan.

Det har gjorts många försök att bestämma demokratin väsen. Särskilt brännande var frågan om demokratin väsen i Europa efter freden 1945. Detta var efter andra världskrigets gigantiska kamp mellan å ena sidan kommunismen, nazismen och fascismen och å andra sidan demokratin.

Den danske statsvetaren och teologiprofessorn Hal Koch framhåller i sin numera klassiska bok *Hvad er demokrati*, från 1945, samtalet som demokratin kärna. Han skriver att demokratin väsen är bestämt av samtalet – förhandlingen – av den ömsesidiga respekten och förståelsen och av det därav framväxande intresset för helheten.

Koch fortsätter med att skriva att demokratin inte är något i sig självt avslutat. Det är inte en seger som är vunnit utan en kamp som ständigt pågår. Det är inte ett en gång uppnått resultat utan en uppgift som ständigt på nytt ska lösas.

Framför allt, menar Koch, är det inte en lära som man i en handvändning kan tillägna sig eller byta till. Det är ett sätt att tänka. Det är en livsform som man först tillägnar sig genom att man lever den i det personliga, privata livet och i förhållande till familjen och grannar, därefter i förhållande till en större krets, i förhållande till landsmän och slutligen i förhållande till andra nationer.

Hal Koch drog slutsatsen att demokratin inte är självklar. Den måste återerövas av varje generation.

Den moraliska grunden för demokratin bildas och formas i de sociala sammanhang som formar ett samhälle. Civilsamhället med hemmet och familjen, skolan, föreningar, kyrkor, organisationer och folkrörelser är av största betydelse.

En demokratisk stat är beroende av att det finns ett värdevitalt samhälle med levande och medvetandegjorda moraluppfattningar hos enskilda och grupper samt av att de moraluppfattningar som där finns ger grund och stöd för demokratin.

Det är också av största vikt att uppmuntra och förstärka medborgarnas egna demokratiska ansvarstagande. En förutsättning för ett fungerande demokratiskt samhälle är att demokratiskt fattade beslut följs och att lagen efterlevs.

Skolan har ett stort ansvar för att förbereda de uppväxande medborgarna för ett deltagande i demokratin. För detta krävs att elevernas kunskaper om demokratin utvecklas. Skolan måste vara en demokratisk miljö som tillåter olika åsikter och visar hur oenighet kan hanteras på ett konstruktivt sätt.

Kommunal demokrati förutsätter kommunal självstyrelse. Den kommunala självstyrelsen ska vara stark och tydligt reglerad i grundlagen. Genom engagemang och deltagande i det lokala arbetet har medborgarna möjlighet att både få kunskap om och tillföra erfarenheter i ett större sammanhang.

Regeringsformens portalparagraf pekar ut den kommunala självstyrelsen som ett medel för att förverkliga demokratin. En reell kommunal självstyrelse är ett centralt demokratiskt instrument, och det förutsätter en kraftfull rättslig kompetens för kommunerna att utöva den.

Vi menar att en brist i och ett hot mot demokratin är medborgarnas bristande kunskap om den politiska processen, de aktuella politiska avgörandena och de politiska alternativ som finns. Den politiska allmänbildningen är mycket ojämn. En förutsättning för att upprätthålla respekten för

principen en person, en röst, där varje röst väger lika, är att väljarna är informerade om valet och dess alternativ.

Den bristande informationen gäller inte bara inför val utan ännu mycket mer hur man som medborgare kan påverka den demokratiska processen mellan val. Skillnaden är stor mellan å ena sidan intresseorganisationer och företag som vet att påverka ett beslut tidigt i processen i riksdagsgruppernas kommittéer, inför partiernas kongresser, i utredningar och genom direktkontakter med departementen och å andra sidan den upprörde medborgaren som samlar sig till ett improviserat e-post- eller facebookinlägg veckan innan ett beslut ska fattas i riksdagen – för att inte tala om de medborgare som får nöja sig med att notera ett beslut som påverkar deras vardag i nyheterna dagen efter.

Inte bara bristen på information om de politiska alternativen och besluten samt bristande kännedom om den politiska beslutsprocessen försvagar demokratin utan även det geografiska och kulturella avståndet till den politiska beslutsprocessen.

De flesta medborgare har troligen aldrig besökt oss här i riksdagen eller kommunfullmäktiges sessionssal. Kanske har de inte talat med någon förtroendevald i dennes egenskap av just förtroendevald. De allra flesta kan kanske inte namnge mer än ett fåtal politiker vid sidan av partiledarna. Att då besöka en politiker, lyfta telefonluren och skriva brev kan bli ett oöverstigligt hinder, och man kanske nöjer sig med att klaga vid köksbordet och bland några arbetskamrater.

Därför vill vi lyfta fram *your man in congress*, betydelsen av den representativa demokratin där vi var och en representerar de människor som ger oss förtroende. Så bygger vi demokratin, och så bevarar vi den inför kommande generation.

(Applåder)

Anf. 57 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslagen i båda de betänkanden som vi debatterar i dag.

Den kommunala självstyrelsen är en viktig grundplatta i den svenska demokratin. Att så mycket som möjligt ligger nära människor beslutsfattande är viktigt. Ofta är människor väldigt engagerade i lokala frågor som ligger nära dem.

Under mina 20 år som kommunalråd mötte jag många arga, missnöjda, nöjda och drivande medborgare. Det är politik på riktigt. Det är nerv och närhet. Ibland kan jag känna att det är mycket svårare att få demokratin lika levande ur nationell synpunkt som i den kommunala myllan.

De första kommunallagarna är från 1860-talet. Där definieras kommunen som en förening med obligatoriskt medlemskap för gemensamma ändamål. Jag tycker att bilden av kommunen som en förening där man är medlem är väldigt fin. Men för att detta ska fungera måste demokratin, precis som Tuve Skånberg var inne på, alltid återerövas, och då måste också lagstiftningen moderniseras.

Dagens lagstiftning är 25 år gammal. Den kom före digitalisering och jämställdhet mellan män och kvinnor, innan de tagit de stora steg de har gjort i dag. Det är också uppenbart att det inte finns någon reglering i lagstiftningen av rollfördelningen mellan tjänstemän och politiker. Visst är det självklart att kommunalråd ska kunna vara föräldralediga. Visst är det

självlklart att man behöver fundera över rollfördelningen mellan politiker och tjänstemän, och det har man reglerat i den nya kommunallagen.

Den nya kommunallagen innehåller annars inga stora revolutionerande förslag. Det fanns i de utredningar som föregick propositionen en del förslag som var väldigt radikala, exempelvis om majoritetsstyre.

I de svenska kommunerna har man formellt sett ett samlingsstyre. Jag tycker att det är en ganska fin form och att det finns en viss poäng med att de som tar över vid ett majoritetsskifte i en kommun har varit med och sett hur ärendehantering sköts, hur en förvaltning styrs och annat. Det är bättre för medborgarna att en ny majoritet är väl förberedd, och det är den genom den formella samlingsstyrelsen. På det viset blir också oppositionen bättre informerad än vad den skulle vara i en form där man egentligen bara fick insyn i ärendena i samband med fullmäktigemötena. Jag tycker därför att detta lite fega förslag till modernisering av kommunallagen är precis det rätta. Det är en försiktig reformering av det grundläggande dokumentet för den svenska kommunala demokratin.

När jag lyssnade på Jonas Millard blev jag väldigt fundersam över vad som är lagstiftningens roll. Är det den svenska lagstiftningen som ska se till att partierna inför val tar fram lämpliga företrädare som är valbara? När jag har suttit i valberedningsarbete i mitt parti har vi cyniskt sagt att folk åtminstone måste vara hela och rena. Ska det lagregleras?

Är det inte partiernas ansvar att se till att de kandidater de nominerar är valbara, att de är möjliga att företräda folket? Ska riksdagen bestämma partiernas inre processer? Jag trodde att det var ett partis ansvar att plocka fram företrädare som är lämpliga och tillräckligt många företrädare som inte hoppar av eller har begått brott och därför måste avstå från sin plats efter en het tidningsdebatt, så att man därför måste sätta in människor som inte ens har funnits med på listor som medborgarna har kunnat ta ställning till. Jag tycker att det strider mot allt vad folkstyre är.

Det är inte partierna som ska välja företrädare; det är väljarna i val som ska göra det. Partiernas ansvar är att se till att man har kandidater som man kan stå för. Sedan kan alla partier göra misstag, absolut. Det måste man kunna erkänna och ta konsekvenserna av som parti. Men vi kan inte lagreglera partiernas inre liv. Det har varje parti ansvar för.

(Applåder)

Anf. 58 JONAS MILLARD (SD) replik:

Herr talman! Tack, Hans Ekström, för passningen! Jag tror att vi får reda ut ett och annat.

Jag vet inte om Hans Ekström verkligen lyssnade på vad jag sa i mitt anförande. Men jag tror att jag och Hans kan vara överens om att det händer att en folkvald politiker hoppar av. Någon kan bli en politisk vilde. I händelse av detta tycker vi att det vore en rimlig ordning att en person till kan tillsättas även mellan valen.

Det handlar inte om att vi ska detaljreglera från riksdagen vilka representanter de olika politiska partierna tillsätter i fullmäktige. Den tanken är helt absurd. Men frågan är vem det är i dag som förlorar eller på något sätt skulle tjäna på att det finns tomma stolar runt om i fullmäktige.

Man kan diskutera i termer av att det är de politiska partiernas ansvar. Det håller jag med om och tycker är en viktig utgångspunkt och princip. Men det är i förlängningen väljarna som förlorar på att deras röster inte räknas, om det skulle bli tomma stolar. Därför tycker vi att det här skulle vara en god ordning både för dem som har röstat och i stort också för demokratin.

Anf. 59 HANS EKSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att begreppet folkvald är tillräckligt. Är man folkvald så är man folkvald, inte partivald. Har väljarna inte valt en i ett allmänt val kan man alltså inte rimligtvis vara folkvald.

Jag tycker att demokratin ska bygga på att man är folkvald, och partiets ansvar är då att sätta upp kandidater man kan stå för. Sedan kan misstag hända, och då får nog partiet och de väljare som har röstat på det ta konsekvenserna av detta. Jag tycker inte att man kan ge partierna rätt att sätta sig över folkets val på valdagen.

Anf. 60 JONAS MILLARD (SD) replik:

Herr talman! Både jag och Hans är säkert fullt medvetna om hela denna problematik, som trots allt finns. Men det är som sagt på många håll i landet väldigt svårt för politiska partier, säkert också för Socialdemokraterna, att se till att alla platser blir tillsatta.

En annan aspekt av detta är det här som Hans talar mycket om – att vara folkvald. Jag stöder naturligtvis den principen; det är ett system som vi i grunden ska värna. Men vi vet också hur det ser ut. Vi kan ha valsedlar med ett tjugo- eller ett trettiotal namn, och tidigare har vi haft ett system där man kan skriva till namn. Vi kan ha en person som kanske inte ens har blivit kryssad, men han är också per definition folkvald. Men är han verkligen det? Han har stått med på en valsedel, men ingen har kanske kryssat honom över huvud taget.

Vad är viktigast för demokratin – att stolen står tom eller att vi faktiskt kan tillsätta en person som kan stå upp för väljarnas röst? Jag tycker att det sistnämnda är viktigare, och det tycker jag är en åsikt som Hans borde överväga.

Anf. 61 HANS EKSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag tänker inte överväga begreppet folkvald. Är man vald av folket så är man vald av folket, inte av partiet.

Jag vill önska herr talmannen och alla i församlingen en glad sommar!

Anf. 62 LISBETH SUNDÉN ANDERSSON (M):

Herr talman! Mycket har sagts om den nya kommunallagen. Den har ju några år på nacken, och under de 25 åren har den ändrats 50 gånger. Så det är klart att det behövdes en översyn av den.

Alla som har talat om detta har tagit upp det vi tycker är viktigt och de tillkännagivanden vi har gjort. Jag skulle vilja säga några ord om skyldigheten för fullmäktige att anta ett program med mål och riktlinjer för privata utförare – den ska även omfatta det som bedrivs i egen regi.

Det som drivs i egen regi, som kommunen har upphandlat, får inte mer pengar än den offentliga verksamheten får. Så jag tycker att man ska vända lite på frågan om vinster i välfärden, som riktar sig till privata utförare. Jag funderar på om man kanske skulle tala om förluster i välfärden i den offentliga sektorn; det kanske är det som ska ses över. När det sker förluster i ett företag är ju det första man gör att se över vad som har hänt och varför budgeten inte har hållits.

Jag tycker att det är ett väldigt bra förslag som vi har lämnat och yrkar bifall till det i sin helhet.

En liten del av detta är också att anslagstavlorna ska bli webbaserade – det har vi inte några som helst problem med. Men webben är inte riktigt utbyggd överallt i Sverige, och jag kan tänka mig att en grupp människor i min ålder, 65 plus, gillar att titta i sin dagstidning och läsa den lilla notisen. I dag är det fullmäktige – man känner sig delaktig och läser ärendena. Men man kanske inte har möjlighet att till fullo följa med i det digitala.

Jag tycker att man ska överväga och fundera på detta. Alla tittar inte på webben, utan de läser sin lokala tidning från det inre av Sverige, norra Norrland eller de sydligaste breddgraderna.

Jag tycker också att detta med revisorerna är viktigt. Vi har väl alla suttit i församlingar där vi har tagit emot revisionsrapporter, läst dem och sagt jaha, det var det. Att man ska yttra sig i fullmäktige och att fullmäktiges ledamöter får ställa frågor tycker jag därför är oerhört betydelsefullt.

Jag tycker att det också skulle ha stått att man måste följa upp revisionsrapporterna. Detta tycker jag är en brist i dag på många ställen. Man tar rapporten i handen, och så läggs den till handlingarna.

När det gäller de kommunala och regionala frågorna finns det två alliansmotioner som vi faktiskt har avstyrkt. Den ena handlar om att regeringen har gett Post- och telestyrelsen i uppdrag att se över förutsättningarna för undantag från lokaliseringsprincipen vid bredbandsutbyggnad och den andra om att ett omfattande arbete redan bedrivs för att man ska få fler fristäder.

Vad en fristad är kanske inte alla som lyssnar på detta vet. Kommunerna erbjuder kulturarbetare från andra länder som inte kan utöva sin verksamhet i landet på grund av förföljelse en fristad i en svensk kommun under ett eller två år.

Jag tror att jag nöjer mig med detta, för allt är ju egentligen sagt. Agneta får sätta punkt i denna debatt, och jag önskar talmannen en trevlig sommar! Alla andra har jag redan önskat trevlig sommar.

(Applåder)

Anf. 63 AGNETA BÖRJESSON (MP):

Herr talman och riksdagskollegor! Det är trevligt att också få ha en minister med vid KU:s sista debatt – det är inte så ofta vi har det när vi debatterar.

Vi debatterar nu dels KU17, ett motionsbetänkande från det senaste årets allmänna motionstid, dels KU30, ett lite tjockare betänkande som baseras på regeringens proposition. Egentligen skulle jag ha haft med två böcker till som visar vilken eminent utredning som låg bakom regeringens proposition *En ny kommunallag*. Det är med andra ord ett digert underlag som ligger bakom dagens debatt och betänkanden.

Jag ska börja med att säga bara några ord om KU17. Det finns några tillkännagivanden, men det skulle faktiskt ha kunnat bli ett till. Det var väldigt nära, för vi är ju från regeringspartiernas sida egentligen helt och hållet överens med allianspartierna om punkt 3 i KU17, Undantag från lokaliseringprincipen för bredbandsutbyggnad.

Det har under mycket lång tid varit ett problem att kommunerna bara får bygga bredband inom kommunen. Vid gränsöverskridande bredbandsutbyggnad får man inte göra någonting. Regeringen har under lång tid försökt att hitta olika sätt för att kommuner ska kunna köpa upp av varandra och liknande.

Torsdagen den 8 juni beslutade regeringen att ge Post- och telestyrelsen två uppdrag: att identifiera hinder och lägga fram förslag för bredbandsutbyggnad och att se över kommunernas roll när det gäller hur ett undantag från lokaliseringprincipen skulle kunna se ut. Detta ska från Post- och telestyrelsens sida vara klart den 30 juni 2018, så det känns som att det är väldigt bra att vi är överens. Jag vill ge en eloge till allianspartierna i dessa frågor.

Tillbaka till KU30. Rent historiskt kan man, som Hans Ekström var inne på, säga att de svenska kommunerna fick sin roll genom 1862 års kommunalförordningar. Då blev kommunerna självständiga juridiska personer, och landstingen tillkom som ny organisation vid sidan av städer och landskommuner. Redan då, 1862, infördes krav på att utse förtroendevalda revisorer som skulle uttala sig om ansvarsfrihet.

Nuvarande kommunallag trädde i kraft 1992. Det har flera varit inne på här. Under de här 25 åren har det varit många förändringar i kommunallagen, men också samhället har gått igenom stora förändringar. Urbaniseringen, den tekniska utvecklingen, globaliseringen och även EU-medlemskapet ställer stora krav på den kommunala verksamheten. Även de politiska styrena i kommunerna har ändrats mycket, och många nya små lokala partier har uppstått. Allt fler kommuner och landsting styrs av stora koalitioner och har ett oklart parlamentariskt läge. Nya styrmodeller har blivit vanligare, och mål och resultatstyrning tillämpas i allt större utsträckning i stället för den tidigare detaljstyrningen av den kommunala verksamheten. Det i sig gör att revisorerna och internrevisionen har fått en mer aktiv roll.

En större del av verksamheten sköts numera av privata utförare. I takt med att det behövs mer av upphandling, avtal, styrsystem och komplex it-miljö parallellt med att ny lagstiftning med nya krav tillkommer ökar behovet av specialistkompetenser på kommunal nivå.

I utredningen beskriver man den kommunala verksamheten så här: Kommuner och landsting har flera olika roller. De är ansvariga för centrala välfärdstjänster, myndighetsutövare, samhällsbyggare, arbetsgivare, upphandlare och demokratiska arenor för olika former av beslutsfattande.

Det är det här som den nya kommunallagen ska bidra till – att de här olika rollerna kan hanteras på ett effektivt och rättssäkert sätt.

Den nya lagen har till viss del fått en ny struktur. Det är ett moderniserat och mer enhetligt språk och begreppsbildning. Utgångspunkter för uppdraget ska vara att kommunallagen även fortsättningsvis ska vara en ramlag. Utredningen har ett medborgarperspektiv, och det är så lagstiftningen ser ut också.

Bland de konkreta förändringar som föreslås finns en möjlighet för kommunstyrelsen eller region- eller landstingsstyrelsen att besluta även inom andra nämnders verksamhetsområde. De kan dock inte ta över myndighetsutövning.

Precis som andra har varit inne på möjliggörs nu ett lagrum för att vara föräldraledig som politiker. Man tydliggör direktörernas eller kommun-, region- eller landstingsdirektörens roll och förutsättningar. Man skapar tydligare regler för delegation. Man säger att den kommunala anslagstavlans ska vara webbaserad. Den måste inte vara bara webbaserad, utan kommunerna får naturligtvis fortsätta använda sig även av tidningar och papper.

Revisorernas budget ska beredas av fullmäktiges presidium, och de sakkunniga revisionsbiträdena får en rätt att tala i fullmäktige. Även prövningsgrunderna för laglighetsprövning förtydligas. Sedan är det naturligtvis ett stort antal följdändringar i annan lagstiftning.

De konkreta förändringar som genomförs är bra, balanserade och efterlängtade, men jag måste också ge en extra eloge till lagförfattarna till denna produkt som verkligen har moderniserat språket på ett bra sätt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

När jag nu får äran att avsluta vårterminens sista KU-debatt vill jag önska herr talmannen, utskottskollegor, presidiet och förstås herr ministern en riktig god sommar.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 20 juni.)

§ 8 En livsmedelsstrategi för Sverige

*En livsmedelsstrategi
för Sverige*

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2016/17: MJU23

En livsmedelsstrategi för Sverige (prop. 2016/17:104)
föredrogs.

Anf. 64 MARIANNE PETTERSSON (S):

Herr talman! Vi behandlar i dag miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2016/17: MJU23 *En livsmedelsstrategi för Sverige*. Det är ett historiskt betänkande.

Självklart ställer jag mig bakom samtliga av våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till endast reservation 70 och i övrigt bifall till betänkandet.

Äntligen, var det många som sa när livsmedelsstrategin presenterades med sina fyra övergripande mål. Det är en strategi där målen är en överenskommelse mellan sju av riksdagens partier. Det innebär att målen ligger fast och anger en tydlig inriktning. Den ger stabila och långsiktiga förutsättningar för livsmedelskedjan att bidra till sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet och lägger grunden till en framtidstro hos både företagare och anställda i livsmedelskedjan.

Äntligen, säger vi socialdemokrater också efter att i många år ha kämpat för detta. Centerpartiet har tidigare varit det enda alliansparti som har haft samma ambition.

Äntligen, tror jag att också LRF säger. I alla fall uttrycker LRF:s ordförande Palle Borgström sig så här: ”Beslutet om livsmedelsstrategin är större än vad många tror.” Han säger också att det är ett historiskt beslut som alla LRF-medlemmar kan vara stolta över.

Sverige har länge saknat en sammanhållen livsmedelspolitik. Jag hörde någon säga att vi inte haft någon sedan andra världskriget. Andra säger att vi inte haft någon sedan EU-inträdet. Men oavsett vilket av påståendena som är rätt ligger strategin nu här i dag på riksdagens bord. Här visar sju av riksdagens partier en gemensam viljeinriktning för hela livsmedelskedjan.

I livsmedelsstrategin tillsammans med den svenska maritima strategin med syfte att ta till vara de maritima näringarnas potential, den svenska exportstrategin med målet att exporten ska öka, nyindustrialiseringsstrategin som ska stärka företagets omställningsförmåga och konkurrenskraft, en strategi för hållbar konsumtion som har tagits fram av regeringen och de handlingsplaner för de fyra övergripande målen som beslutats eller kommer att beslutas finns svaren på många av de motionsyrkanden som har lagts fram.

Herr talman! Livsmedelsstrategin tar ett helhetsgrepp på många av de utmaningar som vi står inför och syftar till att öka konkurrenskraften i hela livsmedelskedjan och därigenom bidra till att stärka tillväxten i hela landet. Målet med livsmedelsstrategin är att öka sysselsättningen, produktionen, exporten, innovationskraften och lönsamheten i livsmedelsproduktionen samtidigt som de nationella miljömålen nås.

Mat är ingenting vi kan välja bort. I dag har vi en självförsörjningsgrad på under 50 procent. En ökad livsmedelsproduktion leder till att vi får en ökad försörjningstrygghet.

Sveriges livsmedelsexport behöver öka. I dag exporteras endast 20 procent av våra livsmedel. Tittar vi på Sveriges totala industri ser vi att 80 procent exporteras. Kanske kan detta förklaras med att Sverige länge har sett sig som ett industriland. Våra mervärden som till exempel vår livsmedels-säkerhet, vår salmonellafrihet, vår låga antibiotikaanvändning, vår mindre klimatpåverkan med mera kan användas i marknadsföringen där Sverige blir det hållbara livsmedelslandet.

Våra livsmedel kännetecknas av hög kvalitet. Detta ger oss konkurrensfördelar. Vi behöver också utveckla förädlingsgraden och skapa nya produkter för att stärka konkurrenskraften.

En annan viktig faktor är en stark lokal eller regional identitet i varumärket. När Livsmedelsverket undersökte vad som gav lönsamhet och stark tillväxt visade sig detta vara en av framgångsfaktorerna.

Herr talman! Sverige är ett fantastiskt land. Vi har naturtillgångar som de flesta länder bara kan drömma om och världens förmodligen renaste livsmedelsindustri. Svenska råvaror är rena supermaten. Men i stället för att använda dem importerar vi gojibär, bipollen, chiafrön, spirulina med mera från andra länder. Utbudet och försäljningen av detta har fullkomligt exploderat.

Supermat var från början en marknadsföringsgrej för råvaror som har hälsoeffekter utöver det vanliga. Nu är det en egen produktkategori. I Sverige har vi potatis, rödbetor, lingon, blåbär, havre och broccoli som näringsmässigt står sig lika bra, men det är kanske inte lika trendigt. Varför är då dessa råvaror, som dessutom är mycket billigare, inte lika populära? Behövs det bättre marknadsföring?

Vi har stark efterfrågan på ekologisk mat. Men den ekologiska produktionen ökar inte i takt med efterfrågan, utan vi tvingas i stället importera för att tillgodose konsumenternas behov. Det är inte bara här i Sverige efterfrågan på ekologiska livsmedel ökar utan även globalt. Om vi kan möta den ökade efterfrågan kan det bidra till jobb och tillväxt i hela landet samtidigt som vi kan öka exporten. Detta sammantaget kan ge den enskilde odlaren ökad lönsamhet. Och om vi sätter ett mål för konsumtion och produktion kan det påverka utvecklingen.

Herr talman! Det är viktigt att vi i Sverige har egen växtförädling. Det ger oss tillgång till sorter som är anpassade efter våra odlingsförhållanden och klimatförändringar. Inhemsk växtförädling kan också anpassa växterna efter växtskyddsmedel som är godkända här. Genom växtförädling har man till exempel tagit bort behovet av att använda stråförkortningsmedel.

En utvecklad växtförädling som tillgodoser behovet av lämpliga lokala och regionala grödor för hela landet innebär en mångfald av grödor. Växtförädling bidrar till långsiktig, hållbar, konkurrenskraftig och resurseffektiv odling i hela landet. Då behöver vi inte importera och få in grödor som kräver växtskyddsmedel som inte är tillåtna i Sverige.

En stor del av den lagstiftning som svenska företag har att förhålla sig till är beslutad på EU-nivå. Sverige har tillsammans med de nordiska och baltiska länderna presenterat 68 konkreta förslag för förenklade regler för lantbrukare och företag inom EU. Detta har fått stöd av många EU-länder som framhöll betydelsen av förenklade regler, särskilt när det gäller kontroll och sanktioner.

Centern skriver i en av sina motioner att Sverige ligger långt fram i arbetet med att förenkla för företagen, men man vill att det görs mer. Där håller jag med. Därför känns det bra att regeringen har som mål att regler och processer behöver utformas så att de, samtidigt som de är relevanta för de verksamheter de omfattar, är anpassade efter företagens villkor och verklighet. Regeringen bedömer därför att det är av stor vikt att arbetet med att förenkla för företagen inom livsmedelskedjan får hög prioritet även i fortsättningen.

Herr talman! En tredjedel av all mat som produceras i världen slängs. I Sverige slänger vi ca 28 kilo mat per person och håller ut 26 kilo i vasken. Matsvinnet uppstår i hela livsmedelskedjan från odling till livsmedelsindustri, butiker, restauranger, storkök och hushåll. Detta är slöseri med jordens resurser – vatten, mark, energi, arbetskraft och kapital. Produktionen av den mängd mat som slängs varje år motsvarar omkring 2 miljoner ton koldioxid. Det motsvarar ca 3 procent av de totala utsläppen av växthusgaser i Sverige.

För att mängden mat som slängs i onödan ska minska behöver medvetenheten om matsvinnets betydelse för miljön öka. Sverige har åtagit sig att uppfylla de globala hållbarhetsmålen om att halvera matsvinnet fram till 2030.

Mellan 2013 och 2015 samarbetade Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Jordbruksverket i ett treårigt regeringsuppdrag med syfte att minska matavfallet. Flera insatser genomfördes, inte minst för att ge ökad kunskap. Man har nu fått ett nytt uppdrag och ska ta fram en nationell handlingsplan för alla aktörer i Sverige.

Det finns i dag ett växande intresse för att skapa mer hållbara lösningar. Men för att lyckas måste man få kunderna att ändra sitt beteende, i butik men också hemma i köket.

Själv blev jag riktigt medveten först när vi fick utökad avfallssortering och skulle sortera också matavfall. Då blev det väldigt tydligt att mycket slängdes i onödan. Anledningen var att mycket hade inhandlats i onödan. Det lilla som nu blir kvar är enkelt att sortera. Jag kan gå rakt ut och slänga påsen med matavfall i tunnan. Nu hamnar inga matrester i restavfallet. De blir i stället biogas, tillsammans med matavfallet från resten av kommunmedborgarna.

Herr talman! Ett hållbart växtskydd är en förutsättning för att svensk växtodling ska hävda sig i den internationella konkurrensen. Det bör finnas god tillgång på växtskyddsmedel som kan hantera de växtskadegörare som inverkar på odlingen och minimerar riskerna och konsekvenserna för människor och miljö.

I mars 2017 beslutade regeringen om ett uppdrag till Jordbruksverket att inrätta ett nytt råd för växtskyddsfrågor. Det växtskyddsråd som finns i dag ska stärkas och få ett utvidgat mandat. Jordbruksverket ska i samverkan med Kemikalieinspektionen inrätta ett sekretariat som ska planera och administrera rådets möten.

Regeringen vill med rådet skapa bättre förutsättningar för en ökad dialog mellan myndigheter, bransch och intresseorganisationer. Rådet ska även föra dialog och öka kunskapen om de samhällspolitiska effekter som tillämpningen av lagstiftningen medför. Uppdraget löper på tre år och får 6 miljoner för genomförandet.

Jag vill passa på att önska talmannen en trevlig sommar.
(Applåder)

Anf. 65 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M):

Herr talman! ”Vår beredskap är god”, sa statsminister Per-Albin Hansson i sitt berömda tal sommaren 1939. I efterhand visade det sig vara en sanning med modifikation – särskilt sett till den militära förmågan. Livsmedelsförsörjningen var dock tryggad vid det tillfället. Vi producerade tillräckligt mycket mat för att klara oss.

När nu oron i vår omvärld ökar är det naturligt att frågor om försvar, säkerhet och beredskap reses även i vår tid. I kölvattnet av diskussionerna om behovet av att öka den militära försvarsförmågan ställs därför även andra frågor, till exempel hur länge vi klarar vår livsmedelsförsörjning om det värsta skulle inträffa och vi skärs av från omvärlden.

Sanningen är att läget i dag är bekymmersamt. Svensk livsmedelsproduktion har minskat under decennier. Det grundläggande problemet är att vi under lång tid har urholkat konkurrenskraften för våra livsmedelsproducenter genom höga skatter, regelkrångel och omfattande särkrav som gör svensk produktion onödigt dyr.

I 25 år har vi i Sverige i praktiken haft en politik inriktad på att minska vår livsmedelsproduktion. Det är hög tid att vända den utvecklingen. Det finns många goda skäl för oss att sträva efter ökad livsmedelsproduktion i Sverige. Försörjningstryggheten är bara ett argument i en lång rad.

I grunden har vi goda förutsättningar för att producera livsmedel av hög kvalitet här i Sverige. Trots – och kanske delvis tack vare – våra nordliga breddgrader har vi i delar av landet mycket bra förutsättningar för växtodling. Och svenskt kött och andra animalieprodukter är förstklassiga. Vi är dessutom duktiga på innovationer och teknikutveckling.

Svensk livsmedelsproduktion är generellt sett miljövänlig. Det skulle därför vara bra på många sätt om en större andel av de livsmedel som produceras i världen kom från svenska livsmedelsföretag. Det hakar dessutom i FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030, där vi i Sverige behöver ta vårt ansvar för att på ett hållbart sätt föda en växande befolkning globalt.

Ett annat viktigt argument är den potential avseende jobb och tillväxt som finns i livsmedelskedjan. Livsmedelsindustrin är i dag vår fjärde största industrigren. I förädlingsledet arbetar drygt 50 000 personer. Men sektorns exportandel är fortfarande liten jämfört med andra sektorer, och potentialen är därför minst det dubbla. Och det handlar om jobb som huvudsakligen finns utanför storstäderna. Det är jobb som kommer landsbygden till del.

Argumenten för att svensk livsmedelsproduktion borde växa är som sagt många. Det var därför ett viktigt steg i rätt riktning när Alliansen och regeringen under samtalen om livsmedelsstrategin kunde komma överens om långsiktiga mål där livsmedelsproduktionen ska öka genom stärkt konkurrenskraft och förbättrad lönsamhet.

Vi vet att detta är otroligt viktigt för de berörda branscherna. De behöver veta att det finns en långsiktighet och en bred samsyn om att livsmedelsproduktionen ska öka i Sverige.

Från Moderaterna har vi länge sagt att vi gärna ser en bred överenskommelse. Samtidigt har vi varit tydliga med att det är innehållet i överenskommelsen som måste vara tillräckligt bra.

Vi har gjort en avgränsning där vi är överens om de långsiktiga målen, men jag inser att vi kommer att ha olika syn på hur målen ska nås, det vill säga på andra delar av strategin. Det gäller kanske ännu mer de konkreta handlingsplanerna och åtgärds paketet. Det är nog i grunden klokt.

Jag vill gärna tacka både regeringssidan med landsbygdsminister Bucht i spetsen och allianskollegorna Kristina Yngwe från Centern, Lars Tysklind från Liberalerna och Magnus Oscarsson från Kristdemokraterna för konstruktiva samtal och för att vi tillsammans har klarat att samlas kring en framtidsinriktning som vi vet betyder väldigt mycket för de berörda näringarna.

Med det sagt, herr talman, tror jag att det är viktigt att understryka att överenskommelsen om målen förpliktigar. Det räcker inte med att säga konkurrenskraft, det gäller att också leverera konkurrenskraft. Tyvärr, herr talman, tvingas vi konstatera att regeringen snarast driver en politik i motsatt riktning.

Regeringen har hittills höjt eller infört nya skatter på jobb och tillväxt med över 40 miljarder och planerar att införa fler nya och höja befintliga skatter. Kilometerskatten till exempel är en skatt på avstånd som skulle slå hårt mot näringarna, inte minst mot de gröna näringarna, i ett stort och

glest befolkat land som vårt. Den fortsatta höjningen av de redan rekord-höga drivmedelsskatterna är ett annat exempel.

Ifall vi ska uppnå stärkt konkurrenskraft på riktigt måste hela politiken läggas om i företagervänlig riktning. Skatterna måste sänkas, inte höjas. Reglerna måste bli enklare, inte krångligare. Särkraven måste bli färre, inte fler.

När det gäller de mer specifika delarna i livsmedelsstrategin, men också i den handlingsplan som är regeringens eget verktyg och som riksdagen inte fattar beslut om, innehåller de både sådant som är bra och sådant som är mindre bra. Samma sak gäller åtgärds paketet.

Vi vill se en inriktning med stärkt konkurrenskraft genom sänkta kostnader, minskad regelbörda, färre särkrav och stärkt kompetensförsörjning i hela kedjan. Vi vill nå ökad efterfrågan på svensk kvalitet genom exportfrämjande åtgärder, tydligare krav i offentliga upphandlingar samt en ökad medvetenhet hos konsumenterna.

Vi har en lång rad konkreta förslag, och jag ska inte här redogöra för alla – de finns i vår motion – men jag ska ge några exempel.

Från Moderaterna menar vi att kostnaderna måste sänkas, och därför säger vi nej till merparten av regeringens skattehöjningar på jobb och tillväxt. Vi föreslår i stället flera skattelättnader, bland annat genom en högre nedsättning av skatten för diesel i jordbruket, vilken har pekats ut som en av de mer allvarliga konkurrensnackdelarna.

Myndigheterna har en viktig roll i att stötta företagen och underlätta för dem, men vi vet ju att det tyvärr inte alltid fungerar på det viset. Under alliansregeringens tid genomfördes flera lofvärda initiativ för att minska på regelbördan. Tyvärr får vi nu återkommande rapporter och exempel på att utvecklingen går i motsatt riktning.

Att Alliansens krav på ett allmänt främjandeuppdrag till myndigheterna nu ser ut att få majoritet här i kammaren är således mycket positivt och det skickar en viktig signal till myndigheterna.

Dessutom måste vi komma till rätta med det återkommande problemet med så kallad gold-plating, det vill säga att svenska myndigheter övertolkar EU-regelverk. Det har inneburit en rad konkurrensnackdelar, bland annat att vi har betydligt sämre tillgång till fungerande växtskyddsmedel än man har i andra länder, trots att regelverket är detsamma inom EU.

Från Moderaterna vill vi se ett generellt uppdrag till myndigheterna som säger att myndigheterna vid genomförande av EU-direktiv eller tillämpningen av EU-förordningar ska implementera dem på ett sätt som ger så goda konkurrensförutsättningar som möjligt för de berörda näringarna inom ramen för regelverken.

När det gäller växtskyddsmedlen specifikt ska principen om ömsesidigt erkännande användas som huvudprincip, det vill säga att medel som godkänts i andra länder också ska få användas här.

Vi tycker att miljöersättningar bör vara resultatbaserade snarare än åtgärdsbaserade, eftersom det ju är resultaten som är viktiga och vilka åtgärder som är bäst lämpade kan variera från fall till fall.

Vi vill se mer effektiva och enhetliga livsmedelskontroller och att det ska bli enklare att starta och driva livsmedelsföretag.

Företagsmiljön i Sverige ska vara tillåtande och bejakande. Allt fler mikrobryggerier, mustrier och vinodlingar etableras i Sverige. Det är en utveckling som kan bidra till en levande landsbygd med fler jobb både i tillverkningen och i besöksnäringen. Vi anser att de svenska producenterna självklart ska ha motsvarande möjligheter till försäljning vid produktionsstället som i övriga EU. Vi anser därför att gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker ska tillåtas.

Herr talman! Regeringen fastslår i sin handlingsplan mål för ekologisk produktion och konsumtion. Det anser vi är dåligt av flera skäl. Principiellt anser vi från Alliansen att det är konsumenternas efterfrågan och inte politiska beslut som ska styra, vilket det dessutom verkar finnas en tydlig majoritet för här i kammaren.

Enligt Moderaternas mening blir uppdelningen mellan ekologisk och konventionell produktion dessutom alltmer irrelevant. Svensk livsmedelsproduktion generellt är redan i dag mycket långt framme på miljöområdet, och med ny teknik blir den successivt ännu bättre. Det finns därför inget egenvärde i att politiskt försöka styra mer produktion mot ekologiskt som innebär lägre volymer till högre kostnad.

Ett problem med ekologisk produktion är nämligen just att volymerna generellt sett är lägre. Det innebär att en ökad andel ekologisk produktion medför minskad svensk produktion totalt, vilket alltså strider mot de övergripande målen för livsmedelsstrategin. Dessutom är näringsläckaget och klimatutsläppen generellt större från ekoproduktion, vilket strider mot flera av miljömålen.

Så i stället för att fokusera på stöd till en specifik produktionsform bör strävan vara att minska miljöpåverkan ytterligare i hela livsmedelsproduktionen.

Moderaterna anser därför att stödet till ekologisk produktion bör fasas ut och att den samordnande funktion för ekologisk produktion som regeringen nu ska inrätta i stället bör ha till uppgift att se till hela jordbrukets hållbarhet på vetenskapliga grunder, inte till konsumtionstrender och ideologi eller inriktas mot en specifik produktionsform.

Herr talman! Vi står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 10.

Jag hoppas att när vi år 2030 blickar tillbaka på den här debatten och det här beslutet ska vi med stolthet kunna konstatera att det har gjort skillnad. Men då krävs också att regeringen styr in på en politik för bättre konkurrensförutsättningar på riktigt.

De gemensamma och långsiktiga målsättningarna finns. Nu är det upp till bevis, för denna och för kommande regeringar.

(Applåder)

Anf. 66 MARIANNE PETERSSON (S) replik:

Herr talman! Inför valet 2014 undersökte Coop vad de olika partierna ville göra för att stimulera produktion och konsumtion av ekologiska livsmedel. Då svarade Moderaterna så här: Genom Alliansens landsbygdsprogram kommer vi att satsa nästan 4 miljarder kronor på stöd till ekologisk produktion under de kommande sju åren. Utgångspunkten för oss är att maten vi äter ska vara sund och hälsosam och att vi samtidigt minskar livsmedelsproduktionens miljö- och klimatpåverkan.

Nu har ju Moderaterna svängt, så därför undrar jag: Hur vill ni nu stimulera den ekologiska produktionen?

Anf. 67 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik:
Herr talman! Tack, Marianne Pettersson, för frågan!

Som jag sa i slutet av mitt anförande är det viktiga för oss att se hur man generellt kan minska den negativa miljöpåverkan som fortfarande finns i livsmedelsproduktionen. För oss är det faktiskt ganska ointressant om man har en viss etikett eller en viss produktionsform. Det är inte det som är det viktiga. Det som är angeläget är att vi kan minska miljöpåverkan totalt.

Svensk livsmedelsproduktion står sig väl, särskilt i ett globalt perspektiv, jämfört med de flesta andra länder. Om vi skulle kunna producera och exportera mer, då skulle det vara bra för miljön och för klimatet. Ett problem med ekologisk produktion är att volymerna blir lägre.

Konsumenterna har rätt att göra vilka val de vill. Jag förstår att många konsumenter väljer ekologiskt därför att man uppfattar det som ett enkelt sätt att få en etikett. Jag vill understryka att det också finns andra märkningar, och enligt min mening är de mer heltäckande.

Poängen kvarstår dock. Konsumenterna har rätt att göra detta val. Vad jag och Moderaterna vänder oss emot är att regeringen nu säger att man politiskt ska peka med hela handen och fastställa ett mål för både ekologisk konsumtion, som man vill trycka upp i det offentliga, och ekologisk produktion.

Jag menar att det för det första är rimligt att konsumenterna betalar vad det faktiskt kostar. Därför bör dessa stöd fasas ut. Vi tror att det finns en efterfrågan i alla fall. För det andra tycker vi att det leder fel när politiken lägger sig i och styr det som marknaden kan göra bättre. Efterfrågan klarar att lösa detta.

Anf. 68 MARIANNE PETTERSSON (S) replik:

Herr talman! Det finns olika uppfattningar om hur bra det ekologiska är och hur stort utfallet blir i skördarna. Det finns dock goda exempel som visar att man kan skörda precis lika mycket. Det är genom samverkan mellan konventionellt och ekologiskt jordbruk man hela tiden lär av varandra.

Det har visat sig att man kan odla spannmål ekologiskt som ger lika mycket i utfall som det konventionella. Då tittar konventionella lantbrukare på detta och lär sig och kan kanske utöka sin produktion lite mer. Just detta är ett vinn-vinnkoncept som vi tycker är absolut värt att titta på.

Behovet att öka den ekologiska produktionen är otroligt tydligt. Därför vill vi att den ökar.

Anf. 69 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik:

Herr talman! De undersökningar som här refereras till skulle jag gärna vilja se. Jag kan mycket väl tänka mig att det finns enstaka exempel där det är så. Vi vet att utfallet varierar mycket beroende på vad man producerar. Men alla studier visar att produktionsvolymerna generellt sett är betydligt lägre för ekologisk produktion. Detta måste man ändå säga är ett problem – särskilt när vi är överens om ett mål om att den totala livsmedelsproduktionen ska öka.

Med detta sagt tycker jag ändå att det finns många förtjänster med eko. Det handlar inte om att säga att eko inte skulle få finnas. Konsumenterna har rätt att göra detta val, och producenterna ska då ta betalt för det. Det här bör ske på ett naturligt sätt och utan konstlade bidrag från det offentliga. Det måste vara huvudprincipen.

En viktig poäng ur miljösynpunkt är att vi behöver minska miljöpåverkan från hela livsmedelsproduktionen. Det leder fel att försöka styra mot en enda produktionsform, där man inte väger in effekten av volymförlusterna. Vi måste ju fortfarande producera samma volymer, eller helst mer, om vi dels ska öka vår produktion här, dels försörja en växande befolkning globalt. Då måste man väga in dessa aspekter. Man ska inte titta på miljöpåverkan isolerat, utan det här måste ses i förhållande till hur mycket man kan klara av att producera. Att minska jordbrukets och hela livsmedelskedjans miljöpåverkan bör vara i fokus.

Ett problem, som regeringen inte har svarat på, kvarstår: Man sätter ett siffermål för att öka den ekologiska produktionen, och det står i direkt strid med det övergripande mål som vi är överens om och som vi ska klubba igenom. Jag tycker inte att regeringen svarar på hur den motsättningen ska lösas.

Anf. 70 RUNAR FILPER (SD):

Herr talman! Sverigedemokraterna står självfallet bakom alla sina reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 12 om skatter och avgifter, 21 om jordförvärvslagen och 61 om ofentlig upphandling.

Sverigedemokraterna ser positivt på regeringens initiativ att ta fram en svensk livsmedelsstrategi. Livsmedelsproduktionen har stor potential. De gröna näringarna sysselsätter uppskattningsvis 400 000 personer i Sverige. Svenska livsmedel har ett beräknat exportvärde motsvarande 70 miljarder kronor. Vi anser däremot att det är av största vikt att många av Konkurrenskraftsutredningens förslag blir verklighet inom den nationella livsmedelsstrategin.

Insatserna är höga. En fortsatt kräftgång för det svenska jordbruket, som vi har sett sedan EU-inträdet, skulle kunna leda till 20 000 förlorade jobb direkt kopplade till näringen och ytterligare lika många förlorade arbetstillfällen inom branscher som är indirekt påverkade av utvecklingen inom de gröna näringarna.

De svenska regeringarna har i modern tid främst tagit fasta på att säkra livsmedelskonkurrensen och global livsmedelssäkerhet. Detta har gjort att den så kallade självförsörjningsgraden har blivit lidande. Vi anser att det är oacceptabelt att självförsörjningsgraden för livsmedel nu har sjunkit till under 50 procent – eller egentligen till ingen procent alls att tala om, om man läser rapporter i exempelvis ATL.

Självförsörjningsgraden för livsmedel måste öka, bland annat för att garantera större uthållighet vid nationella och internationella kriser. Ett robust civilsamhälle med en väl fungerande svensk livsmedelsproduktion bör därför ses som en del av Sveriges totalförsvär.

Vi i Sverigedemokraterna anser att livsmedelsstrategin behöver fastställa mätbara produktionsmål för ökad livsmedelsproduktion över tid. Det långsiktiga målet måste vara att nå 100 procents självförsörjningsgrad för

de livsmedel som är möjliga att producera traditionellt och naturligt i Sverige.

Herr talman! För oss handlar landsbygd om att ge goda förutsättningar för människor som lever, bor och verkar där. Med detta sagt kan vi inte nog betona att Sverige utgör en helhet, och vi tror att det som är bra för landsbygden är bra för hela landet. Det har blivit svårare att bo och tjäna sitt uppehälle på landsbygden. Många människor ser sig tvingade att söka sig till de större städerna, trots att man inget hellre vill än att stanna kvar i sin hembygd.

En sverigedemokratisk landsbygdspolitik har sin utgångspunkt i ett lönsamt jord- och skogsbruk. Dessa näringar ger upphov till företagsamhet, sysselsättning och skatteintäkter på landsbygden. Ett livskraftigt jordbruk är även en förutsättning för ett varierande kulturlandskap och mycket av vår biologiska mångfald.

Öppna och levande landskap kan dock inte lagstiftas fram. De finns bara om det är lönsamt att bedriva jordbruk och hålla djur. Svenska bönder konkurrerar på samma marknad som sina danska grannar, och vi anser att det är rimligt att konkurrensförutsättningarna avseende skattenivån på drivmedel är likartade. Skatten på diesel för lant- och skogsbruket måste därför sänkas.

Vi har i våra två senaste budgetar föreslagit skattesänkningar till samma nivå som i Danmark – ca 60 öre per liter – så att svenska bönder får bättre förutsättningar att konkurrera på samma marknad som sina danska grannar. Detta är en relativt stor men nödvändig reform som vi anser kommer att leda till att fler lantbruk kan fortsätta att vara verksamma och utvecklas i Sverige.

Herr talman! För Sverigedemokraterna handlar glesbygd och landsbygd om att ge goda förutsättningar för människor som lever, bor och verkar där. Generationsskiften och företagsöverlåtelser inom lantbruksföretag kommer i allt högre grad att innebära stora kapitalinsatser. Utvecklingen går också mot nya typer av ägare och helt andra krav för att kunna överlåta och investera i jordbruks- och trädgårdsföretag. I det sammanhanget är utformningen av jordförvärvs- och arrendelagstiftningen viktig.

Dagens jordförvärvslag bedöms av regeringen ha en hämmande inverkan på konkurrenskraften i svenskt jordbruk genom att den försvårar för extern kapitalförsörjning. Regeringen avser därför att utreda ändringar i jordförvärvslagen så att aktiebolag lättare ska kunna förvärva jordbruksmark. Vi motsätter oss en sådan ändring av jordförvärvslagen.

De inskränkningar i äganderätten som jordförvärvslagen innebär har fungerat som en balans mellan olika ägarkategorier och har dessutom gynnat bosättning och sysselsättning i glesare landsbygd. Vi känner en mycket stor oro över att en ändring i jordförvärvslagen skulle leda till svårigheter för exempelvis unga att hävda sig gentemot bolag vid köp av fastigheter. Vi anser därför att jordförvärvslagen varken bör ändras eller genomgå en översyn.

Sverigedemokraterna vill i stället fokusera på hur lantbruket i högre grad ska få tillgång till riskkapital samt undersöka hur vi kan underlätta för generationsskiften och inträden i jordbruket utan att göra dramatiska förändringar i jordförvärvslagen.

Herr talman! Vidare vill jag nämna fiskodlingen och dess möjligheter i Sverige. Sverige har nämligen goda förutsättningar för matfiskproduktion, särskilt i de norra delarna av landet, där de näringsfattiga regleringsmagasinen finns. Fiskodling i dessa vatten kan vara ett sätt att återskapa livskraftiga ekosystem, eftersom fiskodlingen tillför näring till dessa utarmade vatten. Matfiskproduktion och vidareförädling ger även positiva regionalpolitiska effekter och viktiga arbetstillfällen på landsbygden. Etablering av nya fiskodlingar måste underlättas, och förutsättningarna avseende byråkrati och regeltillstånd för befintliga och nya odlingar att utvecklas och expandera måste bli bättre.

Herr talman! I dag klassas något så naturligt som jordbruk som en miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken och likställs med gruvtäkter och annan industri. Detta skapar hos jordbrukarna en känsla av att vara miss-trödda. Det är inte enbart en fråga om terminologi; i och med att verksamheten klassas som miljöfarlig riskerar inställningen hos myndighetsperso-ner att påverkas negativt, så att fokus hamnar på att leta fel.

Vi i Sverigedemokraterna vill i stället klassa jordbruk som miljöpåver-kan- de verksamhet, vilket skulle förenkla handläggningen för miljötillstånd och anmälan av animalieproduktion. Dessutom vill vi se enklare förpröv-ningar av djurstallar. Regeringen bör ta initiativ till en sådan förändring, som skulle förenkla hanteringen av miljötillstånd och anmälan till exempel avseende utbyggnad av animalieproduktion.

Det måste bli enklare att bedriva jordbruk utan att överge höga ambition-er vad gäller miljö. Det handlar om att se systemet i en större helhet. Myndigheterna måste mer eftersträva långsiktiga och målstyrda regelverk med mer generella rutiner och allmänna råd och styra bort från detalj-styrning och skjutmåtsjustis.

Herr talman! Det är i harmoni med våra ambitioner gällande djurväl-färd att kor ska beta utomhus sommartid, men vi kan inte blunda för att det innebär en konkurrensnackdel för till exempel mjölkbönderna i och med att ökat arbete och kostnader tillkommer. Sverigedemokraterna vill kom-pensera de svenska lantbrukarna för dessa merkostnader orsakade av högre krav i djurskyddet, bland annat genom att införa en djurväl-färdersättning för mjölkkor på bete. Vi ser också positivt på att näringarna tar fram egna djuromsorgsprogram och en möjlighet att utveckla djurskyddet.

I dag köper många kommuner och landsting in livsmedel som är olag-liga att producera i Sverige enligt gällande miljö- och djurskyddslagstift-ning. Vi i Sverigedemokraterna anser att samtliga livsmedel som upphand-las offentligt ska vara producerade enligt gällande svensk miljö- och djur-skyddslagstiftning när det är möjligt.

Svenska konsumenter visar en allt större vilja att köpa trygga och säkra svenskproducerade livsmedel. Samtidigt ser vi en ökad efterfrågan på eko-logiska livsmedel, något som vi främst anser ska mötas med svenskprodu-cerade varor. Med en sådan politik stöder vi ett livskraftigt svenskt jord-bruk som producerar högkvalitativa och trygga livsmedel för svenska kon-sumenter.

Herr talman! Däremot anser vi inte att kvantitativa mål för ekologisk produktion och konsumtion behövs. En ökad ekologisk produktion måste främst bygga på rimliga konkurrensvillkor och förutsägbara regler, så att bönder, handel och konsumenter själva utvecklar det ekologiska konceptet utan EU:s byråkratiska tentakler.

Här kan man ifrågasätta regeringens respekt för det tillkännandegivande som miljö- och jordbruksutskottet gjort kring ekologiska mål. Regeringen och landsbygdsminister Bucht väljer nämligen att trots tillkännagivandet gå fram med denna politik och ge Jordbruksverket i uppdrag att inrätta en samordningsfunktion för ekologiska livsmedel. Samordningsfunktionen ska bland annat utarbeta en åtgärdsplan och etappmål för att nå de inriktningsmål som regeringen satt upp för ekologisk produktion och offentlig konsumtion.

Herr talman! En sverigedemokratisk landsbygdspolitik gynnar ett livskraftigt svenskt jordbruk som producerar högkvalitativa och trygga livsmedel till gagn för svensk landsbygd och svenska konsumenter. Vi finner det glädjande att det numera finns en livsmedelsstrategi, men svenska bönder behöver mer än vackra ord. Det behövs bättre villkor och lägre skatter som gynnar företagsamhet och utveckling på landsbygden. Det är så vi bygger Sverige starkt igen.

I detta anförande instämde Martin Kinnunen (SD).

Anf. 71 STINA BERGSTRÖM (MP):

Herr talman! I helgen såg jag den omtalade dokumentären *Sista skörden*. Det kändes som ett bra avstamp inför dagens debatt om en livsmedelsstrategi för Sverige. För er som inte har sett den – och jag vill uppmana er att göra det – handlar den om vår minst uppmärksammade naturresurs: det lilla tunna lager jord som vi världen över odlar i. Det är en hotad resurs av flera skäl. Vi bygger vägar, hus och köpcenter på värdefull åkermark, och vi utarmar den med konstgödning och bekämpningsmedel som dödar inte bara skadeinsekter utan också andra viktiga organismer.

Jorden har blivit något man sätter plantorna i, en substans utan liv utan de för oss livsnödvändiga mineralerna och mikronäringsämnen, sa en amerikansk forskare i dokumentären. I USA är jordbruken gigantiska, så även användningen av konstgödsel och bekämpningsmedel. Här odlas en tredjedel av världens vete i stora monokulturer – vete som i likhet med mycket annat vi odlar i dag inte förser oss med den näring vi behöver i samma utsträckning som tidigare. Det vi har på tallriken innehåller mer kolhydrater i dag, men mindre av andra viktiga ämnen vi behöver. Vi äter dubbelt så mycket frukt och grönsaker i dag som vi gjorde på 70-talet, men vi får i oss mindre mineraler och viktiga spårämnen, berättade Kristina Belfrage, en svensk livsmedelsforskare, i dokumentären.

Sista skörden är en tankeväckande och skrämmande dokumentär. Vart är vi på väg när maten vi odlar inte längre ger oss det våra kroppar behöver, när vi inte längre odlar i samklang med naturen utan mot den?

Men, herr talman, i jämförelse med industrijordbruken i USA och för den delen också mycket av det jordbruk som bedrivs i andra EU-länder är vårt svenska jordbruk mer hållbart på många sätt. Vårt konventionella jordbruk använder mindre mängder konstgödning och bekämpningsmedel. Vi har den lägsta antibiotikaanvändningen i Europa. Vi har en god livsmedelssäkerhet och högre djurskydds krav än övriga EU, och vi har den näst högsta andelen ekjordbruk. Det finns många anledningar till att det är viktigt att värna den svenska livsmedelsproduktionen.

Herr talman! En stor potential för att öka den svenska livsmedelsproduktionen handlar just om ekjordbruk och den ökade efterfrågan på ekomat i Sverige och övriga världen. Här har det hänt mycket bara på 20 år. Jag minns när jag och en småbarnspappa försökte få vår lokala handlare hemma i Högboda att börja sälja ekoprodukter i butiken på 90-talet. Det gick inget vidare. Men han gick med på att ta hem en låda Kravmärkta bananer om vi lovade att köpa hela lådan ihop. Det fanns nämligen inga andra Bodafamiljer som skulle vara dumma nog att köpa de dyrare bananerna, menade han.

I dag finns det inga andra bananer än Kravbananer i vår affär. Affären är för övrigt Kravcertifierad och erbjuder minst ett ekoalternativ inom alla produktsegment. Det är jättebra. Utvecklingen har gått åt rätt håll.

Men mycket av den ekomat som säljs i våra butiker i dag kommer från andra länder. Det råder nämligen brist på många ekoproducerade varor i Sverige. Produktionen följer inte efterfrågan. Det är en anledning till att vår regering redan agerat för att öka den ekologiska odlingen i Sverige. Det har man gjort bland annat genom att öka stödet i landsbygdsprogrammet med 200 miljoner för omställning till ekologiskt jordbruk och införa nya mål för ekologisk produktion och konsumtion i den handlingsplan som tillsammans med propositionen utgör livsmedelsstrategin.

Målen innebär att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark år 2030 och att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtion som sker via offentlig upphandling ska utgöras av certifierade ekologiska produkter år 2030. I dag är motsvarande siffror 17 och 30.

På förra veckans sammanträde beslutade regeringen att ge Jordbruksverket i uppdrag att inrätta en samordningsfunktion för ekologiska livsmedel. Det är ett efterlängtat beslut. Jordbruksverket ska i detta arbete arbeta med andra berörda myndigheter, företrädare för företag och organisationer inom hela livsmedelskedjan och konsument- och miljöorganisationer. Samordningsfunktionen ska även utarbeta en åtgärdsplan och etappmål för att nå de inriktningsmål som regeringen satt upp för ekologisk produktion och offentlig konsumtion. Regeringen har också skickat med en påse pengar.

Herr talman! Samtliga partier är överens om det övergripande målet och de tre strategiska målen för den livsmedelsstrategi som vi nu debatterar. Det är en bra början för en bättre samsyn kring den svenska livsmedelsproduktionen.

Vi är bland annat överens om att den totala livsmedelsproduktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål ska nås. Det är många miljömål som hör ihop med vår livsmedelsproduktion. Målen Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Begränsad klimatpåverkan, Myllrande våtmarker, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande sjöar och vattendrag, Giftfri miljö och Grundvatten av god kvalitet är alla miljömål som hör ihop med det vi äter och dricker.

Den låga grundvattennivån i landet är något som är mycket bekymmersamt. Bara 14 av landet 290 kommuner rapporterar enligt SGU att de har normala grundvattennivåer. Resten har lägre nivåer än normalt.

Regeringen presenterade i helgen en budgetsatsning på 200 miljoner kronor för att förebygga torka och att fördjupa kartläggningen av våra grundvattenresurser. Huvuddelen av pengarna ska investeras i att stärka

landskapets egen förmåga att buffra och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och öka vattenreningen. Detta ska ske genom att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker.

Uppemot en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit. Störst andel har gått förlorad i slättlandskapen i södra Sverige. I Skåne och Mälardalen finns bara omkring en tiondel kvar av den ursprungliga våtmarksarealen. Även merparten av de våtmarker som finns kvar är i varierande grad påverkade av mänskliga ingrepp. Skadade våtmarker har en lägre förmåga att lagra och rena vatten.

Att fördröja vatten har betydelse för att fylla på yt- och grundvattensystemen men har också andra positiva effekter. Våtmarker som restaureras och nyanläggs bidrar till biologisk mångfald, klimat och att minska övergödningen.

Vatten är ett av våra viktigaste livsmedel. För oss är det självklart att det ska komma gott och rikligt med friskt vatten ur kranen när vi skruvar. Men det är också en tillgång vi måste bruka med ansvar och försiktighet. Regeringens budgetsatsning är en viktig åtgärd i linje med det.

Herr talman! Våra egna miljömål är som sagt viktiga för vår nationella livsmedelsstrategi. Det är förstås också FN:s globala hållbarhetsmål till 2030. Ett av FN-målen handlar om att säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster bland annat genom att halvera matsvinnet i Sverige och i världen.

Att säkra livsmedelsförsörjningen i världen handlar inte bara om att öka matproduktionen. Det handlar också – eller egentligen ännu mer – om att den mat som produceras ska fördelas rättvist och att den äts upp och inte slängs. Det handlar förstås också om att vi äter mer spannmål, bönor och grönsaker i stället för att använda det till foder till djuren.

Men det finns mycket annat i FN:s hållbarhetsmål som det är viktigt att vi implementerar i Sverige. Det gäller sådant som att införa jordbruksmetoder som bättre bidrar till att upprätthålla ekosystemen. Det är metoder som stärker förmågan till anpassning till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, torka, översvämning och andra katastrofer och som successivt förbättrar mark- och jordkvaliteten.

Det är också, enligt FN:s hållbarhetsmål, viktigt att upprätthålla den genetiska mångfalden av fröer, odlade växter, produktionsdjur och tamdjur. Detta har vår regering i sin handlingsplan redan börjat arbeta med genom att öka stödet till Programmet för odlad mångfald, Pom, för återintroduktion på marknaden av äldre svenska växtsorter.

Herr talman! Sverige är i dag långt ifrån självförsörjande på livsmedel. Det är mycket på grund av att merparten av de insatsvaror som i nuläget används inom jordbruket, som handelsgödsel och fossila drivmedel, inte produceras i Sverige. Det innebär att vi har en låg krisberedskap.

Men vi har alla förutsättningar för att ha en högre krisberedskap om vi ställer om till förnybara drivmedel, till exempel biogas som kan produceras av gödsel och skörderester, och genom att byta ut insatsvaror till sådant som kan produceras i Sverige, naturgödsel i stället för konstgödsel, svenskt utsäde i stället för utsäde från multinationella bolag. En ökad hållbar livsmedelsproduktion i Sverige handlar även om en förbättrad krisberedskap.

Avslutningsvis, herr talman, ställer jag mig självklart bakom Miljöpartiets reservationer i betänkandet. Men för tids vinning yrkar jag bara bifall till reservation 70 om mål för ekologisk produktion och konsumtion.

Anf. 72 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik:

Herr talman! Tack, Stina Bergström, för anförandet. Jag tänkte haka i den fråga som vi har berört tidigare om det ekologiska och som Stina Bergström tar upp i debatten. Jag måste ställa motsvarande fråga som jag gjorde till Socialdemokraterna tidigare. Det handlar om produktionsvolymen och målen.

Vi är överens om de övergripande målen. Det är sju partier, och det verkar till och med vara åtta partier, som står bakom de övergripande långsiktiga målen för livsmedelsstrategin. Där säger vi att den svenska livsmedelsproduktionen totalt ska öka.

Sedan säger Stina Bergström att det är alldeles utmärkt om man som regeringen dessutom har ett mål för den ekologiska produktionen. Det är 30 procent på jordbruksmarken och 60 procent i offentlig konsumtion. Jag måste ändå ställa frågan: Hur tänker sig Stina Bergström att detta ska gå till?

Faktum är att produktionsvolymerna är betydligt lägre i ekologisk produktion än vad de är i det som betraktas som konventionell produktion. Jag måste också fråga Stina Bergström: Varför är det inte viktigt att lösa miljöproblemen totalt sett?

Det kan man göra om man tar ett bredare grepp och tittar med ett hållbarhetsperspektiv på livsmedelsproduktionen i stort och strävar efter att minska miljöpåverkan i hela livsmedelskedjan. Nu styr regeringen mot att man ska öka andelen ekologiskt. Det leder totalt till lägre produktionsvolym.

Då kommer miljöpåverkan att öka och vi blir tvungna att importera mer i stället för att exportera mer. Allt annat lika innebär det högre miljöpåverkan. Det innebär dessutom att vi inte tar vårt ansvar för FN:s Agenda 2030-mål. Det gäller till exempel nr 2, som säger att vi ska minska svälten. Då behöver producera mer livsmedel och inte mindre. Hur hänger det ihop, Stina Bergström och Miljöpartiet?

Anf. 73 STINA BERGSTRÖM (MP) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Jonas Jacobsson Gjørtler, för de många frågorna. Jag ska försöka reda ut dem på de två minuters talartid jag har.

Till att börja med handlar det om hur mycket mindre volym man får i ekologisk odling. Det finns olika forskningsresultat om det. Om man tittar på vad de flesta i den mer renommerade forskningen säger ser man att det i höginkomstländer är ungefär 80 procent för den ekologiska jämfört med den konventionella odlingen.

Det är vad det handlar om i våra länder. Men om vi däremot ser till resten av världen, om vi nu ska tala om världssvälten, ser vi att i andra delar av världen går nu bönderna alltmer över till ekologiskt i stället för att köpa in dyra bekämpningsmedel och konstgödning. De får då också större skördar och en möjlighet att sälja av mat på den lokala marknaden och kan på så sätt föda fler personer.

Jag tycker nog att det hör ihop väldigt bra. Vi ser också, precis som jag sade i mitt anförande, att det är brist på mycket ekomat i dag.

Vi importerar till exempel mycket från Danmark, och det är väl bra. Det är bra att den danska regeringen och de danska politikerna har förstått att det är viktigt att stödja ekoproduktion eftersom det finns ett stort sug

efter ekomat från konsumenterna. Då tycker jag att det är bra om vi kan producera den här maten i Sverige och även ha detta mål.

Jag tycker självklart att det är viktigt att minska miljöpåverkan brett och i hela kedjan – i all sorts jordbruk. Men jag tror att den stora utveckling av ekologiskt jordbruk som vi har i Sverige också har dragit med sig det konventionella jordbruket så att det är bättre miljömässigt. Det måste väl ändå Jonas Jacobsson Gjörtler hålla med mig om att vi ser i Sverige?

Anf. 74 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik:

Herr talman! Ja, det svenska jordbruket ligger i framkant. Hela den svenska livsmedelsproduktionen ligger i framkant när det gäller miljöpåverkan, djurskydd och annat. Vi är långt framme när det gäller detta.

Det är också en av de viktiga poängerna här. I det man kallar för den konventionella produktionen klarar man av att balansera detta med att minska miljöpåverkan och samtidigt leverera stora volymer. Ny teknik kommer att göra att detta blir ännu bättre.

Jag tror att Stina Bergström och jag egentligen är ganska överens om att det är jättebra om vi kan minska behovet av att använda växtskyddsmedel och konstgödning. Ny teknik gör att detta kommer att bli möjligt. Det handlar om robotteknik som gör att man ännu tydligare än i dag med precision kan rikta in insatserna där de behövs. Man kan då minska från våra redan rekordlåga nivåer när det gäller användning av både växtskydd och gödning.

Jag tror alltså att tekniken kommer att lösa mycket av detta, men det gäller att då inte ha en religiös ideologisk uppfattning där man säger att vi inte får använda någonting alls. Då kommer det att slå mot volymerna.

Det är mycket möjligt att det finns olika siffror i olika länder när det gäller hur mycket man producerar. Men nu är vi i Sverige, och vi diskuterar en svensk livsmedelsstrategi där vi vill öka produktionen här. Enligt en sammanställning som SCB och Jordbruksverket har gjort är det ett faktum att spannmålsproduktionen i ekologisk produktion ligger på mellan 45 och 70 procent av den konventionella produktionen. För matpotatis, till exempel, är den under hälften – ungefär 49 procent. Det är de siffror vi har att förhålla oss till.

Jag har väldigt svårt att förstå att inte Miljöpartiet ser detta som ett problem. Vi i Sverige, som är duktiga på att producera miljövänliga livsmedel, borde anstränga oss för att producera ännu mer samtidigt som vi minskar vår miljöpåverkan. Varför är Miljöpartiet emot det?

Anf. 75 STINA BERGSTRÖM (MP) replik:

Herr talman! Jag skulle inte säga att jag har någon närmast religiös uppfattning om ekologiskt. Miljöpartiet har uppfattningen att vi så mycket vi bara kan ska minska användningen av farliga kemikalier i vår omgivning. Det handlar mycket om det som vi äter. Det är ju så vi får i oss mycket.

Det är inte bara volymerna som räknas när vi odlar, utan det handlar om kvaliteten på det vi odlar. Hur kan vi odla grönsaker som ger oss mer viktiga ämnen utan att vi behöver äta så mycket? Jag vet inte om Jonas Jacobsson Gjörtler lyssnade på vad jag sa i mitt anförande: Vi äter dubbelt så mycket frukt och grönsaker i dag, men vi får i oss mindre av det vi

behöver än vi fick på 70-talet. Då anser jag att det är någonting som har gått snett i vår produktion.

En del är att se till att vi får fungerande ekosystem och att vi får jordar som verkligen innehåller alla de näringsämnen som vi behöver och som grönsakerna kan ta upp.

Återigen: Jag har sett olika siffror, och jag vet att det finns olika forskningsgrupper. På till exempel SLU finns ett par emeritusprofessorer som är mycket för att säga att det ekologiska jordbruket inte är bättre än det konventionella. De riktar in sig väldigt mycket på volymer. Det kan man hålla på och prata om fram och tillbaka. Men om man nu ser till kemikalieanvändningen måste vi väl ändå vara överens om att den är mycket mindre i det ekologiska jordbruket. Det gäller även näringsförluster ute i våra vattendrag och så vidare; också där har vi en positiv utveckling. Detta har vi alltså förutom alla andra miljömål som det ekologiska jordbruket är bättre på att gynna.

Eftersom det är en viktig bit i livsmedelsstrategin att vi ska uppnå våra relevanta miljömål tycker jag också att det är bra att vi har mål för ekologisk livsmedelsproduktion.

(Applåder)

Anf. 76 KRISTINA YNGWE (C):

Herr talman! Ett par gånger under ditt liv behöver du en präst, en polis, en advokat och en läkare. Men varje dag, tre gånger om dagen, behöver du en bonde. Detta uttalande av en amerikansk bonde och matskribent sätter fingret på några viktiga saker: hur livsviktig maten är för oss, men också hur lite vi egentligen tänker på dem som faktiskt ser till att vi har något att äta.

En stark och livskraftig matproduktion och livsmedelsindustri är mycket viktig inte bara för att hela Sverige ska överleva utan för att hela Sverige ska leva. Livsmedelskedjans företag är nämligen mycket viktiga för många landsbygdskommuner när det gäller att skapa arbetstillfällen och skatteintäkter vare sig det handlar om primärproduktion, förädling, besöks turism eller handel.

Att skapa förutsättningar för en stark livsmedelskedja har således stor betydelse för att skapa jobb och tillväxt i Sverige, både i dag och i framtiden. Förutom det värde svensk mat har när det gäller jobb och tillväxt i hela landet har svensk mat också mycket att bidra med när det gäller hållbarhet. Med livsmedel av hög kvalitet, säkerhet, djurskydd och miljöhänsyn finns goda möjligheter för Sverige som matnation att exportera produkter och kunskap till andra länder.

FN:s globala Agenda 2030-mål, som det har hänvisats till flera gånger här i dag, skapar dessutom en möjlighet för Sverige att inte bara bidra till att trygga inhemsk livsmedelsproduktion på ett hållbart sätt utan även den globala.

För att ta vara på Sveriges fulla potential som ett matland måste fokus vara på att skapa en innovativ, hållbar och lönsam livsmedelskedja. Alla företag i livsmedelskedjan, från lantbruk till besöksnäring, måste ha konkurrenskraftiga villkor. Utan starka och livskraftiga livsmedelsföretag kan visionen om en ökad livsmedelsproduktion aldrig nås.

Under Centerpartiets tid på landsbygdsministerposten lanserade vi visionen om Sverige – det nya matlandet. Det var en vision som gav både

den svenska maten och den svenska matproducenten den plats i politiken som den förtjänar efter att svensk livsmedelsproduktion under lång tid har fört en tynande tillvaro i svensk politik.

Som en del av arbetet gav alliansregeringen våren 2013 en utredare i uppdrag att göra en genomlysning av svensk livsmedelsproduktion. Resultatet blev Konkurrenskraftsutredningen, som presenterades våren 2015 och som i flera avseenden har legat till grund för regeringens livsmedelsstrategi.

Herr talman! I morgon kommer vi att fatta beslut om fyra långsiktiga mål för svensk livsmedelsproduktion. Det är en viktig politisk markering att Sveriges riksdag nu fattar beslut om att svensk livsmedelsproduktion faktiskt ska öka, att regler och villkor ska utformas för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten och att sårbarheten i svensk livsmedelskedja ska minska. Jag vill tacka både ministern och mina allianskollegor för ett gott samarbete i detta, som har lett fram till att vi nu kommer att få livsmedelspolitiska mål att besluta om.

Men mål och strategier blir bara ord och pappersprodukter till dess att de omsätts i handling. Regeringen har presenterat en handlingsplan och tre åtgärdsplaner som innehåller mycket som är bra. Men tyvärr ser Centerpartiet ett behov av att ännu tydligare konkretisera vilka steg och åtgärder som behöver tas och vidtas för att de livsmedelspolitiska målen ska nås.

Centerpartiet har föreslagit ett upplägg med etappmål och kontrollstationer vart femte år då regeringen ska återkomma till riksdagen med en skrivelse för att riksdagen ska kunna följa regeringens arbete med måluppfyllelsen. Detta upplägg fick inte gehör, men jag vill ändå poängtera hur viktigt det är med mätbara indikatorer och uppföljningsbara delmål för att de livsmedelspolitiska målen ska uppfyllas.

Centerpartiet har under våren presenterat vår egen livsmedelsstrategi med närmare 90 förslag. Vi har bland annat tydliga etappmål för det som vi ser är prioriterat att arbeta med under de kommande åren. Jag kan lugna er med att jag inte ska gå igenom dem alla. Men jag tänkte att jag skulle lyfta upp några etappmål som vi tycker är extra viktiga.

Som sagt är lönsamheten och konkurrenskraften grundläggande för att vi ska kunna uppnå de livsmedelspolitiska målen om en ökad livsmedelsproduktion. Vi anser att detta är ett prioriterat område. Det är därför mycket oroväckande att regeringen inte tydligare har pekat ut dessa områden som prioriterade i sina åtgärdsplaner. Medan Centerpartiet vill sänka kostnaderna genom exempelvis ökad dieselåterbetalning och sänkta arbetsgi-varavgifter för mjölkföretagare arbetar regeringen på förslag som riskerar att slå hårt mot företag i livsmedelskedjan: kilometerskatt, nya skatteregler för fåmansföretag, höjd bekämpningsmedelsskatt och återinförd handels-gödselskatt. Om regeringen menar allvar med livsmedelsstrategin och alla ord om konkurrenskraft kan man inte ge med den ena handen och ta flerdubbelt tillbaka med den andra.

Även på andra för livsmedelskedjan viktiga områden har regeringen pratat om att göra förändringar som riskerar drabba svenska livsmedelsproducenter hårt. Till exempel har man i livsmedelsstrategin aviserat att man ämnar se över jordförvärvslagstiftningen för att eventuellt öppna upp för bolag att kunna köpa mark. Detta tror jag riskerar att leda till en omfattande strukturförändring inom svenskt lantbruk, och Centerpartiet säger därför nej till en sådan förändring.

Företagsvillkoren är alltså grundläggande, och därför är det bra att riksdagen nu i ett tillkännagivande lyfter fram just vikten av goda villkor för företagare inom livsmedelskedjan. Jag hoppas att regeringen i höstbudgeten kommer med skarpa förslag för minskad kostnadsbörda för våra företag.

En annan viktig del när det gäller villkor för företag i livsmedelskedjan handlar om myndighetskontakter. Med regelbundenhet blir jag kontaktad av företagare inom livsmedelskedjan som känner en utsatthet och en hjälplöshet i kontakten med myndigheter. Det kan handla om uppfödare som i en djurskyddskontroll först fått beskedet att allt är okej för att sedan få ett skriftligt föreläggande, om företagare som inte vågar opponera sig mot en kontrollant av rädsla för repressalier och om odlare som väntat i två år på att få sin EU-ersättning utbetald men som varken får hjälp eller svar på sina frågor när kontakter tas.

Det behövs enklare rutiner, regler och processer hos myndigheter som underlättar för livsmedelsföretagare utan att tumma på säkerhets- och miljöarbete. Det behövs även ett mer dialogbaserat agerande för att minska risken för misstag och fel och därmed ge effektivare användning av myndigheternas resurser.

Vi anser att myndigheter som arbetar med livsmedelsföretag i större utsträckning bör tillhandahålla information samt underlätta och stödja livsmedelsföretagande, och myndigheternas agerande måste vara transparent och framför allt rättssäkert och proportionerligt.

Centerpartiet är därför glada att riksdagen genom ett tillkännagivande uppmanar regeringen att se till att relevanta myndigheter får ett främjande-uppdrag som förtydligar att de inte enbart ska utgöra ett kontrollerande organ utan faktiskt ska bidra till att utveckla svensk livsmedelsproduktion och uppnå de livsmedelspolitiska målen.

Men, herr talman, Centerpartiet vill inte bara se en lönsam livsmedelskedja utan också en hållbar livsmedelskedja. Dagens samhälle bygger i alltför hög grad på ett linjärt system där resurser tas i anspråk, används och sedan kastas. Mängden fossila bränslen i sektorn behöver minska. Arbetet för minskad användning av fossila insatsvaror handlar om hela livsmedelskedjan, såväl fossila drivmedel i primärproduktion och varutransporter som råvaruval vid tillverkning av förpackningar.

För att ytterligare stärka hållbarhetsarbetet och samtidigt stärka konkurrenskraften är det viktigt att livsmedelskedjans beroende av fossila råvaror minskar och att kretsloppet sluts i livsmedelskedjan. Vi ser detta som ett viktigt område för Sverige att arbeta med under de kommande åren, inte minst i ljuset av de ambitiösa klimatmål som denna riksdag beslutade om i torsdags.

Vi behöver skapa en ökad produktion av och efterfrågan på förnybara drivmedel, sluta kretsloppet mellan stad och land och vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att vi får det kretslopp och cirkulära system som svensk livsmedelsproduktion behöver.

Vi behöver också en EU-politik som underlättar hållbarhetsarbetet i livsmedelsproduktionen. Oavsett produktionsform har alla gårdar sina hållbarhetsutmaningar att arbeta med. Därför är det viktigt att i högre grad låta varje gård välja sina åtgärder snarare än att ge generella stöd riktade till vissa produktionsformer. Detta tror vi skulle ge högre utväxling när det

gäller faktisk miljönytta. Om man vidare kan koppla miljöresultat till miljöersättningarna skulle det ge ännu högre utväxling än i dag.

Kopplat till detta vill jag ta upp regeringens mål för ekologisk produktion och konsumtion. Det är klart att vi i Centerpartiet ser att det finns en efterfrågan på ekologiska produkter. Detta är något som vi bör arbeta med, men ur ett hållbarhetsperspektiv tror jag att det är långsiktigt bättre att fokusera på vad man vill ha gjort inom miljöarbetet snarare än på hur det görs.

Jag tror att lantbruket år 2030 kommer att kräva en kombination av ekologiskt och det som i dag kallas konventionellt. Att då sätta upp specifika procentmål för ekologisk produktion tror jag gör att man riskerar att förlora fokus på helheten. Det är därför positivt att riksdagen nu tar ställning mot specifika mål för ekologisk produktion.

Slutligen, herr talman, vill jag lyfta upp livsmedelskedjans sårbarhet. Tyvärr har frågan om livsmedelsförsörjning varit bortglömd i många år, men i takt med att vår omvärld förändras ändras också den syn som vi här i huset har på svensk livsmedelsförsörjning. Jag skulle önska att frågan hade tagits upp mer i regeringens livsmedelsstrategi, men regeringen hänvisar till annat arbete som pågår.

Vi är väldigt sårbara när det gäller livsmedelsförsörjning i Sverige. Efter bara några dagar skulle all mat ta slut, både hemma hos människor och ute i landet. Men även mindre förändringar såsom kraftiga snöfall påverkar varuleveranserna och möjligheten att distribuera mat i landet.

Förutom att minska beroendet av fossila insatsvaror behöver vi tydliggöra ansvarsfördelningen när det gäller kris- och beredskapsplanering av livsmedelsförsörjning i hela livsmedelskedjan, och livsmedelsförsörjning måste vara en viktig parameter i civilförsvarsplaneringen. Det handlar inte om att bygga upp centrala livsmedelslager utan om att se livsmedelsförsörjning ur ett systemperspektiv, bygga bort risker och få såväl privata som offentliga konsumenter att tänka över sin livsmedelsberedskap.

Herr talman! Jag är glad att den svenska maten äntligen får vara i centrum för den politiska debatten, och jag är väldigt glad över att vi snart har livsmedelspolitiska mål på plats. Men för att verkligen öka svensk livsmedelsproduktion krävs handlingskraft och ledarskap som märks ända ut på gårdsplanen. För trots allt behöver ändå vi politiker bonden mer än vad bonden behöver oss.

Jag står bakom Centerpartiets alla reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 95.

(Applåder)

Anf. 77 STINA BERGSTRÖM (MP) replik:

Herr talman! För Miljöpartiet är det en självklarhet att ju mindre gifter vi sprider på våra åkrar, desto bättre är det. Det handlar både om att använda mindre mängder och miljövänligare handelsgödsel och bekämpningsmedel i det konventionella jordbruket och om att stödja de jordbrukare som vill ställa om till ekologisk odling. Förutom att detta bidrar till att vi får en mer giftfri miljö gynnar det den biologiska mångfalden.

När jag satt i kommunstyrelsen hemma i Kil i början av seklet var det tidigare målet om 25 procent ekoprodukter i offentlig upphandling en viktig hävstång för att driva att kommunen skulle byta skolmjölken till ekomjolk. Det är viktigt med mål, och det är dags att sikta högre nu.

Regeringen ser att mål för ekologisk produktion är ett viktigt verktyg för att öka den svenska livsmedelsproduktionen i enlighet med konsumenternas efterfrågan. Det är bättre att vi producerar dessa varor i Sverige än att vi importerar dem.

Centerpartiet var ett av de partier som i valrörelsen 2014 sa sig vilja inrätta nya mål för ekologisk produktion och konsumtion. Jag vill därför fråga Kristina Yngwe: Varför står ni inte fast vid ert vallöfte? Varför har ni ändrat er?

Anf. 78 KRISTINA YNGWE (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Stina Bergström, för din fråga!

Lyckligtvis är det så i politiken att när man kommer fram till något som känns bättre har man all möjlighet att göra ett annat val, och det har vi gjort när det gäller målsättningar för ekologisk produktion.

Precis som Stina Bergström tar upp finns en efterfrågan på ekologiska produkter i dag, och det tycker jag är bra. Det är en affärsmöjlighet för svenska lantbrukare att kunna vara med och ta del av dessa möjligheter. Varje gång en dansk ekologisk producent tar hem en affär i stället för att en svensk ekologisk producent gör det har den svenska producenten gått miste om den. Då måste vi titta på vad det är som gör att den svenska ekologiska producenten inte tar hem affären. Är det konkurrenskraft? Handlar det om kostnader för diesel eller arbetskraft? Vad är det som gör att man inte klarar konkurrensen? Det är där vi ska sätta in kraften i stället.

Vi kan titta på hållbarhetsaspekten i stället, och ni får ursäkta om jag som växtagronom och växtodlingsrådgivare blir lite nördig. När det gäller växtodlingsaspekten finns det fördelar med den ekologiska produktionen. Minskad användning av gifter är en sådan sak, och ofta ser man att det finns en bättre biologisk mångfald.

Detta är saker där jag ser att vi behöver korsbefrukta. Som jag sa i mitt anförande tror jag att vi år 2030 kommer att ha en kombination av det ekologiska och det konventionella. Men det är viktigt att vi från politikens sida inte låser in produktionen mot en viss riktning. Vi ska sätta upp mål – det ska vi absolut göra. Vi ska ha mål som säger att vi ska minska vår bekämpningsmedelsanvändning.

Som lantbrukare är det faktiskt inte så kul att använda bekämpningsmedel, och det kostar pengar. Därför vill vi använda så lite som möjligt. Men då är det där insatserna ska göras. Hur kan vi stärka och hjälpa till med ny teknik och investeringsmedel, kanske för nya sprutor som gör att man kan stänga av och få en mer exakt körning av växtskyddsmedel? Man kan arbeta utifrån sådana målsättningar som är specifika för det man vill uppnå i stället att ha en speciell produktionsform.

Anf. 79 STINA BERGSTRÖM (MP) replik:

Herr talman! Vi hörde tidigare i debatten att Kristina Yngwes allianskamrat från Moderaterna vill att vi ska ta bort alla stödformer till ekologiskt jordbruk.

Det kostar ändå en slant att ställa om från konventionellt till ekologiskt jordbruk. Man måste vänta ett antal år innan man kan sälja sina varor som ekologiska. Det är ett annat sätt att jobba på.

Regeringen har anslagit 200 miljoner extra i Landsbygdsprogrammet till omställningsstöd till jordbrukare som vill bedriva ekologiskt jordbruk.

Jag förstod här att Moderaterna vill ta bort dessa pengar och de andra stöd som regeringen har tillfört, bland annat den samordningsfunktion som efterfrågas mycket av dem som jobbar ekologiskt i hela livsmedelskedjan – både av dem som odlar men också av dem som förädlar och marknadsför det ekologiska.

Jag vill fråga Centern följande: Står ni också bakom att vi ska ta bort tillägget till omställningsstöd, samordningsfunktionen och så vidare som regeringen har infört?

Anf. 80 KRISTINA YNGWE (C) replik:

Herr talman! Jag tackar Stina Bergström för detta.

Det är intressant att se att den ekologiska marknaden faktiskt växer, och det finns en betalningsvilja bland konsumenterna. Det har också visat sig att marknaden och producenterna faktiskt levererar produkter som möter upp det som Stina Bergström efterfrågar. Det har till exempel kommit produkter som omställningsvete som ska finnas under den tid som det är ett glapp mellan konventionellt och ekologiskt jordbruk. Det är alltså ekologiskt men inte certifierat ekologiskt. Jag tror att det är en mycket bra lösning för att möta upp detta, i stället för att man från statlig sida ska subventionera omställningsstödet. Då finns det möjlighet för marknaden att i stället möta upp.

Detsamma gäller samordningsfunktioner. Jag ser inte riktigt varför man från statens sida ska ha en samordningsfunktion för just ekologisk produktion. Om det är hållbarhetsfrågan som man arbetar med tror jag att det är bättre att man har en samordnande funktion för hur hela lantbruket ska kunna arbeta mer hållbart. Om det är marknadsfrågan man arbetar med är det kanske på marknadssidan som det ska vara någon som har ett samordnande ansvar och som tittar på detta. Det är nämligen inte bara ekologisk produktion som det finns efterfrågan på, utan det finns många fler märkningar. Det finns Svenskt Sigill och många andra, och det kommer att komma ännu fler framöver. Om det handlar om marknadssidan är det detta som vi ska fokusera på.

Jag tror att vi kan få större miljönytta och större användning för de pengar som vi sätter in genom att rikta dem till det som vi faktiskt vill uppnå. Handlar det om konkurrenskraft ska vi fokusera på det för att kunna ta marknadsandelar. Handlar det om hållbarhet ska vi sätta upp mål som gör att vi ska arbeta med minskade kväveläckage, minskad användning av bekämpningsmedel och att ta utmaningarna för ett mer hållbart och mer lönsamt lantbruk.

Anf. 81 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Jag vill börja med att konstatera att det är mycket skönt att vi äntligen har en livsmedelsstrategi för Sverige. Jag tror att det i grunden är mycket bra att vi skapar förutsättningar för att utveckla vår livsmedelsproduktion och för att stärka Sveriges ekonomi.

Livsmedelsstrategin blir nu ett avstamp som leder fram till konkreta handlingar. Nu har politiken pekat ut målet, och nu ser vi i vilken riktning vi ska.

Men även om vi är överens om målet visar denna debatt att vi är långt ifrån överens om politikens innehåll.

Att jag som Vänsterpartiets landsbygdspolitiska talesperson tar denna debatt och inte min kollega som ansvarar för frågorna i miljö- och jordbruksutskottet handlar för oss om vikten av att ha ett näringsperspektiv på dessa frågor. Det är genom en starkare livsmedelsproduktion som det skapas fler jobb, vilket bidrar till att hela landet kan leva.

Man ska också konstatera att det tog för lång tid. Att vi i politiken tog åtta månader på oss för att förhandla ihop oss om ett par meningar i några mål är faktiskt inte okej. Politiken behöver vara på tårna, och vi behöver leverera resultat snabbare.

Jag vet att det för många inte är helt enkelt att hänga med i vad olika partier är överens om och inte. Därför tänkte jag här ge min förklaring. Sju av riksdagens partier har förhandlat och står bakom de övergripande och strategiska målen för livsmedelsstrategin. Jag vet inte om det var medvetet som Jonas Jacobsson Gjörtler från Moderaterna missade att nämna Vänsterpartiet. Det kanske gjorde för ont i det moderata hjärtat. Men Vänsterpartiet har som enda oppositionsparti förhandlat om hela livsmedelsstrategin med regeringen. Vi står därför bakom livsmedelsstrategin i dag och har därför inte lämnat någon följdmotion på regeringens proposition.

Vi har också genom vårt budgetsamarbete med regeringen förhandlat om de pengar som nu finns avsatta för livsmedelsstrategins olika åtgärder. Men de handlingsplaner som regeringen nu presenterar har man inte förhandlat med oss om, och vi står därför inte bakom varje enskilt förslag som finns i handlingsplanerna.

Genom att förhandla om hela livsmedelsstrategin fick Vänsterpartiet igenom flera viktiga ändringar som gjorde strategin bättre. Totalt fick vi igenom drygt 25 förslag som gjorde det tydligt att vi behöver stärka Sveriges självförsörjning, hålla oss inom naturens ramverk och ha säkra livsmedel för våra konsumenter.

Herr talman! Hälften av den mat som vi konsumerar i Sverige i dag är importerad. Sveriges befolkning har samtidigt ökat från 7 till 10 miljoner invånare från 1950 och fram till i dag. Under samma period har antalet jordbruk minskat från 40 gårdar per 1 000 invånare till 7 gårdar per 1 000 invånare. Den brukade jordbruksmarken har minskat från 4 miljoner hektar till drygt 3 miljoner hektar, och från nästan 600 hektar per 1 000 invånare till 325 hektar per 1 000 invånare.

Under samma period har vi sett beredskapslagren av livsmedel avvecklas. Detaljhandeln har via just in time-tänkande sina lager på vägarna. Och den individuella reserven av livsmedel med lång hållbarhet har mer eller mindre försvunnit. Alla dessa förändringar har ökat vår sårbarhet vad gäller livsmedelsförsörjningen.

Vi har i dag ett allt osäkrare omvärldsläge, där risken för kris, eller i värsta fall krig, har blivit allt större. Vi har senast i dag sett flashnyheter om att tonläget har höjts mellan USA och Ryssland.

När vi som i dag producerar bara varannan tallrik med mat som vi äter här i Sverige gör det att vår livsmedelsförsörjning kan hotas vid ett krisläge. Därför måste vi höja Sveriges självförsörjningsgrad. Genom att stärka den svenska livsmedelsproduktionen stärker vi självförsörjningsgraden. Mer livsmedel produceras i Sverige samtidigt som vi får ett robustare nät av producenter när det blir kris.

Samtidigt skulle en kris innebära stora påfrestningar på vår livsmedelsproduktion. Insatsvaror som diesel, gödning och foder behövs för att produktionen ska fungera. När de saknas kommer det att bli svårt att producera mat. Sverige behöver göra sig oberoende av sin stora foderimport av bland annat sojaböner, och staten och foderindustrin måste arbeta tillsammans för en sådan inriktning. Denna foderimport är dålig för vårt klimat och försämrar vår krisberedskap.

Samtidigt kommer samarbetet med våra grannländer att vara avgörande. Handel och samarbete med våra grannländer blir därför en viktig komponent för att föda vår befolkning.

I den finska livsmedelsstrategin har man enligt mig kommit längre när det gäller att se både regionalt och lokalt. Där konstaterar man att det i en krissituation inte går att skicka varor över hela landet och att det därför är viktigt att stärka de lokala gårdarnas robusthet även i en krissituation.

Sverige måste förstärka sitt civila försvar. Den process som nu har startat för att bygga upp vårt utvecklade civila försvar är viktig. Det är nämligen inte bara bomber och kanoner som skyddar vårt land. Det är också genom att ha mat att äta som vi skyddar oss.

Herr talman! När vi ökar vår livsmedelsproduktion i Sverige är det avgörande att det sker inom naturens gränser. Ska vi ha en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion måste det innebära att miljö- och klimatmål nås. I livsmedelsstrategin finns viktiga skrivningar om att relevanta miljömål ska nås. Det är också bra att det finns skrivningar som kopplar till FN:s globala utvecklingsmål Agenda 2030 och att det konstateras att jordens jordbruksmark behöver fördelas mer rättvist.

I och med klimatförändringarna kommer stora påfrestningar att drabba vår livsmedelsproduktion. En näring som ofta glöms bort i dessa sammanhang är rennäringen. Därför är det viktigt att uppmärksamma klimatförändringarnas påverkan också på renens hälsa.

Som konsument ska man kunna göra säkra, hållbara och medvetna val när man handlar. Det är genom att konsumenterna upplever ett stort förtroende för livsmedlen som vi också lyckas med vår lagstiftning.

I dag ser vi dock skandal efter skandal rada upp sig där man har fuskat med livsmedel. Det har varit hästköttsskandaler, och nu senast *Uppdrag granskning*s avslöjande om en importör av asiatiska livsmedel i Göteborg som både ändrade datummärkningen och tog bort skadedjur ur livsmedel. Utöver detta betedde han sig som en skit mot sina anställda och utnyttjade dem grovt.

Att agera på det sättet är givetvis olagligt, men straffet är i dag inte kännbart. Man kan i dag inte få fängelse för brott mot livsmedelslagen. Det gör att incitamentet för att fuska ökar och att polisens prioritering av och verktyg för att stoppa detta minskar. Därför borde livsmedelslagen skärpas så att brott mot livsmedelslagen kan innebära fängelse.

Fram till 2006 var det belagt med fängelsestraff att bryta mot livsmedelslagen, men efter en lagändring 2006 finns det numera endast bötesstraff för brott mot livsmedelslagen. Det är en ändring som gjordes under alliansregeringens tid. Nuvarande landsbygdsminister har tillsatt en utredning, men någon proposition har vi ännu inte sett på riksdagens bord. Det är dags för landsbygdsministern att agera i denna fråga.

Förutom att konsumenter ska ha säkra livsmedel måste de kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat, ekologiskt och

djuretiskt. I livsmedelsstrategin lyfts Sveriges starka djurvälstånd och låga antibiotikaanvändning fram som exempel på komparativa fördelar för Sverige när vi exporterar livsmedel. Det är viktigt att politiken i samverkan med näringen lyfter fram och synliggör svenska mervärden så att konsumenten kan göra aktiva och bra val. Därför är det viktigt att konsumtionen och produktionen av närproducerat och ekologiskt ges goda möjligheter att fortsätta öka.

Det är inom den vegetariska maten som innovationerna nu går snabbast i Sverige. Flera innovativa företag som producerar vegetariska produkter växer så att det knakar. Enligt dem själva behöver de fler konkurrenter och andra alternativ, så att de fortsätter ha höga krav på sig i sin egen innovativitet.

Jag hade förmånen att tillsammans med partiledaren Jonas Sjöstedt och Jens Holm besöka havreförädlaren Oatlys produktion i Landskrona. Det är en nybyggd fabrik med över 120 anställda, vilket är en dubbling sedan 2013. I dag exporterar man till fler än 20 länder i Europa och Asien. I framtiden kan många av de vegetariska produkterna bli svenska exportsuccéer. Produkter som Oumph och havredryck är svenska innovationer som ett resultat av svensk forskning och utveckling. Därför är det bra att livsmedelsstrategin tydligt pekar ut att mer forskning och innovation behövs på livsmedelsområdet.

I förra veckan hade jag också förmånen att besöka Jannelunds gård i Närke. Där har den unge bonden Adam tänkt till hur hans produktion ska bli inte bara ekologisk utan också klimatsmart. I grunden drev Adam och hans föräldrar en ekologisk fårgård, men när Adam ville utveckla gårdens verksamhet tänkte han till. I stället för att dubbla eller tredubbla produktionen ville han skapa en helhet.

Till sin utveckling kopplade han en forskare som analyserade hur gården skulle kunna föda så många som möjligt och hur klimatsmart gårdens produktion skulle bli om han genomförde förbättringar. Därför valde han att satsa på vegetabilieproduktion i stället för vall, och i samarbete med innovativa livsmedelsföretag som Oatly startade han också produktion av äldre svenska grödor som försvunnit ur odlingslandskapet, såsom solhavre och gråärter.

I stället för att ha en nötgård eller mjölkgård har Adam alltså i praktiken en bondgård. Här finns hundra får och vegetabilieproduktion men också två grisar, åtta kor, en tupp och en höna – kort och gott en bondgård. Det är genom dessa förändringar som gården gick från att föda 60 personer per år till att föda 180–200 personer per år, enligt forskarna. Jag har också hört rykten om att utskottets ordförande har varit på besök på denna gård, och jag hoppas att dessa idéer tas till vara mer.

Ska vi klara miljö- och klimatmålen måste vi ställa om vad vi äter. I dag äter vi för mycket kött. Jag äter gärna kött och tycker att det är god mat, men det gäller att äta bättre och mer svenskt kött än i dag. Genom att minska vår köttkonsumtion minskar vi också vårt klimatavtryck, så att vår planet håller till kommande generationer och även de kan få så, bruka och skörda. För att vi ska få en klimatsmart utveckling där konsumenterna har makten behöver marknaden bli råvaruneutral. Det ska råda likartade förutsättningar oavsett vilken råvara man producerar – animalisk eller vegetabilisk.

I debatten efter att livsmedelsstrategin presenterades har det debatterats en del kring en skrivning om att jordförvärvslagen ska ses över. En del debattörer har känt en oro över att jordbruksmark ska köpas upp av internationellt riskkapital i spekulationssyfte, vilket riskerar att driva upp arrendepriiserna. Vänsterpartiet har inget emot att lagstiftningen ses över, men vi har inga ambitioner att göra jordbruksmark till en spekulationsverksamhet och försämra möjligheterna för svenska bönder att arrendera mark. Det är därför bra att regeringen nu har gett SLU i uppdrag att analysera effekterna av jordförvärvs- och arrendelagstiftningen.

Jag yrkar bifall till den gemensamma reservationen nr 70 och Vänsterpartiets reservation nr 78.

Anf. 82 LARS TYSKLIND (L):

Herr talman! Vi har från Liberalernas sida länge förordat att det ska tas fram en livsmedelsstrategi, och vi skulle väl också kunna säga ”Äntligen!” även om den kanske inte hade blivit likadan om vi hade skrivit den själva. Vi får ändå konstatera att frågan har kommit upp på bordet efter att vi har haft en lång process kring detta.

I den processen har vi från Liberalernas sida haft en konsekvent utgångspunkt, och det handlar om marknads- och konsumentperspektivet. Strategin ska innehålla konkreta åtgärder för att lyfta den svenska livsmedelsproduktionen. Det handlar om att utnyttja den potential som finns, inte minst ur den synpunkt som har nämnts, nämligen klimatperspektivet. Om vi ser till den globala försörjningen kommer de svenska jordarna att behöva utnyttjas bättre än i dag.

Vi kan också konstatera att livsmedelsproduktion är en viktig del av landsbygdens företagande. Det är visserligen en faktor tillsammans med andra; vi har naturligtvis även utbyggnaden av infrastruktur för transporter, bredband och inte minst samhällsservicefunktioner som också är väldigt hårt kopplade till företagande på landsbygden. Livsmedelsproduktionen är dock central.

Herr talman! Det har talats mycket om svenskt och om självförsörjningsgrad. Det kanske är att svära lite i kyrkan, men som liberaler värnar vi frihandel och motsätter oss alla typer av protektionism. Det är alltså marknadsekonomi, inte stöd och subventioner, som ska styra utvecklingen. Det är konsumenternas efterfrågan som ska styra utbudet, inte kvantitativa mål och snedvridande regler.

Det har nog nämnts någon gång, men det som är konkurrenskraften i den svenska livsmedelsproduktionen är de svenska mervärdena. Det handlar om bra djurskydd, låg antibiotikaanvändning, miljöhänsyn och – klart sagt – hög kvalitet på maten. Det är ändå en trend i samhället att tillräckligt många konsumenter efterfrågar hög kvalitet.

I processen kring livsmedelsstrategin har Liberalerna valt att ställa sig bakom både det övergripande målet och de tre strategiska områdena – regler och villkor, konsument och marknad samt kunskap och innovation. Detta förhandlades det om mellan Alliansen och regeringspartierna under en längre process, och tydligen var Vänsterpartiet med på en släng också. Det är detta som nu presenteras i propositionen om en livsmedelsstrategi för Sverige.

Även om vi är eniga om målen kan jag konstatera att vi inte är eniga om hur de ska uppnås fullt ut. Det har uttryckts i en följdmotion från Liberalerna där det finns 14 yrkanden. Utifrån detta yrkar jag bifall till samtliga de sju tillkännagivanden som finns i betänkandet – och konstaterar att det samtidigt betyder bifall till sex av Liberalernas 14 yrkanden:

- Att säkerställa generellt goda företagsvillkor i hela landet är naturligtvis allmängiltigt, men det är någonting som även livsmedelsföretagen och livsmedelskedjan gynnas av.
- Att ge främjandeuppdrag till myndigheter som arbetar med företag i livsmedelskedjan är väl egentligen också allmängiltigt. Myndigheten ska inte bli problemet för en företagare, utan processer ska drivas på ett bra sätt.
- Att säkerställa effektiva och förutsägbara godkännandeprocesser för växtskyddsmedel behöver jag inte säga så mycket mer om.
- När det gäller att förenkla regler för distribution och försäljning av viltkött har vi ett enigt tillkännagivande.
- Att göra det lättare för konsumenter att göra hållbara och medvetna val handlar naturligtvis mycket om märkningsfrågan. Man får ändå ha stor respekt för konsumenten och tro på att denne kan göra medvetna och bra val.
- Det sjätte tillkännagivandet handlar om att underlätta och främja livsmedelsexport.
- Det sista tillkännagivandet är ur liberal synpunkt det kanske viktigaste i raden, nämligen att svensk livsmedelsproduktion ska styras av konsumenternas efterfrågan och inte av politiskt bestämda kvantitativa mål för konsumtion och produktion kopplade till specifika produktionsformer.

Vi står naturligtvis bakom Liberalernas samtliga reservationer, även de reservationer som vi inte har fått med i tillkännagivandena, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 47. Den handlar om fiske och vattenbruk, som av någon anledning behandlas högst marginellt i livsmedelsstrategin.

Herr talman! Jag ska ta upp några punkter som vi från Liberalernas sida tycker är speciellt viktiga och centrala.

Som jag sa tidigare står vi bakom samtliga fyra målformuleringar som har framförhandlats. I det övergripande målet kom vi bland annat överens om följande skrivning: ”Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan.”

Man kan ju tolka saker och ting annorlunda, men för Liberalerna innebär detta att mängden ekologisk produktion och konsumtion inte ska siffrasättas som ett mål i sig.

Vi är därför kritiska till – och lite förvånande över – att regeringen trots detta i sin handlingsplan sätter upp ett kvantitativt inriktningsmål för ekologisk odling och konsumtion. Vi anser att detta direkt strider mot det mål som vi var överens om.

Det som står i handlingsplanen handlar om att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark år 2030 och att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av certifierade ekologiska produkter 2030.

Det kanske blir så, och de siffrorna kanske stämmer, men det är inte politiken som ska sätta upp dessa mål.

Jag vill vara mycket tydlig med att detta inte betyder att vi från Liberalernas sida har särskilt starka synpunkter när det gäller produktionsmetod. Det handlar snarare om att det är konsumenterna som ska välja. Om det är så att konsumenterna efterfrågar 100 procent ekologiskt vore det märkligt om man i en marknadsekonomi inte tillgodosåg denna efterfrågan och i stället valde att producera något annat som människor inte vill konsumera. Det känns väldigt knepigt.

Det är detta som är slutsatsen i vårt tillkännagivande, som stöder Liberalernas syn på saken.

Herr talman! I regeringens proposition behandlas som sagt fiske och vattenbruk endast kortfattat. I själva beslutspunkten, som handlar om regeringens bedömning, tas endast vattenbrukets behov av vattenområden upp. Detta kan vara nog så viktigt, men i den här livsmedelsstrategin känns det som att det maritima har slängts in efteråt och fått ett litet avsnitt bara för sakens skull.

Vi liberaler saknar en tydlig vision om fisket i livsmedelsstrategin. Detta kanske finns någon annanstans, men det borde definitivt vara med här.

Fisket har en självklar roll i en livsmedelsstrategi. Fisket måste vara långsiktigt hållbart. Ett hållbart fiske och ett vattenbruk kan bidra till livsmedelsförsörjningen.

Även här är det viktigt att man har ett bra märkningssystem. På så vis kan konsumenterna göra medvetna val utifrån certifieringar, både när det gäller fisk och skaldjur, så att konsumenterna känner att det som de äter har fångats eller vattenbrukats på ett hållbart sätt.

Detta har vi uttryckt i reservation nr 47, som jag tidigare har yrkat bifall till.

Herr talman! Avslutningsvis ska jag beröra den gröna skatteväxling som är en av grunderna för Liberalernas miljö- och klimatpolitik. Det handlar om att man ska beskatta det som är miljövänligt och klimatvänligt hårdare och beskatta arbete och företagande mindre.

Jag inledde med att säga – och många har nämnt – att det behövs en generell och företagervänlig politik som inte tynger företag med byråkrati och höga skatter på jobb och företagande.

Liberalerna är kritiska till regeringens generella politik, som innebär att mer skatt läggs på jobb och företagande, vilket också drabbar företag inom livsmedelssektorn. Det förs nu en väldigt aktuell diskussion om att lägga skatt på avstånd – det som brukar benämnas kilometerskatt – och det finns även andra exempel.

Apropå grön skatteväxling har även jordbruket helt otvetydigt sina utmaningar på miljö- och klimatsidan. Från Liberalernas sida har vi dragit slutsatser av detta. Vi har konstaterat att övergödning är ett stort problem och att konstgödsel är en del av problematiken.

Vi har kommit fram till att en läckageskatt trots allt skulle kunna vara ett bra ekonomiskt styrmedel i sammanhanget, som en del av en grön skatteväxling.

När det gäller fossilt bränsle inom jordbruket skulle jord- och skogsbruket med nuvarande teknik kunna vara självförsörjande på hållbar energi eller biobränsle.

Här är det oerhört viktigt hur man hanterar styrmedel med skatter och avgifter. Slutsatsen måste från vår sida bli att vi ganska snart bör sluta med att diskutera hur mycket vi ska subventionera fossilt bränsle, för detta kan inte vara framtiden. Huruvida det ska ske på Europainivå eller i Sverige kan diskuteras, men skattesubventioner på fossil diesel kan inte vara något som tillhör framtiden.

(Applåder)

Anf. 83 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Herr talman! Jag ställer mig naturligtvis bakom alla reservationer men yrkar bifall endast till reservation 80.

Det är positivt att vi nu äntligen ska anta en livsmedelsstrategi och att en sådan kommer på plats. Målet med livsmedelsstrategin är att sluta att avveckla jordbruket – i stället vill vi utveckla jordbruksproduktionen.

Känn på de orden! Det är inte varje dag som det sägs i denna kammare att jordbruket ska utvecklas.

En strategi behövs för att skapa framtidstro och en positiv framtidsrörelse inom branschen. När vi har diskuterat med regeringen har fokus legat på att öka livsmedelsproduktionen och på att få mer lönsamhet. Vi vill stärka konkurrenskraften och höja självförsörjningsgraden när det gäller livsmedel.

För Kristdemokraterna är det särskilt angeläget att lyfta fram jordbrukets avgörande betydelse för Sveriges självförsörjning. Jordbruket är grunden för en nations överlevnad. Även om det i dag endast är en liten del av befolkningen som arbetar i jordbruket är vi alla helt beroende av dess produkter för att kunna överleva.

Jordbruket påverkar också vår gemensamma natur och våra gemensamma kulturmiljöer. Nog är det många som i sommar vill åka till sommarstugan på landet. Där kanske vi är vana att se betande ungdjur som har gjort jobbet, och vi är vana vid att kunna se de vackra blommorna som finns på ängarna.

Men tyvärr är det inte så längre. På tio år har 20 procent av alla hagar och ängar vuxit igen med buskar eller med träd. Vi behöver ha betande nötdjur med mule som gör jobbet. Vi behöver inte minska antalet nötdjur utan tvärtom öka antalet.

En viktig fråga är handelsunderskottet för livsmedel. Det är nere på omkring 50 miljarder. Den svenska självförsörjningsgraden när det gäller livsmedel har minskat kraftigt de senaste decennierna och anges i dag till under 50 procent.

Om hänsyn tas till att maten ska kunna produceras även när importen av sådant som drivmedel, gödningsmedel, foder och andra insatsvaror skärs av bedömer expertis på Livsmedelsverket att Sveriges försörjningsgrad är lika med noll. I Sverige saknar vi med andra ord möjligheter att försörja vår befolkning med livsmedel för den händelse att handeln med omvärlden skulle skäras av.

I Finland är självförsörjningsgraden runt 85 procent. Detta beror på att de vet hur viktigt det är att i kristider ha livsmedel till landets invånare. Jag har själv hört historier om människor som var med under finska vinterkriget. Det fanns ingen mat – det rådde svält.

Vi i Sverige tycks ha glömt bort att detta även kan drabba oss. Vi har tack och lov levt i fred i över 200 år, så vi verkar tro att vi i Sverige har fått ett vaccin mot konflikter och oroligheter.

Det är en farlig väg. Här i Sveriges huvudstad skulle livsmedelshyllorna i affärerna stå tomma efter två dygn. I övriga landet handlar det om mellan sju och tio dygn. Vi kan inte vara så naiva att vi tror att livsmedelsberedskapen är god när den inte är det. Vi måste ta vårt politiska ansvar.

I ett fritt land kan vi inte tvinga någon att arbeta som jordbrukare. För att jordbruksföretagare ska fortsätta att bedriva sin verksamhet och nya människor söka sig till branschen bör det därför finnas en stark lönsamhet.

Det är bra att vi är så många partier nu som har enats om vikten av ökad lönsamhet i det svenska jordbruket. Därför är det en viktig signal att vi för första gången, kanske på 30 år, har en strategi som vill öka livsmedelsproduktionen. Men nu är det viktigt att det inte bara blir fina ord utan att det går från det till verkstad.

Herr talman! En mjölkbonde som jag träffade utanför Nässjö sa följande: Varje morgon när jag vaknar funderar jag på vilken regel jag kommer att bryta mot i dag. Tyvärr är inte denna mjölkbonde ensam om att säga så.

Tidigare i år presenterades en undersökning som visade att antalet regler som en svensk jordbrukare måste hålla sig till har ökat från 274 år 1996 till hela 605 i dag. Inte nog med det, utan jordbruksföretagarna har krav på att föra 22 olika journaler, och för 36 olika verksamheter eller åtgärder måste bonden söka tillstånd.

Under Alliansens regeringstid bedrevs ett omfattande arbete med att förenkla reglerna för jordbruksföretagare. Det beräknas att kostnaderna för regelverket därigenom minskade med 3 miljarder kronor per år. Men tyvärr, om jag ska vara ärlig, säger många jordbrukare som jag träffar sig inte ha sett det. Vi tog bort en regel och så kom det två nya – inte bra!

Regelförenklingsarbetet måste fortsätta. Regelförenklarna måste även gälla Sveriges fiskare. Många inom fiskerinäringen är mycket bekymrade över utvecklingen. Vi vill slå fast att fisket är en viktig del för att vi ska kunna bli mer självförsörjande på livsmedel.

Det är viktigt att vi politiskt tar ansvar. Har vi lagt för mycket makt i knät på myndigheter och tjänstemän är det nu på tiden att vi tar tillbaka den.

Vi kristdemokrater vill se att en parlamentarisk statlig utredning tillsätts som tar ett samlat grepp om regelbördan och föreslår förenklningar. Vi vill börja med att ändra i miljöbalken, så att det inte står som i dag: Att bedriva livsmedelsproduktion är miljöfarlig verksamhet. Att det är miljöpåverkande kan så vara, men miljöfarlig verksamhet får helt fel innebörd.

Vi vill att Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten ska få i uppdrag att utarbeta en ny vägledning för anmälnings- och tillståndsprövning inom animalieproduktionen.

Regeringen bör ta initiativ till att ta bort kravet på samrådsförfarande för anmälningspliktig verksamhet. Kravet på samrådsförfarande innebär

extra kostnader för den enskilde, och det tar längre tid att genomföra verksamhetsförändringar.

Det obligatoriska kravet på förprovning vid ny-, om- eller tillbyggnad av djurstallar samt inredning för djur bör tas bort. I dag är reglerna för hur djurstallar ska byggas alltför detaljerade. I stället bör fokus ligga på funktion och djurvelfärd.

Herr talman! Jag anser att Sverige behöver fastslagna kvantitetsmål för vår inhemska livsmedelsproduktion. Detta ansåg också Konkurrenskraftsutredningen. Därför anser Kristdemokraterna att Jordbruksverket bör få i uppdrag att ta fram indikatorer för dessa mål, så som utredningen föreslår. Det finns målformuleringar i våra nordiska grannländer som vi kan titta på.

Herr talman! Svensk livsmedelsexport bör främjas genom att livsmedelsattachéer placeras på strategiskt viktiga marknader för svensk livsmedelsexport. Livsmedelsattachéer är strategiskt viktiga för att öka tillträdet till nya exportmarknader.

Det är mycket viktigt för lönsamheten och konkurrenskraften att EU-ersättningarna betalas ut till bönderna så snart som möjligt.

En bidragande faktor till många svenska bönders likviditetskris har varit de försenade utbetalningarna från landsbygdsprogrammet. Sverige bör alltid ta hem och betala ut EU-ersättningarna så snart de finns tillgängliga, detta för att underlätta böndernas likviditetssituation och för att låta pengarna komma till nytta i den svenska ekonomin.

Herr talman! Ett av de mest akuta problemen för lantbrukarna i dag är att vildsvinsstammen och vildsvinens framfart ökar. Detta kraftfulla djur plöjer upp åkrar och andra odlingar med stora skador som följd. I kampen mot vildsvinen är den enskilde bonden rättslös. Bonden får inget stöd för förlorad skörd, inga pengar för stängsel eller ersättning för den tid som måste läggas på avskjutning. Det behövs därför generösare regler för ersättning för de skador som vildsvinen åsamkar.

Avskjutningen av vildsvin behöver också öka radikalt, från dagens ca 100 000 till 170 000. Kristdemokraterna föreslår därför enklare regler för jakt och försäljning av vildsvinskött.

I samband med all utformning av skatter och avgifter bör utgångspunkten vara att främja en konkurrenskraftig livsmedelssektor. Därför är det viktigt att exempelvis kilometerskatten och gödselskatten inte införs.

Kristdemokraterna motsätter sig en ändring av jordförvärvslagen och även en utredning om att ändra i denna lag.

Jag vill avsluta med att tacka talmannen, ministern och mina kollegor i kammaren och önskar er alla en riktigt fin sommar.
(Applåder)

Anf. 84 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S):

Herr talman! Alice kom fram till katten och frågade: Hur tar man sig härifrån? Vilken väg ska jag ta? Det beror på vart du är på väg, svarade katten. Jag vet inte, sa Alice. Om inte du vet vart du är på väg spelar det ingen roll vilken väg du tar, svarade katten.

Herr talman! Detta är kloka och tänkvärda ord tagna ur sagan *Alice i Underlandet*. Vet man inte vart man ska spela det inte någon roll vilken väg man väljer.

När det gäller svensk livsmedelsproduktion är det precis som det var för Alice i sagan. Vi har inte haft någon tydlig nationell ambition. Precis som Alice i sagan har vi inte riktigt vetat vart vi är på väg, inte haft någon vägvisare för svensk livsmedelsproduktion.

Men, herr talman, det är en ny tid. Nu tar vi ett rejält grepp om svensk livsmedelsproduktion. Vi har satt upp en tydlig vägvisare. Vi har bestämt oss för att öka produktionen av svenska livsmedel.

Vi gör nu det som vi borde ha gjort för mycket länge sedan. Det är nämligen ett faktum att frågan om livsmedelsproduktion har varit försakad under lång tid, försakad av olika regeringar och av olika kulörer.

De senaste 20 åren har svensk livsmedelsproduktion totalt sett minskat. Konkurrenskraften har urholkats. De svenska producenternas marknadsandelar har blivit mindre och mindre. Det har pågått länge, och de politiska partierna har inte mött upp problemen med politiska initiativ och reformer. Vi har helt enkelt inte tagit vårt politiska ansvar i den här frågan.

Det är tid för ansvar. Därför har vi tillsammans bestämt att nya tider råder. Vi har satt upp tydliga vägvisare för svensk livsmedelsproduktion och lagt partiprestige åt sidan. På så sätt har vi nått en överenskommelse om de långsiktiga målen för en svensk livsmedelsstrategi – en överenskommelse som gör att livsmedelsstrategin antligen kan klubbas av Sveriges riksdag i bred politisk enighet.

Jag vill därför å hela Livsmedelssveriges vägnar tacka alla – Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna, Centerpartiet och Vänsterpartiet – för att ni tillsammans med regeringen är med och tar detta ansvar.

Herr talman! Jag vill också nämna alla de branschorganisationer, intresseorganisationer och företag inom livsmedelssektorn som faktiskt varit outhärliga medspelare genom hela denna process. Tack vare fint samarbete och engagemang har livsmedelsstrategin vässats, och innehållet i propositionen som vi nu behandlar har blivit oändligt mycket bättre med denna bredd.

På kort tid har Livsmedelssverige fått en unik position i svensk politik. Det råder ett stort engagemang för livsmedelssektorns villkor runt om i hela vårt land, på många olika nivåer. Flera regionala livsmedelsstrategier har antagits, och ännu fler växer nu fram.

Morgondagens riksdagsbeslut om livsmedelsstrategin innebär att vi för första gången någonsin i riksdagen binder mål om att produktionen ska öka. Detta är helt unikt och saknar vad jag vet motstycke i någon annan del av det svenska näringslivet.

Herr talman! Livsmedelsstrategin är också unik då den tar ett fast grepp om hela värdekedjan, från våra åkrar och ladugårdar till den färdiga maten på bordet i våra hem eller på restaurangen. Medborgare och konsumenterna i vårt land är engagerade, medvetna kunder när de går till sina affärer. Alla vet att livsmedel och hälsa hänger ihop.

Livsmedelsstrategin ska nu säkra vår världsledande position när det gäller miljötänk, låg antibiotikaanvändning, god djurhållning, livsmedels-säkerhet och livsmedelskvalitet.

Herr talman! Det sägs alltför sällan: Sverige är i många avseenden en världsledande matnation. Det är något som alla de som jobbar inom den svenska livsmedelssektorn ska känna sig stolta över.

Livsmedelsstrategin uppvärderar och uppgraderar också hela denna bransch. Det är fint att sitta i en traktor och plöja. Det ska vara fint att gå i

växthuset och tjuga tomatplantorna eller att märka de svenska livsmedelsförpackningarna i livsmedelsindustrin. Det är fint att fylla hyllorna på Ica, Konsum eller Hemköp med varorna. Det är fint att bedriva forskning och utveckling och exportera svenska högkvalitativa råvaror och produkter. Alla de som jobbar inom livsmedelsbranschen har ett betydelsefullt och fint jobb, oavsett var i kedjan de verkar.

Herr talman! Det centrala och viktiga är de långsiktiga målen för livsmedelsstrategin, som bär till 2030. Jag är oerhört glad att vi har enats om den. Enighet ger styrka och framtidstro, skapar tydlighet och möjliggör viktiga satsningar och investeringar.

Det är vår enighet som ger styrka åt den svenska livsmedelsproduktionen, som jag så innerligt tror på. Den ger styrka åt vår primärproduktion och åt livsmedelsindustrin att investera och öka sin produktion. Den ger vår forskning och innovation förnyad kraft att forska fram spännande, framtida livsmedel. Den ger fortsatt stöd till dagligvaruhandeln att fortsätta ta sitt ansvar för att främja hållbar utveckling och underlätta för människor – konsumenter – att göra medvetna och hälsosamma val.

Kort och gott: Livsmedelsstrategin ska leda till fler och växande företag i hela vårt land. Detta kommer att leda till att fler människor har ett jobb att gå till och att vi får fler arbetstillfällen, inte minst på svensk landsbygd.

Herr talman! Vi blir inte färre människor på jorden. I dag är vi 10 miljoner invånare i vårt land, snart 11 miljoner. I går blev vi 240 000 fler på jordklotet, och i dag blir vi ungefär lika många till. Det är inte mindre mat som behövs, utan mer.

Samtidigt står mänskligheten inför stora och akuta klimatutmaningar. Behovet av klimatsmart och hållbar livsmedelsproduktion har aldrig varit större än i dag. Här har Sverige ett ansvar och ska visa vägen. Vi ska visa att det mycket väl går att kombinera klimatsmart och hållbar produktion med lönsamhet och konkurrenskraft.

Vi har tydliga mål och en tydlig väg för Livsmedelssverige, och det är något jag varmt tackar en näst intill enig riksdag för.
(Applåder)

I detta anförande instämde Matilda Ernkrans, Isak From, Monica Haider och Marianne Pettersson (alla S).

Anf. 85 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik:

Herr talman! Tack, landsbygdsministern, för anförandet! Och tack än en gång för den goda anda som dessa förhandlingar förts i! Det är glädjande att vi har kunnat komma överens om de här långsiktiga målen; jag vill gärna säga det igen. Jag tror att det är väldigt bra och viktigt för alla de berörda näringarna och för vårt land.

En sak som dock gör mig lite bekymrad är att landsbygdsministern i sitt anförande får det att låta ungefär som att vi fullständigt har saknat riktning. Han gör liknelsen med *Alice i Underlandet* och säger att man måste veta vart man ska gå – annars spelar det ingen roll. Då ger han sken av att ingenting alls hade hänt innan livsmedelsstrategin plötsligt landade.

Jag vill säga att detta absolut inte stämmer. Det hände en väldig massa bra saker under alliansregeringen. Vi vet till exempel att antalet livsmedelsföretag ökade med 26 procent och värdet av livsmedelsexporten med

57 procent mellan 2008 och 2015. Så nog har det funnits en väldigt tydlig riktning, med Matlandet till exempel. Något annat tycker jag det är onödigt att försöka påstå.

Det förtar inte det faktum att detta är väldigt bra. Jag är glad att vi är överens om de här långsiktiga målen och kan ta ett ännu bättre, samlat grepp om livsmedelsstrategin och livsmedelsproduktionen i Sverige.

Det viktiga är att vi fokuserar på det vi är överens om: stärka konkurrenskraften, förbättra lönsamheten och därmed öka vår produktion. Då ställer man sig en rad frågor. Den här regeringen har alltså höjt skatterna med över 40 miljarder. Då blir man lite fundersam när vi nu får ett antal tillkännagivanden, sju stycken, från riksdagen till regeringen i denna fråga.

Hur tänker regeringen göra för att stärka konkurrenskraften? När kommer man att börja sänka kostnader i stället för att höja dem? När kommer regelförenklingarna i stället för regelkrånglet? När får vi se färre särkrav i stället för fler?

Anf. 86 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Jag vill också säga att det gjordes en del av alliansregeringen. Matlandet är en del, som kanske inte behandlar hela livsmedelskedjan men en specifik del av den. Detsamma gäller Konkurrenskraftsutredningen och primärproduktionen.

Vi har varit väldigt tydliga med att vi har tagit avstamp i de saker som gjordes under alliansregeringen. Det vi gjort är en förlängning av detta, men helhetsgreppet var inte detsamma som i denna nationella livsmedelsstrategi; den tar hand om hela kedjan.

När det gäller skatter har denna regering gjort en del. Man har bland annat höjt dieselskattereduktionen, vilket gjorde att dieselskatten totalt sett gick ned för jordbruket och skogsbruket – en satsning på 900 miljoner på tre år. Vi har också gjort andra skattejusteringar när det gäller metangasreducering och lagt fram förslag om skattereducering för den först anställda.

Men när det gäller skatter vet också Jonas Jacobsson Gjørtler att den frågan diskuteras i samband med budgeten. De åtgärds paket som vi har antagit nu handlar om att vidta olika åtgärder för att underlätta produktion. Vi har satsat en hel miljard för detta ändamål i olika paket som vi kan återkomma till.

Anf. 87 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik:

Herr talman! Konkurrenskraft skapas inte först och främst genom en massa statliga åtgärder och bidrag. Det är väl detta som är det mest allvarliga med regeringens politik på detta område men också på andra.

Det är en politik som tyvärr är alldeles för företagar- och tillväxtfientlig. Den bygger på en övertro på att man genom politiken ska pytsa ut en massa mindre summor i olika åtgärds paket för att kompensera för de problem som politiken till stor del själv faktiskt skapar genom att dra in mångdubbelt större summor till statskassan och genom regelkrångel, särkrav och annat.

Jag tror att man måste våga se hela den stora bilden, och det är därför frågan om konkurrenskraft är så viktig. Många av de åtgärds paket som regeringen presenterat i åtgärds paketerna är bra. Men det förtar inte det faktum

att regeringen samtidigt har gjort den här chockhöjningen och urholkar konkurrenskraften med dessa kraftiga skattehöjningar.

När landsbygdsministern säger att man satsar 1 miljard är det en sanning med modifikation. Vi vet ju att mer än hälften av de pengarna kommer från landsbygdsprogrammet och var avsedda för den här typen av åtgärder i alla fall. Det är alltså inte 1 miljard i nya pengar. Det tycker jag att regeringen skulle vara ärlig och säga.

Åter till tillkännagivandena. Jag är nyfiken på att höra på vilket sätt regeringen tänker agera för att tillmötesgå riksdagen när det gäller de här tillkännagivandena som den nu får. Vi behöver generellt goda företagsvillkor. Hur kommer man att ta sig an den frågan? Vi behöver få ett tydligt främjandeuppdrag till myndigheterna på livsmedelsområdet. Kommer regeringen att ta initiativ till ett sådant? Hur ska regeringen agera för att sätta stopp för de särkrav och konkurrensnackdelar som kommer till exempel när svenska myndigheter övertolkar EU-regelverken?

Slutligen undrar jag: Varför har regeringen satt upp ett mål som gör att man kommer att minska den svenska livsmedelsproduktionen när vi i den här kammaren är överens om att den borde öka?

Anf. 88 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! När det gäller tillkännagivandena som är flera stycken – och yrkandena är också många – är jag väldigt glad för att de har kommit. Det visar att det finns ett engagemang i hela det politiska Sverige. Jag känner igen mycket av det som finns i tillkännagivandena och många av yrkandena i den politik som vi redan har satt igång för att förverkliga den nationella livsmedelsstrategin.

Vi har tjuvstartat lite. Strategin ska klubbas i morgon i den här kammaren, och redan i februari satte vi igång med åtgärds paket 1. Där finns exempelvis kunskapsutveckling för kostnadseffektivt byggande inom animalieproduktionen som togs upp i Konkurrenskraftsutredningen som en hämmande faktor. Rådgivningsmodeller inom animalieproduktion är ett annat exempel som också har berörts där, liksom utveckling av nyckelhålmärkning som branschen tydligt och klart vill ha och exportprogram.

Det är 27 åtgärder, och om Jonas Jacobsson Gjörtler vill kan jag efter debatten överlämna hela listan med 27 punkter som vi har tagit fram. Vi har satsat en kvarts miljard på det här sedan februari.

När det gäller landsbygdsprogrammet är det nya pengar. Det skulle ha kommit igång 2014 men kom inte igång förrän 2015, men det hade att göra med fördröjningar som inte var förorsakade av den här regeringen.

Anf. 89 RUNAR FILPER (SD) replik:

Herr talman och herr statsråd Sven-Erik Bucht! Sverige har mycket goda förutsättningar för matfiskproduktion, fiskodling. Det vet vi, både du och jag. Det ger även regionalpolitiska effekter och varaktiga arbetstillfällen på landsbygden. Utredningen *Det växande vattenbrukslandet* har tydligt belyst potentialen i ett växande vattenbruk.

Men fyra domar från Mark- och miljööverdomstolen den 13 mars i år kom fram till att verksamheterna med fiskodling i öppna kassar i Omnefjärden och Mjältösundet och vinterförvaring av fisk i Nätrafjärden i Örnsköldsviks kommun, alla i Ångermanland, endast kan finnas kvar under en avvecklingstid om tre år. I Storsjön i Bergs kommun kunde heller

inte verksamhet tillåtas i den omfattning som Mark- och miljööverdomstolen först medgav.

Mark- och miljööverdomstolens beslut ligger knappast i linje med regeringens proposition *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Vad säger statsrådet Bucht om det?

Anf. 90 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Både fisket och vattenbruket tas upp i den nationella livsmedelsstrategin som viktiga delar. Det finns ingen del av näringen som är utelämnad. Det finns en enorm potential när det gäller vattenbruket i vårt land. I grannlandet Norge har man hundra gånger så mycket vattenbruk som vi har i Sverige. Det här finns det all anledning att utveckla. I åtgärds-paketen som vi har satt in här – både i åtgärds paket 1 och i åtgärds paket 2 – har vi allokerat särskilda pengar just för att utveckla vattenbruket.

När det gäller miljödomarna kring de här specifika odlingarna i öppna kassar är det inte någonting som jag som statsråd kan gå in och värdera. Det är en domstol som har tagit de besluten på grund av att man har gjort bedömningen att de inte håller den standard som ska hållas enligt lagstiftningen. Men vattenbruket har definitivt möjligheter. Jag noterade att ledamoten själv tog upp det i sitt anförande och bland annat nämnde näringsfattiga reglerdammar som kan vara ett exempel när det gäller att utveckla vattenbruk.

Anf. 91 RUNAR FILPER (SD) replik:

Herr talman! Tack för de orden, Bucht! Jag frågar ändå: Avser statsrådet att vidta konkreta åtgärder för att underlätta etableringen av nya fiskodlingar och förbättra förutsättningarna för befintliga odlingar att utveckla och expandera sina verksamheter? Vilka åtgärder handlar det i så fall om? Hur gör ni det svenska vattenbruket mer konkurrenskraftigt, och hur växer det?

Jag tycker faktiskt att skrivningarna i livsmedelsstrategin är svaga och andefattiga. Ni hänvisar till en handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk och konkretisering av Strategi 2012–2020. I havs- och fiskeriprogrammet för 2014–2020 hänvisar ni också till åtgärder.

Svara gärna lite mer konkret i stället för luddigt om idéer, visioner och målsättningar. Konkretisera här och nu, på plats, så att vi får höra!

Anf. 92 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Vi har medel i bland annat havs- och fiskeriprogrammet. Där finns 1,5 miljarder för att utveckla bland annat vattenbruket och fisket. Vi vill ha mer differentieringar inom näringarna så att man inte bara är beroende av *en* del i det här.

Som jag nämnde gick vi in i åtgärds paket 1 med en särskild satsning på vattenbruket. I åtgärds paket 2 som kom i mars, tror jag, gick vi in med tre olika åtgärder för att stimulera fortsatt utveckling inom vattenbruket. Det handlar mycket om att hitta metoder som är långsiktigt hållbara i slutna system.

Det här är en stor utmaning, men jag är övertygad om att den här satsningen på vattenbruket kan leda till väldigt många jobb, inte minst ute på svensk landsbygd.

Anf. 93 KRISTINA YNGWE (C) replik:

Herr talman! Tack så mycket, ministern, för arbetet med livsmedelsstrategin och för att ministern deltar i debatten i dag – det är mycket uppskattat! Jag har noterat att ministern är aktiv med att resa runt i landet. Om jag hade varit från Göteborg skulle jag ha kallat det för en Sven-Eriksgata, men så kul ska vi inte ha det.

Jag tycker att det är mycket positivt att ministern är ute i landet och gör verksamhetsbesök på det aktiva sätt som jag har noterat att ministern gör. Det är viktigt för oss i politiken att verkligen se hur förutsättningarna är för företag runt omkring i landet oavsett om det är kycklinguppfödare, ostproducenter eller ölproducenter.

En sak som jag misstänker att ganska många av de här företagen har tagit upp med ministern är något som jag också lyfte i mitt anförande och som också Jonas Jacobsson Gjörtler var inne på, nämligen kostnadsbördan. Det är i alla fall någonting som jag ofta får höra om när jag är ute på företagsbesök.

Regeringen har presenterat åtgärdsprogram under våren för att konkretisera livsmedelsstrategin. Där finns ett antal satsningar på, som ministern sa, ungefär 250 miljoner under tre år. Jag tycker att det finns många satsningar där som är positiva. Framför allt SLU, Jordbruksverket, Livsmedelsverket och några andra myndigheter har fått pengar. Det handlar om samordning, utredning, kunskapsutveckling och kompetenshöjning. Det är nog så viktigt, men än så länge kan jag inte riktigt konstatera att det finns några summor kopplade till åtgärdsprogrammen som hamnar på gårdsnivå, och det är faktiskt där som pengarna verkligen behövs.

Snarare går signalen åt andra hållet. Regeringen utreder kilometerskatt, man tittar på bekämpningsmedelsskatten och handelsgödselskatten, och man tar också pengar från landsbygdsprogrammet för att finansiera Jordbruksverkets administration bland annat.

Någonting som jag verkligen upplever är att man efterfrågar åtgärder som gör konkret skillnad här och nu. Därför är min fråga till ministern: Kommer det att komma någonting i kommande åtgärdsprogram eller i höstbudgeten som verkligen kan göra skillnad på gårdsnivå för lantbrukarna?

Anf. 94 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! De 27 punkter som vi har tagit beslut om redan i dag gör skillnad ute på gård, och är uppskattade av branschen.

De frågor som tas upp när jag besöker lantbrukare varierar väldigt mycket. Men vanliga kommentarer är: ”Se till att vi får kompetent arbetskraft! Se till att det utbildas folk som kan ta de här jobben! Tyvärr är det inte på det sättet i dag.” De kommentarerna kommer allt oftare.

En annan sak som ofta kommer upp är: ”Jobba mer med att marknadsföra de svenska mervärdena!” Man prisar det initiativ som handeln tog med svensk märkning. Det har lett till att trycket på de svenska varorna har ökat avsevärt. Jag tror att det är en viktig del. Trots att det är högre skatter på de svenska varorna och trots att de kostar mer väljer konsumenterna de varorna, därför att de håller hög kvalitet – världsledande kvalitet. Det är något som jag tror att vi måste framhålla mycket mer.

En annan sak som tas upp, trots att det är många små och inte sällan medelstora företag, är att det är viktigt att vi satsar på tillämpad forskning.

De här företagen har nämligen inte pengar för att gå in i forskningen, som till exempel inom skogsindustrin där man kan jobba med tillämpad forskning.

Vad som kommer upp vid besöken är alltså väldigt varierande.

Jag lovar att det kommer att komma fler åtgärdspaket. Det kommer att komma med budgeten, i BP18, men jag avslöjar inte innehållet i den i dag. Jag kan inte avslöja allt heller.

Anf. 95 KRISTINA YNGWE (C) replik:

Herr talman! Det låter lovande ifall det kommer att komma konkreta pengar som når ut till gårdsnivå. Man tar nämligen ofta upp just kostnadsbördan, förutom det som ministern tagit upp och som jag också får mig till livs när jag reser runt. Man upplever att kostnadsläget är högre för svenska lantbrukare än andra.

Jag ser inte riktigt att kostnadsläget skulle ha en koppling till mervärdesproduktionen. Den är i stället kopplad till att vi har utbildade lantbrukare som är intresserade och som vill hålla en hög nivå. Man har jobbat förebyggande och med djurskydd under lång tid. Jag ser inte riktigt att det har koppling till kostnaderna för arbete eller skatter och avgifter. Det är sådant som i alla fall jag skulle vilja att regeringen fokuserar på i kommande åtgärdsprogram.

En annan fråga, som också är kopplad till villkoren för svenska producenter och som jag också lyfte upp i mitt anförande, är översynen av jordförvärvslagstiftningen och arrendelagstiftningen. Jag har förstått att en av ansatserna är att man ska göra insatser för att föryngrå näringen. Jag håller med om att det verkligen behövs. Men jag är orolig för att förändrad lagstiftning på området ska öppna upp för bolag att köpa på sig mark och att det kommer att leda till att det i stället blir svårare för unga företagare att komma in på marknaden och få tag på mark.

Arrendepriser nämndes tidigare. Men det finns en ganska överhängande risk för att nya lantbrukare inte kommer att kunna konkurrera med investeringsbolag som går in och köper på sig mark. Det börjar bli alltmer intressant i andra länder, eftersom det är en bristvara.

Vi tittade på arrendelagstiftningen under vår tid i regeringen. Jag vill egentligen bara veta: Vad är det ni tänker att ni ska titta på, Sven-Erik Bucht? Varför skulle möjligheten för bolagsmark vara något positivt för Sveriges framtida föryngring av lantbruket?

Anf. 96 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att svara på ledamotens sista fråga om jordförvärvslagen. Det var en sak som Konkurrenskraftsutredningen tog upp. Det finns inte ett förslag i den utredningen som vi inte har tagit hand om. Jag sa också att vi har tagit ansatser när det gäller det.

Man pekar på att jordförvärvslagen, som den är utformad i dag, är hämmande för utvecklingen av jordbruket. Jag är inte säker på att det är så. Men jag vill säkerställa att vi får ett bra underlag. Därför har SLU fått i uppdrag att göra en djup analys av om den lagen hämmar utvecklingen eller inte och av hur det ser ut i andra länder där man har en annan lagstiftning.

Vi ska ha ett väldigt bra underlag så att en framtida regering och riksdag kan fatta beslut om det här. Och det förslaget ska ges tid. Det ska presenteras den 31 december 2018. Det behövs en rejäl genomlysning av det här. Man måste ta Konkurrenskraftsutredningens förslag på allvar. Det gör den här regeringen. Det är därför vi tar hand om och analyserar allt som finns med i den.

Jag tror också att vi ska försöka ge en positiv bild av primärproduktionen, Kristina Yngwe. I de undersökningar som gjorts den senaste tiden ser jag att den bilden har förändrats och att man uppfattar primärproduktionen och minst jordbruket på ett helt annat sätt. Om vi ska fånga upp de unga människorna kan vi inte ge en eländesbild. Människor söker sig inte till mörker. Människor söker sig till ljus.

Jag tror på svenskt jordbruk och svensk primärproduktion. Vi som politiker måste säkert göra en massa saker mycket bättre än tidigare.

Anf. 97 LARS TYSKLIND (L) replik:

Herr talman! Jag kanske inte var tillräckligt tydlig förut. Men jag får ta det igen.

Jag tycker också att det är bra att vi har kunnat enas om de här målen. Men med tanke på jämförelsen som statsrådet gjorde, med katten i *Alice i Underlandet*, kan katten komma med många vägar om vi nu vet vart vi ska. Det är väl det vi diskuterar nu, snarare än det vi inte har. Och vi har nog, som sagt, haft en aning om stigen tidigare också.

I mitt anförande tog jag upp hållbart fiske och hållbart vattenbruk. I handlingsplanen nämns fiske och vattenbruk på två rader. Det kändes nästan ditkastat efteråt, för att det måste vara med. Jag saknar både det svenska fiskets och det svenska vattenbrukets koppling till livsmedelsstrategin. Det är primärproduktion av annan typ. Så långt är det väl bra. Men Liberalerna saknar kopplingen till visionen för detta. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar om det.

När det gäller vattenbruket togs det upp exempel här som visade att det inte är miljömässigt acceptabelt. Då måste man naturligtvis jobba på andra former av vattenbruk. Landbaserat vattenbruk har till exempel med kontroll och recirkulation av vatten att göra. Hur förhåller det sig till livsmedelsstrategin?

Jag vet att statsrådet är intresserad av de frågorna i grunden. Men de har de facto inte kommit med i propositionen.

Anf. 98 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Både vattenbruket och fisket omnämns i strategin och är viktiga delar. Det finns inget område som är utelämnat.

Av de åtgärder som vi redan har tagit beslut om, alltså 27 åtgärder sedan februari fram till dags dato, är två direkt allokerade till vattenbruket. Och i andra omgången får man tre olika uppdrag för att stimulera vattenbruket.

I det tredje åtgärdepaketet, ett forsknings- och innovationspaket, finns bland annat ett forskningsprogram. Jag utgår från att vattenbruket och landbaserat vattenbruk kommer att hanteras där.

I det paketet tillsätter vi också industridoktorander på livsmedelssidan. Det har inte funnits i Sverige tidigare. Vi har haft det i andra branscher, och det har varit lyckat. Det är en del som säkert kommer att beröra inte minst vattenbruket.

Jag tror på svenskt fiske och svenskt vattenbruk. Jag tror framför allt på att utveckla det. Om Norge kan ha 100 gånger så mycket som Sverige kan vi göra mycket. Vi har en hemläxa att göra här.

Anf. 99 LARS TYSKLIND (L) replik:

Herr talman! Jag hade förmånen att lyssna på statsrådet på havskonferensen i New York. Statsrådet uttryckte det här med hållbart småskaligt fiske och utveckling av selektiva redskap väldigt väl, tyckte jag. Jag kunde, som jag sa efteråt, ha sagt det själv. Vi är ense om att det är den vägen vi ska gå.

Men det här är en gren av svensk livsmedelsproduktion där det finns regelkrångel, där man inte har blivit av med en enda regel. Magnus Oscarsson talade förut om att man som mjölkbonde vaknar på morgonen och undrar vilken regel man ska bryta mot i dag. Jag tror att en svensk fiskare känner: Jag kommer att bryta mot regler oavsett vad jag gör eller tänker.

Det har ju också visat sig att det är ett område som regeringar genom tiderna bara har lyckats att skapa fler och fler regler kring. Naturligtvis har det en koppling till EU-politiken, men vi har även det svenska nationella utrymmet, och det måste vi jobba med om vi ska kunna ha kvar ett svenskt fiske och en lokal svensk produktion av fisk som är väldigt efterfrågat av konsumenterna.

Vi har diskuterat konsumenternas efterfrågan mycket här i dag. Är det någonting som konsumenterna efterfrågar är det att man vet var maten kommer ifrån och hur den har producerats.

Jag vill uppmana statsrådet att länka ihop detta, så att visionen om svenskt fiske kommer att ingå i livsmedelsstrategidiskussionen.

Anf. 100 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Jag är väldigt glad över Lars Tysklinds engagemang, inte minst för fisket och vattenbruket. Vi har diskuterat det vid flera tillfällen tidigare här i kammaren. De här frågorna behöver diskuteras mycket mer.

Fiskeripolitiken är gemensam inom EU. Jag vill påstå att där är Sverige drivande för ett hållbart fiske. Vi ligger längst fram av alla 28 länder när det gäller hållbar produktion. Det betalar sig eftersom den svenska konsumenten väljer det hållbara. Man väljer bort det som inte är hållbart.

En annan sak som är viktig när vi talar om fiske och vattenbruk är givetvis sysselsättningen inom fisket och vattenbruket. Men vi ska inte glömma bort beredningsindustrin, särskilt i det område där Lars Tysklind bor, i Västsverige. Där finns det ungefär 2 000 industriarbeten inom beredningsindustrin, och det kan bli många fler. Livsmedelsstrategin pekar just på att även fisket och vattenbruket måste utvecklas. Det ger också industrijobb i förlängningen.

Anf. 101 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! En del menar att vi har nått peak meat, alltså att man inte kommer att se en stigande köttkonsumtion i världen.

I Sverige toppade köttkonsumtionen 2011. Om det är så är det givetvis bra. Vår planet klarar inte av en extensiv köttproduktion. Skulle alla människor i världen äta lika mycket kött som vi svenskar gör, skulle man inte ha en planet som kan föda oss alla.

Svenskt kött har däremot stora fördelar jämfört med utländskt kött. Det är kortare transporter, hög djurvälstånd och låg antibiotikaanvändning. Samtidigt är importen i dag av nötkött och lammkött större än den svenska inhemska produktionen.

De flesta människor vill vara goda. Då gäller det att lyfta fram vad som land har att erbjuda på "godhetsmarknaden" när konsumenterna ska göra sina medvetna och hållbara val när de handlar i butiken. Här står vi inom politiken inför en stor utmaning.

Den förre statsministern, Göran Persson, lyfte fram det gröna folkhemmet. Jag funderar på om livsmedelsstrategin skulle kunna vara en del i en sådan vision.

Hur ska man få svenskarna att äta svenskt kött, men samtidigt mindre kött? Hur ska man lyfta fram de vegetariska alternativen samtidigt som man för fram klimatsmarta alternativ som bygger på vegetabilier som kan odlas i Sverige, så att man inte bara importerar en massa soja från Brasilien? Hur ska man minska miljö- och klimatpåverkan från svenskarnas livsmedelskonsumtion?

Anf. 102 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S):

Herr talman! Jag håller med Svenneling om att svenskt kött är betydligt mer hållbart än utländskt kött. Jag har ingenting emot att människor äter mindre kött, om de bestämmer sig för det. Men i så fall bör de välja svenskt kött i stället för utländskt kött.

Det är inte bara transporter som är orsaken till att svenskt kött har mindre utsläpp. Det handlar också om en kombination mellan mjölkproduktion och köttproduktion som kanske inte finns i många andra länder.

Vi har alla möjligheter att öka vår animalieproduktion och vår odling. Det finns 600 000 hektar åker som inte är under plog i dag. Det är klart att här finns en potential.

Att öka livsmedelsproduktionen skapar jobb och sysselsättning, inte minst i det gröna Sverige på svensk landsbygd. Som du nämnde pratade förre statsministern Göran Persson om det gröna folkhemmet.

När vi under de senaste 20 åren har minskat vår produktion har det försvunnit väldigt många jobb. Primärproduktionen sysselsätter i dag ungefär 57 000 personer. Det kan bli många fler. Livsmedelsindustrin sysselsätter ungefär 55 000 personer. Det kan bli många, många fler.

Det här är ett jobbprojekt för svensk landsbygd. Livsmedel produceras i huvudsak på någon landsbygd någonstans i världen. Vi vill ju att livsmedel ska produceras på svensk landsbygd.

Detta är också en solidaritetsfråga. Jag nämnde i mitt anförande att vi blir fler och fler människor, inte bara i vårt land utan också i världen. Frågan är då: Ska vi hämta mat från länder med 50 procents självförsörjningsgrad när vi kan producera maten själva?

Anf. 103 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Tittar man på de innovationer som nu sker inom livsmedelssektorn händer det mycket inom det vegetariska eller vegetabiliska

Prot. 2016/17:128
19 juni

*En livsmedelsstrategi
för Sverige*

området. Jag tror att det är viktigt att satsa på forskning och utveckling inom dessa områden. Eftersom vi har en så pass stor köttimport lär det knappast bli så att vi helt plötsligt börjar att exportera, när vi inte ens klarar av att fylla vår egen produktion. Ska vi bli ett exportland som livsmedelsstrategin tydligt pekar på är det viktigt att man ser till de innovationer som vi har framför oss.

Det som många producenter som producerar vegetabiliskt klagar på är att man i dag inte har en neutral lagstiftning. De upplever att vissa typer av produkter och mönster är gynnade framför andra. Det handlar om allt ifrån att man bestämmer att barn ska dricka mjölk till andra saker. Det gör ju att vi inom politiken har en utmaning att hitta den neutraliteten så att vi kan uppnå att det är konsumenternas val som styr. Men samtidigt har vi politiker ett ansvar för vad som läggs på tallriken.

Numera låter det ändå som att landsbygdsministern har ett intresse av vilka typer av medvetna och hållbara val som konsumenterna gör. Hur ska vi uppnå neutraliteten mellan olika typer livsmedelsproduktion?

Herr talman! Med det sagt vill jag önska statsrådet en trevlig sommar.

Anf. 104 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik:

Herr talman! Forskningen, som ledamoten Svenneling tog upp, är väldigt central. Vi som politiker, och framför allt inte jag som statsråd, ska inte säga exakt vad man ska forska om. Men i det förra replikskiftet var jag inne på vattenbruket. Havet räcker inte till. Födan från fisk och skaldjur från vattenbruket är väldigt bra och hållbar för miljön. Dessutom smakar den födan också väldigt gott. Den typen av forskning kommer vi att se betydligt mycket mer av.

Vi kommer också att se mer av forskning om vegetabilier. Det tredje åtgärds paketet handlade bara om forskning och innovation, någonting som vi aldrig någonsin har haft tidigare i Sverige.

Jag vill önska ledamoten Svenneling, alla övriga och talmannen en trevlig sommar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 20 juni.)

*En stadieindelad
timplan i grundskolan
och närliggande frågor*

§ 9 En stadieindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor

Utbildningsutskottets betänkande 2016/17:UbU23

En stadieindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor (prop. 2016/17:143)

föredrogs.

Anf. 105 STEFAN JAKOBSSON (SD):

Herr talman! För att inte glömma bort det vill jag börja med att yrka bifall till reservation 1.

Vi ska i dag diskutera stadieindelad timplan. Sedan kommunaliseringen har skolan tappat fokus. Vi var ett av de världsledande länderna innan kommunaliseringen tog över. Den här propositionen är visserligen ett

steg i rätt riktning, men jag tror tyvärr att vi ständigt löser saker i fel ände. Vi kommer konstant med plåsterlösningar.

Jag vågar påstå att ett statligt huvudmannaskap är grunden om vi återigen ska få likvärdighet. Vi är åtminstone tre partier här i kammaren som tycker likadant.

Jag ska ha en presskonferens i morgon där jag kommer att utveckla det här området, så jag kan tyvärr inte prata så mycket om det i dag som jag skulle önska. Men vi har föreslagit många saker tidigare och dem står vi fast vid.

I propositionen står det om en låg-, mellan- och högstadieindelad undervisning – det är ett bra steg tillbaka till något som fungerade innan alla de ideologiska reformerna som hoppade fram och tillbaka i det svenska skolsystemet.

Sverigedemokraterna vill dela upp ämnet matematik årskursvis och verkligen gå ned på detaljnivå. Vi har även sådana tankar vad gäller engelska och svenska. Anledningen till detta är att vi vill säkerställa att man i alla skolor i Sverige läser samma sak varje år. Det ska inte vara som det ser ut i dag, då man kanske glider lite på saken.

Herr talman! Som barn bytte jag skola två gånger. Jag vet inte hur många gånger jag fick läsa om dinosaurier, men jag har nog aldrig lyckats pricka in svensk fauna. Detta har jag själv fått läsa in. Detta är ett typiskt exempel på hur illa det kan gå för elever när det inte finns någon stadieindelning.

Detta snuddar även vid området betyg. Sverigedemokraterna driver frågan att betyg ska ges från årskurs 4 i alla ämnen. Vi vill dessutom ha allmän och särskild matematik, svenska och engelska. Vi vill få en möjligheternas skola, och inte ha det som i dag där bara en elev ska gälla. Tydligen ska det finnas en universell elev, herr talman, som alla ska likna. Vi vet att detta inte går. Alla barn är olika, och därför vill vi införa en möjlighetsskola.

Det positiva med propositionen är att fler tillfällen att stämna av elevernas prestation ges. Man skulle kanske kunna införa en gemensam digital lightversion av de nationella proven i alla teoretiska ämnen. Det vore kanske en tanke för framtiden, herr talman. På detta sätt kan vi säkerställa att man i alla svenska skolor alltid läser och gör samma sak. Om vi ser att skolor tappar tråden kan vi snabbt fånga upp dem och se till att skolorna inte underpresterar år efter år.

Det finns även förslag om ett tvingat språkval. Språk ska väljas senast i årskurs 6. Detta ställer vi oss bakom. Jag tycker att det här är ett väldigt bra sätt för eleven att kunna få 20 poäng extra. I dag läser man 320 poäng, och med språkvalet blir det 340 poäng. Detta ger eleverna större chans att komma in på de kurser som är svåra att komma in på.

Genom propositionen blir det även en tydligare koppling mellan stadium, kursplaner och nationella prov. Det finns faktiskt många saker i propositionen som är riktigt bra. På det stora hela stöder vi den därför, förutom att vi vill särskilja matematiken.

Med detta sagt vill jag inte förlänga debatten utan önskar precis som alla andra riksdagsledamöter här en skön sommar till herr talmannen, sekretariatet och utbildningsutskottet.

Anf. 106 DANIEL RIAZAT (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 2.

Statlig styrning av skolan är centralt och viktigt för likvärdigheten mellan både skolor och elever. Därför tycker vi i Vänsterpartiet att regeringens förslag till stadieindelad timplan är ett steg i rätt riktning. Alla elever ska ha samma rätt till kunskap oavsett var i landet de bor.

I dag är skillnaderna mellan regioner, kommuner och till och med kommundelar alldeles för stora. Bristen på statlig styrning och skapandet av en skolmarknad har lett till katastrofala konsekvenser i det svenska utbildningssystemet, som har blivit alltmer segregerat. Föräldrarnas bakgrund och utbildningsnivå är i dag det som har mest påverkan på om en elev klarar skolans kunskapskrav eller inte.

Andelen elever som är födda i ett annat land eller som har ett annat modersmål än svenska ökar. För dessa elever blir den ökande skolsegregationen ofta väldigt påtaglig, något som även PISA-undersökningen och OECD har påvisat vid ett flertal tillfällen. Den svenska skolans tilltagande segregering följer ett klassmönster, som dessutom har etniska perspektiv. Åtgärder för att bryta såväl boendesegregation som skolsegregation är därför nödvändiga. Skolans resurser behöver också fördelas annorlunda jämfört med i dag, så att de skolor som har störst behov av resurser också ska få det.

För att skolan ska kunna ge nyanlända och flerspråkiga elever de kunskaper de har rätt till behöver flera övergripande åtgärder inom skolpolitiken vidtas, men man kan även genomföra förbättringar i de insatser som särskilt riktas till dessa elever. En sådan åtgärd är att i timplanen fastslå en garanterad undervisningstid i modersmål.

När förslaget till ny timplan presenterades betonade regeringen vikten av likvärdighet mellan elever och skolor. Men denna likvärdighet tycks tyvärr bara gälla vissa elever och på vissa skolor. I förslaget till timplan ges modersmål inte samma status som övriga skolämnen med garanterad undervisningstid trots att ämnet har kunskapskrav och betygskriterier.

Enligt Skolverket var 24 procent av landets grundskoleelever berättigade till modersmålsundervisning läsåret 2014/15. Men bara hälften av dessa barn deltog i modersmålsundervisning samma år. Av dem som deltar i sådan undervisning får ungefär 60 procent den utanför timplansbunden undervisningstid i grundskolan.

Dagens lagstiftning säger att modersmålsundervisning får anordnas

1. som språkval i grundskolan och specialskolan
2. som elevens val
3. inom ramen för skolans val
4. utanför den garanterade undervisningstiden.

Detta är något som rektorn på varje skola själv får avgöra.

All seriös forskning visar att goda kunskaper i modersmålet är en viktig utgångspunkt för all inläring. Därför måste modersmålsundervisningen också stärkas. Vi ska möjliggöra flerspråkighet tidigt i åldrarna, eftersom det har betydelse för såväl den personliga identiteten som den intellektuella och emotionella utvecklingen.

Med anledning av detta vill vi i Vänsterpartiet se en reglering i timplanen med ett lägsta antal garanterade undervisningstimmar för att alla barn ska ha en likvärdig rätt till ett eget språk. Regeringen bör därför ges i uppdrag att utreda hur modersmålsundervisningen kan regleras som ett eget ämne i timplanen med ett visst antal timmar.

Anf. 107 LENA HALLENGREN (S):

Herr talman! Vi ska nu debattera UbU23 om en stadieindelad timplan. Jag vill inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

I dag debatterar vi och i morgon justerar vi en efterlängtd proposition. Den gäller timplanen som nu blir stadieindelad för att öka likvärdigheten och försäkra oss om att skillnaderna mellan olika skolor och olika kommuner minskar.

För de elever som flyttar och byter skola kommer antalet timmar från och med den 1 juli 2018 garanteras stadiesvis. Detta är något som har blivit angeläget i takt med att elever i allt större utsträckning byter skola inte bara en utan kanske flera gånger under grundskoletiden. En stadieindelning förväntas underlätta huvudmannens planering men även uppföljning och avstämning. Timplanen blir helt enkelt mer lättöverskådlig.

Det finns en tendens till att skolan prioriterar att eleverna klarar kunskapsmålen, snarare än att de får alla de undervisningstimmar de har rätt till. Självklart ska man även fortsättningsvis se till måluppfyllelsen, men ett viktigt verktyg, som man inte får underskatta, är att eleverna får den undervisning de har rätt till.

Timplanen följer med beslutet om stadieindelning flera tidigare beslut i samma riktning. I samtliga kursplaner, utom i modersmål och hem- och konsumentkunskap, formuleras det centrala innehållet sedan 2011 enligt 1–3, 4–6 och 7–9. Nationella prov och kunskapsmål utgår redan från avslutat stadium, och lärarutbildningen har numera stadiesinriktning.

Flera remissinstanser menar att alternativet att bedriva undervisning utan en stadieindelad timplan även fortsatt bör finnas. Regeringen och riksdagen menar dock att detta ska vara möjligt endast i undantagsfall.

I propositionen finns även förslag till beslut om att timplanen inte längre ska beslutas av riksdagen utan att den regleras som en bilaga till skolförordningen i likhet med övriga obligatoriska skolformers timplaner. En reglering av grundskolans timplan på förordningsnivå kommer att underlätta och göra förändringsprocessen snabbare.

En motion från Liberalerna, Moderaterna, Centern och Kristdemokraterna menar att en lagreglering säkerställer att alla förändringar av undervisningstiden i grundskolan görs med ett brett stöd som är väl förankrat i riksdagens partier. Jag kan inte låta bli att göra en stilla reflektion över hur olika slutsatser vi i detta fall drar. Att få ihop en riksdagsmajoritet är inte för mig liktydigt med ”väl förankrat i riksdagens partier”, snarare motsatsen. För mycket av offentlig debatt och andras gillande riskerar i så fall att gå före en analys och en uppföljning av resultat och faktiska behov.

Men oavsett om timplanen är lagreglerad eller reglerad i förordning är jag av uppfattningen att vi måste säkerställa att förändringar av undervisningstiden naturligtvis görs med hänsyn tagen till såväl ett brett stöd som utvärderingar, uppföljning och lärkapacitet.

Herr talman! De senaste åren har matematik varit på agendan, eftersom det är ett ämne där svenska elever som helhet visat ett stort kunskapsstapp de senaste åren. Matematiken utökas på lågstadiet och mellanstadiet. En förstärkning med 105 timmar i årskurs 7–9 kommer att beslutas under hösten 2018 och träda i kraft den 1 juli 2019.

Här vill jag understryka att den stora bristen på behöriga matematiklärare har haft en högst bromsande effekt. Det är omöjligt att inte reflektera över den lärarbrist som vi redan har och som kommer att bli än värre framöver. Inte alla skolor och elever märker av lärarbristen. Flera skolor har behöriga lärare och kollegor som planerar, undervisar och betygsätter, medan andra skolor märker desto mer. Detta är en stor ojämlikhetsfråga. Obehöriga lärare och ständiga skolledarbyten ger en sämre kvalitet och en bristande kontinuitet. Varje gång vi lägger nya uppgifter på läraren eller fler uppdrag på huvudmannen måste vi minnas att den stora lärarbristen riskerar att leverera oerhört ojämnt. Med andra ord: Arbetet med att öka läraryrkets attraktivitet och få fler att utbilda sig till lärare och fler att stanna som lärare och skolledare måste gå hand i hand med våra höjda ambitioner.

Herr talman! Inom forskningen råder samsyn om vikten av att barn och ungdomar ges goda möjligheter till fysisk aktivitet. Det är bra för välbefinnandet, för folkhälsan och för skolresultaten. Ändå är det väl belagt att barn och unga rör på sig alldeles för lite och är stillasittande en alldeles för stor del av dagen.

I december 2015 gav regeringen ett uppdrag till Centrum för idrottsforskning, CIF, vid Gymnastik- och idrottshögskolan att genomföra en fördjupad analys av idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Skolverket har också i uppdrag att se över behovet av mer rörelse under skoldagen och lämna förslag som syftar till mer rörelse under skoldagen för alla elever.

Av CIF:s rapport *Statens stöd till idrotten – uppföljning 2016*, som presenterades nu i maj, framgår att endast 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna som deltog i studien kommer att nå rekommendationen om daglig fysisk aktivitet. Eleverna som deltog gick i årskurs 5 och 8 och andra året på gymnasiet. För att få de positiva hälsoeffekter som vi menar behövs bör unga ägna minst 60 minuter om dagen åt pulshöjande motion och träning, enligt Svenska Läkaresällskapets rekommendationer. I det ingår allt från att cykla till skolan och leka på rasterna till att ägna sig åt tävlingsidrott på fritiden.

Som en del i regeringens paket om samling för rörelse, som presenterades för en månad sedan, ska undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa utökas med 100 timmar i grundskolan från och med 2019. Enligt regeringen ska en analys göras av i vilka årskurser en utökning ger störst effekt. Om timmarna förläggs till högstadiet innebär det ytterligare en timme och ett tillfälle i veckan. Frågan om finansieringen kommer att hanteras i samband med budgetpropositionen för 2018.

Men det är också viktigt att påpeka att det inte kommer att räcka med fler idrottstimmar. Fler idrottslärare behöver utbildas, och det kommer att fortsätta finnas elever som tycker att idrottsundervisningen är svår eller jobbig. Därför är det också viktigt att regeringen samlar lärarfack, forskning och friluftsrörelse för att samlat öka den dagliga rörelsen bland Sveriges elever. Satsningar kommer att göras på fler utbildnings-

platser och kompletterande kurser. Det behövs för att få fler behöriga idrottslärare och en kompetensutveckling kring fysisk aktivitet för övriga lärare, så att rörelse blir en naturlig del av skoldagen.

Skolan behöver alltså ställa krav på att varje elev ska röra sig en stund varje dag. Därför planerar regeringen att skärpa läroplanen, så att daglig rörelse blir en självklarhet i alla Sveriges skolor. Tidigare har regeringen också infört ett bidrag som skolor kan söka för att blanda in mer fysisk aktivitet i den övriga undervisningen.

Herr talman! Propositionen innehåller också beslut om att moderna språk anges som ett ämne i skollagen och att undervisningstiden i sameskolan utökas med 48 timmar för språkval; det är en avsatt tid inom vilken eleven kan göra vissa val. En stadieindeldad timplan medför att undervisningen i språkval kommer att påbörjas senast i årskurs 6. Av den anledningen föreslås att betyg i grundskolan och sameskolan ska sättas i samtliga ämnen från och med denna årskurs. Detsamma ska gälla i grundsärskolan om en elev eller en elevs vårdnadshavare begär att betyg ska sättas. I specialskolan ska betyg sättas från och med årskurs 7.

Dessutom innebär lagändringarna att bestämmelsen i skollagen om anpassad studiegång i grundskolan, specialskolan och sameskolan förtydligas, så att det framgår att sådant särskilt stöd ska utformas så att eleven så långt det är möjligt får förutsättningar att nå behörighet till gymnasieskolan. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

Jag vill också ta tillfället i akt att önska talmannen och mina utskotts-kollegor en god sommar. Jag tycker att det känns fint att vi gör det, även med tanke på att det råder en så stor enighet om propositionen.

Anf. 108 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt anförande håller vi med regeringen om det mesta i detta betänkande, men det finns en reservation från Vänsterpartiet om modersmålsundervisningen.

Det finns sedan tidigare flera rapporter som visar på bristerna i modersmålsundervisningen. Lärarna är såklart sällan en del av arbetslagen. De arbetar alltså inte på samma sätt som alla andra lärare gör tillsammans. Det här ser olika ut över hela landet, men jag vågar säga att av kanske 250 skolor som jag har besökt de senaste åren har bara ett fåtal haft ett inkluderande arbetssätt i modersmålsundervisningen.

Det man kan se som anledningen till detta är bland annat att det här inte ingår i timplanen, vilket gör att rektorerna får utrymme att bestämma på vilket sätt det ska arrangeras. Ja, rektorerna ska självklart ha vissa möjligheter att vara flexibla och anpassa detta utifrån de möjligheter som finns. Men det ser väldigt kritiskt ut i dag; många elever går inte på modersmålsundervisning fast de har rätt till det, och av dem som gör det har en stor majoritet undervisningen utanför timplansbunden tid.

Vad vill regeringen göra för att det här ska förändras? Som sagt finns det väldigt många bra förslag i betänkandet, men man tar inte tag i denna fråga, vilket sänder en felaktig signal.

Anf. 109 LENA HALLENGREN (S) replik:

Herr talman! Det är helt riktigt att propositionen inte innebär att modersmålsstödet läggs in som en del i timplanen. Det är en del av elevens val om det är så att eleven har rätt till modersmålsstöd. Är man minst fem

elever? Ska det vara en särskild grupp? Allt det där behöver jag inte stå och dra för Daniel Riazat, för det känner han väl till.

Jag vågar inte säga på hur många skolor detta fungerar eller inte. Frågan som vi borde diskutera framöver är om det ska vara frivilligt att läsa modersmålsstöd eller inte. Hittills har regeringen inte landat i någon annan ståndpunkt än att det ska vara frivilligt att läsa modersmålsstöd. Men det är en skyldighet för huvudmannen att erbjuda detta för dem som vill under de former som man kan organisera detta på.

Anf. 110 DANIEL RIAZAT (V) replik:

Herr talman! Jag vill påpeka att det är modersmålsundervisning och inte modersmålsstöd vi pratar om i den här debatten. Det är två olika saker.

Det finns som sagt flera problem med att man inte tar in detta i timplanen. Ett av dem handlar om undervisningstiden. Den text som jag läste upp om det här med 60 procent av eleverna är tagen från själva betänkandet. Det är inte någonting som kommer från Vänsterpartiet, utan det är taget från den text som majoriteten själv har lagt in i betänkandet, vilket borde sända signaler till regeringen om att någonting inte står rätt till i modersmålsundervisningen.

Dessutom är det här en fråga där forskningen är väldigt tydlig: Ju bättre och mer högkvalitativ modersmålsundervisning vi har och ju bättre tillgänglighet den har för alla elever som har rätt till den, desto bättre kommer det att gå för de eleverna i andra ämnen. Detta har stor betydelse för flerspråkiga nyanlända elever.

Ett tredje problem är att dagens lagstiftning i sig skulle kunna hindra till exempel ensamkommande nyanlända från att ens kunna få modersmålsundervisning. En rektor kan i dag neka dem det på grund av det som står i lagen, nämligen att det är rektorn som beslutar och att det ska vara språket man talar hemma, vilket skapar problem för nyanlända elever. Det finns vissa undantag även i den lagstiftningen, men de undantagen täcker inte in hela problematiken.

Jag menar att regeringen borde ta tag i detta och ta in det i timplanen. Man kanske kan justera timplanen på något sätt, så att rektorn har lite flexibilitet. Men det ska inte vara en fråga om huruvida en person är nyanländ, ensamkommande eller något annat, utan det gäller att se till att alla barn som har ett visst modersmål har rätt till undervisning enligt samma kriterier.

Anf. 111 LENA HALLENGREN (S) replik:

Herr talman! Hur ser kvaliteten ut? Hur många elever som har rätt till modersmålsstöd är det som verkligen läser? Är det rätt väg att gå att säga att alla som har ett annat modersmål i hemmet ska läsa ett visst antal timmar? Detta är en betydligt större diskussion än den stadieindelade timplanen. Där har vi inte landat i någon annan slutsats. Jag antar att den diskussionen fortsätter.

Om konsekvensen skulle visa sig vara att nyanlända inte har rätt till modersmålsundervisning för att de inte talar språket i sitt hem tycker jag att det stämmer till viss eftertanke.

Så har inte jag tolkat nuvarande lagstiftning. Jag noterar dock att Daniel Riazat ger uttryck för detta. Är det så att vi märker det känner jag att utskottet har en arbetsuppgift framför sig.

Anf. 112 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Herr talman! Lena Hallengren och jag kan ryka ganska mycket i luven på varandra här framme ibland. Det är väl ganska bra att avsluta den här delen av året – terminen, tänkte jag säga som lärare – med att ha en trevlig diskussion.

Jag vill börja med att berömma regeringen för att det är en riktigt bra proposition. Den är bra skriven och innehåller väldigt mycket. Sedan är vi inte överens i vissa små sakfrågor. Men det är en viktig sak att få in i hela systemet, och det vill jag tacka för.

Herr talman! Jag hör att Lena Hallengren här talar sig varm för mer idrott i skolan och alltihop. Jag kan som idrottslärare inte annat än hålla med om hur viktigt det är. Jag hade turen att få vara med den klass som man grundade hela Bunkefloprojektet på.

Är det någonting vi i Sverige är dåliga på är det att ta lärdom och inte konstant uppfinna hjulet själva. Om man tittar på Bunkefloprojektet – eller till och med Bunkeflomodellen, som det heter – rörde sig barnen som gick i skolan fem dagar i veckan från ettan till nian.

I stället för att, som nu, 80 procent av eleverna klarar av att komma in på gymnasiet gick de till 96 procent av eleverna, i princip alla elever i den klassen. Varför då? Jo, säkerligen för att de rörde sig och mådde bättre. Mår man bra presterar man bra, herr talman.

Min fråga är: Hur mycket tänker regeringen titta på de redan befintliga projekten i dag som är funktionella och har visat med nio, tio och elva års forskning att de ger riktigt bra resultat?

Herr talman! Om vi kan återanvända modeller som är funktionella har vi förkortat ledperioden för att införa det i Sverige. De skolorna tog in näringsliv, föreningsliv och alla möjliga externa enheter för att få in dem i skolan.

Det innebär att det inte kostade skolan en krona. De vuxna som kom var från verksamheter utifrån. De vann på det eftersom de fick elever på kvällarna som var där och tränade. Skolan vann på det och fick friskvård för både elever och lärare.

Anf. 113 LENA HALLENGREN (S) replik:

Herr talman! Det finns delar i betänkandet som vi inte är överens om. Om jag ska kommentera det som Stefan Jakobsson frågade om, nämligen idrotten, vill jag egentligen upprepa det som jag sa i mitt anförande.

Mycket tar sin utgångspunkt i det uppdrag som regeringen gav till Gymnastik- och idrottshögskolan och Centrum för idrottsforskning. Det menar vi definitivt är beprövad erfarenhet men också anpassat utifrån de förutsättningar som i dag finns.

Den förväntade fysiska aktiviteten kan inte lösas bara i skolan. Därför har det varit så viktigt att involvera Centrum för idrottsforskning för att se både vad skolan har för uppdrag och hur föreningslivet tar sin viktiga del och gör sin del av denna läxa.

Skolverket ligger kanske närmare till hands när det återkommer för att titta på hur det skulle kunna se ut. Om jag får spåna lite fritt i talarstolen före sommarlovet tänker jag att vi har lite olika lyft av olika slag. Det är klart att det finns en annan typ av kompetensutveckling för idrottslärare.

Det finns ytterligare en typ av behov för den som arbetar som idrottslärare men som inte är behörig. Det finns ytterligare ett kompetensutvecklingsbehov för den som jobbar på låg- och mellanstadiet och som inte är idrottslärare men som förväntas göra daglig rörelse till en del i sitt vardagliga arbete.

Jag besökte själv en skola i Kalmar för ett par veckor sedan med en mycket entusiastisk lärare som verkligen hade tagit pulshöjande aktiviteter på stort allvar och sett till att på olika sätt använda hela dagen för att eleverna skulle röra sig och också lära sig mer.

Han kallade det inte för Bunkeflomodellen eller någonting annat. Det var ett väldigt intressant arbete som jag hoppas ger ringar på vattnet runt honom och runt många andra. Det är väl så vi får arbeta.

Anf. 114 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag hör att det inte råder någon större oenighet om detta. Frågan är bara vad vi ska kalla det för någonting. Jag tror inte att Bunkeflomodellen blir ledsn ifall det införs mer idrott i skolan oavsett om man skulle kalla det någonting annat.

Det Bunkeflomodellen hade som grundtes var att använda det befintliga föreningslivet. Då fick man eleverna att få en kvällsaktivitet. Många elever fick kanske pröva på 20 olika sporter under en termin. De hittade oftast någonting som de verkligen föll för och som de kände att de ville göra på kvällarna. Skulle det inte vara en av de aktiviteterna kom någonting annat några veckor senare. Man gjorde det oftast i femveckorssjok och stoppade in olika idrotter under fyra fem veckor.

Om vi nu ska tala om vidareutveckling, herr talman, är det verkligen det för idrottsläraren när det kommer in specialister på dans, pingis, fotboll, badminton eller bågskytte, som det var i Stallarholmen där jag var. Det var verkligen utvecklande för mig. Det var experter som kunde de små detaljerna i teknikträning, hur man skulle göra vissa moment, parövningar och alltihop. Jag tror nästan att jag lärde mig lika mycket under de veckorna tillsammans med massvis av olika idrottsföreningar som jag gjorde under hela min idrottslärarutbildning. Det fanns experter som man kunde titta på.

Herr talman! Det mest positiva, och det är kanske något för oss politiker som sitter still väldigt mycket, är att lärarna deltog i aktiviteten. Det var två tre timmar friskvård i veckan utan att det kostade en krona. Det gjorde dem också hälsosamma. Sjukskrivningstalen i Sverige är alldeles för höga. Det är en modell som jag tror att vi kan vinna många saker på.

Anf. 115 LENA HALLENGREN (S) replik:

Herr talman! Det kanske blir förmånsbeskattning för de timmarna om man inte passar sig!

Vi kan diskutera länge vad olika modeller kallas för. Det är viktigt att fundera över hur förutsättningarna ser ut på olika skolor, i olika åldrar. Låg- och mellanstadieelever har mycket enklare att röra sig under dagen.

Det är lättare för en lärare att involvera rörelsen som en del i de andra ämnena.

Det är en stor skillnad med högstadieleverna, där det krävs duschar och helt annat utrymme och där de inte är lika lättlockade att hoppa multiplikationstabellen, eller vad det nu kan handla om.

Det är till exempel en timme mer på högstadiet. Jag skulle själv hoppas att man landade i någonting sådant. Men det är inte riksdagen som ska bestämma det. Myndigheten ska få se över i vilken del av grundskolan det kommer till bäst nytta.

Fritidsverksamheter tycker jag inte att vi ska glömma. Det handlar om det samlade föreningslivet och hur man lägger upp arbetet. Det ser olika ut inte bara för att skolledare tänker olika och lärare tänker olika utan för att det ser väldigt olika ut i Sverige.

Det finns bra många kommuner och skolor där man inte har specialister. De har inte vare sig dansinstruktörer eller tränare till en massa olika sporter, utan de har kanske bara ett fåtal. Då kan man fundera över hur vi på olika sätt ser till att eleverna rör sig och att de oavsett detta introduceras i idrotten.

Det är inte heller så att rörelse är socioekonomiskt lika fördelat. Tvärtom är skillnaderna väldigt stora. Det är ett arbete som alla elever kommer att dra väldigt stor nytta av och där vi också har stora socioekonomiska vinster att göra.

Anf. 116 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Herr talman! Vi har inget eget yrkande i dagens betänkande eftersom regeringen i det mesta väsentligt följer Alliansens förslag, utan vi hänvisar till vårt särskilda yttrande.

Herr talman! Detta är en fantastisk tid. Det är bara att titta ute hur naturen just nu står som mest i prakt. Vi har veckor bakom oss då tusentals elever har slutat skolan.

Jag hade själv förmånen att under förra veckan vara med på två fantastiska skolavslutningar. Det var underbart att se den glädje och stolthet som präglade dessa skolavslutningar från både elevernas och lärarnas sida.

Jag skulle önska alla lärare i Sverige att få vara med om den avslutningsceremoni som eleverna i årskurs 4 till 6 på Ryr sjöskolan i Göta gav sin älskade lärare när han slutade efter många års tjänstgöring. Det var tal, rim, sång och dans. Det var en fantastisk uppskattning av en lärare som hade betytt kolossalt mycket.

Så skulle jag vilja att det såg ut på alla skolor och för alla lärare. Därför vill jag också rikta ett varmt tack till alla de lärare som under det senaste läsåret har gjort stor skillnad för elever, barn och ungdomar i Sverige.

Även riksdagen går mot sin ledighet. Det är sista debatten för utbildningsutskottet. Under detta riksmöte liksom under många andra riksmöten har 100 dagar varit ett ganska vanligt citat som har florerat i flera sammanhang. Vi summerar nu mer än 1 000 dagar för regeringen och tre riksmöten. De har i mångt och mycket tyvärr saknat väldigt mycket av konkreta förslag.

Mycket hängdes upp på den skolkommision som för ett antal veckor sedan levererade sina förslag. Det är en skolkommision som hade en hel del intressanta idéer och embryon till intressanta förslag. Men det handlade

också till alltför stor del om ett antal nya utredningar innan vi konkret kan gå vidare med vad svensk skola behöver.

Det har varit många debatter, följdmotioner, tillkännagivanden, uppmaningar till regeringen och, inte minst, långa och många fikastunder. Dagens debatt är ett exempel på ett återkommande tema under många av dessa fikastunder. Den proposition som vi i dag diskuterar tog sin början under allianstiden i en rapport och en utredning som visade att svenska elever inte fick den undervisningstid som de har rätt till. Det visade sig att det skiftade oerhört mycket, men bilden handlade i alltför stor utsträckning om att elever inte fick de timmar i undervisning som de har rätt till.

Vi var i dessa diskussioner från Alliansens sida tydliga med våra krav på mer matematik och mer idrott. Det fördes in i varje diskussion, och vi fick konstant nej till svar från regeringen. Gabriel Wikström förklarade så sent som för bara några månader sedan att det inte är aktuellt med mer idrott och att det är alldeles för låg kvalitet på den svenska undervisningen i idrott. Gustav Fridolin var inne på samma tema och förklarade att det inte är fler betygsatta timmar som behövs i ämnet idrott och hälsa. Han hade några vaga förslag om rörelsematte – vad det nu kan tänkas vara.

Herr talman! Det hade varit klädsamt om utbildningsministern hade deltagit i dagens debatt. Den gäller en proposition som betyder väldigt mycket.

Regeringen har nu svängt 180 grader i sin inställning, och det är vi från Moderaterna och Alliansen naturligtvis glada över. Men det är tragiskt och tråkigt att det finns ett antal årskullar som nu har missat denna viktiga undervisning med duktiga, skickliga och engagerade lärare som hade kunnat ge fler årskullar mer av både matte och idrott.

Med en regering som har varit så utan förslag och idéer kan man inte avhålla sig från att ställa sig frågan om regeringen verkligen tror på detta förslag. Eller är det så att när regeringen nu går in på upploppet med sina sista två terminer ser man att man också behöver prestera någonting konkret?

Matten har varit någonting som Alliansen har drivit under lång tid. 2013 införde vi mer matematik för lågstadiet. Jag är glad att vi föste regeringen framför oss med att genomföra Alliansens förslag om mer matte på mellanstadiet 2016. Men jag är ledsen över att vi inte vid samma tillfälle kunde komma hela vägen fram med mer matte även för högstadiet.

När det gäller idrotten visar forskningen tydligt vilka kunskaphöjande effekter den har. Men det finns också viktiga aspekter när det gäller folkhälsa och, inte minst, det ökande problemet med barnfetma. Bunkefloprojektet har nämnts tidigare i debatten. Det har varit en viktig första vägvisare, och det har följts av en hel del ytterligare forskning som entydigt visar åt samma håll: att detta är viktigt för ökade kunskapsresultat.

Vad är då regeringens betyg för ingångna överenskommelser? Betyget blir än så länge F, herr talman. Varken företrädare för Socialdemokraterna eller Miljöpartiet kan känna sig speciellt stolta över det facit vi har när det gäller ingångna överenskommelser.

Friskoleöverenskommelsen är ett sådant exempel. Betygsöverenskommelsen är ett annat. Det handlar naturligtvis om försöksverksamheten med betyg i årskurs 4, men det handlar också om den överenskommelse vi hade om att nationella prov i årskurs 6 i SO och NO skulle vara frivilliga. Det höll sig inte regeringen till, utan man tog helt enkelt bort detta. Regeringen

har också aviserat att nationella prov i årskurs 3 ska försvinna. Jag kan lova att Alliansen kommer att kämpa emot det.

När det gäller överenskommelser börjar vårt tålamod att sina. För vad är en överenskommelse med den här regeringen värd? Det är inget bra *track record*. Så här bygger man varken tillit till politiken eller en starkare och bättre skola. Därför är vi tydliga i vårt särskilda yttrande: Om inte regeringen återkommer med förslag på det man säger sig planera att göra kommer vi att åter ta upp frågan med den majoritet som vi har i Sveriges riksdag.

Herr talman! Det här handlar inte bara om två enskilda ämnen. Det handlar om ett långsiktigt byggande av svensk kunskapsskola. Det handlar om framtidens lärare, ingenjörer, programmerare, snickare, designer, sjuksköterskor och elektriker. Det handlar om elever med goda kunskaper och goda framtidsutsikter som fortsatt ska bygga Sverige.

Herr talman! De fina skolavslutningar som jag hade glädjen att närvara vid i förra veckan och de glada elever och de stolta lärare jag såg är vad svensk skola ska handla om. Det handlar om alla elevers rätt, oavsett bakgrund, till goda kunskaper och en ljus framtid.

Med detta, herr talman, vill jag önska talmannen en riktigt god och trevlig ledighet och sommar och mina kollegor i utbildningsutskottet det samma.

(Applåder)

Anf. 117 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C):

Herr talman! Jag får väl säga att jag kan instämma i nästan allting som Camilla Waltersson Grönvall sa alldeles nyss, möjligtvis med undantag för att jag inte hade möjlighet att delta i skolavslutningarna. Men i övrigt kan jag ställa mig bakom det mesta.

Däremot ger dessa tider verkligen tankar som är kopplade till skolavslutning. Jag hoppas att inte någon tar illa upp när man säger att man själv börjar bli lite modern igen. Jag är mellanstadielärare. Vi ska ju nu införa mellanstadiet, så nu slipper man säga att man är en sådan där gammal mellanstadielärare. Plötsligt är man alldeles modern igen!

Herr talman! Det gäller alla barns rätt till kunskap och alla elevers rätt till kunskap. Det vi talar om i dag handlar om en stadieindelad timplan. Det är klart att tid är en faktor för lärande. Det är en jätteviktig faktor kopplad till de mål som finns att uppnå. Precis som Lena Hallengren uppehöll sig vid en del i sitt anförande visar det sig att skolorna till största delen har arbetat med att elever uppnår godkända kunskaper. Men det visar sig också att tiden blir viktig att följa upp. Det handlar bland annat om alla de elever som av någon anledning har svårt att nå målen. Om man inte kan visa på att man verkligen har fått god tid förutom kompetenta lärare är det en faktor som är otroligt viktig att följa upp. Och den är viktig att följa upp från början.

Vi kan se på många av de skolor som är extra framgångsrika, inte minst på gymnasienivå. Även om det inte handlar om gymnasiet i dag vill jag ändå nämna dem som har uppemot 1 000 ytterligare poäng. Det gäller en del fristående gymnasieskolor, som verkligen uppnår fantastiska resultat. Det är alltså viktigt att ta med detta att tid är en faktor.

Prot. 2016/17:128

19 juni

*En stadieindelad
timplan i grundskolan
och närliggande frågor*

Det är bra med en tydlig timplan. Det är bra att regeringen nu säger sig vilja gå riksdagen till mötes. Det är en formulering som vi har i vårt särskilda yttrande. Jag vill också påpeka vikten av det som allianspartierna tillsammans har drivit under ett antal år, nämligen utökad tid i både idrott och hälsa och matematik. Frågan har på något sätt dragits i långbänk, och regeringen har inte riktigt förmått komma till resultat. Men nu säger man alltså att man ska gå riksdagen till mötes.

Det är lite tråkigt att den som är ansvarig för propositionen, Gustav Fridolin, inte finns här och tar debatten. Han verkar enbart komma när han blir kallad till interpellationsdebatter. Jag hoppas ändå att vi får chansen att diskutera frågorna framöver. Det handlar just om vikten av att hålla gemensamma överenskommelser.

För egen del välkomnar jag den del där man talar om att det kommer att gå att ha ett undantag för timplanen för att skapa flexibilitet. Det kan finnas ett antal olika anledningar till att det behöver vara så, och det tycker jag är bra. Givetvis ska det kontrolleras och följas upp på ett bra sätt, men detta är faktiskt riktigt bra.

Regeringen säger att det kommer att leda till ökad likvärdighet, men när det blir stadieindelad kan man aldrig garantera exakt att man kan flytta precis när som helst under ett läsår och tro att man gör precis samma saker.

När jag lyssnade till Sverigedemokraterna tidigare kände jag att den detaljstyrning som Stefan Jakobsson öppnade för skrämmer mig lite grann. Jag vet inte om jag direkt längtar efter att få höra det som ska presenteras i morgon.

PISA varnade för att förstatliga på olika sätt. Det finns så mycket att ta tag i i skolan under de närmaste åren, och att hålla på att diskutera förstatligande främjar inte den kvalitetsutveckling som behövs för att lyckas fortsätta att vända den utveckling som den senaste PISA-rapporten gav uttryck för. Det var i den tidigare PISA-rapporten som man var väldigt tydlig.

Jag hade förmånen att diskutera utbildningsfrågorna under Järva-veckan, som pågick förra veckan. Vi var några från utskottet som gjorde det. Det är klart att det är viktigt med en likvärdig skola. Som Daniel Riazat nämnde är boendesegregation och skolsegregation något som vi alla ser men som vi sedan kan ha olika lösningar på.

Min förhoppning är att vi kan fortsätta att ha en bra balans i diskussionen partierna emellan så att man förmår hitta lösningar och tänka nytt, detta kopplat till att man ibland behöver jämka sig för att komma överens och för att det ska bli en bred och bra överenskommelse.

I propositionen nämns också möjligheten till avstämningpunkter i årskurs 3, årskurs 6 och årskurs 9. Då blir det konstigt att man, precis som Camilla Waltersson Grönvall sa för en liten stund sedan, har tagit bort möjligheten att följa upp till exempel NO och SO när det gäller årskurs 6 genom att inte förnya de nationella proven. Det är lite synd att Skolverket inte får möjlighet att tillgodose skolan med denna form av bra uppföljningar för att se att man når ett bra resultat. Vi i Centerpartiet hoppas mycket på det som vi skriver i vårt särskilda yttrande, nämligen att detta nu kommer att ske.

Jag vill också betona att det är ett antal årskurser där man inte fått möjlighet att få mer idrott och hälsa. Vi pratar ofta om idrottslärare som är behöriga och så vidare. Det är klart att det kanske inte är jättesvårt att höja

pulsen på barn. Jag tror att multiplikationstabellen nämndes som ett exempel där man i matte har chansen att göra det i ganska tidiga åldrar, men det är klart att det blir svårare senare.

Min förhoppning är att duktiga skolledare och lärare tar till sig de projekt som pågår och ser till att de sprider god kunskap. Jag kan förvånas över att goda projekt som leder till goda resultat inte har större spridningseffekt än de har i den svenska skolan.

Även om jag av någon anledning inte fick chans att gå på någon skolavslutning vill jag sälla mig till den skara som önskar talmannen, resten av utskottet och givetvis alla elever, som har haft en härlig student och en skolavslutning de senaste veckorna, ett riktigt skönt sommarlov. Jag önskar att de ser fram emot att komma tillbaka till en skola som ger entusiasm och glädje inför lärandet. Ibland säger man att sommarlovet är för långt. Förhoppningen är väl att man använder sommaren till att läsa, räkna, springa och göra allt det där som är så otroligt roligt.

Jag har inget särskilt yrkande utan hänvisar till vårt särskilda yttrande i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 118 CHRISTER NYLANDER (L):

Herr talman! Låt mig instämma i det mesta som Camilla Waltersson Grönvall och Ulrika Carlsson sa, inklusive alla goda ord om lärare och önskemål om en god sommar till talmannen med flera.

Jag drabbades dock av exegetiska grubblerier när jag lyssnade till ordförande Lena Hallengrens anförande. Det var hennes funderingar kring Alliansens motion, där vi skriver att alla förändringar av undervisningen i grundskolan görs med brett stöd som är väl förankrat hos riksdagens partier och att vi av den anledningen, i alla fall då, tyckte att timplanen skulle finnas kvar i skollagen och beslutas om i riksdagen.

Att vi hade den formuleringen innebar att den riksdagsmajoritet som fanns hade ganska stora möjligheter att pressa regeringen till förändringar. Jag tycker att det är bra att vi har offentliga debatter om skolpolitiken och om vilka undervisningsämnen som ska prioriteras upp, vilka timmar vi behöver fler av och vilka stadier som behöver fler timmar.

Jag tycker generellt sett att det är bra att vi har en offentlig debatt om skolpolitiken, för det är den som flyttar fram positionerna. Den dialektik som vi har sett ligger bakom det beslut som vi kommer att klubba igenom i morgon är en del av den offentliga debattens och demokratins riktiga styrka. Jag tycker att man i hela detta ärende ser hur behovet av offentlig debatt har flyttat fram positionerna.

Under en period för ett par decennier sedan fanns en utbredd uppfattning att skrotad timplan var något väldigt bra, offensivt och pedagogiskt klokt. Det fanns en decentraliseringsvåg i samband med kommunaliseringen i syfte att få mindre styrning och att individualisera. Det var säkert också många som såg en möjlighet till besparingar.

Effekten av detta, enligt en undersökning som Lärarnas Riksförbund gjorde 2012 och som jag tittat på som hastigast, blev att för årskurs 8-eleverna kunde det skilja mellan 71 och 125 timmar för matematikundervisningen. 68 procent av rektorerna sa att antalet timmar inte utvärderats gentemot kunskapsresultaten.

Den decentralisering som vi var många som tyckte var intressant och spännande på den tiden kunde naturligtvis också användas till att öka skillnaden mellan elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen i matematik och andra ämnen.

Herr talman! Det är intressant att Miljöpartiet förmodligen var ett av de sista partierna som bytte ståndpunkt. Så sent som när 2010 års skollag antogs skrev Miljöpartiet att man ansåg att den nationella timplanen skulle avskaffas helt. Man skrev i sin motion att timplanens avskaffande kanske är den ”enskilt viktigaste åtgärden för verkligt ökad lokal frihet och minskad centralstyrning av skolan”.

Jag citerar detta därför att det inte finns någon miljöpartist i debatten och jag tycker att Miljöpartiets ståndpunkt från 2010 bör lyftas fram. Intressant är dels att de var sist på bollen när det gäller att se att decentralisering och den avskaffade timplanen också innebar stora skillnader i kunskapsresultat, dels att de i sin motion inte nämnde kunskapsresultaten eller elevens möjligheter att lära sig mer. Det var decentralisering i sig som var det viktigaste.

Herr talman! I detta ärende ser man på område efter område vikten av att det finns debatt om svensk skola och vikten av att alla inte springer åt samma håll. En gång i tiden sprang alla åt samma håll när det gällde att avskaffa timplanen. Men till sist sa någon emot, och de andra följde efter. Slutligen blev Miljöpartiet det parti som lade fram en proposition om att studieindela timplanen – inte bara ha den kvar utan också studieindela den.

Också behovet av fler mattelektioner i skolan följde samma dialektik. Det var Alliansen som, först i regeringsställning och sedan i opposition, pekade ut att det behövdes mer matte. Efter en stund följde regeringspartierna efter. Skälet till att vi gjorde det var att vi såg att fler behövde lära sig mer, att matematikundervisningen behövde utvecklas så att fler kunde lära sig mer matte och att vi såg att det var tydligt att Sverige halkade efter i internationella undersökningar.

Det var likadant med idrott och hälsa. Alliansen såg att det behövdes fler lektioner i idrott och hälsa, och vi drev detta år efter år. Det var flera tillkännagivanden i utskottet, och till sist kom regeringen också på att det nog var en bra idé.

När det gäller vikten av att ha en offentlig debatt är det nog inte så dumt att olika åsikter ibland står emot varandra. När alla springer åt samma håll kan det vara bra att någon ställer sig upp och säger motsatsen.

Det var samma sak med studieindelningen. Den var viktig därför att den skulle underlätta för individen att flytta mellan olika skolor men också för att kvalitetssäkra undervisningen generellt så att fler kunde lära sig mer tidigt. Återigen var Alliansen ute tidigare där, och sedan hängde regeringen på.

Jag tycker att detta är bra. Det är bra att vi nu har stor enighet om förslagen. Det är också avgörande, herr talman, att vi har haft en bred, offentlig diskussion om dessa frågor. Om vi inte hade haft det hade vi kanske inte haft denna proposition som vi nu har att fatta beslut om.

Herr talman! Jag tror att det är på detta sätt som vi fortsätter att utveckla skolan. Alliansen har i de frågor som i dag berörs, och som vi i morgon kommer att fatta beslut om, varit en pådrivande part. Det är vi som har lagt fram förslagen, och regeringen har senare återkommit med ungefär samma förslag som vi har lagt fram.

Vi kommer från Alliansens sida att fortsätta att driva på i offentlig debatt för att svensk skola ska bli bättre och för att fler elever ska lära sig mer.

(Applåder)

Anf. 119 LENA HALLENGREN (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi ska ha mycket debatt om skolan när det finns anledning till debatt om skolan. Jag tycker att den här propositionen i sig inte föranleder några större debatter, eftersom vi i mångt och mycket är ense, även om vi av olika skäl kanske har en förkärlek för olika delar av den.

Anledningen till att jag begärde replik var Christer Nylanders apostrofering av mig när det gäller den motion som Christer Nylander med flera – L, M, C, KD – skrev och som handlar om att en lagreglering enligt motionärerna bland annat säkerställer att alla förändringar av undervisningstiden i grundskolan görs med ett brett stöd som är väl förankrat i riksdagens partier.

Jag ifrågasatte inte att det finns en möjlighet att driva på och att man kan bilda majoriteter i olika konstellationer. Jag kan bara konstatera att det i sig inte garanterar att det är brett förankrat. Det räcker i praktiken och i teorin med 51 procent för att man faktiskt ska driva igenom någonting. Med mitt anförande ville jag bara beskriva att skillnaden mellan lagreglering och förordningsreglering egentligen inte är så stor. Snarare är det så att det förordningsstyrda kommer att ge lite mer flexibla möjligheter för fortsatta förändringar som skolan kommer att ställas inför.

Anf. 120 CHRISTER NYLANDER (L) replik:

Herr talman! På tal om fler lektioner i matematik och mängdlära kan jag säga att 51 procent är betydligt mer än det parlamentariska underlag som den rödgröna regeringen har i dag.

Anf. 121 LENA HALLENGREN (S) replik:

Herr talman! Om Alliansen tillsammans med Sverigedemokraterna styr skolpolitiken eller inte kan diskuteras. Men om man har det brett förankrat och därmed sitter och diskuterar vilka undervisningstimmar som ska öka och minska på bekostnad av varandra är jag alldeles övertygad om att analys, utvärdering och möjlighet att styra detta från regering och från myndighet som regeringen utpekar kommer att leda till minst lika förankrade resultat. Jag tror att man påverkas oerhört mycket av den offentliga debatt och diskussion som inte kommer att avslutas. Men när det gäller möjlighet till flexibilitet är det naturligtvis betydligt mer omständligt att gå via riksdagen. Dessa förändringar tar betydligt längre tid.

Anf. 122 CHRISTER NYLANDER (L) replik:

Herr talman! Man kan argumentera på det sättet, men det kan man egentligen göra med varenda fråga som någonsin beslutas i denna riksdag – att det är enklare och mer effektivt och att det går snabbare om man låter regeringen bestämma. Men det finns en anledning till att vi ibland också

Prot. 2016/17:128
19 juni

*En studieindeldad
timplan i grundskolan
och närliggande frågor*

fattar beslut i denna kammare, och det är att säkerställa att regeringen arbetar på uppdrag av riksdagen och att det krävs ett stöd och en tolerans från riksdagen för att regeringen ska lägga fram förslag.

Om jag ska vara helt ärlig tycker vi ibland att det är bättre att förslag läggs fram i riksdagen och beslutas här. Ibland vill vi flytta förordningsmakt till regeringen. Det beror ofta på vem som sitter i regeringen. Det är klart att när vi sitter i regeringen vill vi gärna att förordningsmakten ska vara större, och när vi sitter i opposition vill vi gärna att riksdagens makt ska vara större. På samma sätt antar jag att det är på den rödgröna sidan.

Jag tror däremot att om vi inte hade haft timplanen som en bilaga till skollagen hade vi i morgon inte kunnat fatta beslut om att utöka timplanen i matematik och i idrott och hälsa. Då hade vi nämligen i stället låtit regeringen avgöra hur timplanen ska se ut. Det var tack vare att det fanns en majoritet för någonting annat i denna kammare som regeringen till sist bytte ståndpunkt och föreslog att man skulle införa mer idrott och matematik i timplanen.

Det är just det jag menar, nämligen att om regeringen märker att man inte har tolerans för sin politik i riksdagen är det bra att riksdagen har möjlighet att påpeka detta för regeringen och att regeringen då kan ändra sig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 juni.)

§ 10 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av skr. 2016/17:194 Riksrevisionens slutrapport om statens styrning på vårdområdet

2016/17:3754 av Per Ramhorn (SD)

2016/17:3755 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C)

§ 11 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 16 juni

2016/17:576 Rikt- och gränsvärden för radon i Sverige

av Roger Hedlund (SD)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

2016/17:577 Kommuners köp av bostadsrätter

av Roger Hedlund (SD)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 16 juni

2016/17:1605 Lagreglering av estetiska kroppsbehandlingar

av *Cecilia Widegren* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1606 Tandvårdsstöd till äldre

av *Cecilia Widegren* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1607 Värnskatten

av *Jörgen Warborn* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2016/17:1608 Trygghetssystem för företagare

av *Sofia Fölster* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1609 Straffansvar för spridande av mässling till barn

av *Jenny Petersson* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1610 Ökning av antalet mässlingsfall i Sverige

av *Jenny Petersson* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1611 Lagstiftning om provsmakning av öl vid bryggerierna

av *Lars-Arne Staxäng* (M)

till socialförsäkringsminister Annika Strandhäll (S)

2016/17:1612 Löfte om fler undersjuksköterskor

av *Cecilia Widegren* (M)

till statsrådet Åsa Regnér (S)

2016/17:1613 Arbetslöshetsmålet

av *Fredrik Christensson* (C)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2016/17:1614 Störande musik från fordon

av *Pål Jonson* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:1615 Vattenförsörjning

av *Lars-Arne Staxäng* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2016/17:1616 Problematiken med bilmålvakter

av *Elisabeth Svantesson* (M)

till statsrådet Anna Johansson (S)

2016/17:1617 Regeringens arbetslöshetsmål

av *Jenny Petersson* (M)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2016/17:1618 Hamnkonflikten i Göteborg

av *Lars Hjalmered* (M)

till statsrådet Anna Johansson (S)

Prot. 2016/17:128
19 juni

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 19.44.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 5 anf. 19 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 5 anf. 48 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 8 anf. 71 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 107 (delvis) och
av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

JOHAN WELANDER

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
§ 2 Anmälan om ersättare	1
§ 3 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 4 Ärenden för bordläggning.....	1
§ 5 Granskningsbetänkande	2
Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU20	2
<i>Inledning</i>	2
Anf. 1 ANDREAS NORLÉN (M).....	2
Anf. 2 BJÖRN VON SYDOW (S)	5
Anf. 3 JONAS MILLARD (SD).....	7
Anf. 4 AGNETA BÖRJESSON (MP).....	9
Anf. 5 PER-INGVAR JOHNSON (C)	11
Anf. 6 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	12
Anf. 7 TINA ACKETOFT (L)	13
Anf. 8 TUVE SKÅNBERG (KD)	14
<i>Vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen (kapitel 1)</i>	16
Anf. 9 VERONICA LINDHOLM (S)	16
Anf. 10 MARIA ABRAHAMSSON (M).....	18
Anf. 11 FREDRIK ERIKSSON (SD).....	20
Anf. 12 AGNETA BÖRJESSON (MP).....	22
Anf. 13 PER-INGVAR JOHNSON (C)	23
Anf. 14 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	24
Anf. 15 TINA ACKETOFT (L)	24
Anf. 16 TUVE SKÅNBERG (KD)	26
Anf. 17 EMANUEL ÖZ (S)	27
<i>Handläggning av vissa regeringsärenden m.m. (kapitel 2)</i>	29
Anf. 18 HANS EKSTRÖM (S)	29
Anf. 19 ANNICKA ENGBLOM (M).....	30
Anf. 20 PATRICK RESLOW (-)	33
Anf. 21 AGNETA BÖRJESSON (MP).....	34
Anf. 22 PER-INGVAR JOHNSON (C)	35
Anf. 23 TINA ACKETOFT (L)	35
Anf. 24 TUVE SKÅNBERG (KD)	36
Anf. 25 EMANUEL ÖZ (S)	37
Anf. 26 LISBETH SUNDÉN ANDERSSON (M)	38
Anf. 27 LAILA NARAGHI (S).....	38
<i>Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen och statliga bolag (kapitel 3)</i>	40
Anf. 28 HANS EKSTRÖM (S)	40
Anf. 29 MARTA OBMINSKA (M)	40
Anf. 30 JONAS MILLARD (SD).....	43
Anf. 31 AGNETA BÖRJESSON (MP).....	45
Anf. 32 PER-INGVAR JOHNSON (C)	46
Anf. 33 TINA ACKETOFT (L)	46
Anf. 34 TUVE SKÅNBERG (KD)	47
<i>Vissa frågor om statsråds tjänsteutövning m.m. (kapitel 4)</i>	48
Anf. 35 FREDRIK ERIKSSON (SD).....	48

Anf. 36	VERONICA LINDHOLM (S)	52
Anf. 37	FREDRIK ERIKSSON (SD) replik	54
Anf. 38	VERONICA LINDHOLM (S) replik	54
Anf. 39	FREDRIK ERIKSSON (SD) replik	54
Anf. 40	VERONICA LINDHOLM (S) replik	54
Anf. 41	MARIA ABRAHAMSSON (M)	54
Anf. 42	AGNETA BÖRJESSON (MP)	55
Anf. 43	PER-INGVAR JOHNSSON (C)	55
Anf. 44	MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	56
Anf. 45	TINA ACKETOFT (L)	57
Anf. 46	TUVE SKÅNBERG (KD)	58
Anf. 47	HANS EKSTRÖM (S)	59
Anf. 48	ANNICKA ENGBLOM (M)	59
§ 6	Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2016	61
	Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU24	61
Anf. 49	VERONICA LINDHOLM (S)	61
Anf. 50	MARIA ABRAHAMSSON (M)	62
Anf. 51	FREDRIK ERIKSSON (SD)	63
	(Beslut skulle fattas den 20 juni.)	63
§ 7	Ny kommunallag och Kommunala och regionala frågor	63
	Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU30	63
	Konstitutionsutskottets betänkande 2016/17:KU17	63
Anf. 52	JONAS MILLARD (SD)	63
Anf. 53	PER-INGVAR JOHNSSON (C)	68
Anf. 54	MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	68
Anf. 55	TINA ACKETOFT (L)	70
Anf. 56	TUVE SKÅNBERG (KD)	72
Anf. 57	HANS EKSTRÖM (S)	74
Anf. 58	JONAS MILLARD (SD) replik	75
Anf. 59	HANS EKSTRÖM (S) replik	76
Anf. 60	JONAS MILLARD (SD) replik	76
Anf. 61	HANS EKSTRÖM (S) replik	76
Anf. 62	LISBETH SUNDÉN ANDERSSON (M)	76
Anf. 63	AGNETA BÖRJESSON (MP)	77
	(Beslut skulle fattas den 20 juni.)	79
§ 8	En livsmedelsstrategi för Sverige	79
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2016/17: MJU23	79
Anf. 64	MARIANNE PETERSSON (S)	79
Anf. 65	JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M)	82
Anf. 66	MARIANNE PETERSSON (S) replik	85
Anf. 67	JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik	86
Anf. 68	MARIANNE PETERSSON (S) replik	86
Anf. 69	JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik	86
Anf. 70	RUNAR FILPER (SD)	87
Anf. 71	STINA BERGSTRÖM (MP)	90
Anf. 72	JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik	93
Anf. 73	STINA BERGSTRÖM (MP) replik	93
Anf. 74	JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik	94
Anf. 75	STINA BERGSTRÖM (MP) replik	94

Anf. 76 KRISTINA YNGWE (C)	95
Anf. 77 STINA BERGSTRÖM (MP) replik	98
Anf. 78 KRISTINA YNGWE (C) replik	99
Anf. 79 STINA BERGSTRÖM (MP) replik	99
Anf. 80 KRISTINA YNGWE (C) replik	100
Anf. 81 HÅKAN SVENNELING (V).....	100
Anf. 82 LARS TYSKLIND (L).....	104
Anf. 83 MAGNUS OSCARSSON (KD).....	107
Anf. 84 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S).....	109
Anf. 85 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik	111
Anf. 86 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	112
Anf. 87 JONAS JACOBSSON GJÖRTLER (M) replik	112
Anf. 88 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	113
Anf. 89 RUNAR FILPER (SD) replik.....	113
Anf. 90 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	114
Anf. 91 RUNAR FILPER (SD) replik.....	114
Anf. 92 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	114
Anf. 93 KRISTINA YNGWE (C) replik	115
Anf. 94 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	115
Anf. 95 KRISTINA YNGWE (C) replik	116
Anf. 96 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	116
Anf. 97 LARS TYSKLIND (L) replik	117
Anf. 98 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	117
Anf. 99 LARS TYSKLIND (L) replik	118
Anf. 100 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	118
Anf. 101 HÅKAN SVENNELING (V) replik.....	118
Anf. 102 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S).....	119
Anf. 103 HÅKAN SVENNELING (V) replik.....	119
Anf. 104 Statsrådet SVEN-ERIK BUCHT (S) replik.....	120
(Beslut skulle fattas den 20 juni.)	120

§ 9 En stadieindelad timplan i grundskolan och närliggande

frågor	120
Utbildningsutskottets betänkande 2016/17:UbU23	120
Anf. 105 STEFAN JAKOBSSON (SD)	120
Anf. 106 DANIEL RIAZAT (V).....	122
Anf. 107 LENA HALLENGREN (S).....	123
Anf. 108 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	125
Anf. 109 LENA HALLENGREN (S) replik	125
Anf. 110 DANIEL RIAZAT (V) replik.....	126
Anf. 111 LENA HALLENGREN (S) replik	126
Anf. 112 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	127
Anf. 113 LENA HALLENGREN (S) replik	127
Anf. 114 STEFAN JAKOBSSON (SD) replik.....	128
Anf. 115 LENA HALLENGREN (S) replik	128
Anf. 116 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	129
Anf. 117 ULRIKA CARLSSON i Skövde (C).....	131
Anf. 118 CHRISTER NYLANDER (L).....	133
Anf. 119 LENA HALLENGREN (S) replik	135
Anf. 120 CHRISTER NYLANDER (L) replik	135
Anf. 121 LENA HALLENGREN (S) replik	135
Anf. 122 CHRISTER NYLANDER (L) replik	135

Prot. 2016/17:128
19 juni

(Beslut skulle fattas den 20 juni.).....	136
§ 10 Bordläggning.....	136
§ 11 Anmälan om interpellationer	136
§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar	137
§ 13 Kammaren åtskildes kl. 19.44.	138

Tryck: Elanders, Vällingby 2017